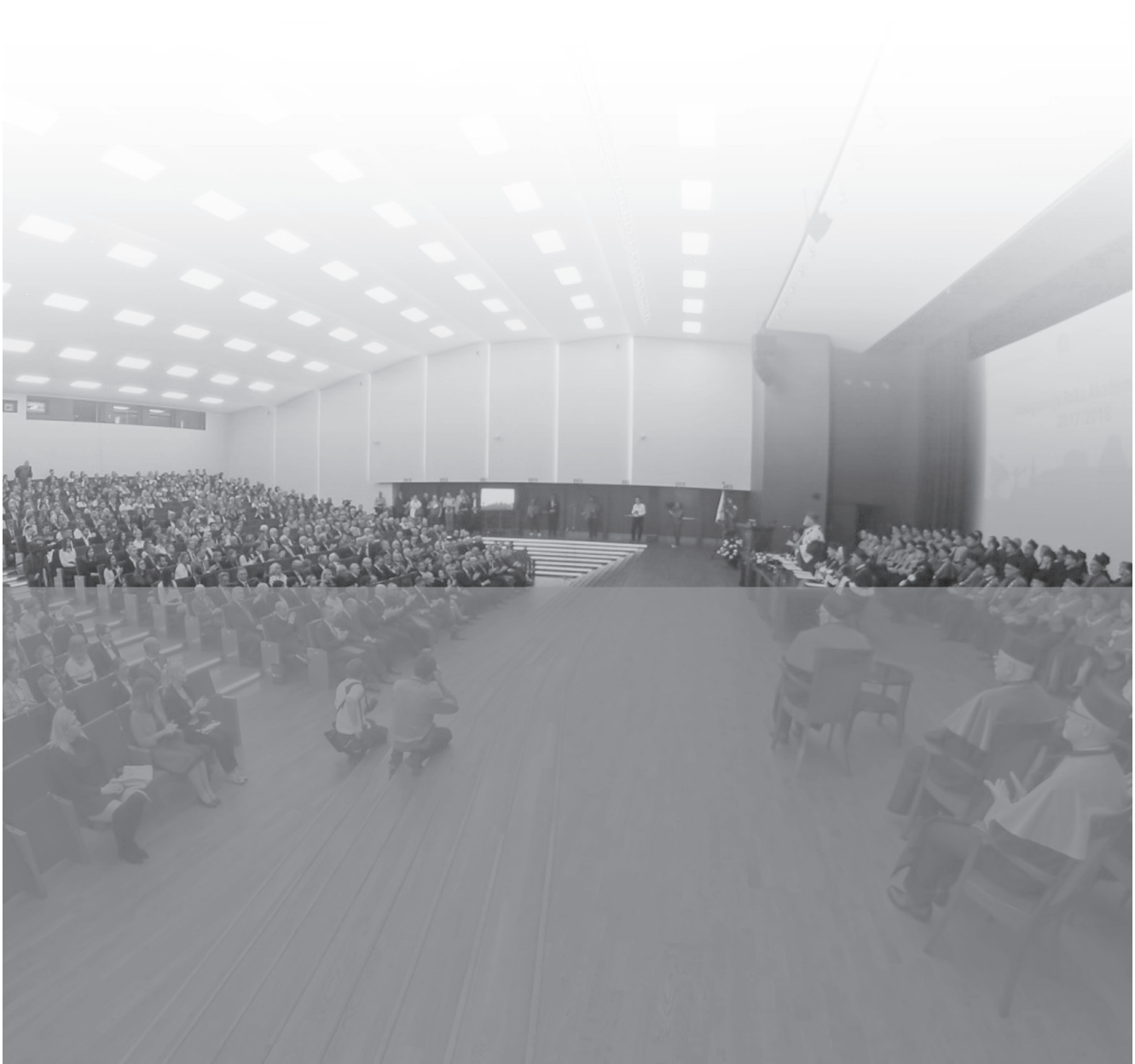

IDENTYFIKACJA I UZASADNIENIE KIERUNKÓW REGULACJI O KLUCZOWYM ZNACZENIU W USTAWIE PRAWO O SZKOLNICTWIE WYŻSZYM I NAUCE

Redakcja naukowa
Jerzy Woźnicki

**IDENTYFIKACJA I UZASADNIENIE
KIERUNKÓW REGULACJI
O KLUCZOWYM ZNACZENIU W USTAWIE
PRAWO O SZKOLNICTWIE WYŻSZYM I NAUCE**

IDENTYFIKACJA I UZASADNIENIE KIERUNKÓW REGULACJI O KLUCZOWYM ZNACZENIU W USTAWIE PRAWO O SZKOLNICTWIE WYŻSZYM I NAUCE

Redakcja naukowa
Jerzy Woźnicki

Zespół autorów: Iryna Degtyarova, Marcin Dokowicz, Maria Hulicka, Tomasz Jędrzejewski, Anna Mrozowska, Jerzy Woźnicki

Cytowanie: Woźnicki J. (red.), *Identyfikacja i uzasadnienie kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu w ustawie prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, FRP, KRASP, Warszawa–Toruń 2020.

Recenzent:
Prof. dr hab. Andrzej Sokala

Fundacja Rektorów Polskich
ul. Górnośląska 14
00-432 Warszawa
Polska

e-mail: frpfund@pw.edu.pl
tel.: +22 621 09 72
faks: +22 621 09 73

Utwór ani w całości, ani we fragmentach nie może być powielany ani rozpowszechniany za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych, bez pisemnej zgody posiadaczy praw autorskich.

© Copyright by Fundacja Rektorów Polskich, Warszawa 2020
© Copyright by Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Warszawa 2020

ISBN 978-83-231-4394-9

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU
MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU
ul. Gagarina 5, 87-100 Toruń
tel.: 56 611 42 95, faks: 56 611 47 05
e-mail: wydawnictwo@umk.pl

Wydanie I
Druk i oprawa: Drukarnia Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich
oraz
Fundacja Rektorów Polskich
składają podziękowanie uczelniom członkowskim, które udzieliły swego
wsparcia pracom programowym w kadencji 2016–2020,
bez czego książka ta nie mogłaby się ukazać.

Osobne wyrazy wdzięczności są adresowane do
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
za wydanie drukiem niniejszej monografii.

Spis treści

Wprowadzenie	7
1. System szkolnictwa wyższego i nauki (<i>Jerzy Woźnicki</i>)	17
2. Uczelnie (<i>Tomasz Jędrzejewski</i>)	33
3. Studia i inne formy kształcenia (<i>Marcin Dokowicz</i>)	51
4. Kształcenie doktorantów i awanse naukowe (<i>Marcin Dokowicz</i>)	65
5. Ewaluacja (<i>Anna Mrozowska</i>)	81
6. Pracownicy (<i>Tomasz Jędrzejewski</i>)	99
7. Nadzór i decyzje administracyjne (<i>Tomasz Jędrzejewski</i>)	113
8. Finanse uczelni (<i>Maria Hulicka</i>)	131
9. Etyka i rzetelność badań naukowych (<i>Iryna Degtyarova</i>)	145
10. Ochrona danych osobowych w szkolnictwie wyższym (<i>Anna Mrozowska</i>)	169
Uwagi końcowe	195
Bibliografia	197
Dodatek 1. Propozycje interpretacji wybranych artykułów „ustawy 2.0” oraz postu- laty KRASP dotyczące zmian w ustawie w ramach jej nowelizacji	207
Dodatek 2. Sprawozdanie z prac Komisji ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego KRASP w kadencji 2016–2020	239
Dodatek 3. Wstępne propozycje dotyczące zakresu prac programowych KRASP, pro- wadzonych przez KSPSW i wspieranych przez FRP dzięki uczelniom członkow- skim, oraz tzw. dzieło kadencji 2020–2024	251

WPROWADZENIE

CELE, ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE ORAZ KONCEPCJA MONOGRAFII

Cele i motywacja autorów oraz wprowadzona i stosowana terminologia

Główny cel książki określa jej tytuł – *Identyfikacja i uzasadnienie kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Autorzy podjęli się wskazania obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu dla funkcjonowania systemu szkolnictwa wyższego i nauki, działającego w przestrzeni prawnej po wejściu w życie tzw. ustawy 2.0, czyli ustawy Prawo o szkolnictwie i nauce. Zazwyczaj na obszary te składają się przepisy zawarte w różnych, ale powiązanych ze sobą artykułach. Ich zbiorcza analiza, a więc analiza jednoczesna zbiorów przepisów, umożliwiła odnalezienie i wskazanie kierunków regulacji w odniesieniu do danego obszaru, a po jego identyfikacji autorzy poszukują dla niego uzasadnienia, którego wskazanie jest głównym celem książki. W pracach o tym charakterze autorzy monografii odwołują się do swych doświadczeń, wcześniejszych i aktualnych prac analitycznych, projektowych i redakcyjnych w zespołach wykonujących zadania związane z „ustawą 2.0” na etapie jej projektowania oraz do łączącej się z tym tzw. obserwacji uczestniczącej. Ale najsilniejszy mandat daje zespołowi autorów i każdemu z nich z osobna opracowanie *Komentarza do ustawy* wydane przez wydawnictwo Wolters Kluwer w 2019 r.¹

Autorzy książki zostali zaproszeni do zespołu ekspertów powołanego w ramach Projektu Polsko-Ukraińskiego pn. Projekt pomocowy MNiSW-PW pt. „Polsko-ukraińska współpraca instytucji przedstawicielskich reprezentujących rektorów na rzecz doskonalenia działania uczelni”, realizowanego w latach 2018–2021, na podstawie Umowy Trójstronnej KRASP-FRP-ZRUU z 2017 r., przez Politechnikę Warszawską na zlecenie polskiego Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, pod

¹ J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

patronatem Ministra Edukacji i Nauki Ukrainy. Projekt ten ma charakter badawczy. Prowadzone badania i analizy instytucjonalno-prawne w znacznej części dotyczą rozwiązań systemowych w szkolnictwie wyższym, w tym dedykowanego im ustawodawstwa w obu krajach. Wyniki uzyskiwane w ramach Projektu, m.in. wnioski i rekomendacje, zostały wykorzystane w książce².

Podjęcie prac nad niniejszą monografią było przedmiotem konsultacji. W ich ramach wskazywano, że często brakuje publikacji prezentujących ogólne uwarunkowania i potrzeby opracowania nowej ustawy, intencje ustawodawcy oraz oczekiwane lub domniemane efekty inicjatywy legislacyjnej. Na gruncie zasad techniki prawodawczej dokumentem właściwym do przedstawiania takich treści jest oczekiwane od projektodawcy ustawy tzw. Uzasadnienie. Dokument pod takim tytułem powstał, ale zawiera on przede wszystkim omówienie treści regulacji, a nie ich uzasadnienie.

Niniejsza monografia jest przeznaczona dla uczelni członkowskich KRASP i adresowana przede wszystkim do rektorów i rektorów elektów aktualnej i przyszłej kadencji. Została ona jednak opracowana z intencją udostępnienia wszystkim zainteresowanym czytelnikom książki identyfikującej zasadnicze kierunki regulacji ustawowych, wynikające z analizowanych wspólnie, powiązanych ze sobą przepisów zawartych w wybranych artykułach. I to tak rozumiane kierunki regulacji, a nie poszczególne artykuły – inaczej niż w *Komentarzu* wydanym przez Wolters Kluwer – są przedmiotem analiz i ocen przedstawionych w niniejszej monografii przez grono autorów. Oznacza to, że autorzy odpowiadają przede wszystkim na pytania „dlaczego i po co?”, a nie jedynie „co i jak?”. Jest to zatem – jak moglibyśmy powiedzieć – „całkowe”, a nie „różniczkowe” spojrzenie na przepisy ustawy. Przedmiotem rozważań są jedynie wyselekcjonowane kierunki regulacji, którym zostało przypisane kluczowe znaczenie. Można się spodziewać, że w istotny sposób ułatwi to zrozumienie intencji ustawodawcy i twórców projektu ustawy oraz przybliży czytelnikom sens regulacji w ich zbiorczym, całościowym ujęciu, co wydaje się przydatne.

Książka ma charakter monografii naukowej spełniającej rygory wymagane w ramach nauk społecznych. Dotyczy to w szczególności uwarunkowań terminologicznych.

Autorzy konsekwentnie używają m.in. następujących pojęć:

- analiza zbiorcza i ocena syntetyczna;
- identyfikacja i wskazanie kierunków regulacji;
- regulacje o kluczowym znaczeniu;
- obszary regulacji;
- grupy powiązanych ze sobą artykułów;
- zbiory przepisów uznanych za kluczowe;
- pojęcia podstawowe.

2 Zob. Stanowisko Wspólne nr 3 nt. Rozwiązań statutowych w sferze *governance* Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich i Związku Rektorów Uczelni Ukrainy (2020).

Ich znaczenie i wzajemne powiązania wynikają z założeń metodologicznych określających podejmowane przez każdego z autorów czynności prowadzące do osiągnięcia założonych celów, co obejmuje m.in.:

- wydzielenie grup powiązanych ze sobą artykułów wskazujących kierunki regulacji w poszczególnych obszarach regulacji o kluczowym znaczeniu, tj. obejmujących zbiory przepisów uznanych za kluczowe;
- przypisanie poszczególnym obszarom regulacji o kluczowym znaczeniu nazw określonych jako pojęcia podstawowe;
- analizę zbiorczą i ocenę syntetyczną zbiorów przepisów uznanych za kluczowe;
- identyfikację i uzasadnienie kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu.

Ogólna ocena ustawy p.s.w.n., zdaniem rektorów uczelni członkowskich KRASP, jest pozytywna. Nie oznacza to jednak, że nowa regulacja nie jest pozbawiona istotnych wad. Dotyczy to zwłaszcza delegowanych przez nią aktów wykonawczych. Przykłady niedoskonałości i błędów legislacyjnych zostały przedstawione w poszczególnych rozdziałach, a także w jednym z dodatków do książki, zawierającym zestawienie wybranych artykułów poddających się, ze względu na ich niedostatecznie precyzyjną redakcję, zróżnicowanym interpretacjom. Autorzy książki w opracowanych przez siebie komentarzach³ zaproponowali pożądaną sposob rozumienia tych regulacji w przedstawionej MNiSW notatce, która stała się częścią Dodatku nr 1. Wskazano tam, w odniesieniu do wyselekcjonowanych regulacji, możliwości wariantowej ich interpretacji, proponując jednak właściwe zdaniem autorów ich rozumienie, uwzględniające kontekst i przebieg prac nad projektem ustawy oraz interes szkolnictwa wyższego i uczelni.

W dodatku tym zamieszczono także zestawienie tabelaryczne opracowane przez Zespół Redakcyjny i zatwierdzone przez Zespół Konsultantów KSPSW, a następnie przedstawione Prezydium i Zgromadzeniu Plenarnemu KRASP, zawierające propozycje zmian w ustawie wnioskowanych do wprowadzenia w ramach zapowiedzianej przez MNiSW jej nowelizacji. W trzeciej części tego dodatku zgłoszono kilka problemów do rozważenia przez MNiSW, pojawiających się w dyskusji w pracach KSPSW nad propozycjami zmian w ustawie.

Monografia ma następującą kompozycję, z uwzględnieniem kolejności rozdziałów i ich zakresu tematycznego:

- *Wprowadzenie*;
- *System szkolnictwa wyższego i nauki* – regulacje ustrojowe (wartości, nauka, system), federacje (ustrój i organy, zadania), instytucje przedstawicielskie (lista i wspólne zadania);
- *Uczelnie* – rodzaje, organy (charakter, wymogi, kompetencje), statut;
- *Studia i inne formy kształcenia* – system kształcenia, interdyscyplinarność studiów, atrybuty studiów;

3 J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

- *Kształcenie doktorantów i awanse naukowe* – uprawnione podmioty, stopień doktora, szkoła doktorska, habilitacja i profesura;
- *Ewaluacja* – ewaluacja jakości kształcenia (ocena programowa, ocena kompleksowa, udostępnianie treści w BIP), ewaluacja jakości działalności naukowej (kryteria ewaluacji, terminy ewaluacji);
- *Pracownicy* – grupy i stanowiska nauczycieli akademickich, stosunek pracy nauczyciela akademickiego, wynagradzanie pracowników;
- *Nadzór i decyzje administracyjne* – decyzje podejmowane przez organ administracyjny i nadzór nad ich realizacją;
- *Finanse uczelni* – subwencje, programy o charakterze inicjatyw doskonałości, gospodarka finansowa uczelni;
- *Etyka i rzetelność badań naukowych* – etyka u podstaw systemu, wymagania etyczne, naruszenie zasad, instrumentarium;
- *Ochrona danych osobowych w szkolnictwie wyższym* – ogólne zasady przetwarzania danych osobowych, zapewnienie bezpieczeństwa danych osobowych, naruszenia ochrony danych osobowych;
- *Uwagi końcowe*;
- *Dodatki*:
 - Dodatek 1. Propozycje interpretacji wybranych artykułów „ustawy 2.0” oraz postulaty KRASP dotyczące zmian w ustawie w ramach jej nowelizacji;
 - Dodatek 2. Sprawozdanie z prac Komisji ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego KRASP w kadencji 2016–2020;
 - Dodatek 3. Wstępne propozycje dotyczące zakresu prac programowych KRASP, prowadzonych przez KSPSW i wspieranych przez FRP dzięki uczelniom członkowskim oraz tzw. dzieła kadencji 2020–2024.

Książka ukazuje się w okresie epidemii COVID-19. Uczelnie pokonują trudności w swym funkcjonowaniu, będące następstwem pojawienia się wirusa i zagrożeń z tym związanych. Wymaga to podejmowania wielu, często niełatwych do przeprowadzenia, działań o charakterze bieżącym. W swych rozdziałach autorzy monografii w niewielkim jednak stopniu zajmują się tymi zagadnieniami, ponieważ nie należą one do jej zakresu.

Także w Dodatku nr 3 do książki, w zarysowanym programie prac, nie proponujemy problematyki walki z wirusem. Komisja ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego działająca w ramach KRASP powinna bowiem respektować regułę o unikaniu dublowania się prac prowadzonych w działających równoległe, stałych lub powołanych na okres kadencji, komisjach czy zespołach. Sprawy walki ze skutkami pandemii są i zakłada się, że pozostaną przedmiotem działania ustanowionego w kwietniu 2020 r. Zespołu ds. Kryzysowych KRASP. Zgodnie z protokołem z posiedzenia Prezydium KRASP zadaniem Zespołu jest:

- przygotowywanie stanowiska/propozycji KRASP w kwestiach będących przedmiotem dyskusji podczas posiedzeń zespołu ministerialnego, wyposażanie Przewodniczącego KRASP w dane i argumenty uzasadniające to stanowisko;
- przygotowywanie propozycji działań zmierzających do łagodzenia skutków kryzysu, do wykorzystania przez rektorów i rektorów elektów;
- opracowywanie propozycji działań związanych z powrotem do normalności, tj. przejściem z sytuacji kryzysu spowodowanego pandemią do stanu „normalnego” funkcjonowania uczelni.

Oznacza to uwolnienie KSPSW KRASP od obowiązku zajmowania się zagadnieniami prowadzonej przez uczelnie walki ze skutkami epidemii i ścieżkami przywracania wcześniejszych reguł funkcjonowania. Oczywiście, gdyby Zespół ds. Kryzysowych KRASP potrzebował wsparcia Komisji, to zostanie ono udzielone w pełnym oczekiwanym zakresie⁴.

W każdym z rozdziałów przedstawione zostało odpowiednie zestawienie tabelaryczne w formie wykazu, zawierającego wybrane obszary regulacji i przypisane do nich pojęcia podstawowe wraz ze wskazanymi przepisami, słowa kluczowe, hasłową ocenę stopnia wdrożenia zmian oraz uwagi. Ograniczona formuła i objętość tej publikacji nie pozwala na rozszerzenie zakresu przedmiotowego poszczególnych jej rozdziałów, jakkolwiek można by wskazać inne jeszcze obszary regulacji oraz ich identyfikowane kierunki, które także zasługiwałyby na analizę zbiorczą i ocenę syntetyczną w celu ich uzasadnienia. Odnosi się to zwłaszcza do przepisów dotyczących funkcjonowania uczelni. Jedynie ich część jest rozpatrywana w kolejnych rozdziałach.

Wytyczne przyjęte przez autorów

Monografia została opracowana przez autorów zgodnie z wytycznymi ustalonymi m.in. w następującym brzemieniu przez jej redaktora naukowego, określającymi zakres treści poszczególnych rozdziałów:

- wstęp (zakres treści rozdziału z uzasadnieniem wyboru artykułów – nie wszystkich z danego działu/rozdziału, których regulacje zostały poddane rozpatrzeniu);
- wybór i wykaz regulacji poddanych analizie (mających kluczowe znaczenie dla funkcjonowania uczelni w danym zakresie/obszarze) – zestawienie tabelaryczne pt. „Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu”

⁴ Odnotowania wymaga wspólna inicjatywa Fundacji Rektorów Polskich i PCG Academia podjęcia od kwietnia 2020 r. realizacji programu cyklicznych webinarów pn. „Uczelnie w czasie epidemii: nowe uwarunkowania i dobre praktyki”, cieszącego się dużym zainteresowaniem w środowisku akademickim.

z uwagami, w tym z własną oceną stopnia wdrożenia regulacji w okresie do 30.03.2020 r. w danym zakresie;

- analiza zbiorcza i ocena syntetyczna wybranych kierunków regulacji;
- główne cele ustawy w rozpatrywanych obszarach regulacji;
- podsumowanie.

DZIAŁALNOŚĆ PROGRAMOWA O CHARAKTERZE STRATEGICZNYM PROWADZONA PRZEZ KRASP I FRP

Geneza prac programowych KRASP

Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP) została utworzona z inicjatywy grupy kilkudziesięciu rektorów uczelni akademickich w 1997 r. Już pierwsza jej niepełna dwuletnia kadencja przyniosła doświadczenia wskazujące na potrzebę kształtowania pozycji i kreowania autorytetu KRASP poprzez przedstawianie profesjonalnych, dojrzałych opracowań o znaczeniu strategicznym, dotyczących szkolnictwa wyższego i polityki naukowej. Dwa takie raporty w formie tzw. książeczek, zielonej z 1998 r.⁵ oraz niebieskiej z 1999 r.⁶, zostały opracowane przez ówczesną Komisję ds. Legislacyjnych KRASP znacznym wysiłkiem samych rektorów, członków tej Komisji, czego jednak nie udało się powtórzyć ze względu na obciążenie urzędujących rektorów rosnącą liczbą obowiązków.

W kolejnej kadencji 1999–2002 w Prezydium KRASP powstała w związku z tym koncepcja stworzenia stałego, profesjonalnego zaplecza o charakterze merytorycznym, wspierającego działania Konferencji Rektorów. Po okresie niezbędnych prac analitycznych i badawczych, zakończonych opracowanymi przez ekspertów dwoma raportami w postaci tzw. bordowych książeczek z 2000 r.⁷, zwyciężyła koncepcja, zgłoszona przez członków Prezydium, by rektorzy – członkowie KRASP działający w swoim imieniu jako obywatele, utworzyli Fundację Rektorów Polskich (FRP), co nastąpiło w 2001 r. w murach Politechniki Warszawskiej przy okazji obchodów 175-lecia tradycji tej uczelni. Fundacja ta, założona przez 80 rektorów, wkrótce uzyskała status formalny pozarządowej organizacji pożytku publicznego, rozpoczynając swą działalność od 1 września 2002 r.

5 J. Woźnicki (red.), *Model publicznej szkoły wyższej i jej otoczenia systemowego. Zasadnicze kierunki nowelizacji prawa o szkolnictwie wyższym*, Warszawa 1998.

6 J. Woźnicki (red.), *Założenia systemu badań naukowych. Zasadnicze kierunki nowelizacji ustawodawstwa*, Warszawa 1999.

7 J. Woźnicki (red.), *Obszar, cele i formuła instytucjonalnych i systemowych badań nad szkolnictwem wyższym i nauką. Koncepcja Instytutu Badawczego KRASP*, Warszawa 2000; J. Woźnicki (red.), *Instytut badawczy – Fundacja Rektorów Polskich. Zadania merytoryczne na tle problemów polityki edukacyjnej w Polsce oraz projekt statutu i aktu notarialnego ustanowienia Fundacji*, Warszawa 2000.

Wśród założycieli FRP znalazła się grupa rektorów akademickich uczelni niepublicznych, a Fundacja nawiązała kontakty i podjęła współpracę ze Stowarzyszeniem Rektorów i Założycieli Uczelni Niepaństwowych (SRiZUN). Kierując się intencją utworzenia nowej instytucji o charakterze naukowym, zajmującej się badaniami nad szkolnictwem wyższym, grono 15 rektorów i dwóch kanclerzy uczelni niepublicznych o wyróżniającej się pozycji utworzyło Konsorcjum Uczelni Niepaństwowych, z którym Fundacja Rektorów Polskich wspólnie powołała Instytut Społeczeństwa Wiedzy, także o statusie fundacji i organizacji pozarządowej pożytku publicznego, który realizuje projekty i prowadzi działalność naukową, współtworząc z FRP na podstawie umowy o partnerstwie strategicznym *think tank* FRP-ISW.

Działalność tego *think tanku* badawczego, prowadzona od prawie 20 lat⁸, służy potrzebom rozwojowym systemu szkolnictwa wyższego i nauki, a osiągnięte wyniki, często firmowane przez KRASP, a także przez inne instytucje przedstawicielskie będące partnerami Konferencji Rektorów, są przedstawiane publicznie i stają się podstawą lub punktem wyjścia do prac legislacyjnych.

Główne osiągnięcia programowe w kolejnych kadencjach

Od czasu zawarcia między KRASP i FRP umowy o partnerstwie strategicznym w 2005 r. w kolejnych kadencjach Fundacja wspierała – współdziałając z ISW – prace Komisji KRASP, a także opracowywała zaakceptowane przez Zgromadzenie Plenarne tzw. dzieła programowe kolejnych kadencji, do których należą m.in.:

- Projekt ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 r. (prace w FRP w latach 2003–2005);
- Kodeks dobre praktyki w szkołach wyższych z 2007 r. (prace w FRP w latach 2006–2007);
- trzytomowe opracowanie monograficzne pt. *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego 2010–2020*; projekt środowiskowy z 2009 r. (prace w FRP w latach 2008–2009);
- pięciotomowa monografia pt. *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r.* z 2015 r. (prace w FRP w latach 2013–2015);
- zbiór 11 raportów analitycznych z lat 2017–2019 (w tym propozycje regulacji „ustawy 2.0”) poświęconych nowej ustawie opracowywanej w MNiSW (prace Komisji ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego KRASP, których operatorem odpowiedzialnym za finansowanie i organizację była FRP w latach 2017–2020);
- Komentarz (tzw. wielki) do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce – z 2019 r. wydany przez Wolters Kluwer – opracowany przez członków Zespołu Redakcyjnego KSPSW KRASP z udziałem zaproszonego eksperta

⁸ Dwudziestolecie będzie obchodzone w latach 2021–2022.

(prace wspierane organizacyjnie i dofinansowywane przez FRP w latach 2018–2019).

Niniejsza monografia poświęcona identyfikacji i uzasadnieniu kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu w „ustawie 2.0” zamyka działalność ZR KSPSW KRASP w kadencji 2016–2020 (prace autorów wspierane organizacyjnie i delegacje finansowane przez FRP w latach 2019–2020).

Obok przedstawionych wyżej monografii i raportów w postaci wydawnictw drukowanych dorobek programowy KRASP to także liczne uchwały i stanowiska przyjmowane przez organy Konferencji oraz opracowane przez konferencje poszczególnych typów uczelni lub przez komisje analizy, opinie i zestawienia tabelaryczne, zawierające oceny i postulaty rektorów. Podobnie jak inne uchwalone dokumenty, wskazane wyżej tzw. dzieła kolejnych kadencji były przyjmowane przez Zgromadzenie Plenarne KRASP.

Na początku kolejnych kadencji, rektorzy – członkowie Zgromadzenia, akceptują plan działań FRP na następne cztery lata, określający konkretne efekty prac programowych Fundacji i wspieranej przez nią Komisji. W kadencji 2016–2020 FRP współdziała z KSPSW KRASP, której plan prac na ten okres zatwierdziło Zgromadzenie Plenarne, co stanowi w kolejnych kadencjach rodzaj zobowiązania dla FRP.

Działalność KSPSW KRASP wspieranej przez FRP

Referowane dokonania programowe minionych kadencji stały się podstawą ocen i pozycji KRASP jako umocowanej w ustawie instytucji przedstawicielskiej nauki i szkolnictwa wyższego. Na podobnie wysokie oceny zasłużył sobie także *think tank* FRP-ISW, który stał się uznanym w świecie centrum badań nad szkolnictwem wyższym i jako jeden z dwóch podmiotów w Polsce, obok Centrum Studiów nad Polityką Publiczną UAM, znalazł się na światowej mapie takich instytucji⁹.

Stało się to możliwe dzięki ustanowieniu w ramach partnerstwa strategicznego KRASP-FRP stałego źródła finansowania prac programowych FRP na rzecz KRASP o zakresie i efektach określanych przez Zgromadzenie Plenarne. Jednorazowo w kadencji uczelnie członkowskie wpłacają na konto Fundacji składkę na działalność programową na rzecz Konferencji Rektorów i uczelni członkowskich, zgodnie z zestawieniem tabelarycznym ogłoszonym przez Prezydium KRASP¹⁰. Środki pozyskiwane w ten sposób przez FRP, przekazywane formalnie na podstawie umów Fundacji z uczelniami, stają się fundamentem działań programowych nad określonym dziełem każdej kolejnej kadencji. Na okres 2020–2024 zakres i efekty takich prac

9 L. E. Rumbley, Ph. G. Altbach, D. A. Stanfeld, Y. Shimmi, A. de Gayardon, R. Y. Chan, *Higher Education: A Worldwide Inventory of Research Centers, Academic Programs, and Journals and Publications, 3rd ed.*, https://www.bc.edu/content/dam/files/research_sites/cihe/pdf/Worldwide_Inventory_full_2015_08_11.pdf, p. 101, dostęp: 30.03.2020.

10 Składka miała dotąd charakter opcjonalny dla uczelni.

zostały wstępnie, kierunkowo zaproponowane w Dodatku nr 2 do niniejszej monografii. Rozwinięcie i uszczegółowienie tych propozycji znajdzie się w opracowaniu przedłożonym Zgromadzeniu Plenarnemu nowej kadencji latem 2020 r.

W kadencji 2016–2020 po raz pierwszy ustanowiona została Komisja ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego (KSPSW) KRASP. Wyniki jej działalności w pełni potwierdziły trafność koncepcji prac tej Komisji, w tym jej misji, struktury, zakresu działania oraz sposobu funkcjonowania. Komisja ta ma charakter i skład ekspercki. Działa jako podmiot dwuizbowy, obejmujący tzw. Zespół Redakcyjny (ZR) oraz Zespół Konsultantów (ZK). Zespoły te łącznie współtworzą Komisję, ale sposoby ich funkcjonowania są różne, ponieważ odmienne są ich zadania. Zespół Redakcyjny, obradując w obiektach konferencyjnych na comiesięcznych dwudniowych posiedzeniach wyjazdowych, przygotowuje poszczególne opracowania w formie zredagowanych projektów i przedkłada je do oceny i zaopiniowania na radzie zwoływanych, cokwartalnych lub copółrocznych, jednodniowych posiedzeniach Zespołu Konsultantów. W następstwie wspólnej debaty wprowadzane są poprawki i uzupełnienia, a następnie gotowe dokumenty są przekazywane Przewodniczącemu KRASP do wykorzystania. Środki ze składek uczelni są w całości przeznaczane przez FRP, jako operatora prac Komisji, na pokrycie kosztów delegacji oraz organizacji posiedzeń plenarnych Komisji. Żadne honoraria dla członków ZR – autorów opracowań – nie są przewidywane, nawet wówczas gdy zaangażowanie członków ZR w prace sięga jednego tygodnia w miesiącu. Podkreślenia wymaga, że jedynie tak aktywna i realizowana z takim zaangażowaniem działalność członków ZR stwarza możliwość działania na skalę odnotowaną w okresie mijającej kadencji 2016–2020. Wynika to m.in. ze sprawozdania z prac Komisji, przedstawionego w Dodatku nr 1. Gotowość do podobnego zaangażowania się w prace ZR będzie oczekiwana od kandydatów do wejścia w skład analogicznego zespołu w kolejnej kadencji 2020–2024, jeśli Prezydium KRASP zadecyduje o powołaniu KSPSW na ten okres.

DEKLARACJA I PODZIĘKOWANIE

Jako Prezes FRP i Przewodniczący Komisji wyrażam przekonanie, że doświadczenia zgromadzone w kadencji 2016–2020 z prac KSPSW, a w tym działalność jej ZR i ZK, z uwzględnieniem stałego udziału w pracach ZK Przewodniczącego KRASP jako gościa specjalnego oraz Przewodniczącego KOiL jako członka stałego ZK, w pełni potwierdziły zasadność powołania tej Komisji oraz trafność określenia jej misji, a także podstawę i formułę finansowania działalności programowej na rzecz KRASP prowadzonej przez FRP.

W imieniu grupy pracowników FRP zaangażowanych w te działania oraz grona aktywnie działających członków Komisji składam jednocześnie deklarację goto-

wości kontynuowania tych prac w kolejnej kadencji na dotychczasowych zasadach, w szczególności przy stosowaniu analogicznych do poprzednich kadencji zasad wsparcia finansowego udzielanego przez uczelnie członkowskie KRASP, w postaci składki na działalność programową FRP.

Pragnę wyrazić podziękowanie członkom KSPSW oraz Przewodniczącemu KRASP za udział w pracach Komisji. Szczególne wyrazy wdzięczności kieruję do członków Zespołu Redakcyjnego, działającego w gronie sześciu członków, a od połowy kadencji z gościnnym udziałem siódmej osoby¹¹, a także do Dyrektora Zarządzającej FRP organizującej posiedzenia wyjazdowe ZR oraz zebrania plenarne KSPSW w okresie ostatnich czterech lat.

czerwiec 2020 r.
Jerzy Woźnicki
Przewodniczący KSPSW
Prezes FRP

¹¹ Skład KSPSW podano na stronie KRASP: https://www.krasp.org.pl/pl/O_krasp/KOMISJE/Komisja_ds_Stragicznych_Problemow_Szkolnictwa_Wyzszego, dostęp: 30.03.2020.

Rozdział 1

SYSTEM SZKOLNICTWA WYŻSZEGO I NAUKI

Jerzy Woźnicki

1.1. WSTĘP

Rozdział ten otwiera merytorycznie monografię, odnosząc się do treści podstawowych ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, określających system szkolnictwa wyższego i nauki, a w tym do regulacji ustrojowych. Dotyczy to prawnej definicji oraz ogólnej charakterystyki tego systemu. Ponadto zostały rozpatrzone nowe rozwiązania o charakterze instytucjonalnym, w postaci federacji podmiotów systemu, a także nowego pojęcia określonego zbiorowo jako instytucje przedstawicielskie szkolnictwa wyższego i nauki. Na gruncie ogólnej kompozycji ustawy oznacza to odwołanie się do wybranych treści jej preambuły i poszczególnych działów, a w tym: w odniesieniu do regulacji ustrojowych, do działu I „Przepisy ogólne”, działu II „Szkolnictwo wyższe”, rozdziału 1 „Uczelnie”, z nawiązaniem do federacji, a więc do działu IV „Federacje” oraz – w odniesieniu do instytucji przedstawicielskich – do działu IX „Instytucje przedstawicielskie szkolnictwa wyższego i nauki”.

Zgodnie z założeniami przyjętymi przez autorów książki analizie zbiorczej i ocenie syntetycznej podlegają jedynie regulacje o kluczowym znaczeniu w poszczególnych obszarach. Są one rozpatrywane przede wszystkim w zakresie i w intencji uzasadnienia ich identyfikowanych kierunków. Mówimy zatem o zbiorach przepisów uznanych za najistotniejsze, określonych w wybranych grupach powiązanych ze sobą artykułów traktowanych łącznie i syntetycznie, a więc z pewnego dystansu. By zrealizować takie cele, w odpowiedzi na pytania „dlaczego i po co?”¹,

¹ Zob. Wprowadzenie.

autor ustrukturyzował analizowane regulacje i połączył je w zbiory przepisów uznanych za najważniejsze, wprowadzając w celu identyfikacji i wydzielenia wybranych treści wskazane niżej nazwy określone jako pojęcia podstawowe odnoszące się do poszczególnych obszarów regulacji.

Regulacje ustrojowe są charakteryzowane poprzez odwołanie się do wprowadzonych przez autora trzech następujących pojęć podstawowych (z wykorzystaniem treści wskazanych artykułów ustawy): **wartości** (preambuła oraz art. 2 i 3), **nauka** (art. 4–6) oraz **system** (art. 1, 7, 8, 13–16).

Federacje podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, podobnie, zostały poddane analizie zbiorczej i ocenie syntetycznej w nawiązaniu do pojęć podstawowych: **ustrój i organy** (art. 165 ust. 1, 4–7, art. 166–170) oraz **zadania** (art. 165 ust. 2, 3, art. 166 ust. 4 pkt 4, art. 172 ust. 1).

Instytucje przedstawicielskie szkolnictwa wyższego i nauki zostały analogicznie objęte analizą zbiorczą i oceną syntetyczną obszaru regulacji określonego przez pojęcie podstawowe: **lista i wspólne zadania** (art. 329).

Wybór wprowadzonych pojęć podstawowych nie powinien dziwić. W przypadku regulacji ustrojowych wprowadzone zostały trzy takie pojęcia. **Wartości** to fundament etyczny, na którym od wieków jest i powinien być kształtowany ustrój uczelni oraz system szkolnictwa wyższego i nauki. Silnie zakorzenione w tradycjach akademickich oraz powszechnie akceptowane i reprezentowane zasady i wartości uniwersyteckie w pełni to potwierdzają. Świadczyć mogą o tym liczne dokumenty i publikacje krajowe² i zagraniczne³.

Nauka to, obok kształcenia, podstawowy element misji uczelni i warunek ich akademickości, którego rola we współczesnym świecie zyskuje na znaczeniu, a osiągnięcia naukowe stały się zasadniczym kryterium pozycjonowania instytucji.

System to podstawa funkcjonowania szkolnictwa wyższego i nauki, na gruncie ustawy działających wspólnie i w ścisłym powiązaniu jako jeden dział, co wymagało dodania w ustawie nowych zasad i definicji, wprowadzono także rozróżnienia

- 2 Zob. np. *Kodeks Etyki Pracownika Naukowego* opracowany przez Komisję ds. Etyki w Nauce i ogłoszony przez Zgromadzenie Ogólne Polskiej Akademii Nauk w dniu 1.12.2016 r.; zob. też: uczelniane kodeksy etyki pracowników naukowych; *Kodeks „Dobre Praktyki w Szkołach Wyższych”* opracowany przez Fundację Rektorów Polskich i ogłoszony przez Zgromadzenie Plenarne Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich w dniu 26.04.2007 r.; J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie jako instytucje życia publicznego*, Fundacja Rektorów Polskich, Warszawa 2007; J. Woźnicki (red.), *Odpowiedzialność, zaangażowanie i bezstronności uniwersytetu. Uwarunkowania kulturowe i prawne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2019.
- 3 *Magna Carta Universitatum* <http://www.magna-charta.org/resources/files/the-magna-charta/polish>; I. McNay, (2007). *Values, principles and integrity: Academic and professional standards in UK higher education*, „Higher Education Management and Policy”, 19(3), 43–66; European Higher Education Area, Ministerial declaration and communiqués 1998–2018, www.ehea.info; *The European Code of Conduct of Research Integrity Revised Edition*, ALLEA – ALL European Academies, Berlin 2017 (dostęp: 30.03.2020).

podmiotów na te, które tworzą system, oraz te, które działają na jego rzecz, pozostawiono zaś typologię uczelni.

Federacje podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki to koncepcja nowa, dotąd nieznaną pod tą nazwą. To, co powinno zostać uznane za kluczowe w ustawie w tym zakresie, to szczegółowa charakterystyka federacji jako nowej instytucji. Uzasadnia to wprowadzenie dwóch pojęć podstawowych. **Ustrój i organy** to oczywisty sposób i podstawa takiego określenia na poziomie ustawowym, a regulacje o tym charakterze nie mogłyby zostać odesłane jedynie do jej statutu. **Zadania** federacji wskazane w ustawie wyznaczają kierunek jej misji, której zakres nie tylko określa katalog konkretnych działań, ale przede wszystkim jest czynnikiem uzasadniającym potrzebę ustanowienia tej instytucji, a następnie, w przypadku federacji podmiotów publicznych, jej finansowania ze środków publicznych.

Instytucje przedstawicielskie szkolnictwa wyższego i nauki są przedmiotem analizy zbiorczej i oceny syntetycznej w odniesieniu do ich rodzajów i zadań o charakterze wspólnym. Regulacje wykraczające poza ten zakres mają charakter szczegółowy i dedykowany. Ich analiza pozostawałaby w sprzeczności z celami i przyjętą formułą monografii. Dlatego też zostanie wskazane tylko jedno pojęcie podstawowe. **Lista i wspólne zadania**, bo o nim mowa, to obszar regulacji, odpowiadający założonemu podejściu.

Szczegółowe komentarze do poszczególnych artykułów ustawy można znaleźć w publikacjach Wolters Kluwer⁴.

1.2. WYKAZ OBSZARÓW REGULACJI O KLUCZOWYM ZNACZENIU

W tym punkcie, chcąc nadać dalszym rozważaniom bardziej przejrzysty charakter, przedstawiono zestawienie tabelaryczne pod nazwą „Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu”. Obok wprowadzonych w pkt 1.1 pojęć podstawowych oraz konkretnych przepisów przypisanych do poszczególnych obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu, wykaz zawiera wybór słów kluczowych nawiązujących do treści lub zaczerpniętych z artykułów wskazanych w zestawieniu. W tabeli odnotowano własną zwięzłą ocenę autora dotyczącą sposobu lub stopnia wdrożenia wyselekcjonowanych regulacji w umownie przyjętym czasie – do dnia 30 marca 2020 r., tj. w okresie 1,5 roku od wejścia w życie ustawy. Ponadto w odniesieniu do części wybranych obszarów regulacji w formie syntetycznej sformułowane zostały uwagi.

⁴ H. Izdebski, M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019; J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. System szkolnictwa wyższego i nauki

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
Regulacje ustrojowe dział I „Przepisy ogólne”; dział II „Szkolnictwo wyższe”, rozdział 1 „Uczelnie”			
WARTOŚCI preambuła art. 2 art. 3 art. 9 ust. 2	<ul style="list-style-type: none"> • obowiązki władzy publicznej: warunki dla wolności i autonomii • odpowiedzialność uczonego: jakość i rzetelność badań oraz wychowanie • misja uczelni i ich wkład • autonomia uczelni: standardy międzynarodowe, zasady etyczne, społeczna odpowiedzialność nauki 	wartości zostały upowszechnione w dokumentach i opracowaniach KRASP oraz pojawiły się odniesienia w statutach uczelni	<ul style="list-style-type: none"> • autonomia społeczności akademickiej • zasady odpowiedzialności i rozliczalności: standardy uczelni jako instytucji życia publicznego
NAUKA art. 4 art. 5 art. 6	<ul style="list-style-type: none"> • działalność naukowa • badania naukowe • prace rozwojowe • twórczość artystyczna • klasyfikacja dziedzin i dyscyplin naukowych oraz artystycznych • polityka naukowa państwa 	przyjęcie polityki naukowej państwa powinno nastąpić z końcem kwietnia 2020 r., ale stan epidemii nie pozwolił na dotrzymanie tego terminu	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikacja: zadanie wykonane przez ministra • polityka naukowa państwa: zadanie Rady Ministrów, pozostaje w fazie prac
SYSTEM art. 1 art. 7 art. 8 art. 13–16	<ul style="list-style-type: none"> • ogólne zasady funkcjonowania • instytucje tworzące system oraz podmioty działające na jego rzecz • typy uczelni i ich nazewnictwo 	regulacje weszły w życie wraz z ustawą	<ul style="list-style-type: none"> • usytuowanie niektórych podmiotów obok systemu
Federacje dział IV „Federacje”			
USTRÓJ I ORGANY art. 165 ust. 1, 4, 5, 6, 7 art. 166–170	<ul style="list-style-type: none"> • jednostki uczestniczące • środki finansowe • statut • tworzenie, likwidacja, zmiana • osobowość prawna • rejestr • prezydent federacji • zgromadzenie federacji 	pierwsze działania są zaawansowane w sektorze publicznym pierwsze dokonania nastąpiły w sektorze niepublicznym	<ul style="list-style-type: none"> • nawiązanie do wcześniejszych koncepcji związków uczelni i centrów naukowych
ZADANIA art. 165 ust. 2, 3 art. 166 ust. 4 pkt 4 art. 172 ust. 1	<ul style="list-style-type: none"> • wspólna realizacja zadań • działalność naukowa • kształcenie doktorantów • nadawanie stopni • zakres komercjalizacji i <i>know-how</i> • zadania statutowe • działalność gospodarcza • tworzenie spółek kapitałowych 		

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. System szkolnictwa wyższego i nauki (ciąg dalszy)

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
Institucje przedstawicielskie			
dział IX „Instytucje przedstawicielskie szkolnictwa wyższego i nauki”			
LISTA I WSPÓLNE ZADANIA art. 329 art. 404 ust. 5	<ul style="list-style-type: none"> • RGNiSW • KRASP • KRePUZ • KRZaSP • PSRP • KRd • zasięganie opinii przez organy władzy publicznej • sprawy systemu szkolnictwa wyższego, zarządzania uczelnią, studentów, doktorantów i kadry naukowej • projekty budżetu państwa i aktów prawnych • zlecenie zadań przez ministra z zapewnieniem finansowania 	regulacje były i są stosowane w praktyce w działaniach organów władzy publicznej oraz instytucji przedstawicielskich	<ul style="list-style-type: none"> • przepisy dotąd osobne, obecnie uwspólnione, bez regulacji dedykowanych w zakresie zadań • zadania w postaci zlecenia ministra zostały powierzone i zrealizowane

Zestawienie to nadaje porządek przedstawionym dalej analizom zbiorczym i ocenom syntetycznym, odnoszącym się kolejno do poszczególnych obszarów regulacji wyróżnionych w wykazie wraz z przypisanymi im pojęciami podstawowymi.

1.3. ANALIZA ZBIORCZA I OCENA SYNTETYCZNA WYBRANYCH KIERUNKÓW REGULACJI WRAZ Z UZASADNIENIEM

Wyboru przepisów do analizy zbiorczej i oceny syntetycznej w odniesieniu do regulacji ustrojowych dokonano odpowiednio z preambuły, działu I „Przepisy ogólne” oraz działu II rozdziału 1 „Uczelnie”. Kolejno rozpatrzone są obszary regulacji reprezentowane przez pojęcia podstawowe: wartości, nauka i system.

Wartości to obszar regulacji określający zasady będące źródłem praw, ale i wymogi odpowiedzialności, adresowane w ustawie zarówno do władzy publicznej, jak i do każdego uczonego. Już samo wprowadzenie preambuły i podkreślenie obecności w jej treści tych zasad jest zmianą, która stanowi pewne *novum*⁵.

Intencją ustawodawcy było sformułowanie *explicite* w akcie prawnym wymagań dotyczących wypełniania przez właściwe organy państwa określonych obowią-

⁵ Zob. komentarz do preambuły: H. Izdebski, M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

ków, a więc konkretnych zadań w systemie szkolnictwa wyższego i nauki. Treść i redakcja preambuły wskazują na intencję powiązania tych zobowiązań o charakterze zbiorowym z indywidualną odpowiedzialnością każdego uczonego za jakość i rzetelność prowadzonych badań. Znajdują tu potwierdzenie europejskie trendy projakościowe w działaniach uczelni oraz rosnące znaczenie w skali międzynarodowej pojęcia i wymogów tzw. rzetelności naukowej (ang. *research integrity*). Z pewnością intencją ustawodawcy było wyraziste, bo obecne już we wstępie do tekstu ustawy, zaakcentowanie tych tendencji.

Nawiązują do tego regulacje poświęcone, z jednej strony – misji uczelni i społecznej odpowiedzialności nauki, z drugiej – gwarantowanym, także konstytucyjnie, wolnościom podstawowym dla członków wspólnoty uczelni, w postaci wolności nauczania, twórczości artystycznej, badań naukowych i ogłaszania ich wyników. Zauważmy, że nie obejmuje to wolności przedstawiania w uczelni swoich własnych poglądów, zwłaszcza tych niemających charakteru naukowego.

Tak zaakcentowanym elementom autonomii twórców w uczelni, a więc autonomii o wymiarze indywidualnym, towarzyszy wyraźne wprowadzenie do ustawy gwarancji autonomii uczelni, a więc autonomii o charakterze instytucjonalnym. Możemy wskazać na wiele regulacji określających jej zakres, ponieważ wymaga tego od ustawy zwykłej Konstytucja RP w art. 70 ust. 5. Łączna ocena wyróżnionych w wykazie i innych regulacji ustawy potwierdza intencję poszanowania obu tych rodzajów wolności w powiązaniu z zasadą odpowiedzialności. Odnotowane w niektórych uczelniach przypadki, nawet gdy były one nieliczne, niewłaściwego korzystania z tych wolności skłoniły ustawodawcę do przypomnienia wymogów poszanowania zasad etycznych oraz standardów międzynarodowych i dobrych praktyk w tym zakresie.

Zasada społecznej odpowiedzialności może być konfrontowana z zasadą rozliczalności w poszukiwaniu właściwego punktu równowagi między tymi regułami w działaniu uczelni. Standardy międzynarodowe wskazują także na potrzebę upowszechniania modelu uczelni zaangażowanej⁶, a nasze, własne, krajowe doświadczenia akcentują wymogi łączenia odpowiedzialności i bezstronności uniwersytetu⁷.

Nauka to kolejny obszar regulacji, szczegółowo określający m.in. ważne pojęcie działalności naukowej, w tym badań naukowych, prac rozwojowych oraz twórczości artystycznej. Intencją ustawodawcy było wprowadzenie pewnego porządku terminologicznego w tym zakresie, co stało się niezbędne m.in. wobec międzyna-

6 EUA 2018: Annual Conference, Engaged and responsible universities shaping Europe, 05–06.04.2018 University of Zurich, Switzerland, <https://eua.eu/events/44-eua-2018-annual-conference.html> (dostęp: 30.03.2020).

7 J. Woźnicki (red.), *Odpowiedzialność, zaangażowanie i bezstronność uniwersytetu*, WN PWN, Warszawa, 2019. Zob. także Stanowisko Wspólne nr 3 nt. Rozwiązań statutowych w sferze *governance* Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich i Związku Rektorów Uczelni Ukrainy, 2020, <https://www.ans.pw.edu.pl/index.php/layout/set/print/Aktualnosci/KRASP-i-ZRUU-nt.-rozwiazan-statutowych-w-sferze-governance> (dostęp: 10.07.2020).

rodowych tendencji do różnicowania osiągnięć naukowych jako należących do tzw. nauki globalnej i tzw. nauki lokalnej. Szczególnym przykładem może tu być dziedzina nauk społecznych, w tym ta jej część, która dotyczy nauk o polityce publicznej, wraz z badaniami nad polityką naukową oraz systemem szkolnictwa wyższego i nauki⁸. Domyślną intencją ustawodawcy było wyraźne podkreślenie znaczenia działalności proinnowacyjnej, m.in. innowacji o charakterze społecznym, systemowym i organizacyjnym. Potwierdzeniem tego jest wskazanie *explicite*, należących najczęściej do nauki lokalnej, badań aplikacyjnych jako rodzaju badań naukowych, z czym można wiązać postulat społecznej odpowiedzialności nauki przeniesiony na poziom społeczności lokalnych. Ma to duże znaczenie dla młodych badaczy, którym na starcie nie jest łatwo zaistnieć w projektach kwalifikowanych jako należące do nauki globalnej. Fundamentalne znaczenie osiągnięć naukowych rozpoznawalnych na skalę światową, także dla nauki w naszym kraju, powinno jednak być podkreślane i doceniane. To przede wszystkim do osiągnięć o tym charakterze polskich zespołów naukowych zależy i zależeć będzie pozycja badań naukowych prowadzonych w naszym kraju i miejsce polskich uczelni w klasyfikacjach międzynarodowych. Ale nie może to oznaczać negowania znaczenia, pozbawiania rangi lub ograniczania możliwości rozwoju prowadzonych profesjonalnie, użytecznych badań o innym charakterze, w tym należących do nauki lokalnej. Regulacje ustawowe odpowiadają tym wymaganiom. Ustawa podwyższa także rangę i uogólnia pojęcie twórczości artystycznej. Prowadzonej bowiem w naszym kraju działalności artystycznej zawdzięczamy wysoką pozycję polskiej kultury narodowej w świecie.

Ustawa zawiera delegację dla ministra do określenia w rozporządzeniu klasyfikacji dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych. Intencja ustawodawcy nie budzi tu wątpliwości. Powołał się na standardy międzynarodowe, by dążyć do usunięcia nadmiernego rozdrobnienia w tym zakresie, niekorzystnego dla badań interdyscyplinarnych i w wielu przypadkach dla postępowania w sprawach awansów naukowych.

Ostatnim rozważanym tutaj elementem obszaru regulacji określanego przez pojęcie podstawowe nauki jest tzw. polityka naukowa państwa, obejmująca łącznie szkolnictwo wyższe i naukę. Dostrzegając potrzebę dokonania konsolidacji polityki w tych obszarach, identyfikując doświadczenia potwierdzające pewien deficyt aktywności strategicznej w tym wspólnym zakresie i dążąc do podniesienia rangi nauki w naszym kraju, ustawodawca nałożył na Radę Ministrów obowiązek określania tzw. polityki naukowej państwa jako dokumentu strategicznego, wskazującego priorytety w systemie, oraz dokonywania cyklicznej ewaluacji realizacji tej polityki. W przeszłości ustawy także obligowały do opracowywania rządowych dokumentów strategicznych, niekoniecznie wspólnie, w szkolnictwie wyższym i w nauce. Jednak

8 M. Kwiek, *Szkolnictwo wyższe w okresie transformacji jako przedmiot analiz – w kontekście wyzwań nauki globalnej i fundamentalnej roli umiędzynarodowienia badań w nowej polityce naukowej*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Transformacja akademickiego szkolnictwa wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019*, KRASP, Warszawa 2019.

często nie prowadziło to do uzyskiwania satysfakcjonujących efektów wdrożeniowych. Intencją referowanych regulacji jest uzyskanie lepszych rezultatów w tym zakresie.

System to pojęcie podstawowe wprowadzone dla obszaru regulacji obejmującego w wykazie ogólne zasady funkcjonowania systemu szkolnictwa wyższego i nauki (regulowane bardziej szczegółowo w całej ustawie), instytucje go tworzące wraz z ich typologią, a także podmioty działające na jego rzecz. Skonsolidowanie w jednym akcie o randze ustawowej czterech wcześniejszych ustaw, co legło u podstaw referowanej inicjatywy ustawodawczej, zaowocowało w ustawie m.in. formalnym połączeniem w jeden dział, a co za tym idzie: w jeden wspólny system, szkolnictwa wyższego i nauki. Wymagało to jednak dookreślenia znaczenia poszczególnych podmiotów, o których mowa w ustawie, dla tego systemu. Ustawodawca dokonał w tym zakresie ich podziału, wyróżniwszy te z nich, które system tworzą, oraz te, które działają na jego rzecz, a pozostawiwszy poza systemem pozostałe podmioty, których działalność także jest regulowana w ustawie. Ta ostatnia grupa to w szczególności instytucje przedstawicielskie, których dotyczy dalsza część rozdziału. Domyślną intencją ustawodawcy było wprowadzenie nowego ładu terminologicznego oraz pogrupowanie podmiotów tak, aby w następstwie odwoływania się do wprowadzonego nazewnictwa zadbać o zwięzłość tekstu regulacji.

Ustawa wyłącza spod swych regulacji uczelnie i wyższe seminaria duchowne prowadzone przez Kościoły i inne związki wyznaniowe, czyniąc wyjątek wobec Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. W ogólności stanowi to podtrzymanie wcześniejszych regulacji w tym zakresie.

Ustawodawca utrzymuje typologię uczelni, dzieląc je na publiczne i niepubliczne, akademickie i zawodowe oraz regulując wymagania związane z uprawnieniami do użycia określonych nazw w nazwie własnej uczelni. Istotna zmiana w porównaniu z wcześniejszymi regulacjami nastąpiła jedynie w odniesieniu do tych ostatnich przepisów. W ustawie przyjęta została bowiem zasada wiązania różnych uprawnień z osiągniętymi przez uczelnię, w tym aspirującą do używania konkretnej nazwy własnej, wynikami procesu kategoryzacji naukowej w określonej minimalnej liczbie dyscyplin, od czego zależą m.in. uprawnienia do nadawania stopnia doktora. Oznaczało to konieczność zmiany terminologicznej – z języka uprawnień do języka kategorii, co znajdujemy w ustawie. Ustawodawca postanowił także definitywnie uchylić przepisy przejściowe zobowiązujące uczelnie do spełnienia wymagań ustawowych w określonym terminie dla zachowania swej istniejącej nazwy. Nastąpiło to w następstwie dotychczasowych doświadczeń, wskazujących na brak praktycznych możliwości egzekwowania takich wymogów wobec kolejnych aktów przedłużających wymagane terminy w drodze nowelizacji ustaw, co następowało pod presją lokalnych środowisk.

Kolejne analizy dotyczą wybranych regulacji o charakterze kierunkowym z działu IV „Federacje”. Zgodnie z wykazem dla tych regulacji wprowadzono umowne nazwy: **ustrój i organy** oraz **zadania**.

Federacje są nowym rodzajem instytucji wskazanych przez ustawodawcę wśród podmiotów tworzących system szkolnictwa wyższego i nauki. Potwierdzeniem intencji nadania znaczenia tego rodzaju podmiotom jest wydzielenie w tekście ustawy osobnego działu poświęconego federacjom. Celem tego działania jest osiągnięcie postępu w procesie konsolidacji instytucjonalnej mającej przeciwdziałać nadmiernemu rozdrobnieniu systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Potwierdzają to konkretne dane, zwłaszcza te określające liczbę uczelni w naszym kraju. Ale zgodnie z ustawą instytuty naukowe także należą do potencjalnych partnerów uczelni w działaniach konsolidacyjnych, prowadzących do utworzenia federacji. Chodzi tu zatem o stworzenie możliwości łączenia wydzielonych zasobów i osiągnięcia lepszych efektów w realizacji wspólnej misji przez partnerów instytucjonalnych, nazwanych przez ustawodawcę jednostkami uczestniczącymi.

Federacja jest formą konsolidacji miękkiej, która nie przerywa działania tych jednostek, w odróżnieniu od fuzji instytucjonalnej, tj. konsolidacji twardej, w wyniku której następuje likwidacja podmiotów partnerskich, a więc osób prawnych kreujących fuzję. Federacja jest zatem formą łatwiejszą dla partnerów, działających przeciw z własnej inicjatywy, w warunkach dobrowolności wynikającej z zasady autonomii instytucjonalnej. Następstwem utworzenia federacji jest powstawanie czegoś nowego, częściowo tylko w miejsce starego, a więc tego, co było, a przy tym funkcjonowanie jednostek uczestniczących w wielu obszarach realizowania przez nie własnej misji pozostaje bez zmian. Pozwala to na kultywowanie przez jednostki uczestniczące jako instytucje partnerskie swych tradycji bez utraty własnej tożsamości, w tym osobowości prawnej, a także umożliwia odnoszenie sukcesów zarówno pod szyldem federacji, jak i pod własną marką.

Sama idea takiej miękkiej formy konsolidacji nie jest nowa. Została wprowadzona po raz pierwszy w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 r. w formule tzw. związku uczelni. Rozwiązanie to nie uzyskało jednak w następnych latach wsparcia ekonomicznego ze strony państwa. Nie mogło w związku z tym zostać skonsumowane przez uczelnie. Zauważmy, że także formy konsolidacji miękkiej byłyby kosztowne dla partnerów i wymagałyby znacznych nakładów, nie tylko początkowych, na które uczelnie nie posiadały środków. W tej sytuacji w 2011 r. ustawodawca w ramach nowelizacji ustawy wprowadził dodatkowe rozwiązanie pod nazwą centrum naukowego, zachęcając uczelnie i instytuty naukowe do łączenia wydzielonych zasobów, a w 2014 r. kolejna nowelizacja Prawa o szkolnictwie wyższym zmieniła charakter związku uczelni, odstąpiono bowiem od wymogów realizacji misji akademickiej na rzecz działań wspierających uczelnie partnerskie w tym procesie. Intencją było tu uniknięcie, budzącej zaniepokojenie w zainteresowanych uczelniach, sytuacji, mogącej stwarzać warunki do tego, by związek konkurował z uczelniami, które go utworzyły.

Wydzielenie w ustawie osobnego działu dla federacji jest następstwem umieszczenia w jej tekście aż 12 artykułów regulujących tworzenie i działanie tych podmiotów. W tym rozdziale, po przedstawieniu genezy samej idei, w dalszej części

ograniczamy się do analizy zbioru regulacji określających **ustrój i organy**, a następnie **zadania federacji**.

W celu zablokowania możliwości mieszania zasobów o charakterze publicznym z zasobami będącymi własnością podmiotu niepublicznego ustawa przewiduje możliwość powstawania jedynie takich federacji, które będą utworzone w sektorze publicznym albo niepublicznym przez co najmniej dwie jednostki uczestniczące. Ta ostatnia regulacja z jednej strony zapobiega możliwości tworzenia fikcyjnego bytu pod nazwą „federacja” przez jeden podmiot, dla którego mogłoby być wygodne samosfederowanie się, choć brzmi to nieprawdopodobnie, z drugiej zaś zachęca choćby dwóch partnerów do wspólnego działania w tej formule. Federacji powierza się wydzielone zasoby i realizację części misji oraz zapewnia się środki finansowe. Posiada ona osobowość prawną. Nadzór nad federacjami sprawuje minister, co wynika z własnej pozycji instytucjonalnej federacji w systemie, do działania której stosuje się wiele przepisów ustawowych obowiązujących uczelnie. Stąd ustawa wskazuje prezydenta i zgromadzenie federacji jako własne organy federacji, działające autonomicznie. Prezydent ma wobec federacji zadania analogiczne do zadań rektora uczelni, a zgromadzenie – do zadań senatu, np. uchwalanie statutu, a w sprawach gospodarki finansowej do kompetencji rady uczelni, której w federacji ustawa nie przewiduje. Wprowadzając referowane rozwiązania, ustawodawca kierował się intencją zapewnienia federacji autonomii wobec jednostek uczestniczących, z czym wiąże się podległość działań prowadzonych wewnątrz federacji jej własnym organom, a to oznacza działalność w warunkach ich władztwa sprawowanego w sposób niezależny od organów jednostek uczestniczących. Przyznając ministrowi skuteczne środki nadzoru, ustawodawca zachował jednocześnie równowagę pomiędzy interesami jednostek uczestniczących i interesami federacji. Dla osiągnięcia tego celu nałożył ograniczenie na proces tworzenia federacji w postaci wymogu działania na wniosek tych jednostek po zatwierdzeniu jej statutu przez ich właściwe organy, ale jednocześnie wprowadził zakaz prowadzenia działalności konkurencyjnej przez jednostkę uczestniczącą i federację oraz wyposażył ministra w prawo tworzenia, likwidacji, zmiany składu oraz nazwy federacji w drodze decyzji administracyjnej, a nie ustawy, co w praktyce byłoby znacznie trudniejsze i wydłużałoby procedurę.

Ustawowe zadania federacji są zbliżone do misji uczelni z wyłączeniem kształcenia na studiach. Oznacza to intencję odróżnienia federacji od uczelni, która z definicji jest zobowiązana do prowadzenia studiów. Uwalnia się federację od obowiązku realizacji części tradycyjnej misji uczelni w postaci prowadzenia studiów, po to, aby skoncentrować jej zadania na wspólnie prowadzonej działalności naukowej oraz kształceniu doktorantów i nadawaniu stopni naukowych. Ustawa rozszerza misję federacji o komercjalizację osiągniętych wyników naukowych, co nie należy do podstawowych zadań uczelni. Ustawodawca *explicite* uczynił federację, a nie jednostki uczestniczące, jedynym podmiotem ewaluacji jakości działalności naukowej, umożliwiając jednocześnie powierzenie federacji innych zadań określonych w statucie, co jest świadectwem intencji stworzenia szans na poszerzenie zakresu i for-

muły ich konsolidacji. Federacja ma, analogicznie do uczelni, prawo do prowadzenia wyodrębnionej działalności gospodarczej i tworzenia spółek kapitałowych, ale pamiętać należy, że to jednostki uczestniczące zapewniają środki finansowe na realizację zadań. Regulacje te, obok innych przywołanych tu i opatrzonych komentarzem rozwiązań dotyczących federacji, wskazują jednoznacznie na intencję ustawodawcy, aby nadać jej realny (a nie wirtualny) charakter podmiotu o własnej sile naukowej i rozpoznawalności w systemie i w otoczeniu uczelni. Szczegółowe komentarze dotyczące poszczególnych artykułów działu IV ustawy można znaleźć w monografiach wydanych przez wydawnictwo Wolters Kluwer⁹.

Dział IX „Instytucje przedstawicielskie szkolnictwa wyższego i nauki” to ostatni przedmiot analizy zbiorczej i oceny syntetycznej w tym rozdziale. Aby zachować ich charakter, zostanie rozpatrzony tylko jeden artykuł z tego działu. Jego treścią jest wspólne określenie i scharakteryzowanie instytucji przedstawicielskich. Sąd komentowany obszar został określony przez pojęcie podstawowe: **lista i wspólne działania**.

Uzasadnienie listy podmiotów, które zostały zakwalifikowane do zamkniętego katalogu instytucji przedstawicielskich, wymaga sięgnięcia do genezy ich powstawania. Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego (RGNiSW), której początek datuje się na 1982 r. bez względu na jej pierwowzory, choć jedynie z nazwy, rodem z PRL, to niegdyś organ przedstawicielski szkolnictwa wyższego i nauki, następnie jedynie szkolnictwa wyższego, potem znowu obu tych w przeszłości osobnych działów administracji rządowej, aż do dnia wejścia w życie ustawy z 2018 r. Ważnej zmiany dokonał ustawodawca w 2011 r., czyniąc Radę *de facto* organem przedstawicielskim reprezentatywnych podmiotów działających w szkolnictwie wyższym i w nauce, z włączeniem m.in. Polskiej Akademii Nauk (PAN), instytutów badawczych oraz środowisk pracodawców. Obecna ustawa wprowadziła do Rady, usuniętych wcześniej, przedstawicieli ogólnokrajowych centrali związków zawodowych działających w uczelniach.

Umieszczenie na liście aż trzech instytucji przedstawicielskich różnych typów uczelni reprezentowanych przez ich rektorów: Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP), Konferencji Rektorów Publicznych Uczelni Zawodowych (KRePUZ) oraz Konferencji Rektorów Zawodowych Szkół Polskich (KRZaSP) zrzeszającej uczelnie niepubliczne, jest świadectwem uznania aspiracji rektorów do posiadania własnej reprezentatywnej instytucji przedstawicielskiej umocowanej w ustawie, z osobowością prawną oraz z zadaniami i uprawnieniami jak inne. Dotyczy to KRePUZ jako nowej instytucji, działającej wcześniej wspólnie z KRASP pod nazwą Konferencji Rektorów Publicznych Szkół Zawodowych (KRePSz).

Potrzebę umocowania w ustawie referowanego zbioru konferencji rektorów odpowiednich grup uczelni uzasadnia ustawowy sposób ich grupowania, co zostało

9 H. Izdebski, M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym*; J. Woźnicki J. (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*; I. Degtyarova, *Komentarze do art. 165–176*, [w:] Woźnicki J. (red.), *Komentarz do Ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

zasygnalizowane przez autora w nawiązaniu do obszaru regulacji pn. „system”. Wyjaśnienia dla przyjętego rozwiązania dostarczają efekty aktywnej działalności konferencji rektorów różnych typów uczelni, m.in. publiczne ogłaszanie swojego stanowiska i podejmowanie uchwały o istotnym znaczeniu. Dotyczy to zwłaszcza KRASP, która w okresie swego działania od 1997 r. przedstawiła do wykorzystania w pracach legislacyjnych bardzo dużo opracowań, projektów rozwiązań, opinii, raportów i dokumentów strategicznych oraz monografii naukowych. Odegrały one kluczową rolę w kształtowaniu systemu szkolnictwa wyższego i nauki w naszym kraju¹⁰. W szczególności projekt ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 r. został opracowany z inicjatywy KRASP i przy decydującym wpływie jej przedstawicieli na treść aktu.

Odnutowania wymaga działalność naukowa centrów badań nad szkolnictwem wyższym w Polsce, z których dwa takie podmioty, rozpoznawalne w skali międzynarodowej dzięki swym publikacjom, projektom i ich efektom oraz raportom wpływającym na politykę publiczną, znalazły swoje miejsce na światowej mapie instytucji o takim charakterze¹¹. Są to:

- Centrum Studiów nad Polityką Publiczną UAM, które wniosło istotny wkład m.in. w powiększanie osiągnięć z zakresu tzw. nauki globalnej za sprawą projektów międzynarodowych, ale także raportów i monografii krajowych¹². Przykładem projektu, który wywołał duże zainteresowanie opinii publicznej, stały się prowadzone w różnych krajach międzynarodowe badania nad kondycją społeczności naukowców w Europie. W raporcie z tych badań wskazano m.in. słabości kadry naukowej w Polsce jako istotnego czynnika wpływającego na politykę naukową państwa.
- Think tank Fundacja Rektorów Polskich – Instytut Społeczeństwa Wiedzy (FRP-ISW), założony z inicjatywy KRASP przez 80 rektorów uczelni publicznych i niepublicznych, prowadzący prace nad kierunkami rozwoju szkolnictwa wyższego i nauki w kraju. Na podkreślenie zasługują

10 Projekt Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 r.; Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego 2010–2020. Projekt środowiskowy, FRP-KRASP, Warszawa 2009; Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r, część I–V, FRP – KRASP, Warszawa 2015; 11 raportów analitycznych z lat 2017–2019 Komisji ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego KRASP poświęconych „Ustawie 2.0”; J. Woźnicki (red.), *Transformacja akademickiego szkolnictwa wyższego w Polsce*.

11 L. E. Rumbley, Ph. G. Altbach, D. A. Stanfield, Y. Shimmi, A. de Gayardon, R. Y. Chan, *Higher Education: A Worldwide Inventory of Research Centers, Academic Programs, and Journals and Publications* 3rd Edition, Center for International Higher Education, Boston College, and Lemmens Media, Bonn–Berlin–New York 2015, s. 101, https://www.bc.edu/content/dam/files/research_sites/cihe/pdf/Worldwide_Inventory_full_2015_08_11.pdf (dostęp: 30.03.2020).

12 Zob. np. A partner in large-scale EU-funded European comparative projects: *EDUWEL: Education and Welfare* (2009–2013), *WORKABLE: Making Capabilities Work* (2009–2012), *EUROAC: The Academic Profession in Europe* (2009–2012), *EUEREK: European Universities for Entrepreneurship* (2004–2007), and *GOODUEP: Good Practices in University-Enterprises Partnerships* (2007–2009).

też projekty międzynarodowe, w tym realizowane we współdziałaniu z UNESCO-Cepes oraz EUA, a także ministerstwami i narodowymi konferencjami rektorów z Polski i Ukrainy. Dokonania w ramach tzw. nauki lokalnej to monografie, raporty i projekty naukowe, np. o charakterze aplikacyjnym, realizowane z uczelniami akademickimi i zainteresowanymi partnerami strategicznymi z otoczenia uczelni¹³.

Ostatnie dwie instytucje przedstawicielskie reprezentują studentów – Parlament Studentów RP (PSRP) – oraz doktorantów – Krajowa Reprezentacja Doktorantów (KRD). Każda z nich znalazła swoje umocowanie ustawowe, z użyciem swej obecnej nazwy własnej, ale bez osobowości prawnej (co nastąpiło dopiero w 2011 r.), w Prawie o szkolnictwie wyższym z 2005 r. Działalność prowadzona przez te organizacje zyskała uznanie m.in. za wkład w rozwój zainteresowania sprawami reprezentowanych przez nie społeczności akademickich, w tym studentów i doktorantów, odpowiednio. Uzasadnia to pozytywne zmiany regulacyjne wobec obu tych podmiotów, nie tylko zapewniające tym instytucjom trwałe i respektowane miejsce na komentowanej liście, ale także podtrzymanie osobowości prawnej i prawa do środków finansowych przekazywanych przez ministra w formie dotacji podmiotowych niezbędnych do funkcjonowania PSRP i KRD, odpowiednio.

Rozpatrywany artykuł określa wspólne zadania instytucji przedstawicielskich, ale zawiera także regulacje nakładające na organy władzy publicznej obowiązek zasięgania opinii tych instytucji w szerokim zakresie spraw związanych z działaniem, rozwojem i zarządzaniem uczelniami. Obejmuje to konsultacje z poszczególnymi grupami należącymi do wspólnoty uczelni, w pracach nad projektem budżetu państwa w jego właściwej części oraz analogicznie, projektami aktów prawnych. Regulacje te są efektem wcześniejszych przepisów ustawowych, które w bardziej rozwiniętej formie znalazły się w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 r. i zostały zaadresowane do poszczególnych (także aktualnych) instytucji przedstawicielskich w sposób dedykowany. Obecnie obowiązujące przepisy zostały sformułowane w sposób wspólny, jak się wydaje, w celu uzyskania większej spójności i przejrzystości tekstu ustawy.

Odnutowania wymaga stworzenie w art. 404 ust. 5 możliwości zlecenia instytucji przedstawicielskiej przez ministra określonego zadania i sfinansowania jego realizacji, co należy ocenić pozytywnie. Za to odejście ustawodawcy od zapewnienia 30-dniowego okresu na przedstawienie przez instytucję przedstawicielską opinii musi zostać uznane za niekorzystne. Można się domyślać, że chodziło tu o możliwość utrzymywania dynamiki procesu legislacyjnego z ostatnich lat, co pomimo wcześniejszej regulacji ustawowej gwarantującej termin 30-dniowy i tak skłaniało organy rządowe do arbitralnego skracania tego czasu.

13 Aktualnie: Pearson Central Europe, Public Consulting Group Polska, PCG Academia, Plagiat.pl, Wydawnictwo Naukowe PWN.

1.4. GŁÓWNE CELE USTAWY W ANALIZOWANYCH OBSZARACH REGULACJI

Tryb prac legislacyjnych w MNiSW oraz ustawa w obecnym brzmieniu w ogólności są potwierdzeniem respektowania przez jej projektodawcę zasad partycypacji i dialogu w relacjach z instytucjami przedstawicielskimi. Intencja ta znalazła swoje praktyczne potwierdzenie na etapie ministerialnych prac nad projektem ustawy, zarówno ze strony MNiSW, jak i instytucji przedstawicielskich.

Można przyjąć, że głównymi celami ustawy były: nadanie działaniom uczelni większej dynamiki, zwłaszcza w obszarze nauki i w sferze relacji z otoczeniem, w tym tych o charakterze gospodarczym, profesjonalizacja zarządzania, wszczęcie procesów konsolidacyjnych w systemie, poprawa pozycji międzynarodowej uczelni i większe ich umiędzynarodowienie, a także usprawnienie nadzoru ministra. Narzędzia mające umożliwić osiągnięcie tych zamierzeń to: deregulacja systemowa, ewaluacja jakości działania w nauce i kształceniu oraz konsolidacja w wielu obszarach. Ustawa wprowadza także nowy porządek w różnych sferach funkcjonowania systemu.

Treść tego rozdziału nawiązuje przede wszystkim do deregulacji, a także nowego porządku regulacyjnego dotyczącego federacji i instytucji przedstawicielskich. Wykaz przedstawiony w pkt 1.2 w kolumnie pn. „Stopień wdrożenia” zasadniczo pozytywnie komentuje proces wdrażania ustawy.

Oczekuje się, że w rozważanych w tym rozdziale obszarach regulacji ustawa spowoduje utrzymanie troski organów uczelni o wartości akademickie i zasady etyki w nauce oraz wzrost wyczulenia wspólnoty uczelni w tych sprawach. Wskazują na to tendencje międzynarodowe i taka jest potrzeba chwili w naszym kraju. Nie wydaje się jednak, żeby właściwe było ingerowanie w działalność uczelni przez ministra. Można sobie bowiem wyobrazić powoływanie przez senat własnej komisji składającej się z ekspertów przygotowanych merytorycznie z zadaniem przedstawiania organom uczelni opinii lub stanowisk w różnych sprawach dotyczących poszanowania wartości w działaniach uczelni i jej wspólnoty, także tych budzących kontrowersje.

Nowa klasyfikacja dziedzin i dyscyplin działa w praktyce i przestała być przedmiotem kontestacji lub kontrowersji. Definicja ustawowa działalności naukowej jest zrozumiała i akceptowalna nie tylko intuicyjnie. Określenia i regulacje ustrojowe dotyczące systemu szkolnictwa wyższego i nauki oraz jego instytucji i sposobu ich grupowania zostały przyjęte i są stosowane.

Pewne trudności napotkały działania zmierzające do utworzenia pierwszej federacji w sektorze publicznym, z siedzibą w Warszawie, i wskutek tego nie zostały zrealizowane. W sektorze niepublicznym pierwsza federacja już powstała – jest to Federacja Naukowa WSB-DSW z siedzibą w Gdańsku¹⁴.

14 Jednostkami uczestniczącymi Federacji Naukowej WSB-DSW są: Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu i Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu, Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu oraz Wyższa Szkoła Filologiczna we Wrocławiu.

Instytucje przedstawicielskie prowadzą, jak przedtem, aktywną działalność. Na podkreślenie zasługuje jednak już zapoczątkowane wykorzystywanie przez ministra delegacji art. 404 ust. 5. Przykładem może tu być adresowane do KRASP zlecenie zorganizowania Konferencji naukowej pt. „Transformacja akademickiego szkolnictwa wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019” oraz wydanie drukiem pokonferencyjnej monografii naukowej pod tym samym tytułem, a także szerokie jej udostępnienie w środowisku akademickim. Zadanie to zostało w terminie i w pełni zrealizowane.

1.5. PODSUMOWANIE

Za kluczowe dla określenia fundamentów systemu szkolnictwa wyższego i nauki są uznawane regulacje ustrojowe, w tym te dotyczące podstawowych pojęć, m.in. wartości, o których mowa w tym rozdziale. Z tego punktu widzenia szczególnie istotne dla systemu są zachowane, ale i rozszerzone przepisy ustawowe dotyczące etyki w nauce. Zagadnieniom tym został poświęcony w tej monografii osobny rozdział zatytułowany *Etyka i rzetelność badań naukowych*. Za godne podkreślenia należy uznać ustawowe określenie działalności naukowej i innych pojęć z tym związanych. Umocowanie ustawowe z osobowością prawną i działalność instytucji przedstawicielskich jest gwarantem zachowania i respektowania wartości w systemie. Federacje to szanse dla zainteresowanych uczelni na zdynamizowanie swego działania poprzez zintegrowanie zasobów i ustanowienie nowych struktur w celu pomnażania osiągnięć.

Prawdopodobny scenariusz dotyczący efektów procesu wdrażania ustawy w sprawach referowanych w niniejszym rozdziale to m.in. pożądane procesy profesjonalizacji w sferze *governance*, dywersyfikacja instytucjonalna w szkolnictwie wyższym, a także stratyfikacja kadry naukowej i akademickiej.

Ustawa stwarza możliwość kreowania pozytywnych i użytecznych zmian w uczelniach, ale nie przesądza, czy i w jakim zakresie wspólnota danej uczelni tego dokona.

Warunkiem ogólnym sukcesu w procesie wdrażania ustawy jest zadeklarowany wcześniej przez kolejne rządy wzrost nakładów budżetowych w celu osiągnięcia poziomu ok. 1,8% PKB łącznie na szkolnictwo wyższe i badania naukowe¹⁵. Ale to nie stanie się samo. W działaniach na rzecz takich decyzji, które mogłyby zostać podjęte po powrocie gospodarki na ścieżkę wzrostu i szybkiego rozwoju w następstwie przewyciężenia skutków stanu epidemii, należy połączyć możliwości ministerstwa i siły własne środowiska naukowego, zwłaszcza potencjał reprezentowany przez instytucje przedstawicielskie.

15 Autor odnosi się do okresu po ustąpieniu skutków stanu epidemii w naszym kraju.

Rozdział 2

UCZELNIE

Tomasz Jędrzejewski

2.1. WSTĘP

Wśród regulowanych przepisami ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹ instytucji tworzących system szkolnictwa wyższego i nauki oraz instytucji działających na jego rzecz istotną pozycję zajmują uczelnie. Ich rola jest determinowana zarówno liczbą tych jednostek funkcjonujących w systemie, jak i zadaniami, które realizują zarówno na rzecz szkolnictwa wyższego, jak i nauki. We wskazanym zakresie pozycja prawna uczelni jako elementu systemu szkolnictwa wyższego i nauki pod rządami powołanej ustawy nie uległa zasadniczej transformacji, jednak szczegółowe rozwiązania dotyczące ich funkcjonowania prowadzą do jakościowej zmiany w kilku istotnych sferach działalności uczelni. To właśnie te elementy zostały wybrane i poddane analizie jako obszary regulacji o kluczowym znaczeniu, odzwierciedlające podstawowe cele nowej ustawy w zakresie funkcjonowania uczelni w systemie szkolnictwa wyższego i nauki. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na zróżnicowanie polskich uczelni, wynikające zarówno z podziałów bezpośrednio uregulowanych w powszechnie obowiązujących przepisach prawa, jak i będących skutkiem prawnym rozstrzygnięć podjętych na ich podstawie przez właściwe organy. Ważnym elementem analizy w tym zakresie muszą być konsekwencje wynikające dla uczelni z pozycji zajmowanej w określonych w przepisach prawa klasyfikacjach, co dotyczy również ich nazw. Następnie na szczególną uwagę zasługują kwestie ustroju wewnętrznego uczelni, przejawiające się przede wszystkim w systemie ich organów wewnętrznych oraz zupełnie nowej instytucji ustrojowej w szkolnictwie wyższym, jaką są funkcje kierownicze. W ramach analizy tej sfery działania uczelni niezbędne jest skupienie się na charakterze praw-

¹ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 85 ze zm.

nym monokratycznych i kolegialnych organów i funkcji, wymogach dla osób będących kandydatami do ich obsadzenia, a także ich zadaniach i kompetencjach. Jako ostatni wybrany do analizy element konstytuujący pozycję uczelni w systemie szkolnictwa wyższego i nauki należy wskazać jej statut, przesądzający zwłaszcza o jej wewnętrznym ładzie organizacyjnym wpływającym bezpośrednio na właściwą organizację i funkcjonowanie w celu wykonywania spoczywających na uczelniach zadaniach. Wynikający z ustawy zakres regulacji statutowej istotnie wpływa na poziom autonomii uczelni. Z normatywnego punktu widzenia przedmiotowa analiza obejmuje przepisy rozdziału 1 zatytułowanego „Uczelnie” i obejmującego art. 9–52, w dziale II ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

2.2. WYKAZ OBSZARÓW REGULACJI O KLUCZOWYM ZNACZENIU

Zgodnie z przyjętą systematyką niniejszego opracowania zidentyfikowane obszary regulacji o kluczowym znaczeniu zostały przedstawione wraz z oceną stopnia ich wdrożenia oraz uwagami w formie tabelarycznej.

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Uczelnie

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
RODZAJE UCZELNI art. 13 art. 14 art. 15 art. 387 i 388 art. 396–397 art. 16	<ul style="list-style-type: none"> • uczelnie publiczne i niepubliczne • uczelnie akademickie i zawodowe • podział uczelni ze względu na inicjatywę doskonałości • nazwy uczelni 	<ul style="list-style-type: none"> • status uczelni nie uległ zmianie • rozstrzygnięto pierwszy konkurs w ramach „Inicjatywy doskonałości – uczelnia badawcza” • rozstrzygnięto pierwszy konkurs w ramach „Regionalnej inicjatywy doskonałości” • dotychczasowe nazwy uczelni nie uległy zmianie z mocy prawa 	<ul style="list-style-type: none"> • dywersyfikacja instytucjonalna w systemie szkolnictwa wyższego • rywalizacja o status uczelni badawczej i finansowanie w ramach dyscyplin w regionach • przygotowania do ewaluacji działalności naukowej w kontekście statusu uczelni i jej uprawnień

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Uczelnie (ciąg dalszy)

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
ORGANY UCZELNI: CHARAKTER, WYMOGI, KOMPETENCJE art. 17 art. 18–22 art. 23–27 art. 28–31 art. 32	<ul style="list-style-type: none"> rada uczelni rektor senat inne organy uczelni funkcje kierownicze 	<ul style="list-style-type: none"> powołanie pierwszych rad uczelni kontynuacja kadencji rektorów i senatu powołanie nowych określonych w statucie organów uczelni powołanie do pełnienia określonych w statucie funkcji kierowniczych w toku jest procedura wyboru organów nowej kadencji 	<ul style="list-style-type: none"> kształtowanie praktyki funkcjonowania rad uczelni i dobrych praktyk w tym zakresie zróżnicowanie ustrojowe uczelni w zakresie regulacji dotyczącej innych organów uczelni i funkcji kierowniczych wątpliwości dotyczące charakteru prawnego i roli funkcji kierowniczych
STATUT art. 34	<ul style="list-style-type: none"> zakres i przedmiot regulacji statutowej (autonomia statutowa, jednostki organizacyjne uczelni) tryb uchwalenia statutu 	<ul style="list-style-type: none"> wejście w życie nowych statutów uczelni z dniem 1 października 2019 r. pierwsza zewnętrzna i wewnętrzna ocena regulacji statutowych i jej skutki 	<ul style="list-style-type: none"> domniemanie właściwości statutu jako aktu regulującego zasady organizacji i funkcjonowania uczelni zróżnicowanie regulacji statutowych zróżnicowanie struktury organizacyjnej w uczelniach

2.3. ANALIZA ZBIORCZA I OCENA SYNTETYCZNA WYBRANYCH KIERUNKÓW REGULACJI WRAZ Z UZASADNIENIEM

Przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, zgodnie z przyjętą w niej systematyką, nie definiują wprost uczelni, a jedynie w art. 9 stanowią, że uczelnia jest autonomiczną jednostką posiadającą osobowość prawną, prowadzącą studia na co najmniej jednym kierunku. Na marginesie warto zaznaczyć, że przyjęcie założenia, zgodnie z którym podstawowe pojęcia używane w ustawie nie są co do zasady definiowane (inaczej było w przepisach ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym², która m.in. opierała definicję uczelni na kumulatywnym wystąpieniu przesłanki formalnej – utworzeniu na podstawie przepisu prawa i przesłanki materialnej – prowadzenia działalności mieszczącej się w pojęciu studiów wyższych³, nie zasługuje na aprobatę, zwłaszcza w przypadku tak obszerniej i złożonej regulacji. Ponieważ jednak rozumienie i używanie pojęcia

² T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2183 ze zm.

³ R. Biskup, [w:] M. Pyter (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 23–24.

uczelnia nie budzi istotnych wątpliwości interpretacyjnych, można uznać obowiązujące w tym zakresie przepisy za wystarczające do prawidłowego ich stosowania.

W odniesieniu do rodzajów uczelni prawodawca przyjął dwie podstawowe, wynikające wprost z przepisów prawa, klasyfikacje, a mianowicie podział na **uczelnie publiczne i niepubliczne** oraz podział na **uczelnie akademickie i zawodowe**. Wprawdzie obie te klasyfikacje mają charakter dychotomiczny, jednak nie są ze sobą powiązane, gdyż opierają się na różnych kryteriach.

W przypadku pierwszego podziału przyjęto kryterium charakteru podmiotu tworzącego uczelnię. Gdy jest nim organ państwa, mamy do czynienia z **uczelnia publiczną**. W praktyce oznacza to uczelnie tworzone przez Sejm lub ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki⁴. Natomiast **uczelnie niepubliczne** to uczelnie utworzone przez osobę fizyczną albo osobę prawną niebędącą jednak jednostką samorządu terytorialnego (gminą, powiatem, województwem), albo państwową lub samorządową osobą prawną. W tym przypadku podmiot tworzący uczelnię nazywany jest założycielem. Konsekwencje tego podziału, mimo ciągłego dążenia do zrównania statusu obu rodzajów uczelni (podział ten występował już pod rządami ustawy z 2005 r., a wcześniej jako podział na uczelnie państwowe i niepaństwowe), prawodawca utrzymuje w dalszym ciągu w ramach zasad tworzenia uczelni, ich ustroju wewnętrznego i – co najważniejsze – w zakresie ich finansowania. Należy odnotować więc stałą tendencję zakładającą konwergencję sektora publicznego i niepublicznego, ale jedynie w zakresie misji i aktywności o charakterze jakościowym, a nie ustrojowym. Jak wskazuje się w orzecznictwie sądowym, uczelnia niepubliczna nie jest organem administracji publicznej, ale jedynie jednostką posiadającą osobowość prawną, powołaną do wykonywania zadań publicznych i jest uprawniona do nawiązywania stosunków administracyjnoprawnych⁵. Tym samym należy stwierdzić, że zarówno publiczne, jak i niepubliczne uczelnie są zwykle zaliczane do posiadających osobowość prawną zakładów administracyjnych (publicznych), należących do grupy podmiotów wykonujących zadania administracji publicznej, choć nie jest to jedyna koncepcja teoretyczna⁶. Mamy więc tu do czynienia z typową współcześnie tendencją dywersyfikacji takich podmiotów na publiczne i niepubliczne, przy czym uczelnia może być uczelnia albo publiczną, albo niepubliczną.

Drugi podział wynikający z przepisów prawa to klasyfikacja na **uczelnie akademickie i zawodowe**. Podział ten obejmuje wszystkie rodzaje uczelni, a więc zarówno publiczne, jak i niepubliczne. Wprowadzając podział na te dwa rodzaje uczelni,

4 J. M. Zieliński, [w:] H. Izdebski, J. M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 70.

5 Wyrok WSA z dnia 9 września 2008 r., II SA/OI 454/08, CBOSA.

6 W literaturze przedmiotu wskazuje się także inne koncepcje charakteru prawnego uczelni, zob. np. T. Brzezicki, *Ustrój szkolnictwa wyższego w Polsce*, Toruń 2010, s. 73 i nast.; A. Bednarczyk-Płachta, *Status szkoły wyższej jako podmiotu administracji publicznej*, Warszawa 2016, s. 22 i nast.

prawodawca nie zastosował jednolitego kryterium, a wręcz przeciwnie – dokonał ich opisu na podstawie kilku, często różnych elementów. **Uczelnią akademicką** jest bowiem uczelnia, która prowadzi działalność naukową i posiada kategorię naukową A+, A albo B w co najmniej jednej dyscyplinie naukowej albo artystycznej. Z kolei uczelnia zawodowa to uczelnia, która prowadzi kształcenie uwzględniające potrzeby otoczenia społeczno-gospodarczego oraz nie spełnia warunku w zakresie posiadania kategorii naukowej określonego dla uczelni akademickiej.

Konsekwencją posiadania statusu uczelni akademickiej jest obowiązek prowadzenia studiów pierwszego i drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich, a także możliwość kształcenia doktorantów, które odbywa się w szkołach doktorskich. Warto jednak podkreślić, że nie każda uczelnia akademicka będzie mogła samodzielnie prowadzić kształcenie doktorantów, status podmiotu dokształcającego może bowiem otrzymać tylko taka uczelnia, która ma kategorie A+, A albo B+ w co najmniej dwóch dyscyplinach. Decydujące znaczenie w zakresie tak nabywania, jak i utrzymania oraz ewentualnej utraty statusu uczelni akademickiej ma uzyskana kategoria naukowa dyscyplin naukowych lub artystycznych w wyniku przeprowadzonej ewaluacji jakości działalności naukowej. Pełne zastosowanie przyjętych regulacji będzie miało zastosowanie dopiero w wyniku przeprowadzania ewaluacji na podstawie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz wydanych na jej podstawie przepisów wykonawczych w 2022 r.⁷ Natomiast obecnie na mocy art. 193 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce uczelnie zawodowe i uczelnie akademickie w rozumieniu przepisów ustawy z 2005 r. stały się odpowiednio uczelniami zawodowymi i uczelniami akademickimi w rozumieniu aktualnie obowiązującej ustawy.

Natomiast w przypadku **uczelni zawodowej** należy podkreślić, że o ile warunek negatywny nieposiadania określonej kategorii naukowej przez dyscyplinę naukową lub artystyczną reprezentowaną w danej uczelni nie budzi wątpliwości interpretacyjnych, to warunek pozytywny w postaci kształcenia uwzględniającego potrzeby otoczenia społeczno-gospodarczego nie ma charakteru rozstrzygającego z dwóch powodów. Po pierwsze, pojęcie potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego należy do pojęć, które nie zostały jednoznacznie zdefiniowane, a więc może podlegać różnym interpretacjom. Po drugie, kształcenie uwzględniające potrzeby otoczenia społeczno-gospodarczego może bez negatywnych konsekwencji prowadzić

7 Z dniem 18 kwietnia 2020 r., na podstawie art. 60 pkt 13 ustawy z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz.U. z 2020 r., poz. 695), art. 324 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2018 r., poz. 1669 ze zm.) otrzymał brzmienie, zgodnie z którym pierwsza ewaluacja jakości działalności naukowej obejmuje lata 2017–2021 i rozpoczyna się 1 stycznia 2022 r.

uczelnia akademicka⁸. Konsekwencją statusu uczelni zawodowej jest prowadzenie kształcenia wyłącznie na profilu praktycznym na studiach pierwszego stopnia. Również w tym zakresie prawodawca nie wykazał się konsekwencją, umożliwił bowiem uczelniom zawodowym, oczywiście po spełnieniu ustawowych warunków, prowadzenie studiów drugiego stopnia, jednolitych studiów magisterskich oraz kształcenia specjalistycznego. Warto podkreślić, że w tym ostatnim przypadku uprawnień takich nie mają uczelnie akademickie, co może budzić wątpliwości.

Skoro podstawowym warunkiem statusu uczelni akademickiej jest posiadanie określonej kategorii naukowej, to status ten zależy *de facto* od wyniku dokonywanej cyklicznie ewaluacji jakości działalności naukowej. Stąd jeżeli w jej wyniku uczelnia akademicka nie spełni ustawowego warunku w zakresie kategorii naukowej, to utraci swój doczasowy status i stanie się uczelnią zawodową, co nastąpi w dniu, w którym decyzje o przyznaniu tej uczelni kategorii naukowych stały się ostateczne. Warto podkreślić, że to nie jedyny przypadek zmiany statusu uczelni akademickiej na uczelnię zawodową, ponieważ poza zmianą wynikającą z decyzji właściwego organu wydanej w wyniku przeprowadzonej ewaluacji ustawodawca wprowadził możliwość zakwalifikowania uczelni akademickiej do grupy uczelni zawodowych na jej wniosek, a więc z woli samej uczelni. Decyzję w tej sprawie podejmuje minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki w terminie 30 dni. W obu przypadkach uczelnia, która stała się uczelnią zawodową, dostosowuje prowadzone kształcenie na studiach do wymagań ustawowych, tj. w szczególności do studiów o profilu praktycznym, w terminie 12 miesięcy odpowiednio od dnia zaprzestania spełniania warunku dotyczącego kategorii naukowej albo doręczenia decyzji o zakwalifikowaniu do grupy uczelni zawodowych. W takiej sytuacji uczelnia zobowiązana jest także do zaprzestania kształcenia doktorantów, jeżeli kształcenie to było przez nią prowadzone. Jak wynika z objętej analizą regulacji, klasyfikacja ta sprzyja możliwości wyboru ścieżki rozwoju każdej uczelni jako uczelni akademickiej poprzez stałe podnoszenie poziomu działalności naukowej albo uczelni zawodowej poprzez podnoszenie jakości kształcenia, zwłaszcza praktycznego. Rozwiązanie to należy ocenić pozytywnie, gdyż ostateczną decyzję o roli danej uczelni w systemie szkolnictwa wyższego i nauki podejmuje ona sama, ukierunkowując swoje działania na zmianę lub utrzymanie swego dotychczasowego statusu.

Kolejne klasyfikacje uczelni, które zaczęły funkcjonować po wejściu w życie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, są wynikiem realizacji jej przepisów wprowadzających w ramach polityki naukowej państwa programy doskonałości uczelni, w szczególności program „**Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza**”, którego celem jest podniesienie międzynarodowego znaczenia działalności uczelni, oraz program „**Regionalna inicjatywa doskonałości**”, którego celem jest umocnienie znaczenia działalności uczelni w dyscyplinach naukowych lub ar-

⁸ J. Woźnicki, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 81–82.

tystycznych określonych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

Do pierwszego konkursu w ramach „**Inicjatywny doskonałości – uczelnia badawcza**” ogłoszonego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2019 r. mogła przystąpić uczelnia prowadząca działalność naukową w co najmniej sześciu dyscyplinach, w których przeprowadzona została ewaluacja jakości działalności naukowej, i posiadająca kategorię naukową A+ albo A w co najmniej połowie tych dyscyplin, nieposiadająca kategorii naukowej B ani C, prowadząca szkołę doktorską, nieposiadająca negatywnej oceny programowej oraz niebędąca stroną umowy o przekazaniu środków finansowych w ramach tego programu. Każda uczelnia zobowiązana była złożyć wniosek zawierający plan obejmujący cele w zakresie podniesienia poziomu jakości działalności naukowej i poziomu jakości kształcenia oraz opis działań zmierzających do ich osiągnięcia w okresie pięciu lat⁹. W wyniku międzynarodowej eksperckiej oceny wniosków wyłoniono 10 uczelni, którym przyznano na realizację przedłożonego programu środki w postaci zwiększenia subwencji na utrzymanie i rozwój potencjału dydaktycznego oraz badawczego przyznanej uczelni w roku ogłoszenia konkursu o 10% na okres sześciu lat. Ogłoszenie i w konsekwencji rozstrzygnięcie konkursu stało się podstawą najpierw do ubiegania się, a potem uzyskania, jak się powszechnie uważa, bardzo prestiżowego, ale i zobowiązującego, statusu uczelni badawczej. Placówki o takim statusie to elitarna grupa wśród kilkuset polskich uczelni.

Podobny charakter ma program „**Regionalna inicjatywa doskonałości**”, z zastrzeżeniem, że obejmuje regiony określone przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, a w każdym z nich wyznaczone w tym samym trybie nie więcej niż trzy dyscypliny lub grupy dyscyplin. W związku z regionalnym charakterem programu w konkursie może brać udział tylko uczelnia, która ma siedzibę na terenie danego regionu oraz posiada kategorię naukową A+, A albo B+ w dyscyplinie objętej konkursem lub dyscyplinie zawierającej się w grupie dyscyplin objętych konkursem i nie posiada kategorii naukowej C w żadnej z dyscyplin zawierających się w tej grupie, prowadzi szkołę doktorską, a także nie spełnia warunków udziału w konkursie w ramach programu „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza”. I w tym przypadku uczelnie składają wniosek o udział w konkursie zawierający plan obejmujący cele w zakresie podniesienia poziomu jakości działalności naukowej i poziomu jakości kształcenia w danej dyscyplinie oraz opis działań zmierzających do ich osiągnięcia w okresie trzech lat¹⁰. Pierwszy konkurs ogłoszono w 2018 r. W wyniku eksperckiej oceny wniosków wyłoniono 30 uczelni, którym przyznano na realizację przedłożonego programu środki w postaci zwiększenia subwencji na utrzymanie i rozwój potencjału dydaktycznego oraz badawczego w roku ogłoszenia konkursu o 2% na okres czterech lat. Także ten program prowadzi *de*

9 Szerzej na temat warunków udziału w konkursie zob. M. Hulicka, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 1109–1112.

10 Szerzej na temat warunków udziału w konkursie zob. *ibidem*.

facto do wyłonienia lokalnych liderów w poszczególnych dyscyplinach naukowych i stanowi podstawę do rozwoju uczelni we wszystkich częściach kraju. Skutki wprowadzenia programów doskonałości będą znane w zasadzie dopiero po zakończeniu realizacji przyjętych przez uczelnie założeń, a częściowo po ocenie śródkresowej, ale bez wątplenia można stwierdzić, że już w momencie ich ogłoszenia stały się podstawą projakościowych działań uczelni biorących udział w konkursach.

W kontekście rodzajów uczelni warto zwrócić również uwagę na ich nazewnictwo. Nawiązując do poprzednich regulacji w tym zakresie, ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wprowadza ograniczenia posługiwania się określonymi nazwami, wiążąc je ze spełnieniem ustawowych wymogów ograniczających się zasadniczo do kategorii naukowych dyscyplin w poszczególnych uczelniach, a więc do wyników ewaluacji jakości działalności naukowej. Prawodawca objął swoistą ochroną tylko trzy nazwy, którymi mogą posługiwać się wyłącznie uczelnie akademickie. I tak nazwa **akademia** jest zastrzeżona dla uczelni akademickiej, a więc uczelni, która posiada kategorię naukową A+, A albo B w co najmniej jednej dyscyplinie naukowej albo artystycznej. Nazwa **politechnika** jest zastrzeżona dla uczelni akademickiej posiadającej kategorię naukową A+, A albo B+ w co najmniej dwóch dyscyplinach w zakresie nauk inżynierskich i technicznych. Natomiast nazwa **uniwersytet** jest zastrzeżona dla uczelni akademickiej posiadającej kategorię naukową A+, A albo B+ w co najmniej sześciu dyscyplinach naukowych lub artystycznych, zawierających się w co najmniej trzech dziedzinach nauki lub sztuki. Taka regulacja jest kolejnym rozwiązaniem promującym wysoki poziom działalności naukowej i możliwość podniesienia prestiżu uczelni. Oczywiście oparcie nazewnictwa uczelni na wynikach ewaluacji jakości działalności naukowej mogłoby rodzić też negatywne konsekwencje w związku z niespełnieniem kryteriów, ale tu prawodawca w przypadku uzyskania kategorii naukowej skutkującej koniecznością zmiany nazwy uczelni pozwala posługiwać się dotychczasową nazwą. Rozwiązanie to, co do zasady, nie zasługuje na aprobatę, jednak doświadczenie wskazuje, że mimo przyjęcia bardziej restrykcyjnych przepisów w poprzedniej regulacji prawnej z przyczyn praktycznych nie doszło nigdy do jej faktycznego zastosowania.

Kolejnym istotnym obszarem regulacji są **organy uczelni**, a więc – jak już podkreślano – jej ustrój wewnętrzny wyrażający się właśnie w systemie jej organów. Ustawodawca, przyjmując za punkt wyjścia autonomię szkół wyższych w zakresie kształtowania ich wewnętrznego ustroju, ograniczył istotnie zakres regulacji ustawowej, gwarantując tym samym uczelniom znaczną swobodę w zakresie kształtowania ich ustroju wewnętrznego. W ramach regulacji ustawowej określono wyłącznie organy uczelni jako całości, ponieważ podmiotem wszelkich praw, np. do nadawania stopni naukowych czy prowadzenia kierunków studiów staje się uczelnia, a nie jej podstawowa jednostka organizacyjna. Wypada dodać, że ustawa nie narzuca uczelni obowiązku tworzenia żadnych konkretnych wewnętrznych jednostek organizacyjnych. Stąd organami uczelni publicznej są rada, rektor i senat, a uczelni niepublicznej wyłącznie rektor i senat.

Rada uczelni jest nowym organem w strukturze polskich uczeni publicznych. Jak się podkreśla w literaturze, jest to organ kolegialny, którego podstawową rolą jest wzmocnienie i profesjonalizacja przez wprowadzenie do rady czynnika zewnętrznego funkcji zarządczych uczelni¹¹. Do podstawowych zadań rady uczelni określonych w art. 18 ust. 1 u.p.s.w.n. należy opiniowanie projektu strategii uczelni, projektu statutu i sprawozdania z realizacji strategii uczelni, monitorowanie gospodarki finansowej uczelni, w tym opiniowanie planu rzeczowo-finansowego, zatwierdzanie sprawozdania z jego wykonania, zatwierdzanie sprawozdania finansowego i monitorowanie zarządzania uczelnią oraz wskazywanie kandydatów na rektora. Dodatkowo statut uczelni może powierzyć radzie uczeni wykonywanie innych zadań. Warto podkreślić, że członkowie rady uczelni, wykonując jej ustawowe i statutowe zadania, kierują się dobrem uczelni i działają na jej rzecz¹². Również rozwiązania prawne dotyczące składu rady są podstawą do samodzielnych decyzji uczelni w zakresie jej liczebności, jak i doboru kandydatów odpowiednich z punktu widzenia uczelni. Prawodawca wprowadza tu zasadniczo tylko dwa ograniczenia. Po pierwsze, liczba pochodzących z wyboru członków rady może wynosić sześć albo osiem osób i po drugie, osoby spoza wspólnoty uczelni stanowią co najmniej 50% członków powołanych przez senat. Członkiem rady, z urzędu, jest także przewodniczący samorządu studenckiego, co budzi liczne wątpliwości, zwłaszcza że studenci jako członkowie senatu dokonują już wyboru pozostałych członków rady uczelni. Ustawodawca wprowadził dwa rodzaje wymogów, jakie muszą spełniać kandydaci do rady uczelni. Do kryteriów pozytywnych należy zaliczyć posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych, korzystanie z pełni praw publicznych oraz posiadanie wyższego wykształcenia w przypadku członków rady powoływanych przez senat. Natomiast negatywne kryteria wskazują, że kandydat nie może być skazany prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe, nie może być karany karą dyscyplinarną, w okresie od dnia 22 lipca 1944 do dnia 31 lipca 1990 r. nie pracował w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów¹³, nie pełnił w nich służby ani nie współpracował z tymi organami, a także nie ukończył 67 roku życia do dnia rozpoczęcia kadencji. Dodatkowym ograniczeniem jest zakaz łączenia członkostwa w radzie uczelni z pełnieniem funkcji organu tej lub innej uczelni, z członkostwem w radzie innej uczelni i z zatrudnieniem w admini-

11 T. Jędrzejewski, P. Rączka, *Organy uczelni publicznej w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, [w:] „*Potentia non est nisi da bonum*”. *Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Zbigniewowi Witkowskiemu*, red. M. Serowaniec, A. Bień-Kacała, A. Kustra-Rogatka, Toruń 2018, s. 416 i nast.

12 Szerzej na temat zadań rady uczelni zob. J. Woźnicki, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 88–94.

13 T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2186, z późn. zm.

stracji publicznej¹⁴. Często podkreśla się, że ostateczny kształt regulacji dotyczącej rady uczelni jest wynikiem przyjęcia przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego licznych, wyrażanych również w sposób sformalizowany¹⁵, uwag środowiska akademickiego¹⁶. Trzeba jednak zauważyć, że brak możliwości określania przez uczelnie dodatkowych wymogów dla kandydatów na członków rady uczelni, mimo licznych postulatów w tym zakresie, może negatywnie wpłynąć na realizację celów funkcjonowania tego organu. Prawodawca nie narzucił funkcjonowania rad uczelni w systemie organów uczelni niepublicznych.

Drugim kolegialnym organem uczelni jest **senat**. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zmieniło jednak istotnie charakter tego, mającego długą tradycję akademicką, organu uczelni, w szczególności w zakresie jego zadań i składu. Zmiana kompetencji senatu jest wynikiem, podnoszonego już wcześniej, braku obligatoryjnych jednostek organizacyjnych w wewnętrznej strukturze uczelni i tym samym powierzenie senatowi większości zadań o charakterze akademickim, które dotychczas należały do rad podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni. Senatowi przypisano zarówno zadania charakterystyczne dla organu stanowiącego, jak i dla organu opiniodawczo-doradczego. Tak samo jak rada uczelni senat wykonuje zadania, które zostały w ustawie określone jako jego kompetencje, oraz inne zadania określone w statucie. Prawodawca dał senatowi podstawę do delegowania swoich kompetencji, a mianowicie nadawanie stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki może być wykonywane przez inny określony w statucie organ uczelni, z zastrzeżeniem, że statut może określić tylko jeden organ w zakresie danej dyscypliny, a w przypadku spełnienia ustawowych wymogów także w zakresie danej dziedziny. Skład senatu jest przedmiotem regulacji statutowej, jednak swoboda uczelni w tym zakresie ogranicza się zasadniczo do składu liczbowego senatu, gdyż charakter osób wchodzących w jego skład oraz sposób ich wyłonienia i proporcjonalny udział w składzie senatu określa ustawa¹⁷. Warto podkreślić, że w ramach regulacji

14 Szerzej na temat wymagań wobec członków rady uczelni zob. J. Woźnicki, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 96–110.

15 Zob. np. J. Woźnicki (red.), *Raport nr 4 Komisji ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich „Wybrane propozycje zmian w tekście projektu ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Część I”*, Warszawa 2017.

16 T. Jędrzejewski, P. Rączka, *Organy uczelni publicznej w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 420.

17 W skład senatu akademickiej uczelni publicznej wchodzi profesorowie i profesorowie uczelni, którzy stanowią nie mniej niż 50% składu senatu, proporcjonalnie do liczebności każdej z grup studenci i doktoranci, którzy stanowią nie mniej niż 20% składu senatu, oraz nauczyciele akademicy zatrudnieni na innych stanowiskach i pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi, którzy stanowią nie mniej niż 25% składu senatu. Natomiast w skład zawodowej uczelni publicznej wchodzi nauczyciele akademicy posiadający co najmniej stopień doktora, którzy stanowią nie mniej niż 50% składu senatu, studenci, którzy stanowią nie mniej niż 20% składu senatu, nauczyciele akademicy nieposiadający stopnia doktora i pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi, którzy stanowią nie mniej niż 25% składu senatu.

statutowej nie można określić członków senatu wchodzących w jego skład z urzędu. W tym kontekście jedynym członkiem senatu nie pochodzącym z wyboru do tego organu jest rektor, który z mocy ustawy jest przewodniczącym senatu, co nastąpiło w wyniku zmiany pod wpływem środowiska akademickiego pierwotnego projektu ustawy, który zakładał, że przewodniczący senatu też będzie pochodził w wyborze. Kandydaci na członków senatu muszą spełniać te same ustawowe wymogi, które dotyczą członków rady uczelni, z wyjątkiem posiadania wyższego wykształcenia, co *de facto* dotyczy tylko studentów i pracowników niebędących nauczycielami akademickimi. Warto odnotować istotny wzrost znaczenia senatu uczelni w sprawach związanych z szeroko rozumianym kształceniem, co może jednak spowodować trudności w zakresie realizacji wynikających z nich zadań, zwłaszcza w dużych uczelniach prowadzących liczne kierunki studiów. Stąd postulowana powszechnie zmiana ustawy uwalniająca senaty od obowiązku uchwalania programów studiów na rzecz innych organów określonych w statucie i pozostawienie senatowi wyłącznie decydowania w sprawach efektów uczenia się.

Ostatnim ustawowym organem uczelni jest jej **rektor**. Pod rządami obowiązującej ustawy rektor z jednej strony otrzymał istotne kompetencje, które dotychczas należały do rozstrzygnięć organów kolegialnych, ale z drugiej ponosi pełną odpowiedzialność za funkcjonowanie uczelni w czasie jego czteroletniej kadencji zarówno na podstawie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, jak i na podstawie przepisów odrębnych. Zakres kompetencji rektora w określonych przepisach ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce jest wyłącznie przykładowy, do zadań rektora należą bowiem wszystkie sprawy dotyczące uczelni, z wyjątkiem spraw zastrzeżonych przez ustawę lub statut do kompetencji innych jej organów (domniemanie kompetencji). Aktualne przepisy ustanawiają tylko jeden sposób wyłonienia monokratycznego organu uczelni publicznej, a mianowicie jest on wybierany przez kolegium elektorów¹⁸ bezwzględną większością głosów spośród kandydatów zgłoszonych przez radę uczelni oraz – o ile statut tak stanowi – przez inne wskazane w nim podmioty. Z kolei w uczelni niepublicznej rektora powołuje założyciel albo wybiera senat lub inny określony w statucie organ uczelni. Kandydat na rektora musi spełniać wszystkie wymogi wprowadzone przez prawodawcę dla członków rady uczelni, a w uczelni publicznej musi także posiadać co najmniej stopień doktora. Istnieje też możliwość określenia w statucie dodatkowych wymagań dla rektora. Można stwierdzić, że w porównaniu z innymi organami status prawny rektora uległ największej zmianie, i to, jak już wskazano, zmianie powodującej zwiększenie jego roli. Dzięki temu rektor będzie mógł w bardziej racjonalny i efek-

18 Skład kolegium elektorów w uczelni publicznej oraz tryb wyboru jego członków na czteroletnią kadencję określa statut, przy czym nie mniej niż 20% składu stanowią studenci i doktoranci. Liczbę studentów i doktorantów ustala się proporcjonalnie do liczebności obu tych grup w uczelni, z tym że każda z tych grup jest reprezentowana przez co najmniej jednego przedstawiciela. Członkiem kolegium elektorów może być osoba, która spełnia takie same wymagania, jakie zostały przewidziane dla członków senatu.

tywny sposób kierować uczelnią, podejmując jednoosobowo decyzje o charakterze zarządczym, które dotychczas mogły być wynikiem rozstrzygnięć lub uzgodnień kolegialnych organów reprezentujących partykularne interesy podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni w znacznym stopniu niezależnych od rektora.

Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wprowadziła możliwość funkcjonowania w uczelniach na podstawie przepisów statutu **innych organów** mających status organów uczelni. Rozwiązanie to było odpowiedzią na oczekiwania środowisk akademickich odnoszących się do możliwości tworzenia nowych albo przywracania zlikwidowanych przez ustawę organów dotychczas działających w uczelniach. Warto jednak podkreślić, że mimo autonomii statutowej w tym zakresie ustawodawca określił wymagania dla ich członków, wskazując, że są one takie same jak dla członków rady uczelni, z tym że w przypadku uczelni niepublicznych nie obowiązuje negatywne kryterium ukończenia 67 roku życia. Przy tym statut uczelni może wprowadzić kolejne wymogi. Polskie uczelnie, w szczególności te największe i najwyżej sytuowane w rankingach, skorzystały z możliwości tworzenia innych organów uczelni co do zasady w celu upodmiotowienia organizacyjnego dyscyplin naukowych, tworząc m.in. rady dyscyplin naukowych, którym powierzyły nadawanie stopni naukowych. Można również spotkać przypadki utworzenia rad dziedzin naukowych, rad wydziałów, rad do spraw stopni naukowych czy też nadanie charakteru organu uczelni prorektorowi¹⁹.

Szczególnym i nowym rozwiązaniem ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym wpływającym na wewnętrzny ustroj uczelni jest przyjęcie koncepcji funkcjonowania obok organów uczelni osób pełniących **funkcje kierownicze**. Osoby te muszą spełniać takie same kryteria, jak członkowie organów uczelni, z wyjątkiem wymogu wieku i wykształcenia. Osoby mające pełnić funkcje kierownicze są powoływane przez rektora, co może budzić wątpliwości, czy dotyczy to wyłącznie nauczycieli akademickich, ponieważ w przypadku pracowników niebędących nauczycielami akademickimi mamy do czynienia z zatrudnieniem na określonym stanowisku. Materią statutową jest określenie funkcji kierowniczych w uczelni oraz zasad powoływania i odwoływania mających pełnić je osób. W statutach poszczególnych uczelni zauważalne jest bardzo duże zróżnicowanie i co do liczby, i co do charakteru ustanowionych funkcji kierowniczych. Ich liczba wynosi bowiem od kilku do kilkunastu i są to funkcje zarówno akademickie, jak i dotyczące pozostałej działalności uczelni. Do najczęściej występujących funkcji kierowniczych w uczelniach należą prorektorzy, kierownicy jednostek organizacyjnych i ich zastępcy oraz kanclerz i kwestor. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że w większości uczelni zachowano te dwa tradycyjne stanowiska, czyniąc z nich jednocześnie funkcje kierownicze²⁰.

19 Zob. Analiza rozwiązań statutowych uczelni polskich w sferze *governance* – materiały projektu pomocowego MNiSW-PW pt. „Polsko-ukraińska współpraca instytucji przedstawicielskich rektorów na rzecz doskonalenia działania uczelni”.

20 Zob. *ibidem*.

Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, jak już wcześniej wskazano, ogranicza się wyłącznie do uregulowania podstawowych zagadnień ustrojowych uczelni, a mianowicie jej organów, które muszą funkcjonować w każdej uczelni, gwarantując jej podstawowe funkcjonowanie, a więc to, co z punktu widzenia ustawodawcy wydaje się niezbędne. Oznacza to, że prawodawca tworzy szkielet rozwiązań ustrojowych, który będzie wypełniany przez same uczelnie, po pierwsze, poprzez jego ewentualne rozbudowanie i po drugie, poprzez obsadzenie tych organów w wyniku autonomicznego – bez żadnego wpływu zewnętrznego – ukształtowania ich składu osobowego co do zasady kandydatami pochodzącymi ze wspólnoty danej uczelni.

Przyjęcie tego rozwiązania wymusza konieczność wskazania innego aktu prawa powszechnie obowiązującego lub wewnętrznego, który uzupełni i uszczegółowi materię ustawową. Prawodawca, wychodząc od podstawowej zasady **statutowej autonomii uczelni**, pozostawia decyzje co do kształtu ustroju poszczególnych uczelni ich organom, które w drodze aktów wewnątrzuczelnianych, a w szczególności **statutu** uczelni, decydują o jej wewnętrznej strukturze. Pomijając teoretyczne aspekty dotyczące charakteru prawnego statutu²¹, należy dokonać analizy przedmiotowej regulacji statutowej oraz procedury jego uchwalania, a także odnieść się do roli statutu w zakresie kształtowania organizacji uczelni.

Podczas analizy **zakresu przedmiotowej regulacji statutowej** trzeba mieć na uwadze, że jego treść ma gwarantować konstytucyjną zasadę autonomii uczelni²². Zakres spraw, które mają być uregulowane w statucie uczelni, wynika przede wszystkim z przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Na jej podstawie można wyróżnić kilka podstawowych grup zagadnień, które powinny zostać uregulowane w statucie.

Po pierwsze, prawodawca wskazuje, że statut określa zasady organizacji i funkcjonowania uczelni, np. sposób powoływania i odwoływania organów uczelni, w tym podmioty uprawnione do wskazywania kandydatów na rektora, oraz sposób organizowania wyborów do organów uczelni, skład rady uczelni oraz senatu, zasady i tryb funkcjonowania rady uczelni, senatu i kolegium elektorów, zasady sprawowania wewnętrznego nadzoru nad aktami wydawanymi przez organy uczelni, typy jednostek organizacyjnych uczelni, którymi mogą być w szczególności wydziały, instytuty, katedry, zakłady, centra i kolegia, funkcje kierownicze w uczelni, zasady powoływania osób do pełnienia funkcji kierowniczych w uczelni i ich odwoływania. Warto podkreślić, że prawodawca nie określił wprost statutu jako aktu właściwego do unormowania spraw nieuregulowanych w ustawie, jednak z treści ustawy wynika, że przedmiotem statutu mają być zasady organizacji i funkcjonowania uczel-

21 Szerzej na ten temat zob. J. Korczak, *Statut szkoły wyższej w świetle nowych uregulowań*, [w:] A. Szadok-Bratuń (red.), *Nowe prawo o szkolnictwie wyższym a podmiotowość studenta*, Wrocław 2007; A. Bednarczyk-Płachta, *Status szkoły wyższej jako podmiotu administracji publicznej*, Warszawa 2016.

22 H. Izdebski, J. M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 94.

ni, a powyższe wyliczenie nie ma charakteru enumeratywnego²³. Na uwagę zasługuje także fakt, że statut ma określać typy jednostek organizacyjnych uczelni, co faktycznie oznacza swobodę uczelni w kształtowaniu swojej struktury organizacyjnej. Statut ma określać jedynie typy (rodzaje) jednostek, co umożliwi rektorowi nadanie następnie regulaminu organizacyjnego zawierającego konkretną strukturę organizacyjną uczelni, podział zadań między jednostkami występującymi w ramach tej struktury oraz organizację i zasady działania administracji uczelni. Nie można pominąć faktu, że wyłącznie przykładowe wyliczenie w ustawie typów jednostek organizacyjnych uczelni w postaci wydziałów, instytutów, katedr, zakładów, centrów i kolegiów jest reakcją prawodawcy na negatywne reakcje środowiska akademickiego na likwidację przede wszystkich podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni. Uczelnie dobrze wykorzystały ustawowe możliwości, tworząc w swoich strukturach liczne jednostki organizacyjne, zarówno o charakterze naukowym, jak i dydaktycznym, a także pomocniczym. Należą do nich np. kolegia, wydziały, szkoły, centra, instytuty, katedry, zakłady, studia, kliniki, pracownie, laboratoria i wiele innych jednostek o charakterze ogólnouczelnianym oraz takich, które wchodzi w skład innych jednostek organizacyjnych²⁴.

Po drugie, statut ma regulować kwestie ustrojowe, do których można zaliczyć przykładowo inne niż ustawowo określone organy uczelni, termin na uzgodnienie z samorządem studenckim i samorządem doktorantów powołania do pełnienia funkcji kierowniczej, do której zakresu obowiązków należą sprawy studenckie lub sprawy doktorantów, dodatkowe wymagania dla rektora czy skład kolegium elektorów oraz tryb wyboru jego członków.

Po trzecie, statut może regulować zadania i odpowiadające im kompetencje poszczególnych organów uczelni, w szczególności określenie dodatkowych zadań dla rady uczelni, dodatkowych zadań senatu czy też przekazanie innemu utworzonemu w uczelni organowi kompetencji senatu do nadawania stopni naukowych, jednak tylko jednemu w ramach danej dyscypliny.

Po czwarte, regulacje statutowe mają obejmować zagadnienia związane z kształceniem, do których należą m.in. ustalenie terminu wyrażenia opinii przez samorząd studencki przed ustaleniem programu studiów, ustalenie szczegółowego podziału roku akademickiego w ramach semestrów, jak również ustalenie regulacji wyłączającej zasadę otwartości wykładów.

Po piąte, kolejną grupą przepisów statutowych są regulacje dotyczące pracowników uczelni, a w tym możliwości ustalenia dodatkowych stanowisk nauczycieli akademickich oraz kwalifikacji do ich zajmowania, ustalenia dodatkowych kwalifikacji niezbędnych do zajmowania stanowisk nauczycieli akademickich określonych w ustawie, a także ustalenie trybu i warunków przeprowadzania konkursu poprzedzającego nawiązanie stosunku pracy z nauczycielem akademickim. W przepisach ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce uregulowane zostały także inne kwe-

23 J. M. Zieliński, [w:] H. Izdebski, J. M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 104.

24 Zob. Analiza rozwiązań statutowych uczelni polskich w sferze *governance*.

stie mające charakter incydentalny, natomiast ustawa Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce uzupełnia główną regulację o kwestie natury przejściowej²⁵.

Analiza przytoczonych przepisów jednoznacznie wskazuje, że zakres materii statutowej w stosunku do poprzedniej regulacji jest zdecydowanie szerszy, co oczywiście wpływa na zakres autonomii uczelni. Podstawowym jednak problemem jest charakter prawny upoważnień ustawowych do stworzenia wewnętrznych regulacji na poziomie statutu. A mianowicie trzeba spróbować odpowiedzieć na pytanie, czy statut uczelni może regulować inne sprawy niż te, które *expressis verbis* zostały określone w powołanych przepisach. W poprzednio obowiązującej ustawie nie było w tym zakresie żadnych wątpliwości, gdyż art. 17 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym jednoznacznie wskazywał, że sprawy związane z funkcjonowaniem uczelni nieuregulowane w ustawie określa statut uczelni²⁶. Obowiązująca ustawa używa przywołanego już określenia, zgodnie z którym statut określa zasady organizacji i funkcjonowania uczelni, a zamieszczone po nim wyliczenie spraw stanowiących materię statutową poprzedzone jest zwrotem „w szczególności”. Wydaje się więc, że wyliczenie to ma wyłącznie charakter przykładowy i nie ogranicza uczelni do określenia w statucie innych spraw, o ile mieszczą się w szerokim pojęciu zasad organizacji funkcjonowania uczelni. Stanowisko to należy wzmocnić odnotowaniem, że w przypadku braku ustawowej regulacji dotyczącej wewnętrznego ustroju uczelni i przy próbie deregulacji szkolnictwa wyższego ograniczenie możliwości tworzenia regulacji wewnętrznych stanowiłoby istotną przeszkodę w funkcjonowaniu uczelni.

W zakresie **postępowania w sprawie uchwalenia statutu** ustawodawca konsekwentnie nie reguluje wszystkich możliwych zagadnień, pozostawiając pewną wynikającą z autonomii statutowej swobodę uczelni, która ma prawo do własnych regulacji statutowych mogących mieć wpływ także na uchwalenie statutu. Zgodnie z przepisami analizowanej ustawy, a także ustawy ją wprowadzającej organem właściwym do uchwalenia statutu jest senat, który w przypadku pierwszego statutu pod rządami nowej ustawy jest zobowiązany do jego uchwalenia w terminie umożliwiającym jego wejście w życie z dniem 1 października 2019 r. Warto podkreślić, że samo przygotowanie projektu statutu uczelni należy do zadań rektora pełniącego jednocześnie z urzędu funkcję przewodniczącego statutu. Należy podkreślić, że

25 Szerzej na ten temat zakresu regulacji statutowej zob. P. Rączka, T. Jędrzejewski, *Status publicznej szkoły wyższej w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, [w:] *Jednostka wobec władz inżynierii organów administracji publicznej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Barbarze Adamiak*, Wrocław 2019, s. 451 i nast.; J. Woźnicki, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 146 i nast.

26 Szerzej na ten temat zob. T. Jędrzejewski, P. Rączka, *Statut uczelni według przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] *Podmioty administracji publicznej i prawne formy ich działania. Studia i materiały w konferencji naukowej poświęconej jubileuszowi 80 urodzin Profesora Eugeniusza Ochendowskiego*, Toruń 2005, s. 249 i nast.

rektor jest jedynym organem posiadającym kompetencje w zakresie przygotowania projektu statutu i wniesienia go pod obrady senatu. Senat uczelni publicznej uchwała statut bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy statutowej liczby członków tego organu. Przed podjęciem uchwały senat powinien zasięgnąć opinii rady uczelni, która nie ma jednak charakteru wiążącego. Senat jest zobowiązany również do wystąpienia o zajęcie stanowiska przez związki zawodowe działające w uczelni, jednak również w tym przypadku stanowisko wyrażone w formie opinii nie ma charakteru wiążącego. Dodatkowo w przypadku publicznych uczelni teologicznych lub uczelni publicznych prowadzących kształcenie w zakresie teologii statut jest uchwalany w porozumieniu z władzami Kościołów i innych związków wyznaniowych²⁷.

2.4. GŁÓWNE CELE USTAWY W ANALIZOWANYCH OBSZARACH REGULACJI

Analiza wybranych obszarów regulacji pozwala na wskazanie głównych celów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Bez wątpienia celem ustawodawcy jest, przy zachowaniu podziału uczelni na publiczne i niepubliczne, dokonanie ich dywersyfikacji na podstawie przyjętych kryteriów. Przy tym nie chodzi tylko o podział o charakterze podstawowym na uczelnie akademickie i zawodowe, a więc jednoznaczne sprofilowanie na badania naukowe i kształcenie ogólnoakademickie, czy działalność dydaktyczną z nastawieniem na studia o profilu praktycznym, ale także o zróżnicowanie w ramach tych grup²⁸.

Kolejnym celem ustawy jest podniesienie jakości działalności naukowej uczelni, ich umiędzynarodowienia, a także wzrost jakości kształcenia. Powiązано to zarówno ze zmianą kryteriów zaliczania do grupy uczelni akademickich lub zawodowych poprzez oparcie ich na ocenie jakości działalności naukowej, którą odzwierciedlają przyznane reprezentowanym w uczelniach dyscyplinom naukowym lub artystycznym kategorie, jak i z wyłanianiem w drodze konkursów uczestników programów doskonałości, którzy uzyskują zwiększoną subwencję na realizację przyjętych planów rozwoju. Wdrażanie tych instrumentów polityki naukowej państwa sprzyja zwiększeniu aktywności uczelni w celu ich stałego rozwoju i dążenia do doskonałości w odpowiednich dla rodzaju uczelni obszarach działalności,

27 Szerzej na ten temat procedury uchwalenia statutu uczelni zob. P. Rączka, T. Jędrzejewski, *Status publicznej szkoły wyższej w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 453 i nast.; J. Woźnicki, [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 148 i nast.

28 Na dywersyfikację uczelni w systemie szkolnictwa wyższego wskazywano już w założeniach do projektu aktualnie obowiązującej ustawy, zob. np. M. Kwiek, D. Antonowicz, J. Brdulak, M. Hulicka, T. Jędrzejewski, R. Kowalski, E. Kulczycki, K. Szadkowski, A. Szot, J. Wolszczak-Derlacz, *Projekt założeń do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, Poznań 2016, s. 28 i nast.

w tym ich rozpoznawalności w europejskim i światowym obszarze nauki i szkolnictwa wyższego. Dodatkową motywacją i instrumentem realizacji założonych celów są zmodyfikowane zasady posługiwania się nazwami uczelni również mocno powiązane z ewaluacją jakości działalności naukowej. Jako konsekwencje jej dobrych wyników stworzono transparentne warunki zmiany statusu uczelni.

W celu zapewnienia gwarantowanej konstytucyjnie zasady autonomii uczelni prawodawca ograniczył ustawową regulację dotyczącą organów uczelni do niezbędnego minimum, co ma gwarantować prawidłowe jej działanie, określając przy tym jednoznaczną pozycję tych organów w strukturze uczelni. Kształtując system ustawowych organów uczelni, wprowadzono rady uczelni w uczelniach publicznych oraz zmieniono zakres kompetencji rektora i senatu. Pozycja rektora ponownie wzrosła, w szczególności poprzez utrwalenie domniemania jego kompetencji we wszystkich sprawach, które nie zostały zastrzeżone na rzecz innych organów uczelni, a także poprzez rozszerzenie jego rzeczowego zakresu zadań i kompetencji. Z kolei pochodzący z wyboru senat ma realizować co do zasady zadania o charakterze akademickim i dydaktycznym, a nie zarządcze, które przejął przede wszystkim rektor i częściowo rada uczelni. Warto podkreślić, że przypisując zadania dydaktyczne senatowi, prawodawca nie wziął po uwagę, że działający w ramach cyklicznych posiedzeń organ kolegialny w dużej uczelni nie będzie w stanie ich prawidłowo i sprawnie realizować. Jest to jednak wynikiem braku ustawowej regulacji innych organów uczelni, których istnienie zależy od woli samej wspólnoty uczelni w ramach posiadanej autonomii. W pozostałym zakresie uczelnie same decydują o tworzeniu innych organów uczelni, a także powierzają istotne zadania nowej instytucji, jaką są funkcje kierownicze. W tym przypadku należy podkreślić, że przepisy służące realizacji zapewnienia autonomii uczelni w tym zakresie wymagają nowelizacji, w szczególności bowiem pojęcie funkcji kierowniczych wymaga doprecyzowania, zwłaszcza pod względem ich charakteru prawnego. Rozbieżności, jakie powstały w praktyce uczelni w tym zakresie, wskazują na niejasność tej regulacji. Również katalog spraw, które mają być uregulowane w statucie, poszerza możliwość podejmowania autonomicznych decyzji ustrojowych i organizacyjnych przez poszczególne uczelnie, co jednocześnie prowadzi do ich zróżnicowania. Natomiast na pozytywną ocenę zasługuje regulacja dotycząca statutu uczelni, z zastrzeżeniem, że wprowadzenie jednoznacznego domniemania kompetencji regulacyjnych statutu w kwestiach nieuregulowanych w ustawie byłoby z systemowego punktu widzenia korzystne.

2.5. PODSUMOWANIE

Wyznaczone przez prawodawcę cele i regulacje mające stanowić środek do ich realizacji obowiązują zaledwie od kilkunastu miesięcy. Można jednak stwierdzić, że są

już widoczne pierwsze efekty wprowadzanych zmian, ponieważ większość przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wraz z przepisami wykonawczymi została wdrożona lub jest w trakcie wdrażania. Zdecydowana większość uczelni, po długim okresie krytycznej, ale konstruktywnej dyskusji nad projektem ustawy, w momencie jej uchwalenia przystąpiła do jej wdrażania, wykorzystując przyznaną im autonomię. Okres ten to czas kształtowania się koncepcji ustrojowych i organizacyjnych uczelni oraz strategii ich rozwoju, których zasadniczym celem jest umocnienie lub podniesienie pozycji uczelni w systemie szkolnictwa wyższego. Pierwszych wymiernych efektów możemy spodziewać się po przeprowadzeniu ewaluacji jakości działalności naukowej na podstawie nowych przepisów oraz po ocenach śródkresowych inicjatyw doskonałości. Dzisiaj należy jednak zauważyć bardzo duże zróżnicowanie poszczególnych uczelni, praktycznie we wszystkich analizowanych obszarach, które zapewne w wyniku doświadczeń kolejnej kadencji będzie przedmiotem ponownych analiz i weryfikacji. Weryfikacji zapewne będą podlegać także przepisy ustawy, których stosowanie w praktyce napotkało trudności.

Rozdział 3

STUDIA I INNE FORMY KSZTAŁCENIA

Marcin Dokowicz

3.1. WSTĘP

Kształcenie jest jednym z podstawowych zadań uczelni. Proces ten na poziomie szkolnictwa wyższego jest komplementarny w stosunku do nauczania na poziomie oświaty. Emanacją tej komplementarności poziomów edukacji stanowi Polska Rama Kwalifikacji, której poziomy 6–8 zastrzeżone są dla szkolnictwa wyższego.

Niniejszy rozdział prezentuje analizę wybranych treści ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dotyczących kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego, ze szczególnym uwzględnieniem studiów jako podstawowej jej formy. Kształceniu doktorantów poświęcono osobny rozdział w tej monografii, w związku z czym w niniejszych rozważaniach poświęcono mu najmniej uwagi.

Analizie poddano **system kształcenia** oraz **formy kształcenia** wchodzące w jego skład, z uwzględnieniem wprowadzonych zmian, w związku z wejściem życie p.s.w.n., a także wpływ powiązania uprawnień do prowadzenia studiów z kategorią naukową na **kształcenie interdyscyplinarne**. Przedstawiono również **atrybuty studiów** i zmiany wprowadzone w tym zakresie. Poddane analizie regulacje podzielono na trzy grupy tematyczne:

- **system kształcenia** (art. 63–64, 67, 160–163, 198);
- **interdyscyplinarność studiów** (art. 53, 59–62);
- **atrybuty studiów** (art. 53, 63–65).

Celem autorów monografii nie było omówienie konkretnych uregulowań prawnych, ale ogólne badanie systemu oraz problemów związanych z przyjętymi w ustawie założeniami. Rozważania te prowadzą do określenia celu, jaki zdaniem

autora najprawdopodobniej przyświecał projektodawcy ustawy, oraz obejmuje wybrane uwarunkowania zewnętrzne, którym musiały one odpowiadać.

3.2. WYKAZ OBSZARÓW REGULACJI O KLUCZOWYM ZNACZENIU

Zgodnie z założeniami przyjętymi w monografii przedstawiono wykaz regulacji uznanych przez autora za kluczowe z punktu widzenia kształcenia w systemie szkolnictwa wyższego i nauki. W tabeli uwzględniono słowa kluczowe w odniesieniu do wybranych przepisów zebranych w grupy regulacji, zwięźłą ocenę stopnia wdrożenia tych regulacji w okresie od wejścia w życie ustawy do 30 marca 2020 r. W ostatniej kolumnie sformułowano uwagi.

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Studia i inne formy kształcenia

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
SYSTEM KSZTAŁCENIA art. 63–64 art. 67 art. 160–163 art. 198	<ul style="list-style-type: none"> • formy kształcenia: studia, studia podyplomowe, szkoły doktorskie, kształcenie specjalistyczne, inne formy kształcenia • terminologia 	wdrożono w październiku 2019 r.	budowa systemu kształcenia
INTELDYSCYPLINARNOŚĆ STUDIÓW art. 53 art. 59–62	<ul style="list-style-type: none"> • związek z kierunkiem studiów • dyscyplina i dyscyplina wiodąca • indywidualne studia międzydziedzinowe • studia prowadzone wspólnie i we współpracy • studia dualne 	wdrożenie nastąpiło w roku ak. 2018/2019, w zakresie uprawnień wdrożenie nastąpi po ewaluacji jakości działalności naukowej	interdyscyplinarność kształcenia a ewaluacja jakości działalności naukowej
ATRYBUTY STUDIÓW art. 53 ust. 9–10 art. 63–65	<ul style="list-style-type: none"> • kierunek studiów • forma studiów • poziom studiów • profil studiów 	wdrożenie nastąpiło w roku ak. 2018/2019	biurokratyzacja procesu kształcenia, Proces Boloński

Zestawienie to przedstawia porządek prezentowanych w dalszej części rozdziału analiz zbiorczych i ocen syntetycznych wybranych kierunków regulacji.

3.3. ANALIZA ZBIORCZA I OCENA SYNTETYCZNA WYBRANYCH KIERUNKÓW REGULACJI WRAZ Z UZASADNIENIEM

3.3.1. System kształcenia

Analizowany system kształcenia podlega w ostatnich latach licznym zmianom. Dynamika tego procesu uległa znacznej intensyfikacji wraz z rozpoczęciem wdrażania Procesu Bolońskiego. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym przez 13 lat obowiązywania została trzykrotnie poddana gruntownej nowelizacji (w 2011, 2014 i 2016 r.). Nowelizacje te wprowadziły zmiany o charakterze systemowym. Warto odnotować, że wcześniejsze przepisy ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym przez 15 lat jej funkcjonowania nie podlegały takim radykalnym zmianom ze względu na znacznie mniejsze oddziaływanie tamtych rozwiązań na inne kraje Unii Europejskiej.

W dobie licznych nowelizacji przepisów środowisko akademickie musiało przystosowywać się do dynamiki wprowadzanych reform. Ustawodawca nie ułatwiał tego zadania. Poszczególne nowelizacje zmieniały definicje stosowanych w ustawie pojęć oraz dodawały nowe terminy, co utrudniało odnalezienie się w warstwie pojęciowej ustawy. Wraz z każdą kolejną nowelizacją przepisy stawały się coraz mniej spójne i zrozumiałe, co w konsekwencji skłoniło projektodawcę ustawy do zaprzestania proponowania kolejnych nowelizacji ustawy z 2005 r. oraz opracowania nowego aktu¹. Ustawa ta po raz kolejny wprowadza zmiany dotyczące kluczowych pojęć w systemie kształcenia. **Terminologia** ustawowa została uproszczona. W poprzednim stanie prawnym zgodnie z art. 2 ust. 2 pkt 1 p.s.w., ilekroć w ustawie była mowa o studiach bez bliższego określania, należało przez to rozumieć studia wyższe. W konsekwencji, ilekroć przepis odnosił się wyłącznie do „studiów”, oznaczało to, że nie dotyczył studiów podyplomowych i studiów doktoranckich, co chyba nie zawsze przebijało się do świadomości społeczności akademickiej. Istotną zmianę w zakresie terminologii stanowiło również odstąpienie od odrębnego określania, na poziomie przepisów regulujących system szkolnictwa wyższego, pojęć zdefiniowanych w ustawie z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2018 r. poz. 2153 ze zm.), takich jak np. efekty uczenia się. Ujednolicenie terminologii, która wcześniej stwarzała problemy, należy ocenić pozytywnie. Wadą obecnej ustawy jest natomiast brak słownika ustawowego, co może utrudniać lekturę i interpretację przepisów. Problem ten był sygnalizowany przez Komisję Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego KRASP w trakcie prac nad obecnie obowiązującą ustawą².

1 Zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, druk sejm. Nr 2446, VIII kadencja Sejmu RP, s. 9.

2 Zob. J. Woźnicki (red.), *Raport nr 4 Komisji ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego KRASP: Wybrane propozycje zmian w tekście projektu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce: część I*, Warszawa 2017, s. 6.

Ustawa p.s.w.n. dokonała modyfikacji **form kształcenia** na poziomie szkolnictwa wyższego. Pozostawiono bez większych zmian **studia** (bezprymiotnikowe) oraz **studia podyplomowe**. Zmiany dotyczą natomiast studiów doktoranckich, które zostały zastąpione przez **szkoły doktorskie**. Kształcenie doktorantów zostało wyraźniej oddzielone od kształcenia na studiach³, co stanowiło jedno z kluczowych założeń reformy⁴. Dodatkowo zrezygnowano z precyzowania **innych form kształcenia**, do których w poprzednim stanie prawnym zaliczano kursy dokształcające i szkolenia. *Novum* w stosunku do poprzedniego stanu prawnego stanowi **kształcenie specjalistyczne** odpowiadające poziomowi 5 Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK; w dokumentach europejskich występuje pod nazwą *short cycle*). Porównanie form kształcenia zestawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Porównanie form kształcenia pod rządami p.s.w. i p.s.w.n.

Formy kształcenia w ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2017 r. poz. 2183, ze zm.)	Formy kształcenia w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2020 r. poz. 85, ze zm.)	Poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji
studia wyższe/studia	studia	6 i 7
studia doktoranckie/ /studia trzeciego stopnia	szkoła doktorska	8
studia podyplomowe	studia podyplomowe	6–8 (pod rządami p.s.w. tylko 6 i 7)
–	kształcenie specjalistyczne	5
kursy dokształcające/ szkolenia	inne formy kształcenia	nieokreślony

Wiodącą formę kształcenia stanowią **studia**. Są one następnym po nauczaniu na poziomie oświaty etapem edukacji. Etap ten ma kluczowe znaczenie dla kształtowania kapitału ludzkiego⁵. Ustawodawca nie wprowadził w tym zakresie wielu zmian systemowych. Podstawową zmianą było powiązanie uprawnień do prowadzenia studiów z posiadaniem odpowiedniej kategorii naukowej w dyscyplinie, do której przypisany został kierunek studiów. Tym samym odstąpiono od przyjętych

3 Przepisy regulujące kształcenie doktorantów zawarto w dziale dotyczącym stopni i tytułu w systemie szkolnictwa wyższego i nauki, analogicznie do sytuacji przed reformą z 2011 r. – we wcześniejszym stanie prawnym studia doktoranckie regulowała w pewnym zakresie ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r. poz. 595).

4 Zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, s. 42–48.

5 Zob. M. Ratajczak, *Szkolnictwo wyższe w Polsce jako czynnik rozwoju kapitału ludzkiego*, „Konsumpcja i Rozwój” 2013/2(5), s. 22.

w poprzedniej ustawie minimów kadrowych na rzecz kryterium o charakterze bardziej jakościowym niż ilościowym. Pozostałe zmiany są natomiast raczej korektami wcześniej przyjętych rozwiązań aniżeli zmianami systemowymi. Pozostawiono podstawowe **atomyty studiów** takie jak ich **kierunek**, **forma** (stacjonarne i niestacjonarne), **poziom** (studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia i jednolite studia magisterskie) i **profil** (ogólnoakademicki i praktyczny). Dokonano w tym zakresie jedynie pewnych modyfikacji opisanych w pkt 3.3.3.

Jak wcześniej wspomniano, kluczowym elementem reformy była zmiana modelu kształcenia doktorantów. W miejsce studiów trzeciego stopnia wprowadzono **szkoły doktorskie**. Wprowadzone zmiany miały na celu podkreślenie odrębnego charakteru tej formy kształcenia (kształcenie oparte na badaniach naukowych, a nie na zajęciach dydaktycznych stanowiących jego uzupełnienie), która w poprzedniej praktyce i stanie prawnym zbyt często sprowadzana była do kolejnego etapu i poziomu studiów. Utożsamianie studiów doktoranckich ze studiami wyższymi wiązało się często z niezrozumieniem konstrukcji prawnej przyjętej we wcześniejszej ustawie, która celowo miała charakter hybrydowy, łączący badania z kształceniem. Można było przyjmować, że studia doktoranckie są kolejnym etapem studiów (taka interpretacja umożliwiła przeforsowanie przyznania w 2005 r. doktorantom m.in. uprawnień do funduszu pomocy materialnej dla studentów oraz w 2011 r. uprawnień do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego i autobusowego). Studia trzeciego stopnia w istocie stanowiły jednak odrębną formę kształcenia, co nie przebijało się do świadomości społeczeństwa. W tym kontekście zmiany polegające na podkreśleniu odrębnego charakteru tej formy kształcenia należy uznać za pozytywne.

Kształcenie specjalistyczne, dotychczas nieznanne w polskim systemie prawnym, odpowiada poziomowi 5 Polskiej Ramy Kwalifikacji. Znaczący wkład we wdrożenie tej formy kształcenia do systemu kształcenia na poziomie wyższym ma Fundacja Rektorów Polskich (FRP), która od 2013 r. wraz z firmą Pearson Central Europe prowadzi badania w ramach projektu „Piąty poziom Krajowych Ram Kwalifikacji”⁶. Z dotychczasowych badań jednoznacznie wynika potrzeba wzbogacenia oferty edukacyjnej na poziomie szkolnictwa wyższego o kształcenie na poziomie 5 PRK. Kształcenie to umożliwi zdobycie kwalifikacji zwiększających atrakcyjność na rynku pracy osób z wykształceniem średnim, które nie mają motywacji lub predyspozycji do uzyskania kwalifikacji na poziomie 6 PRK⁷. Przez to przyczynia się do wzrostu kapitału ludzkiego, mającego kluczowe znaczenie dla gospodarki. Ustawodawca nie zdecydował się jednak na włączenie kształcenia specjalistycznego do systemu studiów jako kolejnego ich poziomu. Rozwiązanie to budzi wątpliwości, zważywszy że osoby korzystające z tej formy kształcenia nie będą posiadać statusu studenta i związanych z tym uprawnień, co może działać zniechęcająco. Pod-

6 Zob. E. Chmielecka, N. Kraśniweska, *Poziom 5 – brakujące ogniwo? Podsumowanie*, Fundacja Rektorów Polskich, Warszawa 2017, s. 21.

7 Ibidem, s. 35–49.

miotami uprawnionymi do prowadzenia tej formy kształcenia są obecnie wyłącznie uczelnie zawodowe. Należy jednak przyjąć, że kształcenie specjalistyczne jest na początkowym etapie wdrażania i przyjęte rozwiązania będą wymagać rewizji przy okazji kolejnych nowelizacji p.s.w.n. Kwestia podmiotów uprawnionych do prowadzenia takiego kształcenia stanowiła przedmiot sporu podczas powstawania ustawy. Należy odnotować, że Minister Edukacji Narodowej postulował, aby kształcenie to mogły prowadzić również uczelnie akademickie⁸. Obecnie konsekwencją dla uczelni akademickich jest jedynie możliwość przyjmowania absolwentów kształcenia specjalistycznego na studia pierwszego stopnia lub jednolite studia magisterskie. Zgodnie z art. 71 ust. 4 pkt 2 p.s.w.n. osoby legitymujące się kwalifikacją na 5 poziomie PRK mogą zostać przyjęte na studia w drodze potwierdzenia efektów uczenia się. W tym przypadku nie jest wymagane posiadanie doświadczenia zawodowego. Takie rozwiązanie umożliwia skrócenie studiów pierwszego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich osobom legitymującym się kwalifikacją na poziomie 5 PRK.

Najmniej zmian wprowadzono w zakresie **studiów podyplomowych i innych form kształcenia**. Wśród nich znajduje się umożliwienie przypisania studiom podyplomowym kwalifikacji częściowej na poziomie 8 PRK, czego nie przewidywały poprzednie przepisy, oraz otwarcie katalogu innych form kształcenia, do których w poprzednim stanie prawnym należały jedynie kursy dokształcające i szkolenia. O ile drugą z powyższych zmian należy uznać za słuszną, ponieważ pozwala tworzyć nowe, krótsze formy kształcenia, na które zwiększa się zapotrzebowanie na rynku edukacyjnym, o tyle obawy rodzi pierwsza, ponieważ umożliwia tworzenie konkurencyjnych ofert dla szkół doktorskich przez podmioty nieposiadające uprawnień do prowadzenia tej formy kształcenia.

3.3.2. Kształcenie interdyscyplinarne

Skutkiem rozwiązań przyjętych w p.s.w.n. może okazać się niewystarczające wsparcie działalności o charakterze interdyscyplinarnym. Problem ten ma swoje źródło w przyjętych w ustawie, skądinąd słusznych, założeniach o charakterze systemowym, związanych z ewaluacją jakości działalności naukowej i powiązaniem uprawnień do prowadzenia kształcenia z kategorią naukową w dyscyplinie.

Na wstępie należy odnotować, że regulacje ustawowe były projektowane przy założeniu konsolidacji dyscyplin⁹. Upatrywano w tym szansę dla rozwoju interdyscyplinarności. Należy jednak pamiętać, że konsolidacja dyscyplin nie ma wpływu na tzw. interdyscyplinarność szeroką, czyli obejmującą problemy na styku dyscyplin z różnych dziedzin, szczególnie istotną dla rozwoju nowych technologii.

8 Zob. pismo Ministra Edukacji Narodowej z 10.10.2017 r. nr DP-SSRP.025.307.2017.AB, Rządowy Proces Legislacyjny, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12303102/12458849/12458852/dokument312903.pdf>, dostęp: 22.04.2020 r.

9 Zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, s. 11.

Zatem zabieg polegający na konsolidacji dyscyplin należy ocenić jako pozytywny z punktu widzenia działalności interdyscyplinarnej, aczkolwiek niewystarczający. Autorzy projektu ustawy, kiedy projektowali przepisy, nie zawsze uwzględniali pełne spektrum możliwych form interdyscyplinarności. Część regulacji mających na celu wspieranie działalności interdyscyplinarnej wprowadzano do ustawy dopiero w trakcie procesu legislacyjnego, w związku z postulatami płynącymi ze środowiska akademickiego. Rozwiązania te nie zawsze odpowiadają potrzebom, a w niektórych przypadkach wymagają korekty.

Ustawodawca przyjął wynik ewaluacji jakości działalności naukowej dokonywanej dla poszczególnych dyscyplin za podstawę przyznawania uprawnień podmiotom tworzącym system szkolnictwa wyższego i nauki. Ma to swoje zalety, ale też wady. Główną zaletą jest powiązanie uprawnień z kryteriami o charakterze jakościowym, a nie ilościowym, co działa się w czasie funkcjonowania minimów kadrowych. Główną wadą natomiast jest brak dostatecznych zachęt do prowadzenia działalności interdyscyplinarnej, która co do zasady jest trudniejsza niż działalność w ramach jednej dyscypliny. Wymaga bowiem posiadania wiedzy i znajomości narzędzi właściwych do więcej niż jednej dyscypliny. Działalność interdyscyplinarna jest trudniejsza, gdy wymaga synergii metod, narzędzi i dokonań w ramach dyscyplin z różnych dziedzin nauki.

Kształcenie na studiach co do zasady jest prowadzone w ramach kierunków przyporządkowanych do co najmniej jednej dyscypliny. Kwestię tę przesądzają przepisy art. 53 p.s.w.n.¹⁰ Ustawodawca wprowadził jednak pewne rozwiązania bezpośrednio sprzyjające interdyscyplinarności kształcenia na studiach, a w szczególności możliwość prowadzenia:

- studiów na kierunku, któremu przypisano więcej niż jedną dyscyplinę, z zastrzeżeniem, że ponad połowa efektów uczenia się musi być przypisana do **dyscypliny wiodącej** (art. 53 ust. 2 p.s.w.n.);
- studiów na kierunku przyporządkowanym do dyscyplin mieszczących się w trzech dziedzinach, bez wyszczególniania dyscypliny wiodącej, pod warunkiem że uczelnia w każdej z dziedzin posiada kategorię naukową A+, A albo B+ (art. 53. ust. 8 p.s.w.n.);
- **indywidualnych studiów międzydziedzinowych** przez uczelnie akademickie posiadające kategorię A+ albo A w co najmniej czterech dyscyplinach zawierających się w co najmniej dwóch dziedzinach (art. 59 p.s.w.n.).

Dodatkowo kształcenie interdyscyplinarne może być pośrednio realizowane poprzez:

- **studia prowadzone wspólnie** z inną uczelnią, instytutem PAN, instytutem badawczym, instytutem międzynarodowym, zagraniczną uczelnią lub instytucją naukową (art. 60 p.s.w.n.);

10 Zob. więcej M. Dokowicz, *Komentarz do art. 53*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019.

- **studia prowadzone we współpracy** z organem nadającym uprawnienie do wykonywania zawodu, organem przeprowadzającym postępowanie egzaminacyjne w ramach uzyskiwania uprawnień do wykonywania zawodu, organem samorządu zawodowego, organizacją gospodarczą lub organem rejestrowym (art. 61 p.s.w.n.);
- **studia dualne** o profilu praktycznym prowadzone z udziałem pracodawcy (art. 62 p.s.w.n.).

Rozwiązania te należy jednak traktować jako wyjątek od ogólnej reguły prowadzenia kształcenia w dyscyplinach¹¹. Nie reprezentują one całego spektrum możliwych rozwiązań. Przykładowo: nie jest możliwe prowadzenie studiów na kierunku przyporządkowanym do co najmniej trzech dyscyplin mieszczących się w jednej lub w dwóch dziedzinach bez wyszczególniania dyscypliny wiodącej, której przypisana jest ponad połowa efektów uczenia się. Należy zatem ocenić, że swoboda uczelni w tym zakresie została ograniczona w stosunku do poprzedniego stanu prawnego. Intencja wprowadzenia tego ograniczenia nie jest jasna. Zdaniem autora, być może wynika to z niedopatrzenia ustawodawcy w trakcie projektowania przepisów ustawy, ale może też być skutkiem braku systemowego podejścia do kwestii interdyscyplinarności. Ustawodawca nie poświęcił bowiem wystarczającej uwagi kwestiom kształcenia interdyscyplinarnego. Potwierdza to m.in. treść niedoskonałych regulacji art. 59 p.s.w.n. dotyczących indywidualnych studiów międzydziedzinowych, które zgodnie z brzmieniem ust. 2 tego artykułu są jedynie sposobem organizacji studiów, co stwarza problemy interpretacyjne¹².

3.3.3. Atrybuty studiów

W poprzednim stanie prawnym zbiurokratyzowanie procesu kształcenia, będące następstwem nowelizacji p.s.w. z 2005 r., było wskazywane jako jeden z kluczowych problemów obniżających jakość kształcenia na studiach¹³. Wiązało się to z wymogami o tym charakterze stawianymi studiom. Przyczyną jest konieczność porównywania kwalifikacji nadawanych w poszczególnych krajach Unii Europejskiej w związku z otwartym rynkiem pracy w ramach wspólnoty¹⁴. Zwiększenie mobilności pracow-

11 Zob. również uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, s. 11.

12 Zob. więcej M. Dokowicz, *Komentarz do art. 53*.

13 Zob. również uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, s. 3.

14 Zob. Deklaracja Bolońska: Szkolnictwo wyższe w Europie, Wspólna Deklaracja Europejskich Ministrów Edukacji, zebranych w Bolonii w dniu 19 czerwca 1999 r. Zob. Komunikat z 23.11.2010 r. Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów. Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia: europejski wkład w pełne zatrudnienie, Strasburg, COM(2010) 682 wersja ostateczna.

ników zapewnia większą elastyczność oraz lepsze wykorzystanie potencjału rynku pracy, co w efekcie ma przełożyć się na wzrost gospodarczy krajów UE. Zachowanie autonomii krajów członkowskich w zakresie systemów edukacji wymusiło zatem stworzenie mechanizmów umożliwiających porównywanie kwalifikacji i osiągnięć. Mechanizmy te są wdrażane w ramach Procesu Bolońskiego i nakładają na uczelnie wiele nowych obowiązków biurokratycznych, co prowadzi do utożsamiania Procesu Bolońskiego ze wzrostem biurokratyzacji w szkolnictwie wyższym¹⁵. Trzeba jednak pamiętać, że jest to cena, jaką płacimy za otwarty rynek pracy i mobilność pracowników. Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce nie może zatem niwelować tego problemu. Ustawodawca podejmuje jednak próbę jego złagodzenia, np. poprzez zmianę wybranych procedur. Pod tym względem głównej zmiany dokonano w kwestii uprawnień do prowadzenia studiów. W szczególności zlikwidowano minimum kadrowe na rzecz kryteriów o bardziej jakościowym charakterze w postaci kategorii naukowej, co należy ocenić pozytywnie.

W zakresie spraw dotyczących kształcenia warto odnotować, że język obecnej ustawy znacząco odbiega od języka stosowanego w poprzednim stanie prawnym. Wiele terminów zmieniło swoje znaczenie. Modyfikacji uległ przedmiot uprawnień. Obecnie są nim studia, a nie, jak było to w poprzednim stanie prawnym, kierunek studiów. Ta z pozoru niewielka zmiana ma kluczowe znaczenie z systemowego punktu widzenia. Studiów nie można bowiem traktować jako zbioru kierunków studiów. Uczelnie obecnie nie prowadzą jednych studiów na kilku kierunkach, lecz wiele różnych studiów. **Kierunek studiów** jest natomiast jednym z ich **atrybutów**, podobnie jak ich **poziom, profil**, a także **forma**.

W ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zmniejszono wcześniejszą swobodę uczelni w tworzeniu nowych kierunków studiów. Z jednej strony postawiono ograniczenie w zakresie interdyscyplinarności, a z drugiej zakazano prowadzenia na uczelni kilku studiów, o takiej samej nazwie ich kierunku lub studiów, których programy określają takie same efekty uczenia się, przyporządkowane do tej samej dyscypliny. Należy sądzić, że zmiana ta miała na celu zapobiegnięcie prowadzenia przez różne jednostki organizacyjne danej uczelni studiów na takim samym kierunku. Zmianę tę należy ocenić pozytywnie. Niweluje ona wewnętrzną konkurencję w uczelni, pozwala na połączenie potencjału kadry, co może skutkować podniesieniem jakości kształcenia, a także rozwiązuje problem z dokonaniem wyboru spośród z pozoru podobnych ofert przez kandydatów. Kandydaci na studia nie zawsze byli w stanie ocenić różnice programowe występujące pomiędzy tym samym kierunkiem prowadzonym w różnych jednostkach organizacyjnych danej uczelni. Przepisy wprowadzające (zob. art. 214 ust. 2 p.w.p.s.w.n.) dodatkowo nakazały połączenie dotychczas prowadzonych kierunków o tej samej nazwie lub tych, któ-

15 Zob. T. Szapiro, *Studia, studenci i wewnętrzna ocena jakości kształcenia*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Transformacja Akademickiego Szkolnictwa Wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019*, Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Warszawa 2019, s. 129–140.

rych programy określały takie same efekty uczenia się. Połączenie to nastąpiło przed 1 października 2019 r.

Ustawa zachowuje dotychczasowy podział **form studiów** na studia stacjonarne i niestacjonarne. Studia stacjonarne stanowią dominującą formę studiów w uczelniach publicznych. Ma do nich zastosowanie art. 70 ust. 2 Konstytucji RP, czyli prowadzone są bezpłatnie. Studia niestacjonarne stanowią natomiast dodatkową usługę edukacyjną, którą uczelnia publiczna może świadczyć odpłatnie, jednakże przy założeniu, że jest ona świadczona odrębnie (art. 56 ust. 2 p.s.w.n.) oraz liczba studentów studiów niestacjonarnych nie może być większa od liczby studentów studiów stacjonarnych (art. 56 ust. 3 p.s.w.n.)¹⁶. Warunki te stanowią realizację wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 8.11.2020 r. (SK 18/99, OTK 2000/7, poz. 258). Drugi z nich został wprowadzony w p.s.w. w 2005 r., natomiast pierwszy teraz.

Zachowano również dotychczasowe **poziomy studiów**¹⁷, czyli studia pierwszego stopnia, drugiego stopnia oraz jednolite studia magisterskie. Warto odnotować, że rozszerzono możliwości prowadzenia tych ostatnich. Dotychczas studia takie można było prowadzić wyłącznie na kierunkach określonych we właściwym rozporządzeniu MNiSW (zob. art. 159 p.s.w.). Obecnie natomiast jednolite studia magisterskie można również prowadzić na innych kierunkach w przypadku, gdy kierunek studiów przypisany jest do dyscypliny lub dyscypliny wiodącej, w której uczelnia posiada kategorię A+ albo A, lub dyscypliny z zakresu dziedziny, w której uczelnia ma pozytywną ocenę kompleksową dokonaną przez Polską Komisję Akredytacyjną. Stanowi to wyraz dążenia do poszerzenia możliwości tworzenia jednolitych studiów magisterskich. Zmianę tę jednak należy oceniać jako kontrowersyjną, ponieważ podział studiów na studia pierwszego i drugiego stopnia umożliwia wcześniejsze wejście osób z wykształceniem wyższym na rynek pracy, co jest istotne dla gospodarki. Dodatkowym celem podziału studiów była troska o zachowanie jakościowego poziomu dyplomu magistra. Dyplom licencjata miał stanowić swoisty filtr, który otwiera drogę na studia drugiego stopnia tylko osobom do tego odpowiednio przygotowanym¹⁸. Problem stanowiła początkowo nieodpowiednia implementacja studiów dwustopniowych, poprzez mechaniczny podział programów pięcioletnich, bez uwzględnienia filozofii reformy i realnej zmiany paradygmatu kształcenia¹⁹. W związku z tym w okresie początkowym dyplom licencjata uważany był za niepełnowartościowy, co skłaniało większość absolwentów do podejmowania studiów drugiego stopnia. Problem ten jest obecnie stopniowo rozwiązywany, poprzez konsekwentne doskonalenie programów studiów. Jak wynika z raportu Bologna Follow-

16 Zob. więcej M. Dokowicz, *Komentarz do art. 56*.

17 Studia trzeciego stopnia w poprzednim stanie prawnym nie były poziomem studiów, tylko odrębną formą kształcenia.

18 Zob. Z. Marciniak, *Kandydaci i zasady rekrutacji na studia*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Transformacja Akademickiego Szkolnictwa Wyższego*, s. 122.

19 Zob. D. Crosier, L. Purser, H. Smidt, *Trends V: Universities shaping the European Higher Education Area*, European University Association, Brussels 2017, s. 15–33.

-up Group z badania przeprowadzonego w roku akademickim 2016/2017²⁰, procent absolwentów studiów pierwszego stopnia niepodlegających studiów drugiego stopnia uległ w Polsce zwiększeniu, w stosunku do procenta absolwentów z badania przeprowadzonego w roku akademickim 2013/2014²¹. Świadczy to o tym, że realizowane programy studiów coraz bardziej umożliwiają wchodzenie na rynek pracy z dyplomem licencjata. Postęp w tym zakresie jest jednak nadal niezadowolający.

Odnosnie do **profilu studiów** ustawodawca zachował wcześniejszy podział na profil ogólnoakademicki i praktyczny, jednakże dokonał modyfikacji ich definicji. W szczególności odstąpiono od wymogu posiadania przez osoby prowadzące zajęcia warsztatowe na profilu praktycznym doświadczenia zawodowego poza uczelnią. Dotychczasowe problemy z realizacją tego wymogu pozwalają na pozytywną ocenę tej zmiany.

3.4. GŁÓWNE CELE USTAWY W ANALIZOWANYCH OBSZARACH REGULACJI

Pod względem analizowanego obszaru regulacji ustawa nie odbiega znacząco od swojej poprzedniczki. Dzieje się tak, ponieważ wprowadzanie większych zmian w tym zakresie nie było celem ustawodawcy. Co prawda, otwarto możliwość do przywrócenia jednolitych studiów magisterskich w uczelniach spełniających dość restrykcyjne wymogi jakościowe, jednakże celem ustawodawcy zdecydowanie nie była rezygnacja z rozwiązań wprowadzonych w ramach Procesu Bolońskiego. Wręcz przeciwnie, do systemu kształcenia wprowadzono kształcenie specjalistyczne odpowiadające poziomowi 5 Polskiej Ramy Kwalifikacji.

Analizując przepisy, można zauważyć pełne determinacji dążenie ustawodawcy do zmniejszania objętości ustawy. Z jednej strony zabieg ten należy uznać za słuszny, jednakże z drugiej zbyt duża redukcja przepisów może przyczynić się do zmniejszenia przejrzystości aktu prawnego i występowania trudności interpretacyjnych. W tym względzie zastosowanie powinna znaleźć idea złotego środka.

Ustawodawca dokonał uporządkowania przepisów dotyczących kształcenia, w tym terminologii stosowanej w ustawie, poprzez przyjęcie terminologii stosowanej w ustawie o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Na zmiany w tym zakresie wpływ miały też zmiany dotyczące kształcenia doktorantów. Autorom ustawy ewidentnie zależało na podkreśleniu jego odrębności, co zasługuje na pozytywną ocenę. Dokonano też zmiany uszeregowania przepisów, które w poprzednim stanie prawnym były rozproszone, co utrudniało jej lekturę. Obecnie regulacje dotyczące

20 Zob. European Commission/EACEA/Eurydice, 2018. The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report, Luxembourg, s. 99–100.

21 Zob. European Commission/EACEA/Eurydice, The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report, Luxembourg 2015, s. 62.

uprawnień do prowadzenia studiów, wymogów stawianych studiom, a także praw i obowiązków studentów są zestawione kolejno po sobie.

Najistotniejszym celem ustawodawcy w zakresie analizowanego obszaru regulacji była zmiana w zakresie uprawnień. Odstąpiono od minimum kadrowych na rzecz kryteriów jakościowych. Uprawnienia do prowadzenia studiów powiązane są, z jednej strony, z kategorią naukową, a z drugiej natomiast, z oceną dokonaną przez Polską Komisję Akredytacyjną. Zmiana ta może istotnie przełożyć się na podniesienie jakości studiów (w szczególności o profilu ogólnoakademickim) i ich powiązanie z działalnością naukową, jednakże stwarza to pewne zagrożenia dla interdyscyplinarności w wyniku konieczności przypisania dyscyplin, w których przeprowadzana jest ewaluacja jakości działalności naukowej, do kierunku studiów.

Celem ustawodawcy było też zmniejszenie zbiurokratyzowania procesu kształcenia, jednakże cel ten nie do końca został osiągnięty. Co prawda, zlikwidowano wymogi minimum kadrowego, ale wprowadzono zwiększające poziom biurokratyzacji procedury ewaluacji jakości działalności naukowej oraz warunek posiadania kompetencji i doświadczenia przez osoby prowadzące zajęcia, co wymusza wprowadzenie odpowiednich procedur dokumentowania i weryfikacji spełnienia tych kryteriów. Zlikwidowano obowiązek wydawania pozytywnych decyzji administracyjnych w postępowaniu rekrutacyjnym²², ale w zamian wprowadzono procedury związane z bezpieczeństwem dokumentów publicznych w odniesieniu do legitymacji studenckiej i dyplomu ukończenia studiów. Te i pominięte w tym rozdziale zmiany pozwalają na stwierdzenie, że problem zbiurokratyzowania procesu kształcenia nadal istnieje. Być może nie zostanie rozwiązany w kolejnych latach w związku z relatywnie niskim kapitałem społecznym mierzonym poziomem zaufania społecznego²³.

3.5. PODSUMOWANIE

Edukacja zarówno na poziomie oświaty, jak i szkolnictwa wyższego od lat podlega zmianom, zarówno w Polsce, jak i w innych krajach europejskich. Dokonywane permanentnie reformy są naturalnym zjawiskiem, zważywszy na dynamikę zmian i potrzebę ciągłego dostosowywania procesu kształcenia do aktualnych realiów, w tym potrzeb gospodarczych. Stanowią one swego rodzaju symbol obecnych czasów. Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce na szczęście nie dokonuje rewolucji w zakresie kształcenia, w szczególności tego na poziomie 6 i 7 PRK. Większość zmian została wprowadzona w ramach wdrażania Procesu Bolońskiego. Zmiany te zostały zachowane, choć ustawodawca od czasu wdrożenia tego procesu dokonuje

²² Zdaniem autora zmianę tę należy ocenić negatywnie.

²³ Zob. O nieufności i zaufaniu. Komunikat z badań nr 35/2018, Centrum Badań Opinii Społecznej, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2018/K_035_18.PDF, dostęp: 20.04.2020 r.

regularnych korekt. Ustawa prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wprowadza kolejne. Większość z nich należy ocenić pozytywnie. Mają one charakter dostosowujący przepisy do obecnych realiów oraz korygujący niektóre błędy występujące w poprzednich przepisach.

Regulacje ustawy stwarzają pewne warunki do prowadzenia kształcenia z zachowaniem jego wysokiej jakości. Swoboda uczelni w zakresie tworzenia własnych programów studiów, co prawda, została trochę ograniczona, ale można uznać, że jest częściowo uzasadnione interesem społecznym – przede wszystkim oferta uczelni będzie bardziej przejrzysta dla kandydatów na studia. Co istotne, uprawnienia do prowadzenia studiów zostały powiązane z kryteriami o charakterze jakościowym, a nie ilościowym, a to zasługuje na pozytywną ocenę. Wprowadzone zmiany, w tym te dotyczące algorytmu podziału subwencji, zatrudniania nauczycieli akademickich oraz oceny okresowej, mogą przyczynić się do poprawy jakości kształcenia. Główny problem stanowi nieadekwatny do potrzeb poziom wsparcia interdyscyplinarności oraz finansowania procesu kształcenia, co powinno zostać uwzględnione przez ustawodawcę przy okazji kolejnych nowelizacji ustawy.

Okres 1,5 roku od wejścia w życie ustawy to czas zdecydowanie za krótki, by dokonywać pełnej i pogłębionej oceny trafności przyjętych rozwiązań, tym bardziej że dotychczas uczelnie koncentrowały swoją uwagę na zmianach o charakterze ustrojowym. Dokonane na uczelniach przekształcenia ich struktury stanowią dobry fundament pod dalsze zmiany. Obecnie jesteśmy na kolejnym etapie wdrażania reformy, związanym w szczególności z misją edukacyjną uczelni. To okres, w którym warto dokonać zmiany strategii rozwoju uczelni z uwzględnieniem analizy doczasowej oferty edukacyjnej w kontekście obecnych realiów prawnych.

Rozdział 4

KSZTAŁCENIE DOKTORANTÓW I AWANSE NAUKOWE

Marcin Dokowicz

4.1. WSTĘP

Promowanie przyszłych kadr naukowych jest szczególnie ważne dla społeczeństw w krajach, które dążą do oparcia swojej gospodarki na wiedzy i innowacjach. Ma to na celu zapewnienie wzrostu gospodarczego, przyczyniającego się do bogacenia się obywateli. Realizując tę strategię, należy wykształcić odpowiednią liczbę pracowników posiadających właściwe kompetencje, w szczególności do prowadzenia działalności naukowej, badawczo-rozwojowej i artystycznej. Odpowiedzialne są za to uczelnie akademickie. Do ich zadań należy m.in. kształcenie doktorantów i nadawanie stopni naukowych oraz stopni w zakresie sztuki.

Niniejszy rozdział prezentuje analizę wybranych treści ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dotyczących awansów naukowych. W swych rozważaniach autor skupił się na kształceniu doktorantów jako na obszarze regulacji, który w wyniku wejścia w życie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce uległ znacznym modyfikacjom. Ze względu na przyjęte ograniczenia w zakresie objętości rozdziału oraz koncepcję monografii wyselekcjonowano zmiany i nowe przepisy o charakterze systemowym, mające szczególne znaczenie dla jakości kształcenia doktorantów oraz jakości nadawanych stopni i tytułów. Pominięto zatem kwestie proceduralne oraz odnoszące się do systemów wsparcia materialnego doktorantów.

Analizie poddano regulacje dotyczące organów uczelni odpowiedzialnych za **nadawanie stopni naukowych**, z uwzględnieniem obserwowanych rozwiązań, a także nowe regulacje w zakresie nadawania **stopnia doktora**. Szczególnie skupiono się na zmianach związanych z **opieką naukową**, oraz nową koncepcją **kształcenia doktorantów** i nowe narzędzia ustawowe wykorzystywane w tym celu, jak

np. **indywidualny plan badawczy** oraz powiązana z nim **ocena śródokresowa**. Poddano analizie również warunki, które musi spełnić kandydat do nadania **stopnia doktora habilitowanego** albo **tytułu profesora**. Analizowane zagadnienia podzielono w cztery grupy tematyczne:

- uprawnione podmioty (art. 178, 185, 192, 218);
- stopień doktora (art. 190, 191, 197);
- szkoła doktorska (art. 198, 199, 201–203, 206, 261);
- habilitacja i profesura (art. 177, 219, 227).

Zadaniem i celem autora nie było omówienie konkretnych przepisów ustawy, ale syntetyczna analiza zagadnień regulowanych tymi przepisami w ujęciu systemowym. W dalszej części przedstawiono również rozważania na temat głównej intencji dokonania zmian w omawianym zakresie.

4.2. WYKAZ OBSZARÓW REGULACJI O KLUCZOWYM ZNACZENIU

W niniejszym podrozdziale przedstawiony został wykaz regulacji uznanych przez autora za kluczowe z punktu widzenia kształcenia doktorantów oraz awansów naukowych. W tabeli zamieszczono słowa kluczowe w odniesieniu do wybranych przepisów zebranych w grupy regulacji o kluczowym znaczeniu, zwiążą ocenę stopnia wdrożenia tych regulacji w okresie od wejścia ustawy w życie do dnia 30 marca 2020 r. W ostatniej kolumnie sformułowano uwagi w zwięzłej formie.

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Kształcenie doktorantów i awanse naukowe

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
UPRAWNIONE PODMIOTY art. 178 art. 185 art. 192 art. 218	<ul style="list-style-type: none"> • uprawnione organy i inne podmioty współdziałające • podmiot doktoryzujący • podmiot habilitujący • komisja doktorska i habilitacyjna 	wdrożono w październiku 2019 r.	organy uprawnione do prowadzenia postępowań o nadanie stopnia doktora i doktora habilitowanego
STOPIEŃ DOKTORA art. 190 art. 191 art. 197	<ul style="list-style-type: none"> • opieka naukowa • tryby przygotowania rozprawy doktorskiej 	wdrożono w październiku 2019 r.	kooperatywna opieka naukowa

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Kształcenie doktorantów i awanse naukowe (ciąg dalszy)

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
SZKOŁA DOKTORSKA art. 198–199 art. 201–203 art. 206 art. 261	<ul style="list-style-type: none"> forma kształcenia program kształcenia i indywidualny plan badawczy ocena śródkresowa ewaluacja szkół doktorskich 	wdrożono w październiku 2019 r. z wyjątkiem ewaluacji szkół doktorskich	geneza zmiany modelu kształcenia doktorantów oraz interdyscyplinarność szkoły doktorskiej
HABILITACJA I PROFESURA art. 177 art. 219 art. 227	<ul style="list-style-type: none"> warunki nadania stopnia doktora habilitowanego warunki nadania tytułu profesora 	wdrożono w październiku 2019 r.	wymogi stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego lub tytuł profesora

Zestawienie to przedstawia porządek prezentowanych w dalszej części rozdziału analiz zbiorczych i ocen syntetycznych wybranych kierunków regulacji.

4.3. ANALIZA ZBIORCZA I OCENA SYNTETYCZNA KIERUNKÓW REGULACJI WRAZ Z UZASADNIENIEM

4.3.1. Uprawnione podmioty

Doczasowe prace związane z wdrażaniem ustawy pokazały, że problemem jest ustalenie **uprawnionych podmiotów** posiadających kompetencje do przeprowadzenia postępowania w sprawie nadania **stopnia doktora** oraz **doktora habilitowanego**. Kwestia ta jest bardzo istotna, zważywszy na to, że błędne rozstrzygnięcia w tym zakresie mogą skutkować nieważnością podjętych decyzji administracyjnych wydanych z naruszeniem przepisów o właściwości, czyli nieważnością nadanych stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki.

Ustawa dokonała istotnych zmian w zakresie uprawnień do nadawania stopni naukowych. **Uprawnienia** te nadawane są z mocy prawa w przypadku posiadania przez uczelnię kategorii naukowej A+, A albo B+ w dyscyplinie, której uprawnienia mają dotyczyć. Zmianę tę należy ocenić pozytywnie, ponieważ wiąże ona uprawnienia z aktualną jakością działalności naukowej w podmiocie, co było oczekiwane przez środowisko akademickie. Zmiana ta ma przyczynić się również do zmniejszenia liczby podmiotów będących posiadaczami uprawnień poprzez wyeliminowanie z grupy uprawnionych podmiotów tych o stosunkowo niskim poziomie naukowym.

Warto odnotować, że w poprzednim stanie prawnym również jednostki posiadające niezadawalający poziom naukowy (kategoria naukowa C) były uprawnione do nadawania stopni naukowych i prowadzenia studiów doktoranckich, to zaś budziło pewne wątpliwości co do jakości tych działań oraz w pewnym stopniu doprowadzało do deprecjacji stopni naukowych.

Zgodnie z art. 178 ust. 1 pkt 1 p.s.w.n. stopnie naukowe oraz stopnie w zakresie sztuki nadaje w uczelni, jako **podmiocie doktoryzującym** lub odpowiednio **podmiocie habilitującym**, senat lub inny organ uczelni wskazany w jej statucie. Do tego organu zastosowanie ma art. 28 ust. 4 p.s.w.n. Przepis art. 178 ust. 1 pkt 1 p.s.w.n. odnosi się jedynie do nadawania tych stopni, które następuje w wyniku przeprowadzenia postępowania administracyjnego (zob. art. 178 ust. 3 p.s.w.n.). Czynności w postępowaniu o nadanie stopnia doktora można powierzyć **komisji doktorskiej** (art. 192 ust. 1 p.s.w.n.), a w przypadku stopnia doktora habilitowanego – **komisji habilitacyjnej** (art. 221 ust. 5 p.s.w.n.). Warto jednak odnotować, że celem tych komisji jest dokonanie merytorycznego rozpatrzenia sprawy, m.in. przeprowadzenie obrony rozprawy doktorskiej albo kolokwium habilitacyjnego. Wydaje się słuszne, by komisja doktorska, podobnie jak komisja habilitacyjna, była powoływana indywidualnie, czego jednak w tym przypadku ustawa nie przesądza. Zasady powoływania komisji doktorskiej powinna określać uchwała senatu, o której mowa w art. 192 ust. 2 p.s.w.n. Zdaniem autora ustawodawca założył, że komisja doktorska w przypadku jej powołania będzie stanowić pewien odpowiednik komisji habilitacyjnej w postępowaniach habilitacyjnych, jak zresztą było w poprzednim stanie prawnym. Komisje te nie są organami uczelni i w związku z tym należy pamiętać, że nie są uprawnione do wydawania decyzji administracyjnych. W obu przypadkach decyzję uczelni wydaje senat lub właściwy organ wskazany w jej statucie.

Podczas wdrażania ustawy uczelnie wypracowały różne rozwiązania, przy czym niektóre z nich okazały się nie do końca słuszne, zważywszy na problemy pojawiające się przy realizacji procedur nadawania stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki. Przykładowo część uczelni zdecydowała się na utworzenie rad dyscyplin, którym nie nadano statusu organu uczelni. W niektórych przypadkach rozwiązania statutowe zakładają, że rada dyscypliny odgrywa rolę komisji, o której mowa w art. 192 ust. 1, przy czym zakres jej kompetencji jest poszerzony. Należy sądzić, że takie podejście było spowodowane tym, że zgodnie z art. 32 ust. 1 p.s.w.n. do organów uczelni publicznej stosuje się przepis art. 20 ust. 1 pkt 7, czyli członkowie tych organów nie mogą mieć ukończonego 67 roku życia w dniu rozpoczęcia kadencji tego organu. Brak nadania radzie dyscypliny statusu organu uczelni uniemożliwia jej wydawanie decyzji administracyjnych, co znacząco ogranicza zakres podejmowanych rozstrzygnięć. Należy przypuszczać, że ustawodawca, projektując przepisy nie przewidział takiego rozwiązania. W takich przypadkach uczelnie zwykle próbują przypisać takiej radzie dyscypliny kompetencje wcześniejszych rad podstawowych jednostek organizacyjnych w zakresie nadawania stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki, pozostawiając senatowi jedynie formalną czynność nadania stop-

nia naukowego. Niestety nie do końca jest to możliwe i w związku z tym pojawiają się liczne problemy, np. nie można przekazać takiej radzie kompetencji w zakresie wszczynania postępowań o nadanie stopnia doktora ani w zakresie czynności w postępowaniach habilitacyjnych; wątpliwości budzi również to, czy taka rada może wyznaczyć promotora rozprawy doktorskiej oraz jej recenzentów. W związku z tym takie próby obejścia wymogu wieku członków rady dyscypliny mogą okazać się nieudane i stwarzać ryzyko nieważności podejmowanych decyzji administracyjnych w sprawie nadania stopnia doktora lub doktora habilitowanego.

Inaczej wygląda sytuacja w przypadku postępowania o nadanie tytułu profesora. Postępowanie to prowadzi Rada Doskonałości Naukowej, natomiast samo nadanie tytułu profesora należy do kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Uczelnie zatem nie biorą aktywnego udziału w tym postępowaniu.

4.3.2. Stopień doktora

Ustawodawca w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dokonał wielu modyfikacji w zakresie nadawania stopnia doktora. Działania te wpisują się w ogólną koncepcję zmiany paradygmatu kształcenia doktorantów oraz uatrakcyjnienia kariery naukowej. Ustawodawca zrezygnował z otwarcia przewodu doktorskiego, które stanowiło moment weryfikacji założeń prowadzonych badań naukowych oraz dojrzałości naukowej kandydata. Weryfikacja ta miała na celu zwiększenie prawdopodobieństwa pozytywnego zakończenia przewodu doktorskiego¹. Obecnie taka weryfikacja dokonywana jest w ramach oceny śródkresowej w przypadku osób odbywających kształcenie w szkole doktorskiej. Procedurę nadawania stopnia doktora rozpoczyna wszczęcie postępowania, które nie następuje na etapie koncepcji rozprawy doktorskiej, ale wtedy, gdy ta rozprawa jest już ukończona. Warunkiem wszczęcia postępowania jest uzyskanie efektów uczenia się odpowiadających poziomowi 8 Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK). W tym miejscu należy zwrócić uwagę na pewną niespójność, ponieważ potwierdzeniem nabycia tych efektów uczenia się jest stopień doktora. W takim przypadku ostateczna weryfikacja powinna być przeprowadzana w trakcie obrony rozprawy doktorskiej, a nie przed wszczęciem postępowania, jak przewidział to ustawodawca. Ta niespójność jest konsekwencją faktu, że ustawodawca odstąpił od powiązania momentu ukończenia kształcenia doktoranta z nadaniem stopnia doktora, które zostało wprowadzone do systemu prawnego w 2011 r. Było to spowodowane praktykami polegającymi na przedstawianiu przez niektóre osoby świadectwa ukończenia studiów doktoranckich jako dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora. Dokument ten w świetle polskich przepisów nie stanowił takiego potwierdzenia. Warto odnotować, że zmiana w zakresie momentu ukończenia kształcenia może być niekorzystna dla doktorantów, ponie-

1 Zob. M. Dokowicz, *Komentarz do art. 189*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019.

waż wraz z ukończeniem kształcenia tracą status doktoranta i wygasają uprawnienia z tym związane. Osoba w tym okresie nie ma wymaganych kwalifikacji do podjęcia zatrudnienia na stanowisku adiunkta, co będzie skłaniać najlepszych do podejmowania zatrudnienia poza instytucjami szkolnictwa wyższego i nauki. Należy spodziewać się, że wiele z tych osób po uzyskaniu stopnia doktora nie będzie chciało wrócić do pracy badawczej lub badawczo-dydaktycznej w instytucjach należących do systemu szkolnictwa wyższego i nauki. W związku z tym za kilka lat możemy obserwować wyraźny odpływ osób zainteresowanych podejmowaniem kariery naukowej w systemie nauki i szkolnictwa wyższego, w szczególności tych najzdolniejszych, którzy będą w stanie odnaleźć się na rynku pracy.

Dokonano ustawowego rozróżnienia **trybów**, w których nadawany jest stopień doktora, na **tryb eksternistyczny** oraz **kształcenie doktorantów**, które odbywa się w szkole doktorskiej. Podział taki umożliwił zintegrowanie w ramach kształcenia doktorantów pewnych procedur związanych z nadawaniem stopnia naukowego. W poprzednim stanie prawnym mieliśmy do czynienia z dualizmem prawnym. Studia doktoranckie regulowały bowiem przepisy p.s.w., natomiast nadawanie stopnia doktora – przepisy u.s.n.t.n. Dualizm ten był szczególnie widoczny w kwestii **opieki naukowej** nad doktorantem. Na podstawie p.s.w. doktorant miał wyznaczonego opiekuna naukowego na cały okres studiów doktoranckich, natomiast po otwarciu przewodu doktorantowi dodatkowo wyznaczano promotora na podstawie przepisów u.s.n.t.n. Bardzo często opiekun naukowy doktoranta był później również wyznaczany na promotora, jednakże te funkcje nie były ze sobą w żaden sposób formalnie powiązane, o czym nierzadko zapominano. Promotor nie tracił funkcji opiekuna naukowego wyznaczonego zgodnie z p.s.w. w chwili wyznaczenia go na promotora, a w przypadku wyznaczenia na promotora kogoś innego należało dokonać zmiany opiekuna naukowego, chyba że celowe było, aby dany doktorant miał innego opiekuna naukowego i innego promotora. Takich przypadków jednak unikano. Obecna ustawa porządkuje te kwestie. W przypadku kształcenia doktorantów w szkole doktorskiej promotora wyznacza się w terminie trzech miesięcy od dnia podjęcia kształcenia przez doktoranta (zob. art. 201 ust. 2 p.s.w.n.). Nie ma natomiast instytucji opiekuna naukowego, która występowała pod rządami poprzedniej ustawy. W trybie eksternistycznym promotora wyznacza się na wniosek doktoranta przed wszczęciem postępowania o nadanie stopnia doktora (zob. art. 217 p.s.w.n.).

Obecna ustawa wprowadziła również więcej swobody w zakresie modeli promotorstwa nad doktorantem. W poprzednim stanie prawnym poza promotorem opiekę nad osobą przygotowującą rozprawę doktorską mógł sprawować drugi promotor wyłącznie wtedy, gdy rozprawa doktorska miała charakter interdyscyplinarny, albo kopromotor, gdy rozprawa doktorska była realizowana w ramach współpracy międzynarodowej. Dodatkowo pomoc w opiece naukowej mógł sprawować promotor pomocniczy. Obecne regulacje nie określają przypadków, w których w charakterze promotora może być powołana więcej niż jedna osoba. Promotorów rozprawy doktorskiej może być wielu. Jedyne ograniczenie jest takie, że w przypad-

ku powołania wielu promotorów nie jest możliwe powołanie promotora pomocniczego², co nie znajduje merytorycznego uzasadnienia i należy sądzić, że stanowi usterkę legislacyjną.

Przyjęte przez ustawodawcę rozwiązania wspierają **kooperatywną opiekę naukową**, czyli opiekę naukową sprawowaną nie przez jednego promotora, jak odbywa się to w standardowym modelu mistrz–uczeń, tylko przez zespół takich osób (*supervisor team*). Opieka taka zaliczana jest do dobrych praktyk w zakresie kształcenia doktorantów³. Na podstawie obecnych przepisów można objąć doktoranta zespołową opieką naukową. Opieka taka może przyczynić się do poprawy jakości badań prowadzonych w ramach rozprawy doktorskiej, ponieważ doktorant ma możliwość czerpania z wiedzy i doświadczenia kilku osób, co jest szczególnie istotne w przypadku badań interdyscyplinarnych. Taki model opieki naukowej stanowi w ostatnim czasie temat licznych badań naukowych⁴. W sporej części dostępnych badań wyraźnie podkreśla się, że opieka kooperatywna wymaga jasnego określenia zadań wszystkich osób zaangażowanych w proces opieki nad doktorantem, ponieważ wszelkiego rodzaju nieporozumienia mogą negatywnie odbić się na jakości sprawowania tej opieki i niwelować wartość dodaną, jaką niesie ze sobą taka forma opieki naukowej. Ustawodawca nie postawił w tym względzie zbyt wielu ograniczeń, poza wymaganiami, by promotorzy posiadali stopień doktora habilitowanego lub tytuł profesora, a promotor pomocniczy – stopień doktora (zob. art. 190 ust. 4 p.s.w.n.). Ograniczenie takie z jednej strony jest słuszne, z drugiej natomiast może stanowić problem w przypadku potrzeby powołania promotora z obszaru przemysłu (*industrial supervisor*), istotnego z punktu widzenia rozpraw doktorskich o charakterze wdrożeniowym⁵. Takie osoby często nie mają habilitacji, więc mogą pełnić jedynie funkcję opiekuna pomocniczego, ale w obecnym stanie prawnym w takim przypadku możliwe jest powołanie wyłącznie jednego promotora. W związku z powyższym należy w ogólności pozytywnie ocenić rozwiązania dotyczące opieki naukowej, jednakże istnieje potrzeba ich dalszego doskonalenia.

2 Zob. ibidem.

3 M. Dokowicz, E. Dyląg, T. Knopik, A. Kraśniewski, E. Kulczycki, K. Kurowska, J. Lewicki, K. Malińska, M. Markuszewski, K. Sobótka-Demianowska, K. Walczyk-Matuszyk, J. Mirecka, M. Wierzchoń, *Opracowanie programów studiów doktoranckich o zróżnicowanych profilach*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2017, s. 104–105.

4 Zob. B. T. Johansen, R. M. Olsen, N. C. Øverby, R. Garred, E. Enoksen, *Team supervision of doctoral students: A qualitative inquiry*, „International Journal of Doctoral Studies” 14 (January) 2019, s. 69–84, <https://doi.org/10.28945/4177>; M. J. Robertson, *Team modes and power: supervision of doctoral students*, „Higher Education Research and Development” 2017, 36(2), s. 358–371, <https://doi.org/10.1080/07294360.2016.1208157>. Zob. J. H. Watts, *Team supervision of the doctorate: Managing roles, relationships and contradictions*, „Teaching in Higher Education” 2010, 15(3), s. 335–339, <https://doi.org/10.1080/13562511003740908>.

5 Zob. L. Borrell-Damian, R. Morais, J. H. Smith, *Collaborative Doctoral Education in Europe: Research Partnerships and Employability for Researchers. Report on DOC-CAREERS II Project*, European University Association, Brussels 2015, s. 40–41.

4.3.3. Szkoła doktorska

Jedną z fundamentalnych zmian wprowadzonych obecną ustawą jest zmiana modelu kształcenia doktorantów, mająca na celu odejście od dawnego paradygmatu i przesunięcie akcentów w kierunku badań naukowych. Ustawodawca poprzez przyjęte rozwiązania próbuje zmienić postrzeganie dotychczasowego kształcenia doktorantów w ramach studiów doktoranckich. Stara się podkreślić, że studia doktoranckie nie są kolejnym poziomem studiów, tylko odrębną **formą kształcenia**. Podkreślenie to nastąpiło poprzez nadanie nowej nazwy – zamiast „studiów doktoranckich” mamy „szkoły doktorskie” – oraz poprzez umiejscowienie przepisów w innym miejscu w ustawie. Funkcjonowanie szkół doktorskich nie jest regulowane w rozdziale dotyczącym studiów i studentów, ale w części o nadawaniu stopni naukowych, co stanowi swego rodzaju powrót do stanu sprzed nowelizacji p.s.w. z 2011 r. Warto odnotować, że przed tą nowelizacją funkcjonowanie studiów doktoranckich regulowała głównie ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r. poz. 595). Zmianie uległ również status doktoranta. Ustawodawca odchodzi od utożsamiania doktorantów ze studentami poprzez odebranie im dostępu do świadczeń z funduszu stypendialnego dla studentów na rzecz powszechnego systemu stypendiów doktoranckich oraz poprzez zaliczenie doktorantów do grona młodych naukowców (zob. art. 360 ust. 2 p.s.w.n.). Działania te należy ocenić pozytywnie, zważywszy na wcześniejsze problemy występujące na studiach doktoranckich sygnalizowane zarówno przez środowisko akademickie⁶, jak i Najwyższą Izbę Kontroli⁷.

Kształcenie doktorantów zgodnie z art. 198 ust. 1 p.s.w.n. odbywa się w **szkole doktorskiej** i przygotowuje do uzyskania stopnia doktora. Szkoła doktorska natomiast, zgodnie z art. 198 ust. 2 p.s.w.n., jest formą kształcenia, a nie jednostką, jak sugeruje słowo „szkoła”. Nie oznacza to jednak, że statut uczelni nie może utworzyć osobnej jednostki odpowiedzialnej za prowadzenie szkoły doktorskiej. Szkoła doktorska jest formą kształcenia w co najmniej dwóch dyscyplinach, co ma na celu wsparcie interdyscyplinarności badań naukowych oraz kształcenia doktorantów⁸, jednakże interdyscyplinarność ta ma jedynie formalny charakter. Ustawodawca nie postawił wymogów w zakresie interdyscyplinarności programów kształcenia czy interdyscyplinarności rozpraw doktorskich, które przyczyniłyby się do realnego wsparcia interdyscyplinarności. Na obecnym etapie wdrażania ustawy obserwuje

6 Zob. A. Sobkowiak (red.), *Studia doktoranckie i mobilność młodych naukowców*, Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2015. Zob. M. Dokowicz (red.), *Diagnoza stanu studiów doktoranckich 1.0. Najważniejsze problemy*, Krajowa Reprezentacja Doktorantów, Warszawa 2014.

7 Zob. *Informacja o wynikach kontroli. Kształcenie na studiach doktoranckich*, Najwyższa Izba Kontroli, 2015, dostępne na stronie: <https://www.nik.gov.pl/plik/id,9897,vp,12191.pdf> (dostęp z dnia 28.04.2020).

8 Zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, druk sejm. nr 2446, VIII kadencja Sejmu RP, s. 45.

się, że większość uczelni tworzy jedną szkołę doktorską obejmującą wszystkie dyscypliny. Szkoła ta łączy dotychczasowe studia doktoranckie, jednakże w wielu przypadkach konsolidacja ta nie została powiązana ze zmianą paradygmatu kształcenia w kierunku kształcenia o charakterze interdyscyplinarnym. Częściowo jest to wynik braku wymogów w tym zakresie, ale nie bez znaczenia pozostaje bardzo krótki czas na wdrożenie ustawy.

Interdyscyplinarne szkoły doktorskie funkcjonujące w innych krajach bardzo często stanowią platformę skupiającą naukowców z różnych dyscyplin wokół tematyki o interdyscyplinarnym charakterze, jak np. nanotechnologie. Tylko w takim przypadku interdyscyplinarność tego kształcenia jest faktycznie możliwa do realizacji. Jak wspomniano wyżej, obecne przepisy doprowadziły do tworzenia jednej szkoły doktorskiej, co stanowi konsekwencję przyjętych rozwiązań prawnych. Jest tak, ponieważ utworzenie jednej szkoły doktorskiej zmniejsza prawdopodobieństwo utraty uprawnień do jej prowadzenia. Utrata uprawnień wiąże się z nałożeniem na uczelnie obowiązków określonych w art. 206 p.s.w.n. chroniących interes kształcących się doktorantów. W przypadku osiągnięcia przez uczelnię kategorii naukowej B albo C w jednej z dyscyplin, w której prowadzone jest to kształcenie, ustawodawca nakazuje zaprzestania kształcenia w tej dyscyplinie (zob. art. 199 pkt 1 p.s.w.n.), a nie likwidację szkoły doktorskiej. Takie rozwiązanie kluczy się z ideą interdyscyplinarności szkoły doktorskiej, ponieważ w przypadku faktycznie interdyscyplinarnej szkoły doktorskiej utrata uprawnień powinna wiązać się z całkowitą rewizją oferty kształcenia w tej szkole, a tak nie jest w obecnym stanie prawnym. Warto odnotować, że ustawodawca dodatkowo zakazał prowadzenia więcej niż trzech szkół doktorskich w danej dyscyplinie, co ma na celu uniknięcie rozdrobnienia oferty kształcenia, ale pozostaje w sprzeczności z ideą interdyscyplinarności⁹.

Przyjęte rozwiązania mają jednak pewne zalety. Połączenie, nawet formalne, ofert kształcenia w różnych dyscyplinach ułatwia uwzględnianie w **programie kształcenia** zajęć rozwijających zaawansowane kompetencje transferowalne. Są to umiejętności niezależne od dyscypliny naukowej, jak np. umiejętność pozyskiwania środków na badania naukowe, prezentacji wyników badań naukowych, zarządzania projektem naukowym, promocji wyników badań naukowych, kompetencje miękkie przydatne w pracy badawczej lub badawczo-rozwojowej oraz wiedza dotycząca rzetelności badawczej. Rozwój tych umiejętności stanowił również jeden z celów reformy¹⁰. W tym kontekście przyjęte rozwiązania należy uznać za słuszne, tym bardziej że jest to zgodne z tendencjami międzynarodowymi w zakresie kształcenia dokto-

⁹ Zob. więcej M. Dokowicz, *Komentarz do art. 198*.

¹⁰ Zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

rantów¹¹, postulatami wynikającymi z raportu przygotowanego przez Komisję Europejską¹² oraz oczekiwaniami środowiska akademickiego¹³.

Ustawodawca odstąpił od stawiania wymogów formalnych odnoszących się do programów kształcenia z wyjątkiem jednego, który nie został sformułowany wprost. Kształcenie to musi umożliwiać uzyskanie efektów uczenia się odpowiadających poziomowi 8 Polskiej Ramy Kwalifikacji. Realizacja tego wymogu będzie weryfikowana w ramach **ewaluacji szkół doktorskich**. Weryfikowana będzie m.in. adekwatność programu kształcenia oraz indywidualnych planów badawczych do efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK, ich realizacja oraz sposób weryfikacji efektów uczenia się. O wprowadzenie takiej ewaluacji jakości kształcenia doktorantów wnioskowała m.in. Najwyższa Izba Kontroli¹⁴. Jakość tej ewaluacji w dużej mierze będzie odpowiadać za sukces wprowadzonej reformy. Tworząc koncepcję kształcenia szkoły doktorskiej, należy mieć na względzie, że w przyszłości będą one podlegać takiej ewaluacji. W przypadku braku spełnienia kryteriów określonych w art. 261 p.s.w.n. uczelnia może utracić uprawnienie do prowadzenia szkoły doktorskiej pomimo posiadanych kategorii naukowych zgodnie z art. 264 p.s.w.n. Mechanizm ten umożliwi więc eliminowanie z systemu szkolnictwa wyższego i nauki kształcenia doktorantów ofert, które nie spełniają standardów.

Novum w stosunku do poprzedniego stanu prawnego stanowi wprowadzenie **indywidualnego planu badawczego** oraz oceny śródkresowej. Indywidualny plan badawczy stanowi opis planowanych prac badawczych realizowanych w ramach kształcenia w szkole doktorskiej. Prace te mają na celu przygotowanie rozprawy doktorskiej, stanowiącej wyraz dojrzałości naukowej. Idea wprowadzenia indywidualnych planów badawczych zrodziła się jako odpowiedź na potrzebę uregulowania obowiązków stron procesu kształcenia poprzez badania naukowe¹⁵. Uregulowanie tych kwestii stanowi jedno z zaleceń Europejskiej karty naukowca¹⁶ oraz wielu innych opracowań międzynarodowych, w szczególności Pryncypiów Salzburskich opracowanych przez European University Association¹⁷. Indywidualny plan

-
- 11 Salzburg II Recommendations: European Universities' Achievements since 2005 in Implementing the Salzburg Principles, European University Association, 2010.
 - 12 G. Marklund, Ch. Naczinsky, W. Ziarko, G. Winckler, J. Puukka, J. File, L. B. Holm-Nielsen, G. Melin, Peer review of Poland's higher education and science system. Publications Office of the European Union, 2017, s. 19.
 - 13 A. Sobkowiak (red.), *Studia doktoranckie i mobilność młodych naukowców*, s. 41.
 - 14 Zob. *Informacja o wynikach kontroli*, s. 11.
 - 15 Zob. więcej M. Dokowicz, E. Dyląg, T. Knopik, A. Kraśniewski, E. Kulczycki, K. Kurowska, J. Lewicki, K. Malińska, M. Markuszewski, K. Sobótka-Demianowska, K. Walczyk-Matuszyk, J. Mirecka, M. Wierzchoń, *Opracowanie programów studiów doktoranckich o zróżnicowanych profilach*, s. 104–105.
 - 16 Zalecenie Komisji z 11.03.2005 r. w sprawie Europejskiej Karty Naukowca oraz Kodeksu postępowania przy rekrutacji pracowników naukowych (Dz.Urz. UE L 75 z 22.3.2005, s. 67–77).
 - 17 Salzburg II Recommendations: European Universities' Achievements since 2005 in Implementing the Salzburg Principles.

badawczy należy zatem traktować jako narzędzie umożliwiające określenie wymogów, w szczególności o charakterze merytorycznym, w zakresie badań naukowych, które z jednej strony są weryfikowane podczas **oceny śródkresowej** (zob. art. 202 p.s.w.n.), a z drugiej pozwalają na dokonanie rzetelnej oceny postępów w przygotowaniu rozprawy doktorskiej, również poza oceną śródkresową. Zgodnie z art. 203 ust. 2 pkt 1 p.s.w.n. niezadawalające postępy w przygotowywaniu rozprawy doktorskiej mogą stanowić podstawę do skreślenia doktoranta z listy doktorantów. W przypadku natomiast negatywnego wyniku oceny śródkresowej doktorant zostaje skreślony z listy doktorantów (zob. art. 203 ust. 1 pkt 1 p.s.w.n.). A zatem dobrze skomponowany indywidualny plan badawczy może ułatwić uzasadnienie decyzji o skreśleniu z listy doktorantów w przypadku stwierdzenia, że dana osoba nie rokuje na pozytywne zakończenie tego kształcenia i uzyskanie stopnia naukowego doktora. Zważywszy że każdy doktorant pobiera bezzwrotne stypendium doktoranckie finansowane ze środków publicznych, istotne jest, aby ustawa przewidywała rzetelne, wiarygodne i sprawiedliwe mechanizmy rezygnacji z kształcenia osób, które ubiegały się o przyjęcie do szkoły doktorskiej wyłącznie z pobudek materialnych i w związku z tym nie angażują się w proces kształcenia i przygotowania rozprawy doktorskiej. Możliwość dokonania rzetelnej oceny postępów doktoranta jest również w jego interesie, ponieważ przygotowując indywidualny plan badawczy, będzie on wiedział, jakim wymogom będzie podlegał. Dodatkowo ma on również wpływ na formułowanie tych wymogów, ponieważ opracowanie tego indywidualnego planu badawczego ciąży na doktorancie, który dokonuje odpowiednich uzgodnień z promotorem lub promotorami. Jednostka natomiast może określić w regulaminie studiów doktoranckich, jakim wymogom ten indywidualny plan badawczy powinien podlegać oraz jak będzie przebiegać weryfikacja jego realizacji w ramach oceny śródkresowej.

4.3.4. Habilitacja i profesura

Stopień doktora habilitowanego w poprzednim stanie prawnym utożsamiany był z prawem do samodzielności naukowej. Osoby z tym stopniem mogły być zatrudniane na stanowisku profesora nadzwyczajnego. Obecna ustawa przesuwą tę samodzielność naukową w kierunku stopnia doktora. Profesorem uczelni może być doktor mający znaczące osiągnięcia naukowe, artystyczne, dydaktyczne lub zawodowe. Stopień doktora habilitowanego zatem w obecnym stanie prawnym ma stanowić wyłącznie uprawnienie do promowania nowych kadr naukowych. Osoba z tym stopniem zyskuje prawo do pełnienia funkcji promotora rozprawy doktorskiej, recenzenta w postępowaniach o nadanie stopnia doktora i doktora habilitowanego oraz członka komisji habilitacyjnej.

Postępowanie habilitacyjne w stosunkowo niewielkim stopniu różni się od postępowania habilitacyjnego pod rządami poprzedniej ustawy¹⁸. Najwięcej zmian dokonano w zakresie wymogów stawianych osobie ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego. Przede wszystkim ustawodawca odstąpił od określania warunków dopuszczenia do postępowania habilitacyjnego na rzecz warunków **nadania stopnia doktora habilitowanego**¹⁹. W tym zakresie należy zauważyć, że wprowadzona zmiana stanowi nawiązanie do rozwiązania zastosowanego zarówno w poprzedniej, jak i w obecnej ustawie w stosunku do stopnia doktora. Zmiana ta miała na celu ujednoczenie przepisów. Zmianie uległy również same wymagania. Jak podkreśla się w literaturze²⁰, ocenie będzie podlegać całość dorobku naukowego, a nie tylko dorobek uzyskany po doktoracie. Warto odnotować, że minimalne wymogi ilościowe w zakresie dorobku naukowego odnoszą się do publikacji, które w roku opublikowania znajdowały się w wykazach ministra wydanych na podstawie obecnie obowiązujących przepisów. Przepisy temporalne umożliwiają uwzględnienie w postępowaniach wszczętych do 31 grudnia 2020 r. również innego dorobku (zob. art. 179 ust. 6 p.w.p.s.w.n.).

Ustawodawca przywrócił również kolokwium habilitacyjne zlikwidowane w 2011 r. stanowiące przedmiot sporu wśród wielu naukowców. Z jednej strony podkreśla się, że nie stanowi ono zobiektywizowanego sposobu oceny, natomiast z drugiej zaznacza się, że stwarza warunki do dyskusji nad dorobkiem naukowym kandydata, który na tym etapie kariery naukowej powinien posiadać umiejętność obrony tez prezentowanych w dorobku naukowym. Przeprowadzenie kolokwium jest obowiązkowe w przypadku osiągnięć w zakresie nauk humanistycznych, społecznych i teologicznych. W pozostałych dziedzinach to komisja habilitacyjna podejmuje decyzję, czy kolokwium będzie przeprowadzone.

Ustawa dokonuje również pewnych zmian w kwestii nadawania tytułu profesora. Przede wszystkim różnicuje tytuł profesora na nadawany w dziedzinie, jak było to dotychczas, oraz na nadawany w dziedzinie i dyscyplinie lub dyscyplinach, co stanowi *novum* niewystępujące w poprzedniej ustawie. Należy sądzić, że wprowadzana zmiana jest konsekwencją konsolidacji dyscyplin, jednakże różnicowanie tytułu profesora na taki o szerszych i o węższych kompetencjach wydaje się bezzasadne, tym bardziej że tytuł profesora stanowi zwieńczenie kariery naukowej.

Złagodzone zostały **warunki nadania tytułu profesora**. Ustawodawca odstąpił od wymogu posiadania osiągnięć w opiece naukowej w związku z obniżeniem jakości takiej wymuszonej opieki. Uznano, że decyzje o podjęciu się funkcji promotora rozprawy doktorskiej albo recenzenta nie powinny być podyktowane potrzebą spełnienia wymogu koniecznego do awansu naukowego, tylko powinny być uza-

18 Zob. H. Izdebski, *Komentarz do art. 219*, [w:] H. Izdebski, J. M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019.

19 Zob. *ibidem*.

20 Zob. *ibidem*; zob. więcej T. Jędrzejewski, *Komentarz do art. 198*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

leżnione od względów merytorycznych. Ustawodawca w tym względzie kierował się jakością opieki naukowej oraz treści recenzji, co ma również swój wyraz w formie wprowadzenia sankcji w przypadkach braku sukcesu w opiece naukowej (zob. art. 190 ust. 6 p.s.w.n.).

4.4. GŁÓWNE CELE USTAWY W ANALIZOWANYCH OBSZARACH REGULACJI

Zmiany w zakresie analizowanych obszarów regulacji, a zwłaszcza kształcenia doktorantów, stanowiły jedno z głównych celów ustawy. Przyjęte rozwiązania mają na celu rozwiązywanie wielu problemów wielokrotnie zgłaszanych zarówno przez doktorantów, jak i pozostałą część społeczności akademickiej. Projektodawca ustawy włożył sporo pracy w przeprowadzenie konsultacji ze środowiskiem zmian w odniesieniu do tej kwestii. Wypracowane rozwiązania stanowią często kompromis pomiędzy oczekiwaniami a możliwościami państwa, w szczególności finansowymi.

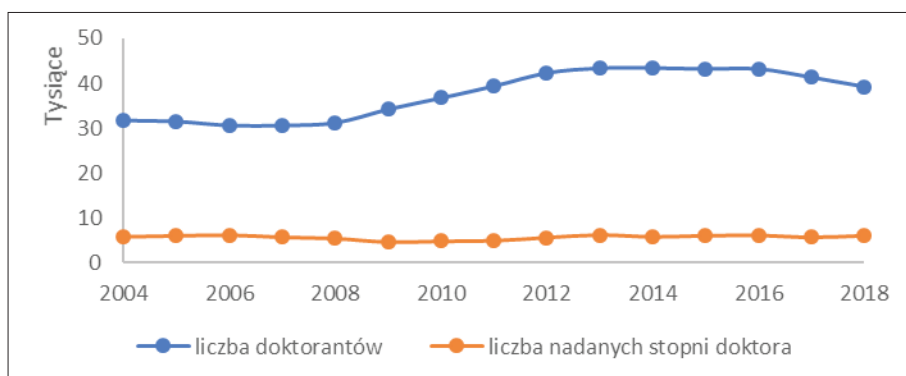
Jednym z przyjętych założeń była racjonalizacja liczby doktorantów oraz zmniejszenie różnicy pomiędzy liczbą osób rozpoczynających kształcenie na poziomie 8 Polskiej Ramy Kwalifikacji a liczbą osób uzyskujących stopień doktora, stanowiący formalne potwierdzenie nabycia kwalifikacji na tym poziomie PRK. Redukcja liczby doktorantów jest co prawda sprzeczna z priorytetem przyjętym w strategii EUROPA 2020, dotyczącym inteligentnego rozwoju, jednakże stanowi swego rodzaju dostosowanie się do polskich realiów finansowania nauki. Realizując cele strategiczne, powinniśmy jako kraj dążyć do zwiększania liczby naukowców, w tym doktorantów, którzy po uzyskaniu stopnia doktora powinni zasilić również sektor prywatny²¹. Należy jednak zauważyć, że wzrost liczby doktorantów powinien być skorelowany ze wzrostem środków przeznaczanych na szkolnictwo wyższe, tymczasem poziom środków publicznych przeznaczanych na szkolnictwo wyższe w relacji do PKB w ostatnich latach ulegał zmniejszeniu²². Zwiększanie liczby doktorantów bez zapewnienia odpowiednich środków na ten cel nie przyniosło zamierzonych rezultatów. Obserwowany wzrost liczby doktorantów nie przełożył się na wzrost liczby nadanych stopni doktora, która pozostawała na praktycznie niezmiennym poziomie w ostatnich latach. Obrazuje to wykres 1. Rósł odsetek osób niekończących tej formy kształcenia, czego przyczyny należy upatrywać w małej atrakcyjności pracy naukowej oraz konieczności łączenia badań naukowych z pracą zarobkową. Było to szczególnie widoczne w naukach humanistycznych i społecznych, w których efektywność studiów doktoranckich pozostawała na poziomie 27%²³. Doktoranci

21 Zob. Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów z dn. 6.10.2010 r. Projekt przewodni strategii Europa 2020 Unia innowacji (COM(2010) 546 wersja ostateczna), s. 9–10.

22 Zob. Szkoły wyższe i ich finanse w 2018 r. Główny Urząd Statystyczny, s. 239.

23 Zob. *Informacja o wynikach kontroli*.

związani z tymi naukami stanowią niecałe 50% wszystkich doktorantów²⁴. Celem ustawodawcy było zatem uatrakcyjnienie kształcenia w ramach szkoły doktorskiej, co ma przyczynić się do spadku odsetka osób niekończących tej formy kształcenia, a tym samym do zwiększenia jej efektywności. Cel ten realizowany jest z jednej strony przez zapewnienie doktorantom powszechnego systemu stypendialnego, objęcie ich systemem ubezpieczeń społecznych oraz wsparcie rodzicielstwa, a z drugiej przez poprawę jakości kształcenia doktorantów, z uwzględnieniem poprawy jakości opieki naukowej.

Wykres 1. Porównanie liczby doktorantów i liczby nadanych stopni doktora w latach 2004–2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Poza zwiększeniem atrakcyjności kształcenia doktorantów ustawodawca podjął próbę uatrakcyjnienia kariery naukowej po doktoracie. Za jeden z zasadniczych problemów uznano późny wiek uzyskiwania samodzielności naukowej, która dotąd była utożsamiana z posiadaniem stopnia doktora habilitowanego²⁵. Ustawodawca pozostawił co prawda stopień doktora habilitowanego jako uprawnienie do promowania i recenzowania rozpraw doktorskich, jednakże dążył do ułatwienia samodzielności naukowej osób ze stopniem doktora odznaczających się znaczącymi osiągnięciami naukowymi. Dążenie to przejawia się m.in. w tym, że takie osoby będą mogły być zatrudniane na stanowisku profesora uczelni.

W celu uatrakcyjnienia kariery naukowej podjęto również działania zmierzające do zobiektywizowania awansów naukowych, przede wszystkim poprzez zwiększenie ich transparentności. Między innymi pod rządami obecnej ustawy publikacji w BIP na stronie podmiotowej uczelni podlegać będzie nie tylko streszczenie roz-

²⁴ Według danych GUS za 2018 r.

²⁵ Zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, s. 6.

prawy doktorskiej, ale również sama rozprawa doktorska. W przypadku postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego i profesora publikowane będą zarówno wnioski kandydata, jak i recenzje. Zbiektywizowaniu procedur służy też brak możliwości nadania stopnia doktora lub doktora habilitowanego w przypadku, gdy dwie recenzje są negatywne, co sporadycznie zdarzało się pod rządami poprzedniej ustawy.

4.5. PODSUMOWANIE

Model kształcenia przyszłych kadr naukowych podlega w ostatnich latach zmianom. Wynikają one z potrzeby dostosowania przepisów do zmieniających się realiów gospodarczych i społecznych oraz mają na celu wyeliminowanie zjawisk niepożądanych. Pytania, jaki powinien być model kariery naukowej oraz jak powinny wyglądać awanse naukowe, pozostają cały czas otwarte. Poglądów na ten temat jest wiele. Brak jednak konsensusu w środowisku akademickim, co może wynikać z dużych różnic pomiędzy niektórymi dziedzinami nauki oraz z odmiennego charakteru badań naukowych (badania podstawowe, badania aplikacyjne, badania na styku badań podstawowych i aplikacyjnych). Środowisko nie jest jednorodne, w związku z czym wypracowanie jednego, uniwersalnego modelu kariery naukowej i awansów naukowych jest niezwykle trudne, a może wręcz niemożliwe do osiągnięcia.

Kwestią, w odniesieniu do której osiągnięta została zgoda całego środowiska akademickiego, stała się potrzeba zmiany modelu kształcenia doktorantów. Dotychczasowy model nie był efektywny oraz sprawiał, że podejmowanie kariery naukowej nie było atrakcyjne dla potencjalnych kandydatów, przez co tę ścieżkę wybierały często osoby nieposiadające wymaganych do tego predyspozycji. Obecna ustawa zawiera pewne rozwiązania zmierzające do zmiany tego stanu rzeczy. Z jednej strony należy do nich powszechność systemu stypendialnego, z drugiej zaś rozwiązania mające na celu poprawę jakości kształcenia doktorantów oraz przeciwdziałanie postępującej dewaluacji stopni naukowych w związku z umasowieniem studiów doktoranckich, co nastąpiło w ostatnich latach. Działania te należy ocenić pozytywnie, jednak nie przyniosą one zamierzonego efektu, jeśli nie zostanie zapewnione właściwe finansowanie tych reform. Należy uznać, że przyjęte reformy stanowią pewien kompromis pomiędzy oczekiwaniami a możliwościami państwa. Wraz ze wzrostem nakładów na naukę i szkolnictwo wyższe, zarówno ze środków publicznych, jak i prywatnych, konieczne będzie podejmowanie dalszych działań zmierzających do zwiększenia atrakcyjności kariery naukowej w Polsce, czego wymaga rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach.

Aktualnie wiele zmian w zakresie kształcenia doktorantów jest dopiero wdrażanych. W dość dużym pośpiechu zostały utworzone szkoły doktorskie. Po niecałym roku ich funkcjonowania w wielu przypadkach staje się widoczna potrzeba ich

doskonalenia. Będzie to następować w kolejnych latach. Należy się spodziewać, że ewaluacja szkół doktorskich przyniesie informacje, jak uczelnie poradziły sobie ze zmianą paradygmatu kształcenia doktorantów. Ta jednak zostanie dokonana po upływie co najmniej pięciu lat od dnia rozpoczęcia kształcenia w szkołach doktorskich, czyli w roku akademickim 2024/2025. Zatem z pełną oceną przyjętych rozwiązań należy jeszcze poczekać.

Rozdział 5

EWALUACJA

Anna Mrozowska

5.1. WSTĘP

Niniejszy rozdział poświęcony został tematyce ewaluacji jakości kształcenia oraz ewaluacji jakości działalności naukowej, czyli regulacjom działu VI ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Problematyka ewaluacji szkół doktorskich jest przedmiotem analizy w rozdziale 4 *Kształcenie doktorantów i awanse naukowe*, z uwagi na konieczność ujęcia obszaru regulacji dotyczącego kształcenia doktorantów w syntetyczną całość.

Zgodnie z założeniami przyjętymi w ramach monografii analizie zbiorczej i ocenie syntetycznej podlegają jedynie przepisy o kluczowym znaczeniu dla procesów ewaluacji oraz regulacje, które w praktyce okazały się nieprecyzyjne i ich wdrożenie zrodziło wiele wątpliwości.

W zakresie **ewaluacji jakości kształcenia** analizie poddane zostały podstawowe pojęcia oraz zagadnienia dotyczące **oceny programowej** i **oceny kompleksowej** przeprowadzanej przez Polską Komisję Akredytacyjną (PKA). W rozdziale znajduje się również omówienie zagadnienia **udostępniania treści w Biuletynie Informacji Publicznej** (BIP) przez PKA oraz uczelnie w związku z przeprowadzanymi akredytacjami. Analiza tych zagadnień jest kluczowa pod kątem spójności przepisów z zakresu szkolnictwa wyższego i nauki z regulacjami dotyczącymi dostępu do informacji publicznej oraz ochrony danych osobowych.

Ewaluacja jakości działalności naukowej scharakteryzowana została poprzez zbiorczą analizę i syntetyczną ocenę **zakresu**, **kryteriów** oraz **terminów** ewaluacji. Te obszary regulacji mają zasadnicze znaczenie dla uczelni, gdyż związane są bezpośrednio z uprawnieniami, zakresem autonomii oraz alokacją środków finanso-

wych. Omówione są również zmiany, które zostały wdrożone w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2.

Przedstawione zagadnienia dotyczą jedynie części przepisów rozdziału 1 i 3 działu VI ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Uznane zostały one bowiem za kluczowe i wskazujące zasadnicze kierunki regulacji. Szczegółowe komentarze do poszczególnych artykułów ustawy można znaleźć w publikacjach Wolters Kluwer¹.

5.2. WYKAZ OBSZARÓW REGULACJI O KLUCZOWYM ZNACZENIU

Zgodnie z konwencją niniejszej publikacji poniżej przedstawiono zestawienie tabularyczne pod nazwą „Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu”. W przejrzysty sposób wskazuje on przepisy uznane przez autorkę za kluczowe dla ewaluacji jakości kształcenia oraz ewaluacji jakości działalności naukowej, które w dalszej części rozdziału poddane zostały analizie zbiorczej. Wskazano również moment wdrożenia bądź określone przez ustawodawcę *vacatio legis*. W odniesieniu do części wybranych obszarów regulacji w formie syntetycznej sformułowane zostały uwagi, które w szczególności podlegają ocenie, bądź wskazane zostały akty wykonawcze, które mają istotne znaczenie dla wyróżnionych pojęć podstawowych.

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Ewaluacja

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
Ewaluacja jakości kształcenia			
dział VI „Ewaluacja jakości kształcenia, ewaluacja szkół doktorskich i ewaluacja jakości działalności naukowej”, rozdział 1 „Ewaluacja jakości kształcenia”			
OCENA PROGRAMOWA art. 242 art. 246 art. 248	<ul style="list-style-type: none"> • szczegółowe kryteria oceny programowej i standardy jakości kształcenia przyjęte przez PKA • wynik ewaluacji programowej (ocena pozytywna/negatywna) • konsekwencje ewaluacji • wizyty PKA 	regulacje zostały wdrożone, zaczęły obowiązywać od 1.10.2018 r.	<ul style="list-style-type: none"> • rozporządzenie MNiSW z dnia 12.09.2018 r. w sprawie kryteriów oceny programowej • statut PKA rodzajem aktu normatywnego

¹ H. Izdebski, M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019; Woźnicki J. (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019.

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Ewaluacja (ciąg dalszy)

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
OCENA KOMPLEKSOWA art. 243 art. 248	<ul style="list-style-type: none"> ogólne kryteria oceny kompleksowej wynik ewaluacji kompleksowej (ocena pozytywna/ /odmowa wydania oceny pozytywnej) konsekwencje przeprowadzenia ewaluacji 	Przepisy zaczęą obowiązywać 1.10.2020 r. (art. 1 pkt 4 p.w.p.s.w.n.)	<ul style="list-style-type: none"> brak rozporządzenia problem zakresu oceny i możliwości jej pełnego przeprowadzenia ocena instytucjonalna a kompleksowa
UDOSTĘPNIANIE TREŚCI W BIP art. 247	<ul style="list-style-type: none"> zakres udostępnianych informacji przez PKA zakres udostępnianych informacji przez uczelnie informacje mające charakter danych osobowych 	regulacje zostały wdrożone, zaczęły obowiązywać 1.10.2018 r.	treść udostępnianych przez PKA i uczelnie dokumentów w aspekcie przepisów o dostępie do informacji publicznej a ochrona danych osobowych
Ewaluacja jakości działalności naukowej dział VI „Ewaluacja jakości kształcenia, ewaluacja szkół doktorskich i ewaluacja jakości działalności naukowej”, rozdział 3 „Ewaluacja jakości działalności naukowej”			
KRYTERIA EWALUACJI art. 267	<ul style="list-style-type: none"> poziom naukowy lub artystyczny efekty finansowe badań zewnątrzny wpływ działalności naukowej 	regulacje zaczęą obowiązywać 1.01.2022 r.; wydano rozporządzenie (wskazane w uwagach)	rozporządzenie MNiSW z 22.02.2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej
ZAKRES EWALUACJI DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ art. 265	<ul style="list-style-type: none"> zakres podmiotowy i przedmiotowy osiągnięcia objęte ewaluacją działalności naukowej osiągnięcia naukowe i artystyczne ewaluowani pracownicy ewaluacja w dyscyplinach monografie, czasopisma naukowe 	regulacje zaczęą obowiązywać 1.01.2022 r.; wydano rozporządzenie i komunikaty (wskazane w uwagach)	<ul style="list-style-type: none"> rozporządzenie MNiSW z 7.11.2018 r. w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw [...] Komunikat MNiSW z 31.07.2019 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych [...] Komunikat MNiSW z 18.01.2019 r. w sprawie wykazu wydawnictw publikujących [...]
TERMINY EWALUACJI art. 266	<ul style="list-style-type: none"> pierwsza ewaluacja według nowych zasad cykliczność ewaluacji 	pierwsza ewaluacja według nowych zasad rozpocznie się 1.01.2022 r. (art. 60 pkt 13 lit. a ustawy z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2)	złamanie zasady pewności prawa oraz prawo nie działa wstecz

5.3. ANALIZA ZBIORCZA I OCENA SYNTETYCZNA WYBRANYCH KIERUNKÓW REGULACJI WRAZ Z UZASADNIENIEM

System zapewniania jakości kształcenia obejmujący całe szkolnictwo wyższe został stworzony na mocy nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym z 2001 r., która wprowadziła jednolite, obligatoryjne rozwiązania dla wszystkich rodzajów uczelni oraz kierunków studiów i stanowiła podstawę utworzenia Polskiej Komisji Akredytacyjnej (wcześniej Państwowej Komisji Akredytacyjnej). Rozwiązania w zakresie zapewniania jakości kształcenia wzmocniła kolejna ustawa p.s.w. z 2005 r. wraz z nowelizacją, która weszła w życie w 2011 r. Położono większy nacisk na wewnętrzne zapewnianie jakości zgodnie z zasadą przyjętą w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego. Ustawa uczyniła rektorów odpowiedzialnymi za wdrażanie i doskonalenie wewnętrznych systemów zapewniania jakości, a wewnętrzne zapewnianie jakości stało się istotnym kryterium w ocenie zewnętrznej dokonywanej przez PKA². Obecnie PKA działa na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, która określa jej zadania i ogólne ramy funkcjonowania, oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 12 września 2018 r. w sprawie kryteriów oceny programowej. PKA jest jedynym ustawowym organem odpowiedzialnym za obowiązkową zewnętrzną ocenę jakości na wszystkich kierunkach i we wszystkich uczelniach. Ustawodawca wyróżnił dwie formy ewaluacji, które przeprowadza PKA – ocenę programową oraz ocenę kompleksową.

Ocena programowa stanowi kontynuację dotychczasowej formy akredytacji. W zakresie kryteriów wprowadzono nieznaczne zmiany, dostosowując w większym stopniu ich treść i formę do Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area (ESG). Rozporządzenie w sprawie kryteriów oceny programowej ma charakter wybitnie szkieletowy, kryteria i standardy uszczegółowione zostały przez Statut PKA. Należy podkreślić, że tym samym jest on swoistego rodzaju aktem normatywnym, który nie znajduje umocowania w klasycznym, zamkniętym katalogu źródeł prawa powszechnie obowiązującego³.

2 https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/quality-assurance-higher-education-50_pl (dostęp: 4.05.2020 r.)

3 Zob. P. Stec, P. Chmielnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 284–285.

Tabela 2. Kryteria oceny programowej*

Kryteria		
Rozporządzenie MNISW	ESG	Statut PKA
1) sposób konstrukcji programu studiów oraz jego zgodność ze standardem kształcenia	1.1. policy for quality assurance (odniesienie do polityki jakości) 1.2. design and approval of programmes	kryterium 1 – konstrukcja programu studiów: koncepcja, cele kształcenia i efekty uczenia się
2) realizacja programu studiów	1.2. design and approval of programmes 1.3. student-centred learning, teaching and assessment	kryterium 2 – realizacja programu studiów: treści programowe, harmonogram realizacji programu studiów oraz formy i organizacja zajęć, metody kształcenia, praktyki zawodowe, organizacja procesu nauczania i uczenia się
3) warunki przyjęć na studia i weryfikacji uzyskiwanych efektów uczenia się, w tym na etapie egzaminu dyplomowego	1.4. student admission, progression, recognition and certification 1.3. student-centred learning, teaching and assessment	kryterium 3 – przyjęcie na studia, weryfikacja osiągnięcia przez studentów efektów uczenia się, zaliczanie poszczególnych semestrów i lat oraz dyplomowanie
4) poziom kompetencji i doświadczenia kadry prowadzącej kształcenie	1.5. teaching staff	kryterium 4 – kompetencje, doświadczenie, kwalifikacje i liczebność kadry prowadzącej kształcenie oraz rozwój i doskonalenie kadry
5) dostosowanie infrastruktury wykorzystywanej do realizacji programu studiów do potrzeb i celów kształcenia	1.6. learning resources and student support	kryterium 5 – infrastruktura i zasoby edukacyjne wykorzystywane w realizacji programu studiów oraz ich doskonalenie
6) relacje z otoczeniem społeczno-gospodarczym w odniesieniu do programu studiów		kryterium 6 – współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym w konstruowaniu, realizacji i doskonaleniu programu studiów oraz jej wpływ na rozwój kierunku
7) stopień umiędzynarodowienia kształcenia		kryterium 7 – warunki i sposoby podnoszenia stopnia umiędzynarodowienia procesu kształcenia na kierunku
8) jakość wsparcia studentów w procesie uczenia się	1.6. learning resources and student support	kryterium 8 – wsparcie studentów w uczeniu się, rozwoju społecznym, naukowym lub zawodowym i wejściu na rynek pracy oraz rozwój i doskonalenie form wsparcia
9) dostępność i jakość informacji o studiach	1.8. public information	kryterium 9 – publiczny dostęp do informacji o programie studiów, warunkach jego realizacji i osiągniętych rezultatach

* http://www.pka.edu.pl/wp-content/uploads/2019/04/PKA_ewaluacja-jako%C5%9Bci-ksza%C5%82cenia.pdf (dostęp: 21.02.2020 r.)

Tabela 2. Kryteria oceny programowej (ciąg dalszy)

Kryteria		
Rozporządzenie MNISW	ESG	Statut PKA
10) sposoby doskonalenia jakości kształcenia i ich skuteczność	1.1. policy for quality assurance 1.2. design and approval of programmes 1.7. information management 1.9. on-going monitoring and periodic review of programmes 1.10. cyclical external quality assurance	kryterium 10 – polityka jakości, projektowanie, zatwierdzanie, monitorowanie, przegląd i doskonalenie programu studiów

Powyższe zestawienie kryteriów identyfikuje i wskazuje kierunki regulacji, która znalazła się w szczegółowych kryteriach i standardach dokonywania oceny programowej dla profilu ogólniakademickiego i praktycznego⁴, stanowiących Załącznik nr 2 do Statutu PKA uchwalonego 13 grudnia 2018 r.

Ustawodawca zmienił czterostopniową skalę oceny na skalę dwustopniową, co budzi zasadnicze wątpliwości na gruncie analizy praktyki akredytacyjnej sprzed 1 października 2018 r. Najwyższa Izba Kontroli (NIK) w informacji pokontrolnej pt. System oceny jakości kształcenia w szkołach wyższych, nr ewid. 8/2018/P/17/028/KNO⁵, podkreślała że przyjęty przez PKA wspomagający model oceny jakości kształcenia na kierunkach studiów sprzyjał wydawaniu ocen pozytywnych i wyróżniających (łącznie 92%), przy 0,8% ocen negatywnych. Zawężenie skali ocen do „pozytywnej” i „negatywnej” może tylko pogłębić ten proces, pomimo zastrzeżenia w Statucie PKA, że istnieje możliwość wydania oceny pozytywnej na okres do dwóch lat, co *de facto* poszerza skalę o „ocenę warunkową”. Złagodzeniem tego efektu może być bardzo szczegółowe uzasadnienie przez PKA wydanych ocen, zwłaszcza pozytywnych z zastrzeżeniami. Uczelnie winny otrzymywać konkretne uwagi oraz zalecenia, które weryfikowane będą podczas kolejnej wizytacji.

Za pozytywną zmianę należy uznać regulację, że uczelnia, która uniemożliwia lub utrudnia przeprowadzenie oceny programowej, otrzymuje ocenę negatywną. Należy jednakże zaznaczyć, iż podobnie jak w przypadku uszczegóławiania kryteriów oceny w Statucie PKA, ponownie sytuacja prawna uczelni kreowana jest na podstawie przepisów ustanowionych w akcie wewnętrznym organu powołanego do dokonania kontroli. To Statut PKA wskazuje, co należy rozumieć poprzez „uniemożliwianie i utrudnianie”⁶. Może to budzić wątpliwości z punktu widzenia reali-

4 https://pka.edu.pl/wp-content/uploads/2019/09/zal-2_Szczego%CC%81%C5%82owe_kryteria_dokonywania_oceny_programowej.pdf (dostęp: 4.05.2020 r.)

5 <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/system-oceny-jakosci-ksztalcenia.html> (dostęp: 30.07.2019 r.).

6 Zgodnie z § 17 ust. 7 Statutu PKA za „uniemożliwianie i utrudnianie” uznaje się: 1) bezskuteczność doręczenia pism na podany adres uczelni oraz brak kontaktu za pośrednictwem poczty

zacji zasady legalizmu oraz zasady demokratycznego państwa prawnego⁷, z uwagi chociażby na przewidziane ustawą konsekwencje wydania oceny negatywnej.

Pozytywny wynik akredytacji jest kwestią kluczową dla uczelni z uwagi na konsekwencje wydania decyzji niekorzystnej. W przypadku wydania przez PKA negatywnej oceny jakości kształcenia minister może cofnąć pozwolenie na utworzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu lub jeżeli mamy do czynienia z uczelnią, która miała prawo utworzyć i prowadzić kierunek studiów bez zezwolenia ministra zgodnie z art. 53 ust. 7–9 p.s.w.n., uczelnia *ex lege* ma obowiązek zaprzestania prowadzenia danego kierunku studiów.

Ocena kompleksowa stanowi *novum* w Prawie o szkolnictwie wyższym i nauce. W przeciwieństwie do oceny instytucjonalnej, którą na podstawie art. 48a ust. 4 p.s.w. PKA przeprowadzała w latach 2011–2016, ocena kompleksowa dotyczy całej uczelni, a nie jej podstawowych jednostek organizacyjnych (w większości przypadków – wydziałów). Zgodnie z art. 243 ust. 2 ocena kompleksowa będzie obejmować ocenę działań na rzecz zapewniania jakości kształcenia w uczelni, w szczególności pod kątem ich skuteczności, we wszystkich dziedzinach, w których prowadzone jest kształcenie. Takie ujęcie oceny kompleksowej budzi wiele pytań zarówno po stronie uczelni, jak i PKA. Z jednej strony nasuwają się wątpliwości co do szczegółowych kryteriów i standardów, które określi rozporządzenie i Statut PKA, z drugiej rodzą się problemy o charakterze organizacyjnym po stronie PKA. (Jak ukształtować skład zespołu oceniającego? Ilu członków PKA/ekspertów merytorycznych w danych dziedzinach należy powołać, tak aby możliwa była rzetelna ocena? Jak długo powinna trwać wizytacja?) Obecnie nie można jeszcze w sposób syntetyczny zaopiniować zasadności i sensu oceny kompleksowej. Według autorki taka forma oceny nie może skutkować osiągnięciem zamierzonego celu. Do dnia wydania niniejszej publikacji minister nie wydał rozporządzenia, które konstytuowałoby kryteria oceny kompleksowej oraz na podstawie których PKA określiłaby szczegółowe standardy. Przepisy mają wejść w życie z dniem 1 października 2020 r. (art. 1 pkt 4 p.w.p.s.w.n.).

Zgodnie z art. 79 ustawy z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 w 2020 r.

elektronicznej; 2) uniemożliwianie zespołowi oceniającemu wstępu na teren uczelni; 3) uniemożliwianie zespołowi oceniającemu w trakcie wizytacji kontaktu z osobami upoważnionymi do reprezentowania uczelni oraz osobami odpowiedzialnymi za działania związane z przedmiotem oceny programowej lub odmowa wyjaśnień w odniesieniu do spraw związanych z przedmiotem oceny programowej; 4) uniemożliwianie dostępu do dokumentów, które zgodnie z wzorem raportu samooceny ustalonym przez Prezydium powinny być przedstawione do wglądu w trakcie wizytacji; https://pka.edu.pl/wp-content/uploads/2019/07/2018_statut_tekst_ujednolicony.pdf (dostęp: 4.05.2020 r.).

7 Zob. P. Ruczkowski, *Status prawny Polskiej Komisji Akredytacyjnej i jej uchwał oraz ich wpływ na sferę zewnętrzną działania administracji w świetle koncepcji demokratycznego państwa prawnego*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014, nr 7–8, s. 92 i nast.; S. Waltoś, A. Rozmus (red.), *Szkolnictwo wyższe w Polsce. Ustrój. Prawo. Organizacja*, Warszawa 2016, s. 700; P. Stec, P. Chmielnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym*, s. 285.

minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, w drodze rozporządzenia, może wydłużyć lub skrócić terminy wykonania w tym roku obowiązków przez podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki – w celu przywrócenia normalnego funkcjonowania tych podmiotów w związku z działaniami mającymi przeciwdziałać COVID-19 oraz o okres do tego niezbędny, kierując się potrzebą zapewnienia warunków do realizacji misji systemu szkolnictwa wyższego i nauki.

Wymóg opublikowania uchwał w zakresie oceny programowej z uzasadnieniem oraz raportów zespołów oceniających został wprowadzony do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw. Wraz z p.s.w.n. ustawodawca poszedł o krok dalej, poszerzając obowiązek publikacyjny i przyczyniając się do zwiększenia transparentności postępowania przed PKA. Problematyka **udostępniania danych w BIP** na pierwszy rzut oka nie wydaje się regulacją o kluczowym znaczeniu, jednakże analiza zbiorcza i ocena syntetyczna przepisów z zakresu szkolnictwa wyższego, dostępu do informacji publicznej oraz ochrony danych osobowych daje niejednoznaczny obraz obowiązków. Oprócz uchwał dotyczących oceny programowej wraz z uzasadnieniem oraz raportów zespołów oceniających, PKA upublicznia stanowiska uczelni. Uczenie również mają obowiązek zamieszczenia w BIP na swojej stronie podmiotowej uchwał dotyczących oceny wraz z ich uzasadnieniem. W tych dokumentach mogą pojawić się dane osobowe – nauczycieli akademickich, studentów, przedsiębiorców współpracujących z uczelniami. W tej sprawie w literaturze spotykamy się ze sprzecznymi stanowiskami⁸. W przedmiotowej materii rozpoczęcie obowiązywania Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych, RODO) nie rozwiązało problemu. Jak wskazuje Jan Nowak, Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych: „Mimo dużej pracy, jaka została wykonana, proces dostosowania przepisów krajowych do RODO tak naprawdę dopiero się rozpoczął. Wciąż wiele kwestii nie zostało doprecyzowanych [...] Nie podjęto też np. wysiłku dostosowania do RODO prawodawstwa w zakresie dostępu do informacji publicznej”⁹. Należy mieć na względzie naczelną zasadę ustanawianą przez RODO – dane osobowe muszą być adekwatne, stosowne oraz ograniczone do tego, co niezbędne do celów, w których są przetwarzane („minimalizacja danych”)¹⁰, przy czym przez „przetwarzanie” musimy w tym przypadku rozumieć ich „rozpo-

8 Zob. A. Bednarczyk-Płachta, [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, (red.) P. Stec, P. Chmielnicki, Warszawa 2018, s. 286–287; P. Orzeszko, [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, (red.) W. Sanetra, M. Wierzbowski, Warszawa 2013, s. 124.

9 <https://www.rp.pl/Dane-osobowe/305269977-Jan-Nowak-prezes-UODO-nie-bede-robil-rewolucji.html> (dostęp: 4.08.2019 r.)

10 Art. 5 ust. 1 lit. c Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych

wszechnianie lub innego rodzaju udostępnianie¹¹. Zgodnie z przyjętym orzecznictwem w sytuacji konfliktu pomiędzy prawem do informacji publicznej a prawem do prywatności każdorazowo należy ocenić, czy ujawnienie takich danych jest zasadne dla realizacji zasady jawności życia publicznego oraz czy takie ujawnienie nie byłoby nadmierną ingerencją w prawo do prywatności. Należy podkreślić, że PKA dochowuje zasady szczególnej staranności, poddając anonimizacji recenzje/opinie (tzn. usuwając imiona i nazwiska), ale aby zachować transparentność procesu decyzyjnego, pozostawienie niektórych informacji, takich jak nazwa przedsiębiorstwa (jednoosobowych działalności gospodarczych) osób, które podpisały umowę o współpracy z uczelnią¹², jest zasadne i nie znajduje zastosowania wyłączenie wskazane w art. 5 u.d.i.p.¹³ Jako administratorzy danych zarówno uczelnie, jak i PKA ponoszą pełną odpowiedzialność za treści, które zostaną udostępnione w BIP.

Ewaluacja jakości działalności naukowej na gruncie p.s.w.n. została istotnie zmieniona. W poprzednim stanie prawnym model instytucjonalnej ewaluacji nauki dokonywany był na podstawie art. 41–48 u.z.f.n. oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 27 października 2015 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym¹⁴.

Podstawowym kryterium ewaluacji poświęcony został art. 267. Zgodnie z jego delegacją Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego wydał rozporządzenie z 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej¹⁵. Rozporządzenie to

i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych).

- 11 Art. 4 pkt 2 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r.
- 12 Wyrok NSA z dnia 4 kwietnia 2019 I OSK 1487/17, LEX nr 26461117: zważywszy, że w ramach gospodarki rynkowej nie istnieje przymus zawierania umów z podmiotami publicznymi. Dlatego podmiot (w tym osoba fizyczna), zawierając umowę cywilnoprawną z podmiotem publicznym, nie może oczekiwać, że w zakresie takich danych jak imię i nazwisko lub firma, przedmiot umowy, wysokość wynagrodzenia, zachowa prawo do prywatności. Innymi słowy, w odniesieniu do podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą, przedsiębiorcy nie może być mowy o takiej szerokiej prywatności, jak w odniesieniu do osoby fizycznej. Por. wyrok WSA w Gdańsku z dnia 13 lutego 2019 II SA/Gd 665/18, NSA z dnia 11 grudnia 2014 r., I OSK 213/14; z dnia 4 lutego 2015 r., I OSK 531/14, WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 19 maja 2016 r., II SAB/Go 33/16; WSA w Gdańsku z dnia 4 września 2013 r., II SA/Gd 447/13; WSA we Wrocławiu z 9 listopada 2016 r., IV SAB/Wr 183/16; WSA w Łodzi z 20 kwietnia 2017 r., II SA/Łd 100/17; WSA w Poznaniu z dnia 6 kwietnia 2017 r., IV SA/Po 47/17.
- 13 Art. 5 ust. 2: „Prawo do informacji publicznej podlega ograniczeniu ze względu na prywatność osoby fizycznej lub tajemnicę przedsiębiorcy. Ograniczenie to nie dotyczy informacji o osobach pełniących funkcje publiczne, mających związek z pełnieniem tych funkcji, w tym o warunkach powierzenia i wykonywania funkcji, oraz przypadku, gdy osoba fizyczna lub przedsiębiorca rezygnują z przysługującego im prawa”.
- 14 Zob. więcej A. Mrozowska, *Ewaluacja jakości działalności naukowej*, [w:] Woźnicki J. (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 661 i nast.
- 15 Dz.U. poz. 392.

wskazuje, że podczas ewaluacji jakości działalności naukowej uwzględniane są następujące **kryteria**:

- poziom naukowy lub artystyczny prowadzonej działalności;
- efekty badań naukowych i prac rozwojowych (tym samym to kryterium nie będzie dotyczyło ewaluacji działalności w dyscyplinach artystycznych);
- wpływ działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki.

Oceny poziomu naukowego prowadzonej działalności naukowej w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych (**kryterium pierwsze**) dokonuje się z uwzględnieniem następujących rodzajów osiągnięć naukowych:

- artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych i w recenzowanych materiałach z międzynarodowych konferencji naukowych, zamieszczonych w wykazie tych czasopism i materiałów;
- artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych niezamieszczonych w wykazie czasopism;
- monografii naukowych wydanych przez wydawnictwa zamieszczone w wykazie tych wydawnictw;
- monografii naukowych wydanych przez wydawnictwa niezamieszczone w wykazie wydawnictw, redakcji naukowych takich monografii i autorstwa rozdziałów w takich monografiach;
- przyznanych patentów na wynalazki, praw ochronnych na wzory użytkowe i wyłącznych praw hodowców do odmian roślin.

Wskazać należy, że rozwiązanie ujęte w § 34 rozporządzenia Ministra z 22 lutego 2019 r. może bardzo niekorzystnie wpłynąć na rozwój interdyscyplinarności wśród naukowców. W chwili obecnej, jak wskazał Rzecznik Praw Obywatelskich, do którego zgłaszane były wątpliwości, ponadto rysuje się problem złamania zasady *lex retro non agit*. Naukowcy, podejmując współpracę z innymi autorami, nie byli świadomi, że ww. rozporządzenie wprowadzi rozwiązanie, zgodnie z którym przeliczeniowa wartość punktowa wieloautorskiego artykułu naukowego opublikowanego w ostatecznej formie w latach 2017 i 2018 w czasopiśmie naukowym zamieszczonym w wykazie z 2017 r. wynosi 100% całkowitej wartości punktowej tego artykułu naukowego tylko wtedy, gdy wartość ta wynosi nie mniej niż 30 punktów. W przypadku, gdy wartość punktowa czasopisma jest niższa niż 30 punktów, przeliczeniowa wartość punktowa wieloautorskiego artykułu naukowego jest również odpowiednio niższa. Środowisko naukowe podkreśla, że kryterium to powinno być wprowadzone nie wcześniej niż od 2019 r. Dałoby to naukowcom możliwość podjęcia świadomej decyzji dotyczącej samodzielnego przygotowania publikacji naukowej bądź zaproszenia do udziału w niej innych autorów¹⁶.

Analiza zbiorcza i ocena syntetyczna uwarunkowań związanych z wykazem wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe oraz wykazem cza-

16 Wystąpienie RPO do MNiSW, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20do%20MNiSzW%20ws.%20przesuni%C4%99cia%20terminu%20ewaluacji%2C%206.02.2020.pdf> (dostęp: 30.05.2020).

sopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych wraz z przypisaną liczbą punktów jest przedmiotem dalszej części rozdziału.

Kryterium drugie to efekty finansowe badań naukowych i prac rozwojowych, które ocenia się na podstawie wysokości środków pozyskanych na projekty badawcze w ramach konkursów organizowanych przez instytucje unijne, zagraniczne, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR), Narodowe Centrum Nauki (NCN) i Narodowy Program Rozwoju Humanistyki (NPRH). W kryterium tym będzie brana pod uwagę również komercjalizacja wyników badań lub prac rozwojowych, a także prace naukowe realizowane na zlecenie podmiotów spoza sektora szkolnictwa wyższego i nauki. W tym kryterium można wykazać takie osiągnięcia jak:

- projekty obejmujące badania naukowe lub prace rozwojowe finansowane w trybie konkursowym przez instytucje zagraniczne lub organizacje międzynarodowe, a także przez NCN i NCBR;
- projekty finansowane w ramach NPRH – komercjalizacja wyników badań naukowych, prac rozwojowych lub *know-how* związanego z tymi wynikami;
- usługi badawcze świadczone na zlecenie podmiotów nienależących do systemu szkolnictwa wyższego i nauki.

Kryterium trzecie to wpływ działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki. Jest ono mierzone według szczegółowego parametru, którym jest opis wpływu wyników badań naukowych, prac rozwojowych albo działalności naukowej w zakresie twórczości artystycznej na:

- gospodarkę, funkcjonowanie administracji publicznej;
- ochronę zdrowia;
- kulturę i sztukę;
- ochronę środowiska naturalnego;
- bezpieczeństwo i obronność państwa.

Związek ten powinien zostać udowodniony, w szczególności w formie publikacji naukowych, raportów i cytowań w innych dokumentach i publikacjach. Ważne jest, aby kryterium wpływu odnosiło się do badań naukowych, a nie politycznej czy publicystycznej aktywności naukowców. To trzecie kryterium jest nowością w polskim systemie ewaluacyjnym. Do tej pory jednostki nie musiały wykazywać, jak ich badania wpłynęły na społeczeństwo, kulturę czy gospodarkę. Teraz to się zmienia. Jak wskazuje dr Emanuel Kulczycki:

celem oceny wpływu społecznego jest docenienie przepływu wiedzy od akademii aż do zastosowania jej w otoczeniu społeczno-gospodarczym. Na wpływ społeczny można patrzeć podobnie jak na cytowania, będące świadectwem tego, że wyniki badań naukowych były inspirujące dla innych naukowców, którzy w swoich kolejnych badaniach wykorzystali to, co zostało opracowane w cytowanych badaniach. Udokumentowany wpływ społeczny świadczy o tym, że przeprowadzona działalność naukowa została wykorzystana w celu ulepszenia otaczającego świata oraz rozumienia rzeczywistości. Udokumentowanie wpływu społecznego ma ważne znaczenie nie tyl-

ko dla społeczeństwa, ale również dla samej akademii, gdyż pozwala pokazać potrzebę inwestowania i wzrostu nakładów poświęconych na naukę¹⁷.

Mając na uwadze nowatorski charakter oceny w ramach kryterium trzeciego, zgodnie z zapowiedziami ministerstwa, pierwsza ewaluacja ma zostać poprzedzona pilotażem oceny tego kryterium, którego wyniki dodatkowo ułatwią uczelniom i innym jednostkom właściwe przygotowanie opisów wpływu¹⁸.

Dwa ostatnie kryteria pod kątem założeń (nie terminu, o czym poniżej) nie budzą większych zastrzeżeń w środowisku naukowym. Przypisana im waga to odpowiednio 10% i 20%. W tym zakresie wnioski będzie można wyciągnąć po pierwszej ewaluacji jakości działalności naukowej¹⁹.

Ewaluacji jakości działalności naukowej podlegają w nowym modelu wszystkie podmioty współtworzące system szkolnictwa wyższego i nauki, wymienione w art. 7 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. **Zakres podmiotowy** ewaluacji obejmuje:

- podmioty, w których ewaluacja dokonywana jest z mocy prawa (uczelnie akademickie, instytuty PAN oraz instytuty międzynarodowe, federacje);
- podmioty, w których ewaluacja dokonywana jest na wniosek (uczelnie zawodowe, instytuty badawcze oraz inne podmioty prowadzące głównie działalność naukową w sposób samodzielny i ciągły, mające siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, np. Instytut Pamięci Narodowej, centra badawczo-rozwojowe).

Wskazany powyżej podział podmiotów na dwie kategorie związany jest z funkcjami, jakie w systemie przypisane zostały poszczególnym podmiotom. Podstawowym zadaniem uczelni akademickich, instytutów PAN, instytutów międzynarodowych i federacji jest prowadzenie badań naukowych, stąd ustawodawca przewidział ich obowiązkową ocenę. Druga wskazana grupa podmiotów ma określone w systemie szkolnictwa wyższego i nauki inne priorytety, tj. kształcenie wykwalifikowanych specjalistów dla polskiej gospodarki, prowadzenie działalności wdrożeniowej, transfer osiągnięć naukowych do gospodarki. Dlatego też działalność naukowa tych kategorii podmiotów jest obejmowana ewaluacją jedynie na ich wnioski.

Zakres przedmiotowy ewaluacji określony został w szczególności w art. 265 p.s.w.n., rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego

17 https://ekulczycki.pl/warsztat_badacza/pilotaz-procedur-oceny-wplywu-spolecznego-na-potrzeby-ewaluacji-w-2021-r/ (dostęp: 2.06.2020). Zob. więcej: P. Korytkowski, E. Kulczucki, *Opis wpływu działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki. Podręcznik dla ewaluowanych podmiotów*, [b.m.w.] 2019, DOI: 10.6084/m9.figshare.11385876.

18 *Ewaluacja Jakości Działalności Naukowej – Przewodnik*, przygotowany przez Zespół Departamentu Nauki MNiSW, s. 81, <https://konstytucjadlanauki.gov.pl/content/uploads/2019/03/ewaluacja-jakosci-dzialalnosci-naukowej-przewodnik20190305.pdf> (dostęp: 4.05.2020 r.).

19 W zakresie kryteriów ewaluacji zob. więcej: ibidem oraz A. Mrozowska, *Ewaluacja jakości działalności naukowej*, s. 661 i nast.

2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej. Podstawą ewaluacji są osiągnięcia wszystkich pracowników prowadzących działalność naukową w danej jednostce w ramach konkretnej dyscypliny w podmiocie traktowanym jako całość. Podmiot jest uprawniony do poddania się ewaluacji w określonej dyscyplinie, jeżeli liczba pracowników tego podmiotu wynosi minimum 12 (w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy związanej z prowadzeniem działalności naukowej w tej dyscyplinie). Wyliczenie dotyczy średniej zatrudnienia w danym okresie – w liczbie tej będą zawierać się zarówno pracownicy zatrudnieni na część etatu (deklarujący poświęcanie całości swojego tak określonego wymiaru czasu pracy na działalność w ramach jednej dyscypliny), jak i ci pracownicy, którzy mogą być zatrudnieni w pełnym wymiarze czasu pracy, ale deklarują poświęcanie jedynie części swojego czasu pracy na działalność w zakresie danej dyscypliny. Uwzględniany jest stan kadrowy na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok przeprowadzenia ewaluacji. Osiągnięcia zgłaszane na potrzeby ewaluacji muszą pozostawać w związku z zatrudnieniem danego pracownika w podmiocie lub też z pobieraniem przezeń kształcenia w podmiocie (np. w przypadku doktorantów). Wyjątkiem od tej zasady są osiągnięcia artystyczne, ponieważ ewaluacją obejmuje się także osiągnięcia artystyczne, które powstały bez związku z zatrudnieniem lub odbywaniem kształcenia w podmiocie. Do osiągnięć uwzględnianych przy ewaluacji będą należeć: monografie naukowe wydane przez wydawnictwa publikujące recenzowane monografie naukowe, artykuły naukowe opublikowane w czasopiśmie naukowych lub recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, ujętych w międzynarodowych bazach czasopism naukowych o największym zasięgu, lub w czasopiśmie naukowych będących przedmiotem projektów finansowanych w ramach specjalnego programu „Wsparcie dla czasopism naukowych”. Będą brane pod uwagę jedynie te osiągnięcia, których opis został zamieszczony w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on. Monografie naukowe i artykuły naukowe uwzględnia się w ewaluacji, jeżeli informacje o nich zostały umieszczone w bazie danych dostępnej za pośrednictwem elektronicznego identyfikatora naukowca zgodnego z międzynarodowymi standardami (ORCID). Informacje dotyczące monografii i artykułów mają obowiązek wprowadzać do ORCID bezpośrednio osoby prowadzące działalność naukową.

Regulacjami o kluczowym znaczeniu, tak jeżeli chodzi o **zakres**, jak i **kryteria** ewaluacji jakości działalności naukowej, są również następujące komunikaty ministra nauki i szkolnictwa wyższego:

- Komunikat z dnia 18 stycznia 2019 r. w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe; wykaz ten został uzupełniony w komunikacie ministra z dnia 17 grudnia 2019 r.;
- Komunikat z dnia 31 lipca 2019 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych wraz z przypisaną liczbą punktów; wykaz ten został uzupełniony w komunikacie ministra z dnia 18 grudnia 2019 r.

Zgodnie z art. 60 pkt 13 lit. b ustawy z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 wprowadzono nieznaczną zmianę dotyczącą wydawnictw. Mianowicie „w przypadku pierwszej ewaluacji jakości działalności naukowej za monografię naukową wydaną przed dniem 1 stycznia 2022 r. przez jednostkę organizacyjną podmiotu, którego wydawnictwo jest ujęte w wykazie, o którym mowa w art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy, o której mowa w art. 1, przyznaje się taką samą liczbę punktów, jaką przyznaje się za monografie wydane przez to wydawnictwo”.

Podejmując się syntetycznej oceny odnoszącej się do wykazu czasopism, w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na kontrowersje dotyczące samego procesu projektowania wskazanych powyżej wykazów.

Konsultacje zostały przeprowadzone jedynie formalnie, bez rzeczywistej woli uwzględnienia stanowiska zainteresowanych środowisk naukowych, o czym świadczy fakt, że żadne uwagi zgłoszone w toku konsultacji nie zostały uwzględnione. W zasadzie można byłoby pominąć ten element procedury legislacyjnej – podkreśla prof. Jerzy Pisułiński, dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dodaje, że jego zdaniem pokazuje to, że Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego nie potrafi przyznać się do błędów, o czym świadczy krytyka wykazu czasopism ogłoszonego 31 lipca 2019 r.²⁰

Dodatkowo należy wskazać, że konsultacje były krótkie, często w okresach wakacyjnych; nie spełniały więc swojej funkcji, a część periodyków umieszczono na niej arbitralnie, nie stały za tym bowiem żadne merytoryczne przesłanki. Co więcej, wskutek nowelizacji, KEN aktualizując listę, nie ma obowiązku zasięgnięcia opinii ekspertów z danej dyscypliny, co może prowadzić do przypadkowych rozstrzygnięć.

Poza kontrowersjami natury proceduralnej, wiele środowisk naukowych wyrażało swoje merytoryczne oceny i uwagi dotyczące wskazanych powyżej wykazów. Komitet Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk w komunikacie z dnia 2 października 2019 r. w sprawie koniecznych i pilnych zmian dotyczących listy naukowych czasopism prawniczych podniósł wiele kwestii, m.in. to, że brak udziału ekspertów w Komitecie Ewaluacji Nauki; nie do przyjęcia jest również nakaz stosowania nowego wykazu czasopism do publikacji ogłoszonych przed jego przyjęciem. Nowy wykaz powinien być stosowany do publikacji ogłoszonych dopiero po jego przyjęciu, a najlepiej po upływie pewnego czasu, aby nie zaskakiwać autorów publikowanych tekstów i wydawców²¹. Także inne środowiska naukowe wyrażały swoje wątpliwości, np. Rada Języka Polskiego czy Komitet Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk. Ten ostatni w uchwale nr 2/2019 z dnia 7 października 2019 r. przyłączył się

20 <https://www.prawo.pl/student/lista-punktowanych-czasopism-naukowych-ocena-nowelizacji,496576.html> (dostęp: 1.06.2020)

21 Wystąpienie RPO do MNiSW, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pie-nie%20do%20MNiSW%20ws.%20przesuni%C4%99cia%20terminu%20ewalu-acji%2C%206.02.2020.pdf> (dostęp: 30.05.2020), zob. „Państwo i Prawo” z. 11/209, s. 141–143.

do apelu Rady Języka Polskiego z dnia 16 września 2019 r. W dokumentach tych postulowano podwyższenie punktacji zasłużonych czasopism naukowych²².

Wiele uzasadnionych kontrowersji budzi kwestia **terminu** pierwszej ewaluacji jakości działalności naukowej, kluczowej dla uczelni ze względu na daleko idące konsekwencje związane z otrzymaną kategorią naukową. Zagrożone mogą być ich uprawnienia akademickie, prawo prowadzenia kierunków studiów czy też odpowiadni poziom finansowania. Syntetycznie rzecz ujmując, można powiedzieć, że:

- pierwotnie, na podstawie art. 324 ust. 1 i 2 p.w.p.s.w.n., pierwsza ewaluacja, o której mowa w art. 265 ust. 1 p.s.w.n., miała objąć lata 2017–2020 i rozpocząć się 1 stycznia 2021 r.;
- w następstwie pandemii koronawirusa, na podstawie art. 60 pkt 13 lit. a ustawy z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 obejmie tożsame lata, jednakże rozpocznie się w dniu 1 stycznia 2022 r.

Mimo przesunięcia terminu aktualne pozostają uwagi środowiska akademickiego oraz Rzecznika Praw Obywatelskich podkreślające, że przyjęte rozwiązania są sprzeczne z podstawową zasadą *lex retro non agit*²³. Środowisko akademickie wykaz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych wraz z przypisaną liczbą punktów poznało dopiero w połowie 2019 r. (komunikat ministra z 31 lipca 2019 r., *nota bene* uzupełniony 18 grudnia 2019 r.). Uczelnie akademickie, instytuty PAN oraz instytuty międzynarodowe i federacje zostały postawione przed faktem dokonanym, bez możliwości racjonalnego rozplanowania i realizacji przyjętej przez siebie polityki publikacyjnej. Ewaluowanie podmiotów, które przez większość okresu podlegającego ocenie nie znały kryteriów (budzących kontrowersje, o czym powyżej), nie może dać w pełni wymiernych i obiektywnych rezultatów. Warto w tym miejscu zacytować również opinię prof. Jerzego Pisulińskiego: „To się może skończyć procesami przed sądami administracyjnymi, które mogą kontrolować procedurę tworzenia aktów prawnych, na których oparte zostaną przyszłe rozstrzygnięcia ministra. Decyzja ustawodawcy, aby określać zasady oceny parametrycznej w połowie okresu, w którym podlegają ocenie osiągnięcia naukowe uczelni, narusza zasady zaufania do państwa. W państwie prawa byłoby to nie do pomyślenia”²⁴. Analiza zbiorcza zarówno regulacji prawnych, jak i uwag me-

22 Ibidem.

23 *Lex prospicit non respicit* (ustawa patrzy do przodu, nie ogląda się w tył). J. Rezler, *Język łaciński dla prawników*, Warszawa 1972. W prawie polskim zasadę tę wyraża np. art. 3 kodeksu cywilnego: „Ustawa nie ma mocy wstecznej, chyba że to wynika z jej brzmienia lub celu”. Ustawodawca nie może jednakże ustanawiać przepisów prawa, które wiązałyby skutki prawne ze zdarzeniami prawnymi rozgrywającymi się w przeszłości. Należy zauważyć, że dokładnie z taką sytuacją mamy do czynienia. Prawo musi być przewidywalne i budzić zaufanie, a podmiot prawa musi mieć pewność, w jakiej przestrzeni prawnej się porusza.

24 <https://www.prawo.pl/student/lista-punktowanych-czasopism-naukowych-ocena-nowelizacji,496576.html> (dostęp: 1.06.2020)

rytorycznych dotyczących kryteriów pozwala ocenić, że pierwsza ewaluacja jakości działalności naukowej winna obejmować lata 2019–2022 i rozpocząć się w dniu 1 stycznia 2023 r. Takie stanowisko zostało przedstawione przez KRASP. Dzięki stosownej zmianie przepisów wprowadzających p.s.w.n. ocenie podlegałyby pełny, czteroletni okres, w którym wszystkie podmioty są w pełni świadome zakresu i kryteriów ewaluacji, co pozwoliłoby na obiektywną ocenę. Konsekwencją przyjęcia takiego rozwiązania byłyby wydłużenie o dwa lata okresu, w którym obowiązywałyby aktualnie posiadane kategorie, co nie spowodowałoby większych problemów. Z pewnością jednakże ograniczyłyby negatywne następstwa „zmiany zasad w trakcie gry”. Od przyznanej kategorii naukowej zbyt wiele obecnie zależy. „W imię porządku, transparentności, racjonalności i równości szans wszystkich ocenianych podmiotów, warto taki trud podjąć”²⁵.

5.4. GŁÓWNE CELE USTAWY W ANALIZOWANYCH OBSZARACH REGULACJI

Można przyjąć, że w zakresie **ewaluacji jakości kształcenia** głównym celem ustawy było z jednej strony zachowanie ciągłości ocen programowych (przy wdrożeniu nieznacznych zmian pod kątem założeń ESG), z drugiej zaś wprowadzenie *novum* w polskim systemie szkolnictwa wyższego, którą jest ocena kompleksowa. Jak podkreśliła Najwyższa Izba Kontroli, pod rządami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym nie było całościowych, przekrojowych ewaluacji jakości kształcenia w uczelniach, które winny być niezbędnym narzędziem dla ministra nauki i szkolnictwa wyższego w celu dokonania syntetycznej oceny oraz prowadzenia działań doskonalących. Z uwagi na jednostkowy charakter ocen programowych nie dają one spójnego obrazu jakości kształcenia na uczelniach²⁶. Celem poszerzenia obowiązku

25 Zob. S. Czopek, *Korekta ewaluacji dyscyplin naukowych*, „Forum Akademickie” nr 11/2019, <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2019/11/kronika-wydarzen/korekta-ewaluacji-dyscyplin-naukowych/> (dostęp: 30.05.2020). Zob. <https://www.prawo.pl/student/przesuniecie-ewaluacji-jakosci-dzialalnosci-naukowej-wystapienie,497846.html>.

26 <https://www.nik.gov.pl/plik/id,18017,vp,20609.pdf> (dostęp: 4.05.2020 r.). Jak dodatkowo uważał NIK: minister nie prowadził w uczelniach publicznych analiz odnoszących się do jakości kształcenia, a tym samym nie posiadał całościowej informacji w tym zakresie. Minister monitorował to zagadnienie jedynie poprzez stosowany w budżecie zadaniowym części 38 miernik podzadania – „3.2.1. Zarządzanie systemem szkolnictwa wyższego”, dotyczący liczby ocen jakości kształcenia wydanych przez PKA. Podzadanie powyższe przypisane było do celu – „Zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu szkolnictwa wyższego”. Według sprawozdań z wykonania budżetu zadaniowego liczba wydanych przez Komisję ocen programowych wyniosła 354 w 2015 r. i 279 w 2016 r. Zdaniem NIK przyjęty przez Komisję sposób oceniania powoduje, że nie można porównywać informacji o jakości kształcenia w szkołach wyższych. Nie sprzyja to przedstawieniu stanu jakości kształcenia w sposób kompleksowy. Wprawdzie PKA opracowuje

publikacyjnego było zwiększenie transparentności postępowania przed PKA oraz dostępności informacji o wynikach oceny programowej lub kompleksowej, w szczególności dla kandydatów na studia i studentów (udostępnianie oceny wraz z uzasadnieniem przez uczelnie).

Model instytucjonalnej **ewaluacji jakości działalności naukowej** został gruntownie zmieniony. Wśród założonych przez ustawodawcę celów tej zmiany należy w szczególności wskazać:

- porównywalność i transparentność; „dotychczas w ramach ewaluacji porównywane były – w przypadku uczelni – wydziały, które często nie były porównywalne pod względem zakresu przedmiotowego prowadzonych badań. Sumowane były punkty za osiągnięcia naukowców, którzy byli zatrudnieni na jednym wydziale, ale prowadzili badania w różnych dyscyplinach, co z kolei dawało wyniki, których porównywanie było utrudnione (o ile w ogóle możliwe w niektórych przypadkach). [...] Ewaluacji w nowym systemie podlega działalność naukowa całej uczelni w poszczególnych dyscyplinach, w których w danej uczelni jest prowadzona działalność naukowa. Uczelnie otrzymują zatem więcej niż jedną kategorię naukową – liczba tych kategorii jest uzależniona od liczby dyscyplin, w jakich uczelnia prowadzi działalność naukową”²⁷;
- zmniejszenie biurokracji oraz przeciwdziałanie zjawisku „punktozy”; „Nowy model ewaluacji przesuwając nacisk na jakość i służy wspieraniu doskonałości naukowej, rozumianej jako uczestnictwo w globalnym dyskursie akademickim [...]. Zwiększa się znaczenie artykułów publikowanych w czasopiśmie zindeksowanych w bazach bibliometrycznych o największej renomie na świecie, wśród których to czasopism już teraz znajduje się – co warto podkreślić – wcale niemała liczba polskich czasopism naukowych [...] Ponadto, nowy model ewaluacji będzie uwzględniał tylko najlepsze publikacje poszczególnych naukowców, co będzie zachęcało badaczy do wykorzystania swego potencjału do prowadzenia badań naukowych na możliwie najwyższym poziomie i publikowania ich wyników w prestiżowych czasopiśmie lub w monografiach wydawanych przez wydawnictwa przestrzegające najwyższych standardów etycznych i naukowych”²⁸;
- związanie z wynikami ewaluacji uprawnień do nadawania stopni w nauce i sztuce; „zreformowany system ewaluacji sprzyja zapewnieniu wysokiej jakości przyszłych kadr naukowych, kształconych w uczelniach i instytu-

i publikuje sprawozdania ze swojej działalności corocznie oraz za okres kadencji, jednak z uwagi na charakter opracowania, ukierunkowane są one na podsumowania i statystyki wydanych ocen programowych wraz ze skrótowymi omówieniami.

²⁷ *Ewaluacja Jakości Działalności Naukowej*, s. 10.

²⁸ *Ibidem*, s. 11.

tach, które prowadzą w danym obszarze badania na odpowiednio wysokim poziomie”²⁹;

- odbiurokratyzowanie; „Nowe zasady ewaluacji upraszczają proces oceny jakości działalności naukowej dzięki koncentracji na informacji o najbardziej istotnych rezultatach pracy naukowców”;
- zwiększenie w kryteriach oceny nacisku na znaczenie wpływu działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki;
- uwzględnienie rozwiązań zachęcających do prowadzenia badań interdyscyplinarnych na wysokim poziomie³⁰.

5.5. PODSUMOWANIE

Zmiany wprowadzone w zakresie **oceny programowej** nie są duże i w istocie stanowią kontynuację dotychczasowej formy akredytacji. W odniesieniu do kryteriów wprowadzono nieznaczne zmiany, dostosowując w większym stopniu ich treść i formę do ESG, co należy uznać za krok w dobrym kierunku. Ocena kompleksowa pozostaje dużą niewiadomą – pod kątem zarówno merytorycznym (szczegółowych kryteriów), jak i organizacyjnym (forma i czas wizytacji dokonywanej w całej uczelni przez PKA). Obecnie nie można jeszcze dokonać oceny syntetycznej dotyczącej zasadności i sensu oceny kompleksowej, w szczególności z uwagi na brak rozporządzenia ministra.

Samą ideę gruntownych zmian w systemie **ewaluacji jakości działalności naukowej** należy uznać za słuszną, jednakże po dokonaniu zbiorczej analizy i syntetycznej oceny **zakresu, kryteriów** oraz – zwłaszcza – **terminów** ewaluacji, trzeba wskazać, że kontrowersje, które towarzyszą zmianie, są zasadne. Co wykazano wyżej, w konsekwencji pierwszej ewaluacji mogą pojawić się krzywdzące oceny niektórych jednostek, a brak transparentności i złamanie zasady *lex retro non agit* może doprowadzić do procesów przed sądami administracyjnymi. Postuluje się wprowadzenie stosownych zmian w przepisach wprowadzających ustawę p.s.w.n., w szczególności zmianę terminu pierwszej ewaluacji. Od wyników ewaluacji na gruncie tej ustawy zależy bowiem bardzo wiele. Może to stanowić „być albo nie być” dla uczelni i dyscypliny oraz dla pracowników naukowych ją deklarujących. Z tych względów niezwykle ważne jest staranne przygotowanie się przez poszczególne uczelnie do ewaluacji. Nie sprzyja temu sytuacja, w której zbyt późno podmioty systemu szkolnictwa wyższego dowiadują się o jej zasadach. Alternatywnie, w przypadku nieuwzględniania propozycji środowiskowych, postuluje się przeprowadzenie ewaluacji dotyczącej lat 2017–2018 na zasadach obowiązujących wcześniej.

²⁹ Ibidem, s. 12.

³⁰ Ibidem, s. 13.

Rozdział 6

PRACOWNICY

Tomasz Jędrzejewski

6.1. WSTĘP

Jedną z grup wchodzących w skład wspólnoty uczelni są jej pracownicy, zarówno nauczyciele akademicki, jak i pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹, podobnie jak poprzednie regulacje, większość przepisów dotyczących statusu prawnego pracowników uczelni poświęca nauczycielom akademickim, będąc ich swoistą pragmatyką zawodową. Natomiast pracowników niebędących nauczycielami akademickimi prawodawca objął kilkoma regulacjami dotyczącymi również nauczycieli akademickich oraz incydentalnymi regulacjami wyłącznie im poświęconymi, w pozostałym zakresie odesłał zaś do przepisów powszechnego prawa pracy², a w szczególności przepisów ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeksu pracy³. Obowiązująca ustawa wprowadziła szczególnie istotne zmiany do statusu prawnego nauczyciela akademickiego w licznych regulacjach szczegółowych. Próba ich systemowej prezentacji skłania do wyodrębnienia kilku zagadnień, które zostały poddane analizie jako obszary regulacji o kluczowym znaczeniu odzwierciedlające podstawowe cele nowej ustawy. W pierwszej kolejności należy podkreślić zmiany wprowadzone w zakresie liczby i rodzajów dotychczasowych grup nauczycieli akademickich, a więc zmiany zarówno merytoryczne, jak i dotyczące nazewnictwa. Do poszczególnych grup zostały przypisane ustawowo stanowiska, jednak z zastrzeżeniem możliwości rozszerzenia tego katalogu w regulacjach wewnętrznych uczel-

¹ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 85 ze zm.

² Szerzej zob. T. Jędrzejewski, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 307–308.

³ T.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1040 ze zm.

ni. Na szczególną uwagę zasługują także kwestie formy nawiązania stosunku pracy z nauczycielem akademickim – pod rządami obowiązującej ustawy, podobnie jak w przypadku pracowników niebędących nauczycielami akademickimi, staje się nią jedynie umowa o pracę. Oznacza to wyłączenie możliwości nawiązania stosunku pracy z nauczycielem akademickim na podstawie mianowania. Stabilność zatrudnienia ma gwarantować nauczycielom akademickimi ograniczenie możliwości zawierania umów na czas określony. Z kolei w konsekwencji zawierania umów na czas nieokreślony właściwie ukształtowana ocena okresowa staje się kluczowym instrumentem polityki kadrowej uczelni. Nie można również pominąć oceny nowych regulacji dotyczących wynagradzania pracowników uczelni, w tym pracowników niebędących nauczycielami akademickimi, a w szczególności uprawnienia uczelni do samodzielnego kształtowania warunków wynagradzania za pracę w ramach regulaminów wynagradzania lub zakładowych układów zbiorowych pracy.

Z normatywnego punktu widzenia przedmiotowa analiza obejmuje przepisy rozdziału 5 zatytułowanego „Pracownicy uczelni” i obejmującego art. 112–147, w dziale II ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

6.2. WYKAZ OBSZARÓW REGULACJI O KLUCZOWYM ZNACZENIU

Zgodnie z przyjętą systematyką niniejszego opracowania zidentyfikowane obszary regulacji o kluczowym znaczeniu zostały przedstawione w formie tabelarycznej wraz z oceną stopnia ich wdrożenia oraz uwagami.

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Pracownicy

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
GRUPY I STANOWISKA NAUCZYCIELI AKADEMICKICH art. 114 art. 115 art. 116	<ul style="list-style-type: none"> pracownicy dydaktyczni, badawczy i badawczo-dydaktyczni profesor profesor uczelni adiunkt asystent inne stanowiska 	<ul style="list-style-type: none"> wdrożono przepisy dotyczące stanowisk nauczycieli akademickich okres przejściowy dla dyplomowanych bibliotekarzy i dyplomowanych dokumentalistów 	<ul style="list-style-type: none"> nowa ścieżka awansu stanowiskowego pracowników dydaktycznych indywidualny zakres obowiązków nauczyciela akademickiego wzrost znaczenia regulaminu pracy dla statusu prawnego nauczyciela akademickiego

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Pracownicy (ciąg dalszy)

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
STOSUNEK PRACY NAUCZYCIELA AKADEMICKIEGO art. 117 art. 123 art. 127 art. 128 art. 147	<ul style="list-style-type: none"> podstawy prawne stosunku pracy (stosowanie kodeksu pracy) umowa o pracę (likwidacja mianowania) zatrudnienie na czas nieokreślony okresowa ocena 	<ul style="list-style-type: none"> wejście w życie regulaminów pracy umowy o pracę i stanowiska osób zatrudnionych na podstawie mianowania zostaną w pełni dostosowane do ustawy i statutu do dnia 30 września 2020 r. pierwsza ocena nauczycieli akademickich na nowych zasadach do 2021 r. 	<ul style="list-style-type: none"> nowa polityka kadrowa uczelni nowe zasady oceny nauczycieli akademickich zmieniający się status nauczycieli mianowanych
WYNAGRADZANIE PRACOWNIKÓW art. 116 art. 126 art. 136 art. 137 art. 138 art. 139	<ul style="list-style-type: none"> podstawy prawne ustalania wysokości wynagrodzenia nauczycieli akademickich regulamin wynagradzania składniki wynagrodzenia autorski charakter czynności nauczyciela akademickiego 	<ul style="list-style-type: none"> wejście w życie minimalnych wynagrodzeń nauczycieli akademickich wejście w życie regulaminów wynagradzania 	<ul style="list-style-type: none"> wzrost wynagrodzeń pracowników uczelni nowe składniki wynagrodzeń wynikające z regulaminów wynagradzania

6.3. ANALIZA ZBIORCZA I OCENA SYNTETYCZNA WYBRANYCH KIERUNKÓW REGULACJI WRAZ Z UZASADNIENIEM

Przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dokonały podziału nauczycieli akademickich na **trzy grupy**, według kryterium rodzaju świadczonej w uczelni pracy⁴, wyróżniając **pracowników dydaktycznych**, **pracowników badawczych** oraz **pracowników badawczo-dydaktycznych**. Jest to zmiana w stosunku do poprzedniego stanu prawnego, dotychczas bowiem nauczyciele akademicy dzielili się na cztery grupy, tj. pracowników naukowo-dydaktycznych, pracowników dydaktycznych, pracowników naukowych, a także dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji

⁴ K. W. Baran, [w:] K. W. Baran (red.), *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 26.

naukowej. Obecna regulacja dokonuje więc zarówno zmiany ilościowej, jak i zmian w zakresie nazewnictwa poszczególnych grup. Ta druga kwestia ma raczej charakter symboliczny, gdyż zgodnie z przepisami ustawy z dnia 2 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce⁵ nauczyciele akademicki będący w dniu 1 października 2018 r. pracownikami naukowo-dydaktycznymi, dydaktycznymi albo naukowymi są od tego dnia nauczycielami akademickimi zatrudnionymi odpowiednio w grupach pracowników badawczo-dydaktycznych, dydaktycznych albo badawczych. W literaturze przedmiotu podnoszono, że określenie poszczególnych grup świadczy o przywiązaniu do funkcjonującej w polskim środowisku akademickim tradycji wiążącej podział nauczycieli akademickich z podstawowymi zadaniami uczelni⁶. Obecnie należy odnotować, że ten związek jest mniejszy⁷. Już w poprzednim stanie prawnym podkreślano, że kolejność ustawowego wyliczenia grup pracowników nie ma charakteru przypadkowego i odzwierciedla wagę zadań stawianych przed uczelniami⁸. Niestety nowa ustawa nie usunęła wątpliwości dotyczących zaliczenia do grupy nauczycieli akademickich pracowników badawczych, którzy nie prowadzą przecież działalności dydaktycznej⁹. Natomiast zmniejszenie liczby grup pracowników uczelni będących nauczycielami akademickimi powoduje konieczność zwrócenia uwagi na status dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej, których ustawa nie zalicza obecnie do nauczycieli akademickich. Jednak na podstawie przepisów przejściowych pracownicy ci od dnia wejścia w życie obowiązującej regulacji prawnej pozostają na dotychczasowych zasadach nauczycielami akademickimi, jednak nie dłużej niż do dnia 30 września 2020 r. ze wszystkimi tego konsekwencjami, również w zakresie awansu stanowiskowego. Ta z pozoru prosta do realizacji regulacja prawna może okazać się dużym problemem dla poszczególnych uczelni, nie mówiąc już o samych zainteresowanych pracownikach. Trzeba będzie podjąć, o ile jeszcze tego nie zrobiono, decyzje o przeniesieniu dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej do grupy pracowników niebędących nauczycielami akademickimi, czego konsekwencją powinno być m.in. zwiększenie ich wymiaru czasu pracy do 40 godzin tygodniowo oraz zmniejszenie wymiaru urlopu wypoczynkowego do 26 dni. Wprawdzie istnieje możliwość przypisania dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej do jed-

5 Dz.U. z 2018 r., poz. 1669 ze zm.

6 W. Sanetra, [w:] W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 238.

7 A. Bocheńska, [w:] K. W. Baran (red.), *Akademickie prawo zatrudnienia*, s. 38.

8 K. Dunaj, [w:] M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym po nowelizacji. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2015, s. 157.

9 H. Izdebski, J. M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 339; K. Dunaj, [w:] M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym po nowelizacji*, s. 157–158.

nej z grup nauczycieli akademickich, ale pojawiają się praktyczne problemy z realizacją ustawowych obowiązków, które zostały przypisane poszczególnym grupom. Już dzisiaj kwestie te budzą wiele kontrowersji, tak po stronie uczelni, jak i tej grupy jeszcze nauczycieli akademickich. Analiza statutów uczelni w tym zakresie prowadzi do wniosku, że praktyka będzie bardzo zróżnicowana, od przeniesienia tych pracowników do grupy pracowników niebędących nauczycielami akademickimi ze wszystkimi tego konsekwencjami poprzez pozostawienie w grupie nauczycieli akademickich aktualnie zatrudnionych pracowników do czasu zakończenia stosunku pracy aż do trwałego włączenia dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej do jednej lub różnych grup nauczycieli akademickich w ramach utworzonych przez uczelnię stanowisk. Sytuacja taka może doprowadzić m.in. do naruszenia zasady równego traktowania. Stąd wydaje się, że przepisy te wymagają ponownego przemyślenia i pilnej korekty.

Podział nauczycieli akademickich na grupy jest ściśle powiązany z ich podstawowymi obowiązkami. I tak w przypadku nauczycieli akademickich z grupy **pracowników dydaktycznych** obowiązki polegają na kształceniu i wychowywaniu studentów lub uczestniczeniu w kształceniu doktorantów, a w przypadku grupy **pracowników badawczych** obowiązki sprowadzają się do prowadzenia działalności naukowej lub uczestniczenia w kształceniu doktorantów. Z kolei nauczyciele akademicy będący **pracownikami badawczo-dydaktycznymi** prowadzą działalność naukową, kształcą i wychowują studentów lub uczestniczą w kształceniu doktorantów. Należy podkreślić, że obowiązkiem każdego nauczyciela akademickiego jest także uczestniczenie w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni oraz stałe podnoszenie kompetencji zawodowych. Ustawowe określenie podstawowych obowiązków ma charakter bardzo ogólny, stąd powstaje konieczność ich doprecyzowania w aktach wewnętrznych uczelni, w szczególności takich jak regulamin pracy czy indywidualny szczegółowy zakres obowiązków nauczyciela akademickiego, ustalanych przez rektora. Warto podkreślić, że zasady ustalania zakresu obowiązków nauczycieli akademickich dla poszczególnych grup pracowników i rodzajów stanowisk, rodzaje zajęć dydaktycznych objętych zakresem tych obowiązków, w tym wymiar zajęć dydaktycznych oraz innych obowiązków dla poszczególnych stanowisk, oraz zasady obliczania godzin dydaktycznych określa regulamin pracy. Rozwiązanie to stanowi odejście od dotychczasowej praktyki regulowania tych kwestii jako spraw akademickich przez senat uczelni, ale jest zgodne z założoną rolą rektora wykonującego zadania uczelni jako pracodawcy.

Nowa ustawa reguluje także **stanowiska**, na których mogą być zatrudnieni nauczyciele akademicy we wszystkich wymienionych wcześniej grupach, oraz kwalifikacje, które są niezbędne do ich zajmowania. Bardzo istotną zmianą w stosunku do dotychczasowych rozwiązań prawnych jest odejście od powiązania poszczególnych stanowisk z konkretną grupą nauczycieli akademickich. We wszystkich grupach pracowników będących nauczycielami akademickimi zatrudnienie jest możliwe na czterech stanowiskach: **profesora, profesora uczelni, adiunkta, asystenta**.

Pomijając w tym miejscu szczegółowe ustawowe wymogi kwalifikacyjne niezbędne do zatrudnienia na danym stanowisku, należy podkreślić, że co do zasady, zatrudnienie to jest uzależnione od posiadanego przez pracownika tytułu naukowego, stopnia naukowego lub tytułu zawodowego¹⁰. Ta stosunkowo sztywna regulacja nie pozbawiła jednak całkowicie uczelni możliwości swobodnego kształtowania funkcjonujących w nich stanowisk i tym samym ścieżek awansu w ramach poszczególnych grup nauczycieli akademickich. Umożliwiono to w wyniku wprowadzenia dwóch rozwiązań prawnych o charakterze deregulacyjnym. Po pierwsze, statut uczelni może określić **inne stanowiska** dla nauczycieli akademickich oraz wymagania kwalifikacyjne niezbędne do ich zajmowania. Uprawnienie to pozwoliło wielu uczelniom na zachowanie obok obowiązujących wprost na podstawie ustawy także tych stanowisk, na których dotychczas zatrudniano nauczycieli, jak np. profesor zwyczajny, starszy wykładowca czy docent. Po drugie, statut może określić **dodatkowe wymagania kwalifikacyjne** niezbędne do zajmowania określonych w ustawie stanowisk w poszczególnych grupach pracowników, jednak z zastrzeżeniem zakazu wprowadzenia wymagań posiadania lub obowiązku uzyskania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego lub tytułu profesora. Zakaz ten odzwierciedla jednoznacznie zmianę podejścia do kształtowania ścieżki awansu stanowiskowego. Trzeba też zauważyć, że określenie tych wymogów nastrocza najwięcej problemów w grupie pracowników dydaktycznych, w przypadku których wcześniejsza regulacja nie przewidywała stanowisk profesorskich, wskazując na mniejsze znaczenie prowadzenia działalności dydaktycznej w stosunku do działalności naukowej. W pewnej sprzeczności z przyjętymi przez prawodawcę założeniami pozostaje przepis zobowiązujący uczelnie do zatrudnienia na stanowisku profesora osoby, która posiada tytuł profesora, zwłaszcza w związku ze znacznym ograniczeniem jej roli w procedurze jego uzyskania¹¹.

Istotne zmiany w zakresie kształtowania stosunku pracy nauczyciela akademickiego wprowadzają przepisy dotyczące **nawiązania stosunku pracy** z pracownikiem uczelni, w tym przede wszystkim z nauczycielem akademickim. W poprzednim stanie prawnym nawiązanie stosunku pracy z nauczycielem akademickim następowało w dwóch formach, a mianowicie na podstawie mianowania albo umowy o pracę¹². Obecnie jedyną podstawą nawiązania stosunku pracy jest **umowa o pracę**, niezależnie od rodzaju uczelni, w której nauczyciel akademicki będzie zatrudniony, oraz niezależnie od grupy pracowniczej, posiadanego stopnia lub tytułu

10 Szerzej na ten temat zob. Szerzej zob. T. Jędrzejewski, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 316–317.

11 A. Bocheńska, [w:] K. W. Baran (red.), *Akademickie prawo zatrudnienia*, s. 55–56.

12 Szerzej na temat nawiązywania stosunku pracy z nauczycielami akademickimi pod rządami poprzedniej ustawy zob. np. M. Bąba, [w:] P. Stec, P. Chmielnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 490 i nast.; T. Kuczyński, [w:] K. W. Baran (red.), *Akademickie prawo pracy. Komentarz do art. 107–158 oraz 196–201a i 226 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, Warszawa 2015, s. 66 i nast.

i zajmowanego stanowiska. Przy czym regulacja ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wyliczająca umowy o pracę zawierane z nauczycielami akademickimi ma charakter wyczerpujący¹³. Jest to przejaw zjawiska coraz szerszego podlegania nauczycieli akademickich przepisom powszechnego prawa pracy, a w szczególności przepisom **Kodeksu pracy**. Wprowadzona obecnie regulacja utrwała zasadę odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu pracy w sprawach nieuregulowanych w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce przy jednoczesnym minimalizowaniu liczby przepisów będących w swojej treści *lex specialis* w tym zakresie. Budzi to pewien opór środowiska akademickiego, przyzwyczajonego do gwarantującej utrwalone przywileje pragmatyki zawodowej. Nie zawsze pozytywnie oceniany jest też proces poddania tej samej regulacji nauczycieli akademickich i pracowników niebędących nauczycielami akademickimi.

Pod rządami obowiązującej ustawy nie ma już możliwości nawiązania stosunku pracy z nauczycielem akademickim na podstawie mianowania. Jak podkreśla się w literaturze, jest to pierwsza tego typu sytuacja w polskim szkolnictwie wyższym¹⁴. Należy jednak zauważyć, że w momencie wejścia w życie nowych regulacji prawnych pracownicy zatrudnienia na podstawie mianowania pozostali zatrudnieni w tej samej formie i na ten sam okres, a dodatkowo zastosowano do nich przepisy dotychczasowe dotyczące mianowania i to bez ograniczenia czasowego. Oznaczało to obowiązywanie w dalszym ciągu odnośnie do mianowanych nauczycieli akademickich przepisów regulujących m.in. wygaśnięcie stosunku pracy nauczyciela mianowanego, w tym w związku z ukończeniem 67 lub 70 roku życia. Jednak z dniem 22 marca 2019 r. regulacja prawna uległa zmianie¹⁵ i obecnie wynika z niej, że po 30 września 2020 r. zaczną w stosunku do tych nauczycieli akademickich obowiązywać przepisy nowej ustawy, także w zakresie wygaśnięcia stosunku pracy. Zmiany te należy ocenić negatywnie, ponieważ nie stwarzają korzystnej sytuacji ani dla uczelni, ani dla wszystkich mianowanych nauczycieli akademickich. W szczególności wątpliwości budzi nierówne traktowanie poszczególnych osób z tej samej grupy pracowniczej.

Kolejną istotną zmianą w zakresie stosunku pracy nauczyciela akademickiego jest przyjęcie zasady **nawiązywania stosunku pracy na czas nieokreślony**. Przyjęcie takiej zasady jest odzwierciedleniem założenia, że nauczyciel akademicki będzie zatrudniany na czas nieokreślony, z ustawowymi wyjątkami, a o trwałości jego stosunku pracy będzie decydować wynik okresowej oceny. Jest to swego rodzaju gwarancja stabilności zatrudnienia, oczywiście z zastrzeżeniem ustawowych

13 T. Kuczyński, [w:] K. W. Baran (red.), *Akademickie prawo zatrudnienia*, s. 66.

14 J. M. Zieliński, [w:] H. Izdebski, J. M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 208.

15 Art. 248 ust. 2 został zmieniony przez art. 95 pkt 5 ustawy z dnia 21 lutego 2019 r. o Sieci Badawczej Łukasiewicz (Dz.U. z 2019 r., poz. 534).

wyjątków¹⁶. Warto podkreślić, że ustawa Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zapewniła pracownikom uczelni ciągłość stosunków pracy nawiązanych przed wejściem w życie obowiązującej ustawy.

Obligatoryjna **okresowa ocena** nauczycieli akademickich, znana już pod rządami poprzedniej ustawy, stała się obecnie podstawowym narzędziem kształtowania polityki kadrowej uczelni. Zakres podmiotowy i przedmiotowy oceny okresowej, a także jej częstotliwość nie uległy istotnym zmianom¹⁷, trzeba jednak zwrócić uwagę na wzrost roli rektora w zakresie jej przeprowadzania. Przede wszystkim do rektora należy określenie trzech podstawowych elementów przesądających o kształcie okresowej oceny nauczycieli akademickich uczelni. Po pierwsze, rektor określa kryteria oceny okresowej dla poszczególnych grup pracowników i rodzajów stanowisk, przy czym ustalone przez niego kryteria nie mogą dotyczyć obowiązku uzyskania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego lub tytułu profesora. Praktyka stosowania tych przepisów pokazuje, że często popełnianym błędem jest utożsamianie kryteriów oceny nauczycieli akademickich z zasadami ewaluacji dyscyplin naukowych. Nieprawidłowość takiego podejścia uzasadnia fakt, że ocena pracownicza powinna uwzględniać całokształt działalności pracownika, a więc także inne aspekty jego aktywności. Po drugie, rektor uzyskał uprawnienie do uregulowania szczegółowej procedury dokonywania oceny, z zastrzeżeniem, że jej wynik może być tylko albo pozytywny, albo negatywny, co oznacza konieczność zmiany praktyki wielu uczelni. W ramach procedury oceny rektor jest z mocy ustawy organem odwoławczym. Po trzecie, rektor wskazuje organ uczelni lub organy właściwe w sprawie oceny okresowej nauczycieli akademickich. Wszystkie te elementy będą przedmiotem regulacji w drodze zarządzenia rektora, które z uwagi na jej znacznie dla członków wspólnoty uczelni podlega zaopiniowaniu przez senat, związki zawodowe, samorząd studencki i samorząd doktorantów, a więc zainteresowanych w sprawie przedstawicieli społeczności akademickiej. Wagę instytucji okresowej oceny nauczycieli akademickich podkreślają ustawowe konsekwencje jej negatywnego wyniku. Przede wszystkim w przypadku otrzymania negatywnej oceny okresowej rektor może rozwiązać za wypowiedzeniem stosunek pracy z nauczycielem akademickim, a w przypadku otrzymania dwóch kolejnych ocen negatywnych rektor musi rozwiązać za wypowiedzeniem stosunek pracy z nauczycielem akademickim. Z uwagi na zasadę, zgodnie z którą kryteria i tryb dokonywania oceny muszą być znane nauczycielowi przez rozpoczęciem okresu objętego oceną, pierwsza ocena okresowa na podstawie nowych zasad ma zostać dokonana do końca roku poprzedzającego rok przeprowadzenia pierwszej ewaluacji jakości działalności naukowej na podstawie nowej ustawy, z zastrzeżeniem, że ocena okresowa może być dokonana w terminie wcześniejszym. Wydaje się jednak, że założenia ustawodawcy są w pewien sposób sprzeczne. A mianowicie, pierwsza ocena nauczycieli akademickich po wejściu w życie usta-

16 Szerzej na temat wyjątków od zasady zatrudniania na czas nieokreślony zob. T. Jędrzejewski, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, s. 323–324.

17 Szerzej na temat zakresu i częstotliwości oceny okresowej zob. *ibidem*, s. 356–357.

wy powinna nastąpić na podstawie dotychczasowych kryteriów, które były im znane od momentu rozpoczęcia okresu podlegającego ocenie. Należało jedynie ustalić sposób wskazania organu, który miałby tej oceny dokonywać z uwagi na zmianę struktury organizacyjnej większości uczelni. Dopiero następna ocena powinna być przeprowadzona według nowych kryteriów, co do zasady po upływie ustawowego czteroletniego terminu. Dodatkową trudnością jest wymóg oceny na podstawie dotychczasowych kryteriów, które bardzo często odnoszą się do punktacji publikacji naukowych istotnie zmienionych pod rządami nowej ustawy. Należałoby więc także wskazać podstawę do weryfikacji dotychczasowych kryteriów w związku ze zmianą przepisów prawa wpływających na ich merytoryczną treść. Stąd trudno dzisiaj uznać przyjęte terminy i zasady wdrażania nowych przepisów dotyczących okresowej oceny nauczycieli akademickich za w pełni przemyślane.

Z punktu widzenia statusu pracowników uczelni szczególnie istotne są również **warunki wynagradzania**. W tym zakresie ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wprowadziła szereg istotnych zmian. W pierwszej kolejności należy podkreślić, że na uczelniach publicznych nałożono obowiązek ustalenia warunków wynagrodzenia za pracę, co może nastąpić albo w **zakładowym układzie zbiorowym pracy**, albo w **regulaminie wynagradzania**. Obie te formy podlegają szczegółowej regulacji Kodeksu pracy. Wprowadzenie tego przepisu oznacza faktycznie odejście od dotychczasowej praktyki stosowanej w większości uczelni polegającej na ustalaniu warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej na podstawie rozporządzenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego wydane w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw pracy. Konsekwencją takiego rozwiązania jest m.in. zakończenie kształtowania przez państwo wynagrodzeń pracowników uczelni publicznej, z wyjątkiem określenia wysokości minimalnego wynagrodzenia zarówno nauczycieli akademickich, jak i pracowników niebędących nauczycielami akademickimi. Warto w tym miejscu podkreślić, że nowa ustawa określiła minimalne wynagrodzenie nauczyciela akademickiego na określonym stanowisku, odnosząc jego wysokość do minimalnego miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego profesora ustalanego w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego z uwzględnieniem adekwatności wynagrodzenia do kwalifikacji niezbędnych do zatrudnienia na tym stanowisku. Aktualnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2018 r. w sprawie wysokości minimalnego miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego dla profesora w uczelni publicznej¹⁸ ustala wysokość minimalnego miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego dla profesora w uczelni publicznej w kwocie 6410,00 zł. Stąd wysokość miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego w uczelni publicznej dla nauczyciela akademickiego nie może być niższa niż 50% tej kwoty, z tym że profesora uczelni wynosi nie mniej niż 83%, a adiunkta 73% tej

¹⁸ Dz.U. z 2018 r., poz. 1838.

kwoty. Dla porównania można wskazać, że na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2020 r.¹⁹, wydanego na podstawie ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę²⁰, od dnia 1 stycznia 2020 r. minimalne wynagrodzenie za pracę pracowników niebędących nauczycielami akademickimi wynosi 2600,00 zł. Regulamin wynagradzania uczelni publicznej wprowadza rektor w drodze zarządzenia w uzgodnieniu ze związkami zawodowymi działającymi na uczelni.

Podczas tworzenia podstawy wynagradzania pracowników uczelni, ustawodawca określił **składniki wynagrodzenia** pracowników uczelni publicznych, dokonując ich podziału na składniki stałe i zmienne. Obligatoryjnymi składnikami są wynagrodzenie zasadnicze i dodatek za staż pracy. Natomiast składniki zmienne tworzą trzy ich grupy. Po pierwsze, składniki, które przysługują wyłącznie nauczycielom akademickim. Należy do nich obecnie tylko wynagrodzenie za godziny ponadwymiarowe. Po drugie, składniki, do których prawo mają wyłącznie pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi. Są to wynagrodzenie za godziny nadliczbowe i premia. Po trzecie, składniki wynagrodzenia, które mogą otrzymywać wszyscy pracownicy uczelni publicznej. Do grupy tej należą dodatek funkcyjny, dodatek zadaniowy i dodatek za pracę w warunkach szkodliwych lub uciążliwych dla zdrowia²¹. Dodatkowo, ustawodawca upoważnił uczelnie publiczne do samodzielnego kształtowania i realizacji polityki wynagradzania pracowników przez określanie w akcie będącym podstawą warunków wynagradzania innych dodatków do wynagrodzenia przysługujących zarówno nauczycielom akademickim, jak i pracownikom niebędącym nauczycielami akademickimi. Ten oczekiwany przez środowisko przepis musi być jednak stosowany z przestrzeganiem zasady, że inne dodatki muszą być uzasadnione okolicznościami, które nie stanowią podstawy przyznania dodatków określonych w ustawie, a w szczególności nie mieszczą się w zakresie przedmiotowym dodatku zadaniowego. Trudności w tym zakresie może przysparzać zwłaszcza określanie dodatkowych składników wynagrodzenia z tytułu zaangażowania pracownika w realizację projektów, w tym finansowanych ze źródeł zewnętrznych. Można zauważyć istotnie różniące się rozwiązania przyjmowane przez poszczególne uczelnie we wdrażanych regulaminach wynagradzania. Pewien niedosyt budzi utrzymanie szczególnego rozwiązania w stosunku do przepisów powszechnego prawa pracy, polegającego na wypłacie z góry określonej części wynagrodzenia nauczycieli akademickich. Zasadą wynikającą z Kodeksu pracy jest bowiem wypłata wynagrodzenia z dołu, a więc wypłata wynagrodzenia za wykonaną pracę. Wprawdzie systemem wypłaty wynagrodzenia z góry objęte są tylko enumeratywnie wyliczone składniki wynagrodzenia, a mianowicie stałe składniki

19 Dz.U. z 2018 r., poz. 1794.

20 T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 847 ze zm.

21 T. Jędrzejewski, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, s. 371–372.

wynagrodzenia, tj. wynagrodzenie zasadnicze i dodatek za staż pracy, oraz dwa spośród zmiennych składników wynagrodzenia, tj. dodatek funkcyjny i dodatek zadaniowy, jednak trudno znaleźć merytoryczne uzasadnienie utrzymywania takiego rozwiązania, poza dotychczasową regulacją prawną i związanymi z jej obowiązywaniem przyzwyczajeniami. Pozostałe składniki wynagrodzenia, np. wynagrodzenie za godziny ponadwymiarowe czy też zmienne składniki wynagrodzenia określone w zakładowym zbiorowym układzie pracy albo regulaminie wynagradzania, są wypłacane z dołu, a więc po rozliczeniu pracy lub zadań²².

Jako rozwiązanie szczególnie istotne dla środowiska akademickiego należy postrzekać przepis, mocą którego wykonywanie obowiązków nauczyciela akademickiego stanowi **działalność twórczą o indywidualnym charakterze**, o czym mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych²³, co stanowi podstawę do objęcia wynagrodzeń za wykonywanie obowiązków nauczyciela akademickiego kosztami uzyskania przychodu w wysokości 50%. Przepis ten miał rozstrzygnąć istniejące do czasu jego wejścia w życie wątpliwości w tym zakresie, w szczególności organów administracji skarbowej, a także ujednoczyć praktyki stosowane w uczelniach. Założeniem prawodawcy było objęcie całości wynagrodzenia uprawnieniem do stosowania 50% kosztów uzyskania przychodów, o którym mowa w art. 22 ust. 9 pkt 3 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych²⁴, niezależnie od rodzaju obowiązków nauczyciela akademickiego, a więc także tych o charakterze organizacyjnym. Mimo tego założenia kwestia ta w dalszym ciągu budzi istotne wątpliwości²⁵, o czym świadczą m.in. liczne indywidualne interpretacje prawa podatkowego, o które występują poszczególne uczelnie już po wejściu w życie przedmiotowej regulacji, przy braku zapowiadanej interpretacji ogólnej. Wbrew intencji prawodawcy i pozytywnych interpretacji Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego powoduje to pewne zróżnicowanie praktyki w uczelniach w tym zakresie.

6.4. GŁÓWNE CELE USTAWY W ANALIZOWANYCH OBSZARACH REGULACJI

Analiza wybranych obszarów regulacji pozwala na wskazanie głównych celów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Zasadniczym celem ustawodawcy w zakresie statusu pracowników uczelni jest uporządkowanie regulacji dotyczących grup i stanowisk nauczycieli akademickich poprzez ich ujednoczenie we wszystkich uczelniach wchodzących w skład polskie-

22 P. Nowik, [w:] M. Pyter (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 818.

23 T.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1191 ze zm.

24 T.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1509 ze zm.

25 A. Bocheńska, [w:] K. W. Baran (red.), *Akademickie prawo zatrudnienia*, Warszawa 2020, s. 62.

go systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Ujednoczenie to ma w konsekwencji ułatwić mobilność nauczycieli akademickich w ramach jego podmiotów. Ponadto celem prawodawcy jest stworzenie podstaw do ukształtowania w uczelniach trzech różnych ścieżek rozwoju zawodowego, a mianowicie ścieżki dla pracowników badawczych, dydaktycznych i badawczo-dydaktycznych. W ramach przepisów służących realizacji tego celu pozostawiono także miejsce na wewnętrzne regulacje poszczególnych uczelni, dzięki którym w przedmiotowym obszarze regulacji będzie można uwzględnić specyfikę i wynikające z niej potrzeby każdej uczelni poprzez umożliwienie określania własnych stanowisk nauczycieli akademickich oraz odpowiadających im wymogów kwalifikacyjnych. Warto też zauważyć istotną zmianę w polskim systemie akademickiego prawa pracy, pozwalającą na zatrudnienie na stanowisku profesora uczelni osoby legitymującej się stopniem doktora, co wcześniej było możliwe za zgodą Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów.

Kolejnym celem ustawy jest uporządkowanie i ujednoczenie przepisów regulujących stosunek pracy nauczyciela akademickiego, w szczególności w zakresie jego podstawy prawnej. Formą realizacji tego celu są przede wszystkim przepisy umożliwiające nawiązanie stosunku pracy z nauczycielem akademickim wyłącznie na podstawie umowy, co zbliża w tym zakresie obie grupy pracowników uczelni – będących i niebędących nauczycielami akademickimi, oraz poszerzające znaczenia powszechnego prawa pracy w regulacji pozycji prawnej nauczyciela akademickiego. Jako przejściowy i wygasający należy uznać status mianowanych nauczycieli akademickich.

Stabilizacja zatrudnienia nauczyciela akademickiego to kolejne z założeń, na których opierają się konkretne regulacje dotyczące zatrudniania nauczycieli akademickich. Z jego realizacją należy powiązać przede wszystkim uznanie za podstawową formę zatrudnienia na czas nieokreślony, czego konsekwencją muszą być regularne i rzetelne okresowe oceny pracowników będące głównym instrumentem polityki uczelni oraz ograniczenie wynikających z Prawa o szkolnictwie wyższym podstaw zakończenia (rozwiązania lub wygaśnięcia) stosunku pracy.

Ostatnim kluczowym celem w przedmiotowym obszarze regulacji wydaje się poprawa sytuacji materialnej pracowników uczelni, a w szczególności nauczycieli akademickich poprzez wzrost ich wynagrodzeń. Działania te jednak nie ograniczają się do incydentalnych przypadków zwiększenia subwencji z przeznaczaniem na wzrost wynagrodzeń, ale raczej polegają na przyjęciu rozwiązań systemowych na poziomie ustawowym, połączonych z delegowaniem kompetencji w tym zakresie na poszczególne uczelnie, np. poprzez określanie warunków wynagradzania w uczelnianych regulaminach wynagradzania lub zakładowych zbiorowych układach pracy. Z tym celem wiąże się także uznanie, że całość czynności zawodowych i realizowanych w ich ramach obowiązków stanowi działalność twórczą o indywidualnym charakterze w rozumieniu przepisów prawa autorskiego i praw pokrewnych.

6.5. PODSUMOWANIE

Przepisy ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce służące realizacji wyznaczonych celów, a w szczególności ich skutki, są dzisiaj trudne do oceny. Powodem tych trudności jest stopień ich wdrożenia. W przypadku akademickiego prawa pracy ustawodawca przewidział, z uwagi na charakter tej regulacji i obowiązujące w sprawach pracowniczych standardy, stosunkowo długie terminy wdrażania nowych rozwiązań. Weszły w życie uczelniane regulaminy pracy i regulaminy wynagradzania, ustalono minimalne wynagrodzenia, w toku jest dostosowywanie umów o pracę do obowiązujących przepisów, jednak pełne funkcjonowanie systemu wraz z opartą na nowych kryteriach okresową oceną pracowników i nową polityką kadrową uczelni będzie możliwe dopiero po upływie kolejnego okresu oceny. Do tego czasu oceniać można tylko poszczególne działania, z którymi uczelnie radzą sobie na bieżąco z dobrym skutkiem. Trzeba także podkreślić, że wpływ na sprawy pracownicze, choć oczywiście nie wprost, będą miały wyniki ewaluacji jakości działalności naukowej. Nie ma jednak wątpliwości, że ustalanie i wdrażanie rozwiązań organizacyjnych jest zwykle dużo mniej skomplikowane niż prowadzenie spraw pracowniczych.

Rozdział 7

NADZÓR I DECYZJE ADMINISTRACYJNE

Tomasz Jędrzejewski

7.1. WSTĘP

Zmiany związane z wejściem w życie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹ wywarły bardzo istotny wpływ na funkcjonowanie podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, a w szczególności uczelni, będących zdecentralizowanymi podmiotami wykonującymi zadania z zakresu administracji publicznej. Dotyczy w to w szczególności dwóch instrumentów nierozzerwalnie związanych z tego typu podmiotami, a mianowicie nadzoru i decyzji administracyjnych.

W pierwszym przypadku mamy do czynienia ze skutkiem wyposażenia instytucji szkolnictwa wyższego i nauki w duży stopień samodzielności i niezależności w zakresie realizacji ich zadań publicznych. Konsekwencją tego jest pozostawienie sobie przez państwo możliwości ingerencji w tę działalność właśnie w postaci nadzoru, co jest typowym rozwiązaniem w przypadku powierzania realizacji zadań podmiotom zdecentralizowanym². Na ostateczny kształt i funkcjonowanie nadzoru w określonym obszarze zasadniczy wpływ mają trzy elementy. Po pierwsze, określenie podmiotów, które pełnią funkcje nadzorcze, i podmiotów, które temu nadzorowi podlegają (zakres podmiotowy nadzoru). Po drugie, szczegółowego określenia wymaga działalność podlegająca nadzorowi (zakres przedmiotowy nadzoru). I po trzecie, z praktycznego punktu widzenia najistotniejszym elementem wydaje się

¹ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 85 ze zm.

² Szerzej na temat pojęcia nadzoru zob. P. Chmielnicki, [w:] P. Stec, P. Chmielnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 211 i nast.

ustalenie prawnych form ingerencji w działania podmiotu nadzorowanego (środki nadzoru). Obecnie konieczne jest także odnotowanie pojawienia się administracyjnych kar pieniężnych jako nowego instrumentu oddziaływania na funkcjonowanie uczelni.

Wydawanie indywidualnych aktów administracyjnych, a w szczególności decyzji administracyjnych, jest jedną z podstawowych form działania podmiotów administracji publicznej, do których tradycyjnie należą uczelnie, stąd regulacja prawna w tym zakresie ma bardzo istotne znaczenie dla statusu prawnego użytkowników instytucji szkolnictwa wyższego i nauki, jak i pozycji prawnej ich samych. Zachodzące w tej kwestii zmiany dotyczą zarówno przedmiotowego, jak i podmiotowego zakresu wydawania przede wszystkim przez właściwych ministrów i organy uczelni decyzji administracyjnych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego³. Prowadzą one do nie zawsze precyzyjnego zróżnicowania form działania, głównie organów uczelni w sprawach indywidualnych, na decyzje administracyjne i akty władztwa zakładowego ze wszystkimi wynikającymi z tego rozróżnienia konsekwencjami zarówno po stronie uczelni, jak i jej użytkowników⁴.

To właśnie te elementy zostały wybrane i poddane analizie jako obszary regulacji o kluczowym znaczeniu, które odzwierciedlają podstawowe cele nowej ustawy w zakresie funkcjonowania w systemie szkolnictwa wyższego i nauki instytucji nadzoru nad jego podmiotami oraz formy władczych rozstrzygnięć w sprawach indywidualnych. Z normatywnego punktu widzenia analiza obejmuje przepisy działu XIII zatytułowanego „Nadzór nad systemem szkolnictwa wyższego i nauki”, z art. 426–432 oraz wybrane przepisy dotyczące wydawania decyzji administracyjnych, które jako rozwiązania o charakterze proceduralnym są przypisane do poszczególnych instytucji materialnoprawnych, a tym samym nie zostały wyodrębnione w strukturze obowiązującej ustawy.

7.2. WYKAZ OBSZARÓW REGULACJI O KLUCZOWYM ZNACZENIU

Zgodnie z przyjętą systematyką niniejszego opracowania zidentyfikowane obszary regulacji o kluczowym znaczeniu zostały przedstawione wraz z oceną stopnia ich wdrożenia oraz uwagami w formie tabelarycznej.

³ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 256 ze zm.

⁴ Szerzej na ten temat zob. Z. R. Kmieciak, *Charakter prawny rozstrzygnięć organów szkół wyższych podejmowanych w sprawach studenckich*, [w:] J. P. Tarno, A. Szot, P. Pokorny (red.), *Specyfika postępowań administracyjnych w sprawach z zakresu szkolnictwa wyższego i nauki*, Lublin 2016, s. 273 i nast.

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Nadzór i decyzje administracyjne

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
NADZÓR art. 426 art. 427 art. 430 art. 431 art. 432	<ul style="list-style-type: none"> zakres podmiotowy zakres przedmiotowy środki nadzoru administracyjne kary pieniężne 	<ul style="list-style-type: none"> przepisy dotyczące nadzoru weszły w życie i są stosowane 	<ul style="list-style-type: none"> przewodzenie działań kontrolnych poprzedzających stosowanie środków nadzorczych, w tym środków nadzoru personalnego brak stosowania kar pieniężnych jako nowego środka i brak praktyki w tym zakresie w szkolnictwie wyższym
DECYZJE ADMINISTRACYJNE art. 48 art. 53 art. 58 art. 178 art. 194 art. 228 art. 270 art. 361	<ul style="list-style-type: none"> decyzja administracyjna w systemie szkolnictwa wyższego organy uprawnione do wydawania decyzji w uczelni stosowanie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego wyłączenie (całkowite i częściowe) oraz odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> przepisy dotyczące decyzji weszły w życie i są stosowane wejście w życie regulaminów studiów i regulaminów szkół doktorskich różnicujących rozstrzygnięcia na decyzje administracyjne i inne decyzje w sprawach studenckich i doktoranckich wejście w życie przepisów procesowych w zakresie nadawania stopni doktora i doktora habilitowanego 	<ul style="list-style-type: none"> zmiany podmiotowe w ramach procedury administracyjnej w uczelniach ograniczenia zastosowania przepisów kodeksu: ograniczenie gwarancji procesowych uczestników postępowań administracyjnych prowadzonych w uczelniach szersze stosowanie aktów władztwa zakładowego

7.3. ANALIZA ZBIORCZA I OCENA SYNTETYCZNA WYBRANYCH KIERUNKÓW REGULACJI WRAZ Z UZASADNIENIEM

Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, regulując **zakres podmiotowy nadzoru**, określa go w sposób kompletny, zarówno z punktu widzenia podmiotów czynnych (nadzorujących), jak i biernych (nadzorowanych) stosunku nadzoru. Warto przypomnieć, że pod rządami przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym⁵ zakres ten był zdecydowanie węższy, gdyż dotyczył, co do zasady, tylko uczelni.

⁵ T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2183 ze zm.

Organem nadzoru nad systemem szkolnictwa wyższego i nauki jest obecnie przede wszystkim minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Należy jednak wyraźnie podkreślić, że nie jest to organ jedyny, ponieważ funkcję tę powierzono, choć w sposób ograniczony, a więc w stosunku tylko do wyraźnie wskazanych podmiotów systemu, także innym organom. Należy do nich zaliczyć Ministra Obrony Narodowej sprawującego nadzór nad uczelniami wojskowymi, ministra właściwego do spraw wewnętrznych albo Ministra Sprawiedliwości sprawujących nadzór nad uczelniami służb państwowych, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego nadzorującego uczelnie artystyczne, ministra właściwego do spraw zdrowia nadzorującego uczelnie medyczne i wreszcie ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, który nadzoruje uczelnie morskie. Dodatkowo nadzór nad publicznymi uczelniami teologicznymi oraz innymi uczelniami publicznymi prowadzącymi kształcenie w ramach teologii sprawują obok ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki także – w zakresie określonym przez umowę międzynarodową zawartą ze Stolicą Apostolską oraz przez ustawy regulujące stosunki między Rzeczpospolitą Polską a innymi niż Kościół katolicki Kościołami i związkami wyznaniowymi, a także statuty tych uczelni – władze Kościołów i innych związków wyznaniowych.

Natomiast do podmiotów podlegających nadzorowi ustawodawca zalicza cztery ich grupy, a mianowicie podmioty tworzące system szkolnictwa wyższego i nauki, podmioty działające na rzecz systemu szkolnictwa wyższego i nauki oraz instytucje przedstawicielskie środowiska szkolnictwa wyższego i nauki, a także organy pomocnicze ministra⁶. Jednak ustawa dzieli wszystkie te podmioty na dwie grupy, przyjmując jako kryterium klasyfikacji źródło uprawnień nadzorczych właściwego ministra, a więc nadzór na podstawie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz przepisów ustaw szczególnych. Do pierwszej grupy należą: uczelnie publiczne i niepubliczne, instytuty Polskiej Akademii Nauk, instytuty badawcze, instytuty międzynarodowe, Polska Akademia Umiejętności, Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Parlament Studentów Rzeczypospolitej Polskiej, Krajowa Reprezentacja Doktorantów, inne podmioty prowadzące głównie działalność naukową w sposób samodzielny i ciągły, Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, Narodowe Centrum Nauki, Centrum Łukasiewicz i instytuty Sieci Łukasiewicz. Natomiast drugą grupę tworzą: Polska Akademia Nauk i instytuty naukowe Polskiej Akademii Nauk⁷, instytuty badawcze⁸, międzynarodowe instytuty naukowe utworzone na podstawie odrębnych ustaw działające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Narodowa Agencja Wy-

6 T. Jędrzejewski, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 1167.

7 Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1183 ze zm.).

8 Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1350 ze zm.).

miany Akademickiej⁹, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju¹⁰, Narodowe Centrum Nauki¹¹, Centrum Łukasiewicz i instytuty działające w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz¹². Niestety, przyjęty podział nie jest dychotomiczny, co powoduje, że niektóre z wyliczonych podmiotów podlegają nadzorowi na podstawie zarówno przepisów Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, jak też odrębnych ustaw ustrojowych regulujących pozycję prawną tych podmiotów¹³. Należy jednak pozytywnie ocenić tę regulację, która usuwa wątpliwości dotyczące zakresu podmiotowego nadzoru właściwego ministra.

Mimo braku jednoznacznej regulacji ustawowej **przedmiotem nadzoru** nad podmiotami systemu szkolnictwa wyższego i nauki jest oczywiście działalność tych podmiotów przejawiająca się w działaniach prawnych (np. wewnętrzne akty generalne i indywidualne) oraz działaniach faktycznych (np. czynności organizatorskie czy informacyjne). Jako element przedmiotowego zakresu nadzoru warto także odnotować, że ustawa, regulując status podmiotu nadzorowanego, określa także kryteria nadzoru i różnicuje je w zależności od roli tych podmiotów w systemie szkolnictwa wyższego i nauki oraz wpływu ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki na ich działalność¹⁴. Do kryteriów tych należą przede wszystkim zgodność działania z prawem oraz prawidłowość wydatkowania środków publicznych. W przypadku kryterium legalności warto podkreślić, że obejmuje ono zarówno przepisy prawa powszechnie obowiązującego, jak i przepisy prawa wewnętrznego, w szczególności nadawane przez same podmioty nadzorowane statuty i regulaminy. W przypadku prawidłowości wydatkowania środków publicznych działalność nadzorowanych podmiotów musi być przede wszystkim oceniana w zakresie jej zgodności z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych¹⁵ oraz ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych¹⁶.

Ostatnim istotnym elementem instytucji nadzoru są **środki nadzoru**, które faktycznie decydują o sposobach władczej ingerencji w działalność podmiotów nadzorowanych, a także jej intensywności. Prawodawca dokonał enumeratywnego wyliczenia środków nadzoru, gdyż organy mogą stosować tylko te środki nadzoru, które wynikają z przepisów prawa rangi ustawowej. W przypadku nadzoru nad podmiotami systemu szkolnictwa wyższego i nauki istotne znaczenie ma w tym

9 Ustawa z dnia 7 lipca 2017 r. o Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1582).

10 Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1770 ze zm.).

11 Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Nauki (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1384).

12 Ustawa z dnia 21 lutego 2019 r. o Sieci Badawczej Łukasiewicz (Dz.U. z 2019 r., poz. 534 ze zm.).

13 Szerzej na ten temat zob. T. Jędrzejewski, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 1169–1171.

14 Szerzej na ten temat zob. *ibidem*, s. 1166–1169.

15 T.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 869 ze zm.

16 T.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1834 ze zm.

zakresie także autonomia uczelni¹⁷. Do środków nadzoru stosowanych przez właściwego ministra należą: żądanie informacji i wyjaśnień, przeprowadzanie kontroli działalności, stwierdzenie nieważności aktu organu, wezwanie do usunięcia naruszenia prawa, zawieszenie rekrutacji, nakaz zaprzestania prowadzenia studiów, nakaz likwidacji uczelni niepublicznej oraz personalne środki nadzoru stosowane wobec organów uczelni, tj. odwołanie rektora na wniosek ministra, zawieszenie rektora, odwołanie rektora przez ministra oraz skrócenie kadencji rady uczelni. Większość z uregulowanych środków nadzoru i ich charakter¹⁸ jest znana systemowi szkolnictwa wyższego i nauki już z okresu obowiązywania poprzedniej regulacji, stąd należy przede wszystkim odnotować główne zmiany w tym obszarze bądź też ich brak w sytuacji, gdy dotychczasowe rozwiązania budziły wątpliwości.

Pomimo że prawo żądania informacji i wyjaśnień oraz prawo przeprowadzenia kontroli działalności nie stanowią nowych rozwiązań legislacyjnych, należy podkreślić, że obecnie z uwagi na poszerzenie zakresu podmiotowego nadzoru obejmuje on swoim zasięgiem wszystkie poddane nadzorowi podmioty i służy zebraniu informacji dotyczących funkcjonowania wymienionych nadzorowanych podmiotów w celu ustalenia potrzeby zastosowania korygujących środków nadzoru. Warto podkreślić, że w ramach praktycznego stosowania obowiązujących przepisów w przedmiotowym zakresie, właściwy minister, podobnie jak to czynił pod rządami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, w pierwszej kolejności oczekuje wyjaśnień podmiotu nadzorowanego jeszcze przed zastosowaniem środka nadzoru o charakterze korygującym.

Środkiem o charakterze korygującym i jednocześnie merytorycznym¹⁹ jest stwierdzenie nieważności aktu podmiotu nadzorowanego. Ustawodawca wyposażył organ nadzoru w kompetencje stwierdzenia nieważności aktów trzech różnych podmiotów. I tak minister stwierdza nieważność aktów wydanych przez organy uczelni. Biorąc pod uwagę zmiany, jakie zostały wprowadzone w systemie organów uczelni, jako podstawową grupę aktów podlegających nadzorowi wskazać trzeba uchwały rady uczelni i senatu jako organów kolegialnych oraz zarządzenia rektora jako organu monokratycznego. Wydawanie aktów może być jednak powierzane przez statuty uczelni również innym organom, co czyni je przedmiotem nadzoru i umożliwia stwierdzenie ich nieważności. Chodzi o zarządzenia utworzonych w tym trybie organów jednoosobowych lub uchwały organów wieloosobowych. Kompetencja ministra do stwierdzenia nieważności aktu organu uczelni nie obejmuje czterech rodzajów aktów, a mianowicie trzy z nich to akty dotyczące nadawania stopni naukowych, a czwarty to decyzje administracyjne. Poza tymi wyjątkami,

17 P. Chmielnicki, [w:] P. Stec, P. Chmielnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym*, s. 226.

18 Szerzej na temat klasyfikacji środków kontroli i nadzoru oraz ich funkcji zob. A. Bednarczyk-Płachta, *Status szkoły wyższej jako podmiotu administracji publicznej*, Warszawa 2016, s. 186 i nast.

19 Ibidem, s. 187; P. Chmielnicki, [w:] P. Stec, P. Chmielnickie (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym*, s. 226.

zgodnie z aktualną linią orzeczniczą²⁰, wszystkie akty organów uczelni podlegają stwierdzeniu nieważności niezależnie od tego, czy są one objęte ustawowym obowiązkiem informacyjnym²¹. Dodać należy, że zastosowanie przedmiotowego środka nadzoru w przypadku wystąpienia określonych przez ustawodawcę podstaw jest obligatoryjne.

Kolejny środek nadzoru stanowi o upoważnieniu właściwego ministra do wezwania do zaprzestania określonego rodzaju działalności i usunięcia naruszenia prawa wraz z wyznaczeniem terminu usunięcia naruszenia, przy jednoczesnym określeniu przypadków, w których może mieć on zastosowanie. Podstawą jego zastosowania jest naruszenie przez uczelnię lub założyciela uczelni niepublicznej przepisów prawa lub pozwolenia na utworzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu. Warto podkreślić, że środek ten może być zastosowany, kiedy zostaną naruszone zarówno normy wynikające wprost w aktu normatywnego, jak i ich konkretyzacja w postaci decyzji ministra zezwalającej na utworzenie studiów. Wezwanie do zaprzestania działalności i usunięcia naruszenia może być wydane także w związku z naruszeniem przepisów dotyczących kształcenia w szkole doktorskiej przez instytut Polskiej Akademii Nauk, instytut badawczy lub instytut międzynarodowy, co jest wynikiem upoważnienia tych podmiotów, obok uczelni, do kształcenia doktorantów w szkołach doktorskich. Ostatnią przesłanką zastosowania przedmiotowego środka jest brak zrealizowania wniosków lub zaleceń wynikających z przeprowadzonej przez ministra w ramach nadzoru kontroli działalności uczelni, założyciela uczelni niepublicznej, instytutu Polskiej Akademii Nauk, instytutu badawczego, Centrum Łukasiewicz, instytutu Sieci Badawczej Łukasiewicz lub instytutu międzynarodowego. Również w przypadku tego środka właściwy minister jest zobowiązany do jego zastosowania w przypadku wystąpienia wskazanych przesłanek.

W przypadku bezskutecznego upływu terminu wyznaczonego przez ministra na zrealizowanie działań wynikających z wezwania, a więc w sytuacji braku ich realizacji, minister może podjąć we własnym zakresie działania mające na celu usunięcie w przyszłości naruszenia prawa i zaprzestanie przez nadzorowany podmiot prowadzenia określonego rodzaju działalności. W zależności od tego, czy działalność nadzorowanego podmiotu prowadzi do naruszenia przepisów prawa lub pozwolenia na utworzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu, czy też naruszenia przepisów dotyczących kształcenia w szkole doktorskiej, minister może zawiesić rekrutację na następny rok akademicki, odpowiednio – na studia lub do szkoły doktorskiej. Warto podkreślić, że w zakresie zastosowania tego środka nadzoru właściwy minister korzysta z uznania administracyjnego, może bowiem podjąć określone w przepisach działania. Nie jest to dobre rozwiązanie, gdyż może

20 Wyrok NSA z dnia 26 września 2014 r., I OSK 2159/14, CBOSA; postanowienie NSA z dnia 4 marca 2015 r., I OSK 402, CBOSA.

21 Szerzej na ten temat zob. T. Jędrzejewski, [w:] J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 1173–1175.

prowadzić ono do zróżnicowanej praktyki wobec poszczególnych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, a tym samym do naruszenia zasady równości. Ponadto prawodawca nie jest konsekwentny, ponieważ zobowiązuje organ nadzoru w przypadku stosowania tego środka do nadania decyzji administracyjnej rygoru natychmiastowej wykonalności, która to instytucja w ogólnych przepisach o postępowaniu administracyjnym nie ma charakteru obligatoryjnego²².

Nakazanie zaprzestania działalności polegającej na prowadzeniu studiów to kolejny środek nadzoru, którego zastosowanie dotyczy wyłącznie uczelni, gdyż tylko one taką działalność mogą prowadzić. Jego zastosowanie zostało ograniczone do trzech przesłanek, a mianowicie prowadzenia studiów z naruszeniem przepisów dotyczących zasad tworzenia i prowadzenia studiów na określonych kierunkach, poziomach i profilach, naruszenia zasad tworzenia studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu poza siedzibą uczelni lub za granicą oraz naruszenia zasad prowadzenia studiów wspólnych. Waga naruszeń powoduje, że wydanie decyzji w przedmiotowej sprawie wraz z nadanym jej rygorem natychmiastowej wykonalności przez właściwego ministra jest obligatoryjne.

Nakaz likwidacji uczelni niepublicznej w ramach nadzoru ministra jest nowym rozwiązaniem prawnym w polskim systemie szkolnictwa wyższego i nauki, gdyż w poprzednim stanie prawnym regulowano wyłącznie postawienie uczelni w stan likwidacji oraz tryb postępowania likwidacyjnego. Ustawodawca określił przesłanki jego zastosowania, dzieląc je na dwie grupy, a za kryterium przyjmując związanie organu nadzoru zastosowaniem przedmiotowego środka. W przypadku pierwszej z nich organ nie jest zobowiązany do nakazania likwidacji uczelni niepublicznej i odbywa się to na podstawie enumeratywnie wyliczonych przesłanek, tj. gdy: po dniu wydania decyzji o wpisie do ewidencji zaistniały podstawy odmowy wpisu uczelni niepublicznej do ewidencji, uczelnie zostały cofnięte wszystkie pozwolenia na utworzenie studiów, działania lub zaniechania założyciela lub organów uczelni uniemożliwiają funkcjonowanie uczelni zgodnie z prawem, uczelnia uniemożliwia lub utrudnia przeprowadzenie oceny programowej lub ewaluacji jakości kształcenia w szkole doktorskiej, uczelnia lub założyciel uniemożliwiają lub utrudniają przeprowadzenie kontroli lub nie zrealizowali wniosków lub zaleceń z tej kontroli, lub w wyznaczonym terminie nie zastosowali się do wezwania zaprzestania naruszania przepisów prawa lub pozwolenia na utworzenie studiów na określonym kierunku. Rozwiązanie to ze wskazanych już wcześniej przyczyn nie wydaje się trafne. W drugiej grupie prawodawca wskazuje tylko jedną przesłankę, a mianowicie nieprzekazanie środków finansowych w kwocie nie mniejszej niż 3 000 000 zł, które założyciel uczelni zobowiązał się przekazać uczelni na jej funkcjonowanie, we wniosku o wpis do ewidencji uczelni niepublicznych w terminie 30 dni od dnia wpisu do ewidencji. Ten z kolei przepis na już charakter związany, a więc jednoznacznie determinujący sposób działania organu, polegający na wydaniu decyzji nakazującej likwidację uczelni.

22 Szerzej na ten temat zob. *ibidem*, s. 1176–1177.

W przypadku personalnych środków nadzoru należy odnotować, że ich uregulowanie w stosunku do rektora nie uległo merytorycznej zmianie w porównaniu z przepisami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, a wręcz przeciwnie, w toku prac legislacyjnych dokonano, pod wpływem środowiska akademickiego, zmiany pierwotnego projektu ustawy w sposób zapewniający ciągłość rozwiązań wypracowanych i sprawdzonych w praktyce już w poprzednim stanie prawnym. Jediną zmianą, jaką należałoby odnotować, jest zmiana organu właściwego do złożenia przez ministra wniosku o odwołanie rektora. Jest nim bowiem organ, do którego kompetencji należy wybór lub powołanie rektora. W przypadku uczelni publicznej oznacza to kolegium elektorów, a w przypadku uczelni niepublicznej założyciela, senat lub inny określony w statucie organ. W przypadku uczelni publicznej pominięcie w tej procedurze senatu rodzi pewne wątpliwości, stąd warto rozważyć, czy aktualnie obowiązujące regulacje nie powinny zostać uzupełnione o procedurę przewidującą debatę nad wnioskiem ministra przeprowadzoną przed głosowaniem w kolegium elektorów, jak to wynikało z ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 r. Natomiast nowym rozwiązaniem jest wprowadzenie środków nadzoru w stosunku do rady uczelni, organu, który w poprzednim stanie prawnym nie występował, a obecnie jest obligatoryjnym organem w uczelniach publicznych. Środkiem tym jest skrócenie kadencji rady uczelni na wniosek ministra. Podstawą do zastosowania tego środka nadzoru jest stwierdzenie przez ministra naruszenia przepisów. Oznacza to *de facto* możliwość działań nadzorczych zarówno w przypadku naruszenia przepisów prawa powszechnie obowiązującego, jaki i przepisów wynikających z aktów normatywnych organów uczelni. Organem właściwym do złożenia wniosku przez ministra jest senat, który jest również właściwy do wyboru rady uczelni. Sama procedura w zakresie tego środka wykorzystuje rozwiązania przyjęte dla odwołania rektora na wniosek ministra i odwołania rektora przez ministra, co należy ocenić pozytywnie, zwłaszcza że przepisy te mają być stosowane odpowiednio. Uchwała senatu w sprawie skrócenia kadencji rady uczelni, a więc *de facto* zakończenie okresu pełnienia funkcji przez wszystkich jej członków pochodzących z wyboru, rodzi konsekwencje w postaci obowiązku senatu dotyczącego powołania w terminie 30 dni nowej rady na okres do końca kadencji rady dotychczasowej, który nie jest wliczany do określonej ustawowo liczby kadencji. *De lege ferenda* należałoby rozważyć potrzebę pogrupowania podlegających nadzorowi rozstrzygnięć według ich przedmiotu na ustrojowo-organizacyjne, personale i ekonomiczno-majątkowe, a następnie przypisania im odpowiednich środków kontroli zewnętrznej podjętych rozstrzygnięć nadzorczych na drodze sądowej, tj. np. skargi do sądu administracyjnego w sprawach ustrojowo-organizacyjnych, do sądu pracy w sprawach personalnych oraz do sądu cywilnego w sprawach ekonomiczno-majątkowych²³.

23 M. Kwiek, D. Antonowicz, J. Brdulak, M. Hulicka, T. Jędrzejewski, R. Kowalski, E. Kulczycki, K. Szadkowski, A. Szot, J. Wolszczak-Derlacz, *Projekt założeń do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, Poznań 2016, s. 55–56.

Zupełnie nową instytucją w systemie szkolnictwa wyższego i nauki są **administracyjne kary pieniężne**, choć znaną już wcześniej polskiemu porządkowi prawnemu²⁴. Przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego definiują administracyjną karę pieniężną jako określoną w ustawie sankcję o charakterze pieniężnym, nakładaną przez organ administracji publicznej, w drodze decyzji, w następstwie naruszenia prawa polegającego na niedopełnieniu obowiązku albo naruszeniu zakazu ciążącego na osobie fizycznej, osobie prawnej albo jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej. Mimo braku odesłania w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce do przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego²⁵, w przypadku administracyjnych kar pieniężnych ich stosowanie wynika z art. 189a k.p.a., który stanowi, że w sprawach nakładania lub wymierzania administracyjnej kary pieniężnej lub udzielania ulg w jej wykonaniu stosuje się przepisy właściwego działu Kodeksu postępowania administracyjnego, a wyłącznie ich stosowania dotyczy uregulowania w przepisach odrębnych przesłanek wymiaru administracyjnej kary pieniężnej, odstąpienia od nałożenia administracyjnej kary pieniężnej lub udzielenia pouczenia, terminów przedawnienia nakładania administracyjnej kary pieniężnej, terminów przedawnienia egzekucji administracyjnej kary pieniężnej, odsetek od zaległej administracyjnej kary pieniężnej, udzielania ulg w wykonaniu administracyjnej kary pieniężnej. Administracyjne kary pieniężne może nakładać minister na uczelnie, ale również na inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki, takie jak instytuty Polskiej Akademii Nauk, instytuty badawcze, Centrum Łukasiewicz, instytuty Sieci Badawczej Łukasiewicz lub instytuty międzynarodowe. Nałożenie administracyjnej kary pieniężnej zawsze jest następstwem naruszenia prawa polegającego na niedopełnieniu obowiązku albo naruszeniu zakazu, jednak przepisy ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wyliczają enumeratywnie naruszenia będące podstawą nałożenia na podmioty nadzorowane przez ministra kary, wskazując jednocześnie maksymalną ich wysokość, wynoszącą odpowiednio do 100 000, 50 000 i 5000 zł²⁶. Ustawodawca określił wyłącznie górną granicę nakładanej kary, co oznacza, że właściwy organ może zastosować niższą sankcję. Ustalając wysokość nakładanej administracyjnej kary pieniężnej, minister powinien kierować się wynikającymi z art. 189d k.p.a. dyrektywami wymiaru administracyjnej kary pieniężnej. Minister nie jest jednak zobowiązany do stosowania administracyjnych kar pieniężnych, wykonywanie bowiem przyznanej mu kompetencji ma charakter wyłącznie fakultatywny. Należy dodać, że wpływy z nakładanych na uczelnie i inne podmioty nadzorowane przez właściwych ministrów administracyjnych kar pieniężnych będą stanowić dochód budżetu państwa.

24 Zob. np. M. Błachucki (red.), *Administracyjne kary pieniężne w demokratycznym państwie prawa*, Warszawa 2015; L. Staniszevska, *Administracyjne kary pieniężne*, Poznań 2017.

25 J. M. Zieliński [w:] H. Izdebski, J. M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 610.

26 Szerzej na temat zob. T. Jędrzejewski, [w:] J. Woźnicki, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 1189–1192.

Decyzja administracyjna jako kwalifikowana postać indywidualnego aktu administracyjnego jest klasyczną prawną formą działania administracji publicznej, a tym samym organów funkcjonujących w ramach systemu szkolnictwa wyższego i nauki oraz w jego otoczeniu. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dokonuje wyróżnienia rozstrzygnięć zapadających w drodze decyzji administracyjnych nie za pomocą klauzul generalnych, ale poprzez wyraźne przypisanie tej formy działania konkretnym czynnościom podejmowanym przez uprawnione podmioty. Pozwala to na przyjęcie tezy, że w pozostałych sytuacjach, kiedy konieczne jest podjęcie władczego rozstrzygnięcia w sprawach indywidualnych, w szczególności w ramach funkcjonowania uczelni, działania te przybierają postać aktów władztwa zakładowego, a nie decyzji administracyjnej. Niewątpliwie przyczyniło się to do poszerzenia stosowania aktów władztwa zakładowego zwłaszcza w indywidualnych sprawach studentów i doktorantów. Podstawowymi konsekwencjami takiego podziału są podstawy prawne postępowania w sprawie wydania rozstrzygnięcia, w tym możliwość zaskarżania rozstrzygnięć. W przypadku decyzji administracyjnej podstawą procesową będą co do zasady przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, gwarantujące możliwość korzystania przez strony postępowania ze środków kontroli instancyjnej oraz nadzoru pozainstancyjnego, a także możliwość zaskarżania ostatecznych decyzji administracyjnych do sądu administracyjnego. W przypadku aktów władztwa zakładowego podstawy te wynikają z przepisów wewnętrznych, które mogą zawierać regulacje dotyczące zaskarżalności takich rozstrzygnięć, ale wyłącznie w ramach podmiotu, w którym są podejmowane, i nie podlegają, co do zasady, zaskarżaniu do sądu administracyjnego.

Zakres przedmiotowy rozstrzygnięć w formie decyzji administracyjnych, uregulowany przepisami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, obejmuje trzy zasadnicze elementy²⁷. Po pierwsze, są to sprawy, które można określić jako sprawy systemowe. Należy do nich zaliczyć przede wszystkim decyzje w sprawach zakwalifikowania uczelni do uczelni zawodowych, ewidencji uczelni niepublicznych (wpis, odmowa wpisu, przedłużenie ważności wpisu do ewidencji, wykreślenie z ewidencji), zgody umożliwiającej zlikwidowanie uczelni niepublicznej przez założyciela, pozwolenia na stworzenie przez uczelnię zagraniczną uczelni lub filii na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, federacji (tworzenie, likwidacja, zmiana jej składu lub nazwy), przyznania kategorii naukowej, przyznawania środków finansowych i zwiększeń subwencji, stosowania środków nadzoru (zawieszenie rekrutacji na studia lub do szkoły doktorskiej, nakazanie uczelni zaprzestania określonej działalności, nakazanie likwidacji uczelni niepublicznej). Wydaje się, że do tej grupy należy zaliczyć także wydawanie decyzji w sprawach studiów²⁸ (pozwolenie na utworzenie studiów, cofnięcie pozwolenia na utworzenie studiów, pozwolenie na utworzenie studiów

27 Podział zgodny z systematyką przyjętą w monografii naukowej *Specyfika postępowań administracyjnych w sprawach z zakresu szkolnictwa wyższego i nauki*.

28 W tych sprawach prawodawca posługuje się pojęciem pozwolenia, które w swej istocie odpowiada decyzji administracyjnej.

poza siedzibą). Po drugie, są to sprawy awansu naukowego nauczycieli akademickich. Należą do nich w szczególności sprawy nadania stopnia naukowego albo stopnia w zakresie sztuki. Po trzecie, kolejną grupę spraw, najbardziej typowych, tworzą indywidualne sprawy studenckie i doktoranckie. W tym zakresie klasycznymi już przykładami spraw rozstrzyganych w przedmiotowej formie są: odmowa przyjęcia na studia²⁹, stwierdzenie nieważności dyplomu, przyznanie świadczeń pomocy materialnej, skreślenie z listy studentów, uchylenie decyzji komisji stypendialnej lub odwoławczej komisji stypendialnej, rozwiązanie uczelnianej organizacji studenckiej, odmowa przyjęcia do szkoły doktorskiej, skreślenie z listy doktorantów³⁰.

Organami uprawnionymi do wydawania decyzji administracyjnych w systemie szkolnictwa wyższego i nauki jest stosunkowo liczna grupa podmiotów. W pierwszej kolejności należy wymienić tu ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, który jest właściwy rzeczowo przede wszystkim w sprawach określonych wcześniej jako systemowe, a więc dotyczących co do zasady występujących w charakterze strony podmiotów tego systemu, w szczególności uczelni. W tym zakresie stosowanie obowiązującej ustawy nie nastęrcza trudności. Natomiast istotną zmianą w ramach funkcjonowania szkolnictwa wyższego w zakresie będącym przedmiotem analizy są organy właściwe do wydawania decyzji administracyjnych w uczelniach. Co do zasady, zgodnie z przepisami ustawy organem właściwym do wydawania decyzji w indywidualnych sprawach studenckich i doktoranckich jest rektor lub organ kierujący inną jednostką systemu szkolnictwa wyższego i nauki zajmującej się kształceniem³¹, ustawa bowiem nie konstytuuje żadnych innych organów uczelni właściwych w tym zakresie. Jest to wynikiem przyjętej koncepcji regulowania wyłącznie podstawowych organów uczelni i pozostawienia kształtowania ustroju wewnętrznego (jednostek organizacyjnych) uczelni jej autonomii statutowej. Oznacza to *de facto*, że powierzenie organowi lub funkcji kierowniczej, utworzonych na mocy przepisów statutu, wydawania decyzji w indywidualnych sprawach studentów lub doktorantów wymaga upoważnienia wydanego na podstawie art. 268a k.p.a. Ważnym rozwiązaniem przyjętym przez ustawodawcę jest jednoznaczne określenie formy nadania stopnia naukowego lub stopnia w zakresie sztuki jako decyzji administracyjnej, a w konsekwencji formy wzruszenia rozstrzygnięć w tych sprawach. Ma to szczególne znaczenie zwłaszcza w sferze właściwości organu do ich wydawania. Zgodnie z przepisami ustawy jest to kompetencja senatu,

29 Warto w tym miejscu podkreślić, że prawodawca zrezygnował z formy aktu administracyjnego w przypadku przyjęcia na studia, określając formę tej czynności jako wpis na listę studentów. Rozwiązanie to wydaje się błędne, rodzi bowiem istotne problemy o charakterze procesowym, np. w sytuacji, gdy przyjęcie na studia odbyło się z rażącym naruszeniem praw i istnieje potrzeba usunięcia danej czynności z obrotu prawnego.

30 Szerzej na ten temat zob. P. Dańczak, *Decyzja administracyjna w indywidualnych sprawach studentów i doktorantów*, Warszawa 2015, s. 129 i nast.

31 Wyjątkiem określonym przez ustawę w tym zakresie jest komisja stypendialna i odwoławcza komisja stypendialna albo komisja prowadząca przyjęcia na studia.

jednak rozwiązanie to nie ma charakteru wyłącznego. Zgodnie bowiem z przepisami ustawy zadanie to może być wykonywane przez inny określony w statucie organ uczelni, przy czym statut może określić tylko jeden organ w zakresie danej dyscypliny, a w przypadku uczelni posiadających kategorię naukową A+, A albo B+ w ponad połowie dyscyplin zawierających się w danej dziedzinie – w zakresie tej dziedziny. Regulacja ta jest wynikiem przyjęcia rozwiązań, zgodnie z którymi uprawnienia do nadawania stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki przysługują uczelni, a nie, jak dotychczas, jej podstawowym jednostkom organizacyjnym. Jednocześnie prawodawca zauważył, że w przypadku dużych uczelni, których pracownicy reprezentują liczne dyscypliny naukowe, nadawanie stopni przez jeden organ (senat) nie będzie rozwiązaniem merytorycznie uzasadnionym. Trzeba jednak zauważyć, że organy nadające stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki są organami kolegialnymi, więc pojawiły się wątpliwości interpretacyjne w zakresie uprawnień ich członków do podejmowania decyzji w tych sprawach. W przypadku realizacji przedmiotowych kompetencji przez senat w głosowaniach biorą udział członkowie senatu będący profesorami i profesorami uczelni, natomiast nie ma analogicznego rozwiązania dla innych organów, którym na podstawie przepisów statutu przekazano te kompetencje. Powoduje to zróżnicowaną praktykę w różnych uczelniach, które bądź przyjmują takie samo rozwiązanie, jakie obowiązuje w senacie, bądź dają uprawnienie do działania wszystkim członkom tego organu, a więc również tym, którzy nie są profesorami lub profesorami uczelni. W tym drugim przypadku uczelnie wychodzą z założenia, że uprawnienia do nadawania stopni zyskują dzięki uzyskaniu kategorii naukowej, którą otrzymują na podstawie dorobku wszystkich pracowników reprezentujących daną dyscyplinę, a nie tylko profesorów i profesorów uczelni. Warto byłoby w tym zakresie doprecyzować przepisy, przyjmując jako zasadę rozwiązanie uprawniające wszystkich członków organu do podejmowania rozstrzygnięć w tym zakresie.

Zasadą jest, że podstawą procesową decyzji administracyjnych wydawanych w zakresie szkolnictwa wyższego i nauki są **przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego** oraz przepisy ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce regulujące w sposób szczególny postępowanie przed właściwymi organami w tych sprawach, mające oczywiście jako *lex specialis* pierwszeństwo w stosowaniu. Niezwykle istotnym problemem praktycznym jest określenie zakresu stosowania przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego w tych sprawach, gdyż naruszenie przepisów o postępowaniu administracyjnym może stanowić podstawę wzruszenia decyzji administracyjnej w postępowaniu odwoławczym, nadzwyczajnym czy sądownoadministracyjnym. Obowiązująca ustawa wprowadza w tym zakresie jednocześnie kilka modeli stosowania Kodeksu postępowania administracyjnego w tych sprawach. Po pierwsze, możliwe jest stosowanie przepisów k.p.a. wprost, a więc w takim brzmieniu, jakie wynika z ich treści. Dzieje się tak w każdym przypadku, w którym prawodawca nie określa innego sposobu stosowania przepisów. Po drugie, ustawodawca przesądza o wyłączeniu stosowania przepisów Kodeksu postę-

powania administracyjnego w całości lub w części, przy czym to drugie rozwiązanie jest regulacją dominującą. Z **wyłączeniem stosowania przepisów k.p.a. w ogóle** mamy do czynienia w dwóch różnych sytuacjach, a mianowicie w sytuacjach nadzwyczajnych, czyli w przypadku ograniczenia lub zawieszenia funkcjonowania uczelni (przyznanie zapomogi z wyłączeniem stosowania przepisów k.p.a.), albo w sytuacjach typowych, w których wyłączenie uzasadnia wola prawodawcy, np. w sprawach przyznawania nagród ministra. Natomiast **częściowe wyłączenie przepisów k.p.a.** następuje najczęściej, kiedy wydane zostaną decyzje administracyjne przez właściwego ministra. Prawodawca wyłącza w szczególności przepisy dotyczące terminów załatwiania spraw, mediacji oraz obowiązku wskazania stronie niespełnionych lub niewykazanych przesłanek od niej zależnych i przedkładania dodatkowych dowodów. Wydaje się jednak, że nie zawsze obowiązujące regulacje prowadzą do zadowalających rezultatów praktycznych, stąd warto wskazać na kilka problemów, które z tych wyłączeń wynikają. Wyłączenie stosowania przepisów k.p.a. dotyczących terminów załatwiania spraw obejmuje trzy instytucje procesowe. Po pierwsze, w postępowaniach nie obowiązują wynikające z przepisów kodeksu podstawowe, szczególne i maksymalne terminy załatwiania spraw administracyjnych. Po drugie, w związku z brakiem terminów załatwienia sprawy wyłączono regulację określającą obowiązki organu w przypadku niezakończona sprawy w terminie. Po trzecie, konsekwencją dotychczasowych wyłączeń jest także brak możliwości wniesienia ponaglenia rozumianego jako środek zaskarżenia w przypadku bezczynności lub przewlekłości postępowania. Tym samym prawodawca wyłączył przepisy stanowiące formy realizacji jednej z zasad ogólnych postępowania administracyjnego, jaką jest zasada szybkości i prostoty postępowania. Nie wyłączył jednak samej zasady, zgodnie bowiem z art. 12 § 1 k.p.a. organy administracji publicznej powinny działać w sprawie wnikliwie i szybko, posługując się możliwie najprostszymi środkami prowadzącymi do jej załatwienia. Natomiast mocą § 2 art. 12 k.p.a. sprawy, które wymagają zbierania dowodów, informacji lub wyjaśnień, powinny być załatwiane niezwłocznie. Ta niekonsekwencja prawodawcy nie uchroni więc właściwego organu, zwykle ministra, przed zarzutami i w konsekwencji odpowiedzialnością z tytułu bezczynności lub przewlekłości postępowania, zwłaszcza w postępowaniu sądownoadministracyjnym. W wyniku nowelizacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wyłączono stosowanie przepisów zobowiązujących do zakładania w aktach sprawy prowadzonych w formie pisemnej lub elektronicznej metryk, których podstawowym celem jest dokumentowanie poszczególnych czynności postępowania ze wskazaniem uczestniczących w nich osób z odpowiednim odesłaniem do dokumentów zachowanych w formie pisemnej lub elektronicznej określających te czynności. Z kolei wyłączenie przepisów zobowiązujących do informowania strony o przesłankach zależnych od niej, które nie zostały spełnione lub wykazane, a których brak może prowadzić do wydania decyzji negatywnej, niezgodnej z żądaniem strony, stanowi istotne ograniczenie uprawnień procesowych strony, zwłaszcza że ograniczeniu ulega także prawo do złożenia do-

datkowych dowodów w celu wykazania spełnienia wyżej wymienionych przesłanek. Wątpliwości budzi w tym zakresie nie tylko zasadność, ale również sposób ograniczenia zasad ogólnych postępowania administracyjnego udzielania informacji stronom i czynnego udziału strony w postępowaniu, przede wszystkim w kontekście braku wyłączenia przepisów konstytuujących te zasady. Natomiast wyłączenie przepisów dotyczących mediacji nie budzi zastrzeżeń merytorycznych, ponieważ objęte przedmiotowym przepisem postępowania prowadzą do jednostronnych władczych rozstrzygnięć opartych, co do zasady, na normach niestanowiących podstawy do uznania administracyjnego. Jednak należy odnotować, analogiczne do poprzednich przepisów, uwagi formalne w związku z obowiązującą na podstawie art. 13 k.p.a. zasadą ogólną polubownego załatwiania spraw zobowiązującą organy administracji publicznej do podejmowania m.in. czynności niezbędnych do przeprowadzenia mediacji. Ostatni z przyjętych w Prawie o szkolnictwie wyższym i nauce model stosowania przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego polega na odpowiednim stosowaniu tych przepisów, a więc z uwzględnieniem specyfiki postępowania w danej sprawie. Typowym przykładem takiej regulacji jest postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora oraz w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego, w których w zakresie nieuregulowanym w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy k.p.a., czy też postępowanie w sprawie nadania tytułu profesora, w którym również w zakresie nieuregulowanym w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy k.p.a. Szczególnie w tym pierwszym przypadku nie jest to rozwiązanie korzystne, odpowiednie bowiem stosowanie przepisów jest interesującą teoretycznie, ale trudną praktycznie konstrukcją prawną, co potwierdzają zarówno poglądy doktryny, jak i orzecznictwo sądowe³². Dodatkowo Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce upoważnia odpowiednio senaty lub rady naukowe do określenia sposobu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora oraz szczegółowego trybu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego. Stąd, prowadząc postępowania w tych sprawach, organy wielu uczelni będą musiały rozwiązywać liczne problemy interpretacyjne, do czego nie zawsze będą merytorycznie przygotowane, zwłaszcza że przyjęte rozwiązanie nie gwarantuje jednolitości rozwiązań w poszczególnych uczelniach i tym samym równości wszystkich podmiotów ubiegających się o nadanie, odpowiednio, stopnia lub tytułu. A zatem wydaje się godne rozważenia co najmniej opracowanie autonomicznej procedury nadawania stopni naukowych i stopnia w zakresie sztuki bez odsyłania do innych przepisów prawa i obowiązującej we wszystkich tego typu sprawach w Polsce.

32 Szerzej na temat odpowiedniego stosowania Kodeksu postępowania administracyjnego zob. H. Izdebski, [w:] H. Izdebski, J. M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 291–292.

7.4. GŁÓWNE CELE USTAWY W ANALIZOWANYCH OBSZARACH REGULACJI

Analiza syntetyczna wybranych obszarów regulacji pozwala na wskazanie głównych celów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Zasadniczym celem ustawodawcy w zakresie nadzoru nad systemem szkolnictwa wyższego nauki było objęcie nim wszystkich podmiotów tego systemu w zakresie, w jakim uczestniczą one w realizacji zadań szkolnictwa wyższego i nauki, na podstawie kryteriów adekwatnych do form działania tych podmiotów. Jak się wydaje, cel ten udało się osiągnąć, choć nie wyłącznie w samej ustawie, natomiast na jego efekty należy jeszcze poczekać. Ponadto celem obowiązującej ustawy było dostosowanie zakresu zarówno podmiotowego, jak i przedmiotowego nadzoru do nowych rozwiązań ustrojowych funkcjonujących w uczelniach w Polsce. Powstanie nowych organów i realizowanie przez nie nowych zadań w określonych formach musiało doprowadzić do zmian dotyczących nadzoru, który ma być systemem kompletnym i spójnym, realizującym swoje podstawowe funkcje pozwalające eliminować nieprawidłowe zjawiska w funkcjonowaniu tego sektora administracji publicznej. By to osiągnąć, konieczne było uzupełnienie katalogu środków nadzoru. Z uwagi na dotychczasowe pozytywne doświadczenia w stosowaniu środków nadzoru, głównie wobec działań na poziomie uczeni, dokonano też niezbędnych korekt już obowiązujących przepisów. Zupełnie nowym pomysłem ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce było zagwarantowanie skuteczności działań organów odpowiedzialnych za prawidłowe funkcjonowanie systemu szkolnictwa wyższego i nauce, a w szczególności ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, poprzez wprowadzenie możliwości stosowania administracyjnych kar pieniężnych. Jak pokazuje dotychczasowa praktyka, a w zasadzie jej brak, wprowadzona regulacja nie znalazła jeszcze zastosowania, co nie może stanowić na tym etapie podstawy do negatywnej lub pozytywnej oceny.

Wydaje się, że dużo trudniejsze do realizacji cele legły u podstaw zmian systemowych w zakresie wydawania decyzji administracyjnych. Przede wszystkim prawodawca chciał jednoznacznie określić przypadki, w których wydawane rozstrzygnięcie indywidualnej sprawy ma nastąpić właśnie w formie decyzji administracyjnej. Podjęte działania w tym obszarze zaczynają przynosić zamierzony skutek, szczególnie na poziomie uczelni, w których weszły w życie nowe regulaminy studiów czy regulaminy szkół doktorskich dotyczące rozstrzygnięć w indywidualnych sprawach studentów i doktorantów. Jednak problem nie został całkowicie rozwiązany, o czym świadczą choćby postulaty o zmianę ustawy zgłaszane przez jednego z podstawowych jej beneficjentów, tj. studentów reprezentowanych przez Parlament Studentów RP. Drugim, jak wydaje się, celem prawodawcy było uporządkowanie obok kwestii materialnoprawnych również zagadnień procesowych, a więc jednoznaczne określenie, jakie przepisy o charakterze procesowym mają stanowić podstawę wydawania decyzji administracyjnych. Generalnie prawodawca

słusznie przyjął w tych sprawach koncepcję stosowania przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, jednak co do zasady nie wprost, ale albo odpowiednio, albo z wyłączeniem licznych przepisów enumeratywnie wskazanych przepisów. Wprawdzie w części przypadków z przyczyn merytorycznych wyłączenia te są zasadne, jednak prowadzą do ograniczenia gwarancji procesowych stron postępowania administracyjnego, a ponadto sposób ich wprowadzenia nie gwarantuje osiągnięcia zamierzonych celów. Przy okazji dokonywania zmian w tym zakresie warto rozważyć również ograniczenie tych włączeń, które wywierają nie tylko merytoryczny, ale także wizerunkowy skutek, jak np. wyłączenie w stosunku do postępowań prowadzonych przez właściwego ministra przepisów o terminach załatwiania spraw. Mimo rozumienia intencji prawodawcy, by wyposażyć uczelnie, a także inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki w szeroką autonomię, również pod względem postępowania w sprawach nadawania stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki, trzeba odnotować, że jej regulacje nie zasługują na pełną aprobatę. Obecna sytuacja będzie bowiem prowadzić, poza wcześniej wskazywanymi trudnościami, do znacznego spowolnienia postępowań odwoławczych w związku z koniecznościami ich rozpatrywania przez Radę Doskonałości Naukowej w oparciu o inne przepisy procesowe obowiązujące w każdej uczelni czy innym podmiocie doktoryzującym lub habilitującym.

7.5. PODSUMOWANIE

Szkolnictwo wyższe jest jednym z istotnych obszarów ustrojowych współczesnego państwa, którego pozycję potwierdza regulacja konstytucyjna. Jednostki systemu szkolnictwa wyższego i nauki funkcjonują obecnie jako zdecentralizowane podmioty administracji publicznej, które nie są w pełni samodzielne i niezależne od państwa, choć będąc wyposażone w osobowość prawną, działają we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność, zarówno w stosunkach publicznoprawnych, jak i w stosunkach prywatnoprawnych. Wpływ państwa na ich działalność dokonuje się właśnie przez instytucję nadzoru. Konstruuując funkcjonowanie nadzoru nad systemem szkolnictwa wyższego i nauki, a przede wszystkim nad podstawowym elementem tego systemu, jakim są uczelnie, należy pamiętać, że na mocy przepisów Konstytucji RP zapewnia się im autonomię na zasadach określonych w ustawie. Autonomia uczelni oznacza przyznanie im znacznego stopnia samodzielności, wyrażającej się przede wszystkim w możliwości stanowienia o wszystkich obszarach swojego działania. Taka sytuacja powinna powodować znaczne ograniczenie funkcji nadzorczych państwa, co może odbywać się wyłącznie przez jednoznaczne i kompletne określenie wszystkich elementów stosunku nadzoru, a więc jego zakresu, strony podmiotowej i przedmiotowej, kryterium oraz środków nadzoru i gwarancji ochrony przyznanej samodzielności.

Wydawanie decyzji administracyjnych w sprawach dotyczących szkolnictwa wyższego i nauki jest bardzo złożone, a jednocześnie bardzo ważne z punktu widzenia ich adresatów, którymi są albo podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki, albo podmioty będące użytkownikami tych podmiotów, albo wreszcie osoby zatrudnione w nich w charakterze personelu gwarantującego rzetelne wykonywanie powierzonych im zadań publicznych. W każdym z tych przypadków konieczne jest zapewnienie gwarancji praworządnej procedury z jednej strony, a z drugiej praworządnego rozstrzygnięcia o charakterze merytorycznym. Stawia to przed prawodawcą zadanie kształtowania regulacji w sposób zapewniający dobrą i profesjonalną administrację w systemie szkolnictwa wyższego i nauki, działającą na podstawie dobrego prawa ze szczególnym uwzględnieniem przepisów procesowych, bez których osiągnięcie celów regulacji prawa materialnego nie byłoby możliwe.

Rozdział 8

FINANSE UCZELNI

Maria Hulicka

8.1. WSTĘP

W dobie globalizacji gospodarki i jej transformacji bazującej na wiedzy rodzą się nowe oczekiwania w stosunku do szkolnictwa wyższego. Aby sprostać potrzebom, wynikającym z ciągłych zmian zachodzących w społeczeństwach, na uczelniach musi następować przenikanie się kształcenia, badań naukowych i transferu wiedzy do gospodarki, bazującej w coraz większym stopniu na innowacyjnych rozwiązaniach i kapitale intelektualnym¹. Wyzwania te wymagają odpowiedniego poziomu finansowania. O kondycji finansowej jednostek sektora szkolnictwa wyższego decydują wielkość wpływających do nich środków finansowych i model ich dystrybucji. W konsekwencji przesądza to o jakości kształcenia i efektach badań oraz możliwości wzrostu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, a tym samym uzyskiwania wyższego zwrotu z inwestycji w szkolnictwo wyższe.

Z licznych badań prowadzonych przez osoby zajmujące się problematyką finansowania i zwrotem z inwestycji w tym sektorze² wynika, że oprócz indywidu-

-
- 1 M. Hulicka, *Internal and external sources of financing for universities. The practice of Good Governance*, w: M. Kwiek, A. Kurkiewicz (red.), *The Modernisation of European Universities*, Peter Lang, Frankfurt am Main 2012.
 - 2 Np.: R. Barnett, *Being a University*, Taylor & Francis e-Library, Routledge, New York 2011; S. Baum, K. Payea, *The Benefits of Higher Education for Individuals and Society*, College Board, 2005, <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED572537.pdf> (dostęp: 30.05.2020 r.); H. R. Bowen, *Investment in Learning, the Individual and Social Value of American Higher Education*, Jossey-Bass, San Francisco 1977, A. Cunningham, *The Broader Societal Benefits of Higher Education, Solution-ForFuture*, <https://english.highline.edu/developmental/Broader%20Social%20Benefits.pdf> (dostęp: 30.05.2020 r.); M. Kwiek, *Finansowanie szkolnictwa wyższego w Polsce a transformacje finansowania publicznego szkolnictwa wyższego w Europie*, CPP RPS Vol. 16, 2010; W. McMahon,

alnych zysków, osiąganych z racji posiadanego wykształcenia wyższego, występują także zarówno finansowe, jak i pozafinansowe korzyści społeczne: np. zmniejszenie bezrobocia, oddziaływanie na zdrowie publiczne i zachowania prospołeczne, zmniejszenie się poziomu przestępczości itd.

„Ustawa 2.0” wprowadziła szereg zmian w zakresie bardziej efektywnego finansowania szkolnictwa wyższego, upodabniając nowy model rozdziału środków finansowych z budżetu państwa na kształcenie i badania do rozwiązań wprowadzonych w ostatnich latach w wiodących pod względem nauki krajach w Europie i świecie.

W „ustawie 2.0” znalazło się także zabezpieczenie stopniowego zwiększania środków na szkolnictwo wyższe w Polsce (art. 383 p.s.w.n), co również spowoduje zmniejszenie dystansu do krajów wydatkujących znacznie więcej środków publicznych na szkolnictwo wyższe w relacji do PKB³. Główne zmiany dokonane w obrębie finansowania szkolnictwa wyższego dotyczą: zastosowania nowej formy finansowania w postaci subwencji, wprowadzenia konkursowych form finansowania programów o charakterze doskonałości oraz zmian w zasadach gospodarki finansowej uczelni.

W związku z tym niniejszy rozdział poświęcony będzie w szczególności prezentacji regulacji zawartych w art. 366, 368, 376, 387–400 i 406–420 w obszarze gospodarki finansowej uczelni oraz przewidywanym skutkom ich wprowadzenia.

8.2. WYKAZ OBSZARÓW REGULACJI O KLUCZOWYM ZNACZENIU

W tym punkcie przedstawiono zestawienie tabelaryczne pod nazwą „Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Finanse uczelni”. Obok wprowadzonych pojęć podstawowych oraz konkretnych przepisów przypisanych do poszczególnych obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu wykaz zawiera wybór słów kluczowych w odniesieniu do treści lub pochodzących z artykułów wskazanych w zestawieniu. W tabeli odnotowano własną, syntetyczną ocenę dotyczącą sposobu lub stopnia wdrożenia wyselekcjonowanych regulacji w umownie przyjętym czasie do dnia 30 marca 2020 r. W wykazie w odniesieniu do wybranych obszarów regulacji sformułowano uwagi, również w formie syntetycznej.

Higher Learning, Greater Good. The Private and Social Benefits of Higher Education, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 2010; W. McMahon, *The Social and External Benefits of Education*, [w:] G. Johnes, J. Johnes (eds.), *International Handbook on the Economics of Education*, Edward Elgar Publishing Ltd., Cheltenham, United Kingdom, 2004; P. Santiago, K. Tremblay, E. Basri, E. Arnal, *Tertiary Education for the Knowledge Society*, Vol. 1 Special features: *Governance, funding, quality*, OECD, Paris 2008, s. 37.

³ M. Hulicka, *Trzeba zainwestować*, „Forum Akademickie”, nr 7–8, 2008.

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Finanse uczelni

Pojęcia podstawowe i przypisany do nich obszar regulacji	Słowa kluczowe	Stopień wdrożenia	Uwagi
SUBWENCJA art. 366	<ul style="list-style-type: none"> finansowanie subwencja algorytm zwiększenie subwencji elastyczność wydatkowania środków 	finansowanie w formie subwencji wprowadzone od stycznia 2019 r.	<ul style="list-style-type: none"> elastyczność wydatkowania środków finansowych przyznanych w formie subwencji jedna subwencja na działalność dydaktyczną i badawczą subwencja przyznawana na podstawie algorytmów możliwość zwiększenia subwencji poza algorytmem
PROGRAMY O CHARAKTERZE INICJATYW DO- SKONAŁOŚCI art. 376–378 art. 387–400	<ul style="list-style-type: none"> programy i przedsięwzięcia ministra realizacja polityki naukowej państwa program „Inicjatywa doskonałości– uczelnia badawcza” program „Regionalna inicjatywa doskonałości” program „Dydaktyczna inicjatywa doskonałości” 	<ul style="list-style-type: none"> wszystkie konkursy w ramach programów o charakterze inicjatyw doskonałości zostały ogłoszone i rozstrzygnięte 	<ul style="list-style-type: none"> skonsolidowano źródło finansowania programów realizujących założenia polityki naukowej państwa (z wielu dotychczas odrębnych ścieżek finansowania) programy ministra dotyczą nie tylko działalności badawczej (jak dotychczas), ale także dydaktycznej ustanowiono trzy programy o charakterze inicjatyw doskonałości programy skonfigurowano w taki sposób, aby każda z uczelni mogła starać się o środki finansowe w ramach przynajmniej jednego z programów (aplikować min. w jednym konkursie) wyłoniono uczelnie, którym przyznano status uczelni badawczej wyłoniono uczelnie, które mają szansę stać się motorami przeobrażeń w gospodarkach regionów wybrano w konkursie uczelnie, które mają wdrożyć najlepsze praktyki o charakterze doskonałości w dydaktyce

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Finanse uczelni (ciąg dalszy)

Pojęcia podstawowe i przypisany do nich obszar regulacji	Słowa kluczowe	Stopień wdrożenia	Uwagi
GOSPODARKA FINANSOWA UCZELNI art. 406–420, a w szczególności: art. 407, 409, 417, 419	<ul style="list-style-type: none"> Bank Gospodarstwa Krajowego fundusz stypendialny fundusz wsparcia osób niepełnosprawnych 	<ul style="list-style-type: none"> wszystkie przepisy dotyczące gospodarki finansowej uczelni zostały wprowadzone w życie, z uwzględnieniem następujących przepisów: uczelnie niepubliczne gromadzą środki funduszu stypendialnego i funduszu wsparcia osób niepełnosprawnych na rachunku prowadzonym w Banku Gospodarstwa Krajowego od stycznia 2019 r., a uczelnie publiczne od stycznia 2020 r. uczelnie publiczne gromadzą środki subwencji na rachunku w Banku Gospodarstwa Krajowego od 1 stycznia 2020 r. z dniem 1 stycznia 2019 r. niewykorzystane do dnia 31 grudnia 2018 r. środki finansowe z funduszu pomocy materialnej, przeznaczone na pokrycie kosztów utrzymania domów i stołówek studenckich oraz na remonty i modernizacje domów oraz stołówek studenckich, uczelnia publiczna była zobowiązana przekazać na fundusz zasadniczy, a uczelnia niepubliczna – na kapitał podstawowy na mocy przepisów przejściowych, do końca 2023 r. pozostawiono finansowanie: <ul style="list-style-type: none"> kształcenia uczestników studiów doktoranckich w uczelniach publicznych, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 zwiększenia stypendiów doktoranckich dla nie więcej niż 30% najlepszych doktorantów w uczelniach publicznych i niepublicznych zadań związanych z kształceniem uczestników studiów doktoranckich w uczelniach niepublicznych 	<ul style="list-style-type: none"> brak innych ustaw i delegacji ustawowych do wydania przepisów wykonawczych w obszarze mienia i finansów uczelni – ustawa jest jedynym źródłem prawa zewnętrznego regulującego gospodarkę finansową uczelni, dotyczącą zarówno działalności dydaktycznej, jak i badawczej choć plan rzeczowo-finansowy jest wciąż podstawą prowadzenia gospodarki finansowej uczelni, nie ma ustawowego obowiązku jego zatwierdzenia przez senat bądź radę uczelni (co w praktyce oznacza, że może on być zatwierdzany jedynie przez rektora uczelni po zasięgnięciu opinii rady uczelni) przekształcenie funduszu pomocy materialnej dla studentów w fundusz stypendialny utworzenie funduszu wsparcia osób niepełnosprawnych, przekształcenie niewykorzystanych do końca 2018 r. środków dotacji przeznaczonych na zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom, będącym osobami niepełnosprawnymi, warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia, na środki funduszu wsparcia osób niepełnosprawnych brak możliwości pokrywania wydatków na utrzymanie domów studenckich i stołówek oraz ich remontów ze środków funduszu stypendialnego

8.3. ANALIZA ZBIORCZA I OCENA SYNTETYCZNA WYBRANYCH KIERUNKÓW REGULACJI WRAZ Z UZASADNIENIEM

Ten punkt zawiera jedynie zwięzły komentarz zbiorczy podsumowujący proces wdrażania i spodziewane zmiany dotyczące wybranych i przedstawionych w punkcie 8.2 kierunków regulacji. Szerszy komentarz w tym zakresie, referowany zwłaszcza w kontekście założonych celów oraz na tle dobrych praktyk i przyjętych rozwiązań w innych krajach, zawiera punkt 8.4.

1. Wprowadzono od 2019 r. nową formę finansowania, subwencję, do tej pory dopuszczoną jedynie w finansowaniu jednostek samorządu terytorialnego oraz partii politycznych. Ustawa z 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1669) wprowadziła zmianę w ustawie o finansach publicznych, dodając w niej w art. 112 ust. 1 pkt 3a, przepis stanowiący o finansowaniu w formie subwencji również podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Po raz pierwszy w 2019 r. uczelnie akademickie otrzymały jedną subwencję, na finansowanie i utrzymanie potencjału zarówno dydaktycznego, jak i badawczego. Jest to zmiana o kapitalnym znaczeniu dla uczelni. Przede wszystkim to uczelnia sama decyduje o tym, na co wyda przyznane środki, w tym, w jakich częściach środki te przeznaczy na działalność dydaktyczną i badawczą. W odróżnieniu od dotacji, z subwencją wiążą się znacznie mniejsze obostrzenia pod względem wydatkowania środków publicznych. Pozwala to nie tylko na bardziej elastyczne, ale również na bardziej efektywne wykorzystanie otrzymanych środków finansowych. Nie bez powodu inne kraje, w tym europejskie, uważane za przodujące w badaniach i innowacjach, odeszły od rozwiązań regulacyjnych (lub nigdy ich nie stosowały).

2. Programy o charakterze inicjatyw doskonałości. Wszystkie konkursy w ramach programów o charakterze inicjatyw doskonałości zostały ogłoszone i rozstrzygnięte.

Na konkurs „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza” przeznaczono kwotę ok. 500 mln zł rocznie. Przez siedem lat zwiększoną o 10% subwencję otrzyma 10 uczelni, którym przyznano status uczelni badawczej. Kolejne 10 uczelni, które spełniały warunki określone w konkursie, ale znalazły się w rankingu na miejscu poniżej 10, będzie otrzymywać w tym okresie subwencję zwiększoną o 2%.

Na konkurs „Regionalna inicjatywa doskonałości” przeznaczono kwotę ponad 326 mln zł. W ramach tego konkursu 30 uczelni otrzyma rocznie kwotę nawet do 12 mln zł na rozwijanie jakości badań i kształcenia. W ramach konkursu „Inicjatywa doskonałości dydaktycznej” 15 publicznych uczelni zawodowych otrzyma po 1 mln zł na doskonalenie jakości procesu kształcenia. W wyniku rozstrzygnięć konkursu „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza” do selektywnego finansowania wyłonione zostały uczelnie mające stać się w zamysle tzw. uczelniami flagowymi, od których oczekuje się możliwie najszybszego zwrotu zainwestowanych środków poprzez uczynienie polskiej gospodarki bardziej konkurencyjną i innowacyjną. W tym zakresie takie spodziewane efekty, w szczególności w skali regionów,

ma z założenia przynieść również program „Regionalna inicjatywa doskonałości”. Program „Dydaktyczna inicjatywa doskonałości” otwiera możliwości wyrównywania szans na podniesienie jakości kształcenia również dla mniejszych uczelni, typowo dydaktycznych uczelni zawodowych.

3. Wprowadzono istotne zmiany w obrębie gospodarki finansowej uczelni, mające na celu wzmocnienie autonomii uczelni w zakresie prowadzenia własnej gospodarki finansowej oraz możliwości bardziej elastycznego wydatkowania środków publicznych. Do tych zmian należą:

- odstąpienie od określania szczególnych przepisów wykonawczych do ustawy dotyczących mienia i finansów uczelni; ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce jest jedynym źródłem prawa zewnętrznego w zakresie gospodarki finansowej uczelni; każda uczelnia samodzielnie decyduje o szczegółowych zasadach prowadzenia tej gospodarki;
- plan rzeczowo-finansowy, będący podstawą prowadzenia gospodarki finansowej uczelni, nie musi być zatwierdzany ani przez senat, ani przez radę uczelni; w związku z tym może on być określany wyłącznie przez rektora uczelni przy stosowaniu zasad ustalonych suwerennie przez uczelnię;
- powstały dwa nowe fundusze: fundusz stypendialny i fundusz wsparcia osób niepełnosprawnych, którego regulacje są odpowiedzią na oczekiwania środowiska osób z niepełnosprawnościami, postulującego wprowadzenie wyraźne oznaczonej ścieżki finansowania;
- uczelnia samodzielnie decyduje o przeznaczeniu subwencji, która stanowi podstawowy strumień jej zasilania finansowego;
- ustawa wprowadziła zasadę comiesięcznych transz dotacji na świadczenia dla studentów (co pozwala na wypłacanie studentom stypendiów i innych świadczeń, poczynając od pierwszego miesiąca roku), a także subwencji na utrzymanie i rozwój infrastruktury dydaktycznej oraz badawczej (co zapewnia ciągłość działania uczelni w obu podstawowych obszarach realizacji jej misji).

W poprzednim stanie prawnym działalność podstawowa uczelni finansowana była z wielu źródeł i według wielu odrębnych reguł. Środki na działalność dydaktyczną były przyznawane w formie dotacji podmiotowej. Według odrębnej ustawy (ustawy o zasadach finansowania nauki) były przyznawane środki na działalność badawczą, tzw. statutową, w dodatku na niektóre zadania w tym obszarze była przyznawana dotacja celowa. Możliwości wydatkowania środków były enumeratywnie skatalogowane lub obwarowane wieloma ograniczeniami. Powodowało to wielorakie trudności formalnoprawne w prawidłowym określeniu źródła pokrycia kosztu lub zakupu poszczególnych składników majątku, zwłaszcza gdy miały one służyć zróżnicowanym celom. W przeciwieństwie do tych sztywnych regulacji wprowadzenie subwencji jako jednego źródła finansowania obu podstawowych działalności uczelni, zarówno badawczej, jak i dydaktycznej, umożliwił bardziej elastyczne i – co się z tym wiąże – bardziej efektywne wydatkowanie tych środków.

Oprócz całego pakietu zmian umożliwiających ograniczenie ścisłego gorsze-
tu regulacyjnego obowiązującego dotąd uczelnie, co wyraźnie sprzyja bardziej ela-
stycznemu zarządzaniu przede wszystkim w sferze finansów, ustawa wprowadziła
jedno ograniczenie, mocno dające się we znaki wszystkim uczelniom. Otóż, poczy-
nając od stycznia 2020 r., wszystkie uczelnie publiczne są zobowiązane do groma-
dzenia środków subwencji, będącej podstawowym źródłem ich zasilania finanso-
wego, na rachunku prowadzonym w BGK. W powiązaniu z przepisem zawartym
w art. 48 ust. 1b ustawy o finansach publicznych, pozwalającym uczelniom na lo-
kowanie wolnych środków finansowych w bankach komercyjnych (a tym samym
czerpanie z dochodów z oprocentowania tych lokat) jedynie przez trzy dni, dla wie-
lu uczelni oznacza to istotne zmniejszenie przychodów finansowych.

8.4. GŁÓWNE CELE USTAWY W ANALIZOWANYCH OBSZARACH REGULACJI

W tym punkcie przedstawiono szerszy komentarz dotyczący wdrażania poszczegól-
nych zmian w zakresie gospodarki finansowej uczelni, zwłaszcza w kontekście zało-
zonych celów oraz na tle dobrych praktyk i przyjętych rozwiązań w innych krajach.

Należy wyraźnie podkreślić, że niezależnie od wprowadzenia w ustawie Pra-
wo o szkolnictwie wyższym i nauce opisanych wyżej regulacji dotyczących mode-
lu gospodarki finansowej uczelni oraz finansowania szkolnictwa wyższego w Polsce,
istotną zmianą jest zabezpieczenie stabilności tego finansowania poprzez ustawowy
obowiązek waloryzacji środków w budżecie państwa na finansowanie szkolnictwa
wyższego i nauki. Przepisy zawarte w art. 383 p.s.w.n. określają algorytm, według
którego ta waloryzacja będzie dokonywana. W szczególności ta część algorytmu,
która dotyczy waloryzacji środków budżetowych przeznaczonych na finansowanie
nauki, zawiera „bezpiecznik” w postaci wskaźnika waloryzacji⁴. Wskaźnik ten zo-
stał ustalony w wysokości 1,25 dla 2019 r., a następnie, poczynając od 2020, aż do
2018 r. będzie corocznie wzrastał o 0,1. W 2028 r. wskaźnik waloryzacji wyniesie
2,15. W każdym kolejnym roku podstawę waloryzacji będą stanowić środki zwalor-
yzowane rok wcześniej.

Jest to zmiana o istotnym znaczeniu dla kondycji nauki polskiej. Na począt-
ku drugiej dekady tego wieku nakłady publiczne na naukę oscyływały wokół jedy-
nie 0,40% PKB. W 2014 r. łączne nakłady na B+R wyniosły w Polsce 0,94% PKB,
podczas gdy średnie nakłady w 28 krajach UE wynosiły 2% PKB⁵. Wiele niezależ-

4 Ta część algorytmu jest iloczynem prognozowanego realnego przyrostu produktu krajowego brutto, o którym mowa w art. 2 ust. 2 pkt 10 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz.U. z 2017 r., poz. 847 oraz z 2018 r., poz. 650), i wskaźnika waloryzacji w części wydatków w zakresie finansowania nauki.

5 Dane EUROSTAT, <http://ec.europa.eu/eurostat>.

nych eksperckich analiz wskazywało na bezwzględny wymóg znacznego zwiększenia środków finansowych na badania jako warunek doprowadzenia do wzrostu widoczności osiągnięć nauki polskiej w świecie. Prowadzone w tym zakresie badania⁶ wykazywały również silne powiązanie ilości środków na badania z podejmowaniem (bądź rezygnacją z nich) badań bardziej ryzykownych, a tym samym bardziej innowacyjnych, co jest istotne wobec założeń i oczekiwań sformułowanych w polityce naukowej państwa. Przewidziany w „ustawie 2.0” coroczny wzrost nakładów finansowych na badania stanowi zatem krok we właściwym kierunku oraz podstawę do przeprowadzenia i skutecznej realizacji reformy w obrębie polskiej nauki.

Jedną z najbardziej doniosłych zmian, które wniosła „ustawa 2.0”, jest wprowadzenie finansowania programów ministra o charakterze doskonałości, zarówno w obszarze działalności badawczej, jak i działalności dydaktycznej, co stanowi *novum* w porównaniu z poprzednimi regulacjami. Zmiana idzie znacznie głębiej niż jedynie zredukowanie szeregu drobnych ścieżek finansowania. W zamierzeniu skonsolidowanie źródeł finansowania ma przyczynić się do bardziej efektywnego wydatkowania środków na naukę i do skokowego podniesienia jakości nauki polskiej oraz jej widoczności w świecie. Cel ten ma zostać osiągnięty poprzez realizację trzech konkursów w ramach programów ministra o charakterze doskonałości.

Koncentracja nakładów finansowych jest udowodnionym i skutecznym sposobem na poprawę efektywności wydatkowanych środków. Wiele państw w celu zwiększenia efektów kształcenia i badań wprowadziło już wcześniej koncentrację nakładów ze środków publicznych w wybranych uniwersytetach (np. Chiny – projekt „985”, Rosja – projekt „5–100”, Finlandia – Aalto University, Francja – „Sorbonne league”, Japonia – Super Global Universities Programme, gdzie istotnie zwiększono finansowanie 13 wybranych uczelni, German Excellence Initiative – program, który wyłonił dziewięć uczelni elitarnych)⁷. W Wielkiej Brytanii środki na badania są w zdecydowanej większości kierowane do najlepszych uczelni, brakuje finansowania najsłabszych. Największymi beneficjentami są uczelnie należące do grupy tzw. Złotego Trójkąta (Golden Triangle), dzięki którym brytyjskie badania naukowe postrzegane są jako mające wysoką pozycję w świecie (Oxford, Cambridge i trzy uczelnie będące członkami The University of London). Łącznie uniwersytety stowarzyszone w Russell Group (24 uczelnie o bardzo wysokiej renomie pod względem jakości kształcenia i badań naukowych) w 2010 r. otrzymały ok. dwie trzecie budżetowych dotacji rządowych na badania⁸. Od 2017 r. uczelnie zrzeszone w tym stowarzyszeniu otrzymują ponad trzy czwarte wszystkich środków na badania.

6 A. Geuna, *The changing rationale for European university research funding: are there negative unintended consequences?*, „Journal of Economic Issues”, 35(3), 2001, s. 607–632; G. Bukowska, B. Łopaciuk-Goncaryk, *Determinanty sukcesów publikacyjnych naukowców*, „Nauka” 3/2013, s. 59–86.

7 Economist, *Top of a class*, Special Report- Universities, March 28th 2015.

8 S. Szczurkowska, *Szkolnictwo wyższe w Wielkiej Brytanii: specyfika rozwoju i finansowania uczelni. Przeszłość i teraźniejszość*, „Studia z Teorii Wychowania. Półrocznik Zespołu Teorii Wychow-

Również w USA poziom koncentracji środków finansowych na badania pochodzących z budżetu federalnego jest wysoki⁹. System szkolnictwa wyższego w Stanach Zjednoczonych, w którym kładzie się coraz większy nacisk na badania naukowe w uniwersytetach, będący jednym z najbardziej rynkowo zorientowanych modeli na świecie, wspiera szczególnie nowy typ uczelni – stanowiący „złoty standard” – uniwersytet badawczy. To amerykańskie podejście do szkolnictwa wyższego jest kopiowane przez wiele krajów przeprowadzających reformy w obrębie szkolnictwa wyższego i jego finansowania¹⁰. Koncentracja środków na badania w USA sprawia, że większość nowych rozwiązań i osiągnięć naukowych powstaje w dość wąskiej grupie najlepszych uczelni badawczych.

Pomimo stwierdzenia, że w sytuacji finansowania z budżetu uczelnie działają w warunkach quasi-rynkowych¹¹, nie ma wątpliwości, że uczelnie konkurują ze sobą, nie tylko w wyniku uczestnictwa w konkursowym wnioskowaniu o środki na granty. Konieczność przyjęcia logiki konkurencyjności w polskim systemie badań naukowych była podnoszona przy określeniu diagnozy stanu nauki w Polsce i formułowania założeń reform w systemie szkolnictwa wyższego. Sformułowany przy tej okazji postulat wyłonienia najlepszych uczelni w przejrzystych procedurach i w otwartych dla wszystkich konkursach na dofinansowanie europejskich i globalnych programów doskonałościowych¹² został zrealizowany poprzez uruchomienie i rozstrzygnięcie konkursów: „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza” i „Regionalna inicjatywa doskonałości”.

Koncentracja nakładów finansowych rzeczywiście stwarza duże szanse uzyskania efektu synergii. Jest oczywiste, że tylko uczelnie z wysokim potencjałem dydaktycznym i silnym zapleczem badawczym mają szansę odegrać istotną rolę w kształtowaniu i realizacji strategii rozwoju regionów i całego kraju. Należy jednak zauważyć, że równocześnie rodzi to ryzyko (określane mianem *Matthew effect*) daleko idącego zdywersyfikowania uczelni i ograniczenia dużej grupy ich możliwości rozwojowych. Aby tego unikać, program „Dydaktyczna inicjatywa doskonałości” dąży do wyrównywania szans na podniesienie jakości kształcenia również dla uczelni typowo dydaktycznych.

Jedną z dróg wzmocnienia potencjału dydaktycznego i badawczego jest proces konsolidacji instytucjonalnej. Największe doświadczenie w realizacji uczelnianych fuzji posiadają uniwersytety amerykańskie, gdzie inicjatywy łączenia instytu-

ania Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN” 6/2 (11), 2015, s. 151.

9 B. Grabińska, *Finansowanie szkolnictwa wyższego w Stanach Zjednoczonych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, 2013, nr 919, s. 33–49.

10 Economist, Excellence and equity, Special Report- Universities, March 28th 2015.

11 D. Westerheijden, B. Stensaker, M. I. Rosa, *Quality Assurance in Higher Education. Trends in Regulation, Translation and Transformation*, Springer, Dordrecht 2007.

12 D. Antonowicz, J. Brdulak, M. Hulicka, T. Jędrzejewski, R. Kowalski, E. Kulczycki, K. Szadkowski, A. Szot, J. Wolszczak-Derlacz, M. Kwiek, *Reformować? Nie reformować? Szerszy kontekst zmian w szkolnictwie wyższym*, „Nauka” 4/2016, s. 7–33.

cji często pojawiały się w obawie przed bankructwem (w USA obowiązuje prawo upadłości uczelni). W ostatnich dekadach szereg kluczowych fuzji zrealizowano we Francji, Wielkiej Brytanii, krajach skandynawskich, w tym Danii i Finlandii (ze sztandarowym połączeniem m.in. trzech uczelni w Helsinkach w jeden organizm, Aalto University, i wykreowaniu nowego typu uczelni – uniwersytetu innowacyjnego). Dwie trzecie najlepszych uczelni chińskich także stanowią uniwersytety po konsolidacji.

Za konsolidacją przemawiają zarówno racje ekonomiczne, jak i podkreślana niejednokrotnie potrzeba osiągnięcia określonej masy krytycznej. W porównaniu z innymi państwami (np. Niemcy, Francja, Wielka Brytania, kraje skandynawskie) w Polsce jest kilkakrotnie więcej uczelni w przeliczeniu na liczbę mieszkańców¹³. Chcąc stworzyć klimat sprzyjający powstawaniu oddolnych inicjatyw w tym zakresie, należy promować system finansowych i pozafinansowych zachęt, m.in. włączać instrumenty dodatkowego finansowania niezbędnych działań. Przykładem takiego mechanizmu, już wdrożonego przez MNiSW, jest projekt o charakterze pozakonkursowym pn. „Wspieranie procesów konsolidacji uczelni” realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja i Rozwój, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Na pokrycie kosztów utworzenia federacji uczelnie mogą uzyskać grant po złożeniu wniosku do ministerstwa w ramach tego projektu.

„Ustawa 2.0” wprowadziła nowe rozwiązanie na rzecz procesu konsolidacji poprzez możliwość tworzenia tzw. federacji, jako specyficznej formy tego procesu. Rozwiązania poświęcone tym zagadnieniom znajdujemy także w rozdziale 1 tej książki.

Kolejną z zasadniczych zmian wprowadzonych w ustawie p.s.w.n. jest przyznawanie uczelniom podstawowej puli środków finansowych w formie subwencji. W doktrynie w sprawach finansów publicznych podkreśla się bezwarunkowy, bezzwrotny i ogólny charakter tej formy finansowania podmiotów. Subwencja stanowi formę wydatku z budżetu państwa i – w odróżnieniu od dotacji – nie jest skierowana na ściśle określone cele¹⁴. W odniesieniu do uczelni zmiana ta ma charakter zasadniczy. Dotychczasowe finansowanie działalności podstawowej uczelni w formie dotacji, przy obowiązującej interpretacji, że może być ona przeznaczona jedynie na finansowanie kosztów działalności bieżącej, skutkowało wieloma ograniczeniami, m.in. wynikającymi z braku możliwości finansowania zakupu środków trwałych, poza tymi, które ze względu na wysokość (przed zmianą ustawy w wysokości 3,5 tys. zł) można było jednorazowo kwalifikować w koszty. Finansowanie działalności badawczej (statutowej) odbywało się w formie dotacji celowej, przy stosowaniu szeregu ograniczeń w wydatkowaniu i rozliczaniu środków finansowych

13 Raport Komisji Europejskiej, *Poland's Higher Education and Science System. Research and innovation*, 2017,

14 M. Wróblewska, *Subwencja*, [w:] A. Drwiłło, D. Maśniak (red.), *Leksykon prawa finansowego. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2009, s. 436.

przyznanych na ten cel. Z subwencją wiążą się dużo mniejsze obostrzenia w wydatkowaniu środków publicznych. Intencją ustawodawcy jest więc to, aby uczelnia sama decydowała o tym, na co wyda przyznane środki, w tym, w jakiej części środki te przeznaczy na działalność dydaktyczną i badawczą. Ze środków subwencji można pokryć zakup środków trwałych. Po nowelizacji ustawy p.s.w.n. w lutym 2019 r. istnieje również możliwość finansowania z subwencji procesów inwestycyjnych, zarówno w obszarze działalności dydaktycznej, jak i działalności badawczej, z zastrzeżeniem, że ta część subwencji, która została przeznaczona na sfinansowanie inwestycji, po zakończeniu realizacji inwestycji i oddaniu budynków do użytkowania zwiększy fundusz zasadniczy uczelni bądź rozliczenia międzyokresowe przychodów, które w przyszłości poprzez pozostałe przychody operacyjne będą służyć pokryciu kosztów odpisów amortyzacyjnych w przypadku zakupu z subwencji innych środków trwałych, podlegających amortyzacji. Należy podkreślić, że chociaż co do zasady głównym sposobem rozdziału środków subwencji pomiędzy uczelnie jest formuła algorytmiczna, to z art. 368 ust. 8 p.s.w.n. wynika uprawnienie do dokonywania przez ministra nadzorującego uczelnie zwiększenia subwencji na wnioski uczelni, w szczególności w sytuacji zdarzenia losowego lub wystąpienia konieczności realizacji zadania szczególnie istotnego dla polityki naukowej państwa. Otwarty charakter tego przepisu, niemający postaci enumeratywnego katalogu zdarzeń, pozwala ministrowi na elastyczne reagowanie na wyzwania związane z realizacją polityki naukowej państwa bądź nieprzewidziane okoliczności zewnętrzne. Z uprawnień tych przykładowo skorzystały uczelnie po wybuchu pandemii, składając wnioski na zwiększenie subwencji na prowadzenie diagnostyki i badań nad koronawirusem.

Kolejny pakiet zmian w „ustawie 2.0” w zakresie mienia i finansów uczelni dotyczy przepisów o gospodarce finansowej uczelni. Celem tych zmian jest przyznanie uczelni większej autonomii w prowadzeniu własnej gospodarki finansowej. Należy zauważyć, że ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce jest wyłącznym źródłem przepisów zewnętrznych dotyczących gospodarki finansowej uczelni, co stanowi krok w kierunku zwiększenia autonomii uniwersytetów w zakresie finansów. W przeciwieństwie do wcześniejszych regulacji, brak tu delegacji ustawowej do wydania przepisów wykonawczych (pod rządami poprzedniej ustawy było to wydane przez Radę Ministrów rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych). Uczelnie w dalszym ciągu prowadzą gospodarkę finansową opartą na planie rzeczowo-finansowym. Jednak procedura prawna jego zatwierdzenia uległa zasadniczej zmianie. Zgodnie z przepisami p.s.w.n. w kompetencjach żadnego organu uczelni nie przewidziano jego zatwierdzenia. Według przepisów wcześniejszej ustawy taka kompetencja przysługiwała w uczelni publicznej senatowi. Obecnie rada uczelni jedynie opiniuje plan rzeczowo-finansowy, a wobec braku innych przepisów rektor w drodze zarządzenia może go określić i zatwierdzić oraz nadać mu rygor obowiązywania. Jedną z największych zmian w tym obszarze jest poluzowanie gorsetu regulacyjnego dotyczącego wydat-

kowania i rozliczania przyznanych środków budżetowych. Artykuł 407 ust. 2 ustawy uprawnia uczelnie do samodzielnego decydowania, na co przeznaczą przyznane środki. Celem jest stworzenie możliwości bardziej elastycznego wykorzystania subwencji. Chodzi o to, aby uczelnia sama mogła decydować, w jakiej części wydatkuje środki subwencji na działalność dydaktyczną, a w jakiej na działalność badawczą; ponadto aby sama uczelnia mogła podjąć decyzje, czy środki subwencji przeznaczy jedynie na pokrycie kosztów bieżących, czy też w części sfinansuje z nich zakup środków trwałych, co było niedopuszczalne pod rządami poprzedniej ustawy w odniesieniu do przeznaczenia dotacji podmiotowej.

Przewidziane w ustawie i już wdrożone zmiany w obrębie gospodarki finansowej uczelni można w ogólności zaopiniować pozytywnie. Stanowią one ważne podstawy możliwości bardziej profesjonalnego, autonomicznego i elastycznego zarządzania uczelnią.

8.5. PODSUMOWANIE

Uwarunkowania i wprowadzone przepisy identyfikujące kierunki regulacji w ustawie p.s.w.n. w sprawach finansów uczelni na podstawie referowanych treści tego rozdziału pozwalają na sformułowanie następujących uwag:

- wprowadzone w „ustawie 2.0” zmiany w obszarze finansowania szkolnictwa wyższego, zgodne z kierunkami reform w tym zakresie w wiodących krajach i uczelniach w Europie i świecie, umożliwiają bardziej elastyczne i autonomiczne zarządzanie uczelnią;
- koncentracja nakładów finansowych i uwolnienie ich wydatkowania ze ścisłego gorsetu regulacyjnego pozwoli na bardziej efektywne wykorzystanie środków finansowych przeznaczonych na szkolnictwo wyższe;
- uczelnie wyłonione w konkursie „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza” do dodatkowego finansowania, a zwłaszcza te, które takie finansowanie utrzymają w następnym okresie, mają niepowtarzalną szansę wzmocnienia własnego potencjału badawczego i dydaktycznego; uczelnie te powinny nie tylko istotnie wzmocnić własną pozycję w międzynarodowych rankingach, ale także uczynić polską naukę zdecydowanie bardziej widoczną; powinny też przyczynić się do proinnowacyjnej transformacji polskiej gospodarki;
- z uwagi na konieczność przeciwdziałania negatywnym skutkom koncentracji finansowania (tzw. *Matthew effects*) należy wprowadzać i podtrzymywać istnienie rozwiązań łagodzących nadmierną polaryzację uczelni; w tym celu właściwe jest przyznawanie pewnej części środków w drodze negocjacji pomiędzy uczelnią a ministerstwem na finansowanie zadań wynikających ze specyfiki i potencjału poszczególnych uczelni; w sposób, w którym częściowo rozdział środków następuje przy zastosowaniu algo-

rytmu, a częściowo w wyniku negocjowania umowy, finansowane są uczelnie w krajach, które przeprowadziły zmiany strategiczne w obszarze rozdziału środków finansowych na badania i dydaktykę; ze względu na dużą liczbę uczelni w systemie polskiego szkolnictwa wyższego niezbędne są w związku z tym niemałe nakłady pracy administracyjnej w ministerstwie, stąd ta część środków mogłaby być przyznawana na okres kilkuletni, co zapewniłoby stabilność i przewidywalność w zakresie finansowania uczelni.

Rozdział 9

ETYKA I RZETELNOŚĆ BADAŃ NAUKOWYCH

Iryna Degtyarova

9.1. WSTĘP

Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, tzw. ustawa 2.0, kładzie nacisk przede wszystkim na doskonałość i rozliczalność¹, bazując m.in. na zasadach zaufania do uczelni jako instytucji autonomicznych oraz samoregulacji środowiska akademickiego działającego przy poszanowaniu swojego etosu². Zasady etyki i rzetelności naukowej leżą zatem u podstaw nowego prawa polskiego regulującego szkolnictwo wyższe i naukę.

Etyka zawodowa nauczycieli akademickich i rzetelność w nauce od dawna były przedmiotem regulacji, ale raczej przepisów miękkich niż twardych. To, jak zagadnienia te stawały się przedmiotem prawa, można prześledzić na przykładach regulacji polskich i standardów europejskich. Ustawa o szkolnictwie wyższym z 1990 r. wspominała jedynie o etyce zawodu nauczycielskiego w kontekście odpowiedzialności dyscyplinarnej (art. 134 ust. 2 pkt 1). Ustawa o szkolnictwie wyższym z 2005 r. wprowadziła m.in. pojęcie oszustwa naukowego jako przesłanki do rozwiązania stosunku pracy z mianowanym nauczycielem akademickim bez wypowiedzenia (art. 126 ust. 3 pkt b). W latach 2010 i 2011 zostały wprowadzone m.in. zapisy o wymogu nieposzlakowanej opinii i etyki dla członków Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego (RGNiSW), o kodeksach etyki studenta i doktoranta, regulacje

1 J. Woźnicki, *Wprowadzenie*, [w:] Woźnicki J. (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa, s. 33.

2 E. Chmielecka, *Etos akademicki a kultura instytucjonalna uczelni*, [w:] *Idealy nauki i konflikty wartości*, red. E. Chmielecka, J. Jedlicki, A. Rychard, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2005, s. 195–206.

dotyczące Komisji ds. Etyki w Nauce PAN, a Polskiej Akademii Nauk powierzono zadanie formułowania zasad etyki w nauce³. Zakres regulacji dotyczących etyki w nauce był uzupełniany stopniowo i w sposób umiarkowany, decyzje w tej sprawie pozostawiano bowiem samemu środowisku i jego reprezentantom⁴. Kwestie etyczne były także przedmiotem troski specjalnie powoływanych zespołów środowiskowych, doradczych i opiniodawczych, także przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁵.

Powstawały ważne opracowania i dokumenty dotyczące tych kwestii, w tym raporty Fundacji Rektorów Polskich (FRP): „Raport o zasadach poszanowania autorstwa w pracach dyplomowych oraz doktorskich w instytucjach akademickich i naukowych”⁶, „Ochrona własności intelektualnej w kontekście naruszania praw w tym zakresie”⁷, „Zarządzanie prawami własności intelektualnej w świetle analizy regulaminów uczelnianych”⁸, „Memorandum dotyczące polityki kontroli antypłagiatowej prac dyplomowych na polskich uczelniach”⁹, dokument kluczowy przyjęty przez Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP) – Kodeks „Dobre praktyki w szkołach wyższych”¹⁰. Przez zespoły doradcze ministra zostały opracowane rekomendacje: „Dobre praktyki w procedurach recenzyjnych w nauce”¹¹, „Rzetelność w badaniach naukowych oraz poszanowanie własności intelektualnej”¹². Powstały opracowania Urzędu Patentowego RP „Regulaminy zarządzania własnością intelektualną w szkołach wyższych w świetle znowelizowanej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym – poradnik”¹³ i in. Pierwsza edycja kodek-

3 Art. 2 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk.

4 KRASP, zgodnie ze Statutem, „stoi na straży tradycyjnych wartości akademickich, a w tym zasad etyki zawodowej, odpowiedzialności i konstytucyjnej zasady autonomii szkół wyższych, gwarantującej im w szczególności prawo do określania własnego stanowiska we wszystkich sprawach, którymi zainteresowana jest społeczność akademicka”, https://www.krasp.org.pl/pl/O_krasp/Statut (dostęp: 26.03.2020).

5 Na przykład Zespół ds. Dobrych Praktyk Akademickich. Więcej zob. R. Sławeta, A. Górski, *Zanim powstała KEN*, „Forum Akademickie”, 10/19, <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2019/10/zanim-powstala-ken/> (dostęp: 26.03.2020).

6 https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/raport_o_zasadach_poszanowania_autorstwa.pdf (dostęp: 26.03.2020)

7 https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/raport_frp_dobre_praktyki_w_zakresie_re.pdf (dostęp: 26.03.2020)

8 https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/raport_frp.pdf (dostęp: 26.03.2020)

9 https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/plagiat_2016_memorandum.pdf (dostęp: 26.03.2020)

10 KRASP (2007), *Kodeks Dobre Praktyki w Szkołach Wyższych*, KRASP-FRP, Warszawa.

11 Zob. https://www.archiwum.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2014_02/307f933b1a75d6705a4406d5-452d6dbf.pdf (dostęp: 26.03.2020) (opracowanie wykonane przez Zespół ds. Etyki w Nauce, który doradzał Ministrowi Nauki i Szkolnictwa Wyższego w latach 2009–2010).

12 http://www.uwm.edu.pl/wnz/sitefiles/file/badania/20120806_rzetelnosc_broszura_fin.pdf (dostęp: 26.03.2020) (opracowanie zostało przygotowane przez Zespół ds. Dobrych Praktyk Akademickich)

13 https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/regulaminy_zarządzania_wlasnoscia_intele.pdf (dostęp: 26.03.2020)

su etyki o zasięgu krajowym – Kodeksu etyki pracownika naukowego, została przyjęta przez PAN w 2012, druga – w 2017, trzecia – w 2020 r.¹⁴ Ponadto odrębne kwestie etyki w nauce były uregulowane w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz w ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki. Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 2018 r., łącząc obszary regulacji tych aktów prawnych, w sposób znacznie szerszy integruje zagadnienia etyki i rzetelności badawczej. Obecne działania ministra (m.in. Rekomendacje z dnia 6 listopada 2019 r. w sprawie działań edukacyjnych i profilaktycznych mających na celu zapobieganie korupcji w szkolnictwie wyższym i nauce) oraz ostatnio toczące się debaty publiczne o wolności wypowiedzi oraz wyrażaniu poglądów udowadniają, że kwestie etyczne nabierają większej aktualności i będą wymagały intensyfikacji działań formalnych lub środowiskowych oraz instytucjonalnych¹⁵.

Podobne procesy ewolucji uregulowań dotyczących zagadnień etycznych w obszarze polityki publicznej dostrzegamy w ramach Procesu Bolońskiego i Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW, ang. EHEA) oraz w kontekście Europejskiego Obszaru Nauki (ang. ERA). W odróżnieniu od dokumentów regulujących działania w ramach Europejskiego Obszaru Nauki w komunikatach ministrów EOSW do 2015 r. etyka i rzetelność/uczciwość badawcza nie została wspomniana. Po raz pierwszy wspomniano o konieczności poszanowania uczciwości naukowej w Komunikacie erewańskim 2015 r.¹⁶ Ministrowie odpowiedzialni za szkolnictwo wyższe podkreślili, że proces reform ma być „oparty na odpowiedzialności publicznej za szkolnictwo wyższe, wolności akademickiej, autonomii uczelni oraz zobowiązaniu do wspólnej integralności” (ang. „public responsibility for higher education, academic freedom, institutional autonomy, and **commitment to integrity**”)¹⁷.

W Komunikacie paryskim z 2018 r. ministrowie zobowiązali się m.in. do „polityki wspierającej i zachęcającej uczelnie do wypełniania ich społecznej odpowiedzialności oraz wnoszenia wkładu w bardziej spójne i inkluzywne społeczeństwo poprzez wzmocnienie [...] **świadomości etycznej** [...]”, podkreślając, że „wolność i **uczciwość akademicka** [...] tworzą fundament EOSW. Obserwując w ostatnich latach podważanie w niektórych naszych krajach tych fundamentalnych wartości,

14 <https://instytucja.pan.pl/index.php/kodeks-etyki-pracownika-naukowego> (dostęp: 10.07.2020)

15 A. Górski, *Bez etyki ani rusz*, „Głos Uczelni – Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu” 23 kwietnia 2019, http://www.glos.upwr.edu.pl/aktualnosci/49300/prof_gorski_bez_etyki_ani_rusz.html (dostęp: 30.03.2020).

16 Yerevan Communiqué 2015, http://ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/YerevanCommuniquéFinal_613707.pdf, w języku polskim – https://www.archiwum.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2016_02/c6210f4c9ae49b3f673d8b7d94da5880.pdf (dostęp: 30.03.2020).

17 W tłumaczeniu polskim występuje określenie „wspólna integralność”, jednak uważamy, że poszanowanie zasad rzetelności i uczciwości bardziej odpowiada znaczeniu oryginalnego tekstu w języku angielskim. Podkreślenie moje – I. D.

zobowiązujemy się do ich promocji i ochrony w całym EOSW poprzez zintensyfikowany dialog polityczny i współpracę¹⁸.

Etyka i rzetelność akademicka zajmują ważne miejsce w Projekcie Komunikatu rzymskiego¹⁹, który powinien zostać uchwalony przez ministrów w listopadzie 2020 r. Ministrowie zobowiążą się do działań w celu poszanowania i ochrony uczciwości akademickiej. Uznaje się, że zaufanie społeczne do szkolnictwa wyższego opiera się na „**silnej kulturze uczciwości akademickiej i rzetelności naukowej, która blokuje wszelkie formy oszustwa akademickiego, wypaczania prawdy naukowej** oraz naruszenia prawa krajowego i międzynarodowego, jest wspierana przez wszystkie instytucje szkolnictwa wyższego i wszystkie władze publiczne” (ang. knowing that a **robust culture of academic and scientific integrity that blocks all forms of academic fraud, distortion of scientific truth**, and violation of national and international law is supported by all higher education institutions and all public authorities”). Ponadto projekt przyszłego komunikatu ministerialnego zawiera zasadę przestrzegania wartości etycznych i moralnych w kontekście wyzwań związanych ze sztuczną inteligencją. Dokument ten przewiduje, że ministrowie potwierdzą swoje zaangażowanie we wspieranie etyki, przejrzystości i rzetelności/uczciwości w edukacji i badaniach naukowych, podkreślając przy tym rolę Rady Europy ds. Etyki, Przejrzystości i Uczciwości w edukacji (ETINED, ang. Council of Europe’s Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education). Co więcej, celem szkolnictwa wyższego, zgodnie z projektem Stanowiska Bologna 1. Global Policy Forum²⁰, jest wspieranie przyszłych pokoleń w myśleniu i działaniu w sposób etyczny, twórczy i krytyczny.

Biorąc pod uwagę kontekst polityki europejskiej w zakresie badań naukowych oraz zasady ERA, należy zaznaczyć, że rzetelność badawcza (ang. *research integrity*) niewątpliwie zajmuje jedno z centralnych miejsc, o czym świadczy wiele dokumentów, np. Rekomendacje Rady Unii Europejskiej²¹ w zakresie rzetelności badawczej (2017), nowy Europejski Kodeks Rzetelności Badawczej²² (2017), który był uznany za podstawowy dokument dla wszystkich projektów realizowanych w ramach programów Unii Europejskiej dotyczących finansowania badań naukowych (Horizon 2020 grant agreement (art. 34), Orientations towards the first Strategic Plan for

18 Paris Communiqué 2018, http://ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/EHEA_Paris2018_Communique_final_952771.pdf, w języku polskim – <https://www.gov.pl/attachment/63fd9f81-5b74-4a05-9405-5cc4c55f5dc8> (dostęp: 26.03.2020).

19 Draft 5 of the Rome Ministerial Communiqué, June 2020. http://www.ehea.info/Upload/BFUG_HR_UA_71_9_Draft_5_Rome_Communique.pdf (dostęp: 3.07.2020), tłumaczenie z ang. własne.

20 BFUG Meeting 71 June 2020 – Draft 3 Bologna Global Policy Statement, http://www.ehea.info/Upload/BFUG_HR_UA_71_11_Draft_3_Bologna_Policy_Statement.pdf (dostęp: 3.07.2020).

21 Council conclusions on Research integrity, 2015, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14853-2015-INIT/en/pdf> (dostęp: 26.03.2020).

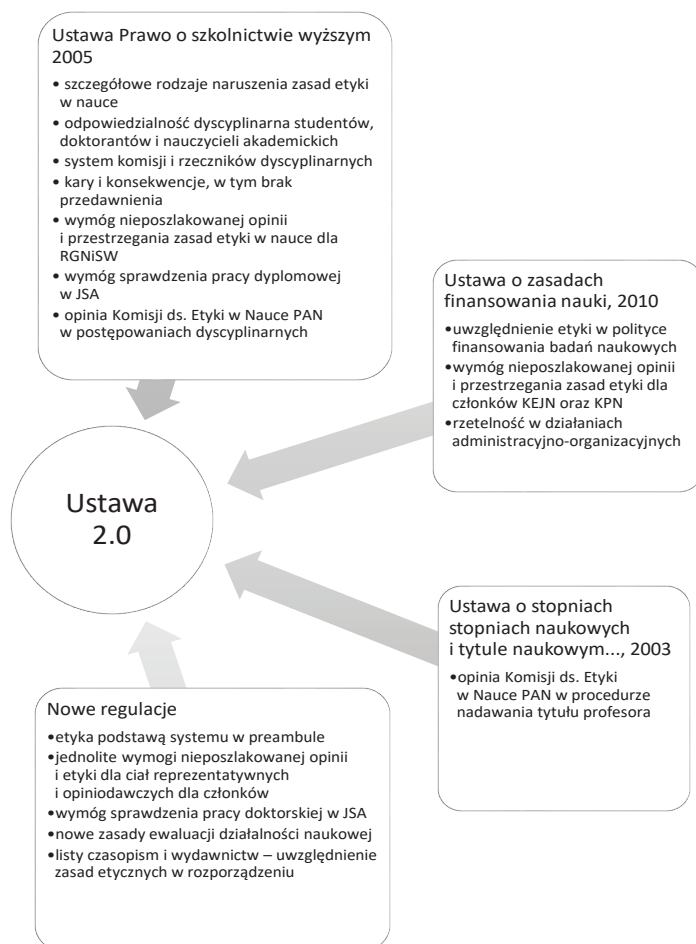
22 <http://www.allea.org/wp-content/uploads/2017/03/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2017-1.pdf>, dalej: ALLEA Code (dostęp: 26.03.2020).

Horizon Europe²³). Komisja Europejska finansuje projekty i przedsięwzięcia w tym zakresie²⁴ oraz prowadzi działania analityczne i eksperckie²⁵. Kwestie etyczne są uwzględniane w ramach międzynarodowych i krajowych programów finansowania nauki²⁶, w tym przez agencje polskie – Narodowe Centrum Nauki (NCN) i Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR). Ponadto rzetelność badawcza jest uznana przez Komisję Europejską jako jeden z filarów i kluczowych elementów przyszłości komunikacji naukowej oraz koncepcji pn. „Otwarta nauka” (ang. „Open Science”)²⁷.

„Ustawa 2.0”, łącząc szkolnictwo wyższe i naukę w jednym akcie prawnym (zob. rys. 1), skonsolidowała m.in. przepisy dotyczące etyki akademickiej, rzetelności i uczciwości w nauce, a więc *de facto* wykorzystwała obowiązujące dotąd regulacje, zwłaszcza z ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 r., oraz wprowadziła nowe. W wyniku tego żadna poprzednia ustawa nie miała takiego zbioru przepisów dotyczących etyki, chociaż wciąż jest ich za mało. Preambuła, po raz pierwszy wprowadzona do ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce, określiła zasady etyki i rzetelność badań naukowych²⁸ jako podstawowe i zasadnicze dla systemu szkolnictwa wyższego i nauki²⁹. Tym samym, jak słusznie zaznacza prof. Jerzy Woźnicki, „nowa ustawa podkreśla znaczenie reguł etyki w nauce, ale również w dydaktyce, zarówno na uczelniach, jak i w instytutach badawczych”³⁰.

-
- 23 Zob. Horizon Europe – the next research and innovation framework programme, https://ec.europa.eu/info/horizon-europe-next-research-and-innovation-framework-programme_en (dostęp: 03.07.2020).
 - 24 Np. Projekt „European Network of Research Ethics and Research Integrity (ENERI)”, <https://cordis.europa.eu/project/id/710184>, Projekt „Promoting Integrity as an Integral Dimension of Excellence in Research” (PRINTEGER), Projekt „Research integrity and ethics, reliable research results, teaching and learning” (Path2Integrity), <https://www.path2integrity.eu>, Projekt New HoRRizon, <https://newhorizon.eu> (dostęp: 26.03.2020).
 - 25 European Commission, Mutual Learning Exercise (MLE) on Research Integrity Processes and structures. Thematic Report No 1, 2020, <https://rio.jrc.ec.europa.eu/policy-support-facility/mle-research-integrity> (dostęp: 26.03.2020).
 - 26 Zob. ScienceEurope Report „Research Integrity Practices in Science Europe Member Organisations”, https://www.scienceeurope.org/media/onrhl1tf/science-europe-integrity-survey-report_july_2016_final.pdf (dostęp: 30.03.2020).
 - 27 Open Science, European Commission, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/research_and_innovation/knowledge_publications_tools_and_data/documents/ec_rtd_factsheet-open-science_2019.pdf, Final Report of the Open Science Policy Platform, European Commission, May 2020, <https://ec.europa.eu/research/openscience/index.cfm?pg=open-science-policy-platform> (dostęp: 03.07.2020).
 - 28 Zob. preambuła, art. 3 ust. 2 ustawy p.s.w.n.
 - 29 Zob. także rozdział 1 tej książki, pojęcie podstawowe „wartości”.
 - 30 J. Woźnicki, *Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce: założenia, zmiany i warunki sukcesu. Wykład inauguracyjny*, Warszawski Uniwersytet Medyczny, [w:] *Wykłady inauguracyjne rok akademicki 2019/2020*, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. M. Dietricha, LXXI, Warszawa 2020, s. 51–60, <http://www.ipwc.pw.edu.pl/pliki/IPWC-LXXI.pdf> (dostęp: 05.05.2020), s. 56.

W ustawie nie znalazły się dotychczasowe przepisy dotyczące kodeksów etycznych, w szczególności obowiązku uchwalenia przez samorzady studentów i doktorantów kodeksów etyki odpowiednio studenta i doktoranta, pozostawiając to w sferze samoregulacji właściwych wspólnoty uczelni. Natomiast pozostawiono ustawowy obowiązek składania ślubowania i nabycie przez osobę praw studenta lub doktoranta odpowiednio w momencie jego składania. Przepisy dotyczące Komitetu Polityki Naukowej (KPN), które w poprzednim porządku prawnym zawierały także wymogi etyczne dla jego członków, zostały natomiast ograniczone do ogólnych ram.

Rys. 1. Zakres bezpośrednich regulacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dotyczący zagadnień etyki naukowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy aktów prawnych.

Odnotowania wymaga, że obecnie regulacje dotyczące etyki w nauce i rzetelności badawczej są jednak rozproszone w różnych aktach prawnych i dokumentach, odwołujących się lub regulujących wybrane zagadnienia w tym zakresie. Są to:

- analizowane w niniejszym rozdziale przepisy ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r.;
- ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk, w zakresie pracy Komisji ds. Etyki w Nauce PAN oraz Kodeksu etyki pracownika naukowego, a także rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 października 2010 r. w sprawie trybu wyboru członków komisji do spraw etyki w nauce, trybu jej prac i sposobu wykorzystania wiążących opinii komisji oraz sposobu finansowania;
- Komunikat Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych, na podstawie którego etyka jest elementem kontroli zarządczej i – odpowiednio – przedmiotem odpowiedzialności rektora (także inne komunikaty dotyczące tej kwestii – Komunikat Nr 3 Ministra Finansów z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych wytycznych w zakresie samooceny kontroli zarządczej dla jednostek sektora finansów publicznych, Komunikat nr 6 Ministra Finansów z dnia 6 grudnia 2012 r. w sprawie szczegółowych wytycznych dla sektora finansów publicznych w zakresie planowania i zarządzania ryzykiem);
- ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji oraz rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 listopada 2018 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomach 6–8 Polskiej Ramy Kwalifikacji, w których postawy etyczne zostały wprowadzone do kwalifikacji i kompetencji na poziomach 6–8 PRK³¹;
- ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1231 z późn. zm.), w tym stosowanie odpowiedzialności karnej za popełnienie plagiatu;
- dokumenty instytucji działających na rzecz systemu szkolnictwa wyższego i nauki, finansujących badania naukowe w Polsce (NCN, NCBR) oraz Komisji Europejskiej w zakresie programów ramowych (Horizon 2020, przyszły 9. Program Ramowy – Horizon Europe).

W niniejszym rozdziale zostały wyodrębnione i poddane analizie regulacje ustawy, które w pewien sposób dotyczą etyki zawodowej i rzetelności naukowej, z uwzględnieniem dyskusji i opracowań przygotowywanych w trakcie prac nad pro-

31 Zgodnie z ustawą o ZSK, art. 2 pkt 7, **kompetencje społeczne** to rozwinięta w toku uczenia się zdolność kształtowania własnego rozwoju oraz autonomicznego i odpowiedzialnego uczestniczenia w życiu zawodowym i społecznym z **uwzględnieniem etycznego kontekstu własnego postępowania**.

jektem regulacji ustawowych. Wybrane regulacje zostały podzielone na cztery grupy obejmujące następujące pojęcia podstawowe:

- etyka u podstaw systemu;
- wymagania etyczne;
- naruszenie zasad;
- instrumentarium.

Etyka u podstaw systemu szkolnictwa wyższego i nauki obejmuje odpowiedzialność naukowców za rzetelność i jakość prowadzonych badań (tzw. *research integrity*, RI) i społeczną odpowiedzialność nauki, zasady etyczne systemu szkolnictwa wyższego i nauki, prawidłowość i rzetelność w działaniach organizacyjno-administracyjnych uczelni oraz związków etyki i awansów naukowych. Kwestie te są uregulowane w różnych działach i rozdziałach ustawy.

Wymagania etyczne jako obszar pojęciowy dotyczą konieczności ustawowego posiadania nieposzlakowanej opinii i przestrzegania zasad etyki w nauce (dla niektórych także – prawa autorskiego) dla członków Rady Doskonałości Naukowej (RDN), Komisji Ewaluacji Nauki (KEN), Polskiej Komisji Akredytacyjnej (PKA) oraz Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, i są zawarte w artykułach poświęconych tym instytucjom.

Pojęcie podstawowe **naruszenia zasad** obejmuje działania stanowiące naruszenie zasad etyki w nauce oraz zachowania nierzetelne, np. tzw. korupcję akademicką, będące przedmiotem odpowiedzialności dyscyplinarnej, w tym sankcje karne oraz procedury postępowania dyscyplinarnego.

Czwarta grupa tematyczna przepisów ustawowych została przez autorkę nazwana jako **instrumentarium** rzetelności badawczej. Obejmuje obszar tzw. *infrastructure and policies in universities*³² albo *structure*³³ i dotyczy przede wszystkim podmiotów działających na rzecz etyki i rzetelności badawczej na poziomie systemowym i uczelnianym (np. Komisja ds. Etyki w Nauce, system rzeczników i komisji dyscyplinarnych), a także dokumenty, m.in. kodeksy etyki, regulaminy, teksty słubowania mające charakter normy miękkiej oraz specjalne systemy informatyczne.

32 Obejmuje to następujące formy instytucjonalizacji struktur wspierających rzetelność badawczą: „ombudsman, committee on research integrity, procedures for handling allegations, protection of whistleblowers, mentoring, ethos of research groups, etc.”; European Science Foundation, Fostering Research Integrity in Europe. A report by the ESF Member Organisation Forum on Research Integrity, 2010, p. 10, https://www.esf.org/fileadmin/user_upload/esf/ResearchIntegrity_Report2011.pdf (dostęp: 30.03.2020).

33 The European Commission, Mutual Learning Exercise (MLE) on Research Integrity Processes and structures. Thematic Report No 1, 2020, <https://rio.jrc.ec.europa.eu/policy-support-facility/mle-research-integrity> (dostęp: 30.03.2020).

9.2. WYKAZ OBSZARÓW REGULACJI O KLUCZOWYM ZNACZENIU

Kwestie związane z etyką zawodową i rzetelnością naukową znalazły swoje miejsce w różnych artykułach i działach ustawy, w tym w preambule, co powoduje specyficzny sposób analizy i selekcjonowania obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Wymaga to „przekrojowej” analizy przepisów całej ustawy, a nie jej pojedynczego działu/rozdziału, a ponadto wyodrębnienia regulacji i zawarcia ich w obszarach uznanych przez autorkę za kluczowe. Niektóre z tych regulacji mogą być przedmiotem także innych analiz, w kontekście innych pojęć podstawowych, np. częściowo obszar regulacji o kluczowym znaczeniu dotyczący etyki u podstaw systemu jest analizowany w rozdziale 1 tej monografii, w kontekście pojęcia podstawowego określonego jako wartości.

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Zasady etyki zawodowej i rzetelności badawczej w szkolnictwie wyższym i nauce

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
ETYKA U PODSTAW SYSTEMU preambuła art. 3 ust. 2 art. 230 ust. 3–4 art. 81 art. 261 art. 267 art. 306 art. 355	<ul style="list-style-type: none"> • odpowiedzialność uczonogo • rzetelność badań (ang. <i>research integrity</i>, RI) • jakość badań • zasady etyczne • dobre praktyki • społeczna odpowiedzialność nauki • etyka a awanse naukowe • prawidłowość i rzetelność w działaniach organizacyjno-administracyjnych 	ciągle wdrażane	<ul style="list-style-type: none"> • konsolidacja przepisów • odpowiedzialność naukowców i odpowiedzialność nauki – Polska w trendzie (ang. <i>responsible research & innovation</i>, RRI) • prawidłowość i rzetelność dokumentowania przebiegu studiów • rzetelność przeprowadzania oceny śródkresowej • rzetelność i przejrzystość ewaluacji • rzetelność postępowania dyscyplinarnego • odpowiedzialność rektora za prawidłowość i rzetelność danych w systemie POL-on
WYMAGANIA ETYCZNE art. 233 ust. 1 pkt 1 art. 251 ust. 5 pkt 1 art. 233 ust. 1 pkt 1–2 art. 272 ust. 1 pkt 1 art. 332 ust. 1 pkt 1	<ul style="list-style-type: none"> • wymagania ustawowe członkostwa w RDN, PKA, KEN, RGNiSW • nieposzlakowana opinia • przestrzeganie zasad etyki naukowej • prawo autorskie 	wdrożone w wyborze członków instytucji, ale wymaga kontynuacji	<ul style="list-style-type: none"> • RDN – opinia, etyka, prawo autorskie • PKA – opinia, etyka • KEN – opinia, etyka, prawo autorskie • RGNiSW – opinia, etyka

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Zasady etyki zawodowej i rzetelności badawczej w szkolnictwie wyższym i nauce (ciąg dalszy)

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
NARUSZENIE ZASAD art. 287 ust. 2 art. 276 ust. 1 art. 288 art. 307 art. 308 art. 77 ust. 5 art. 322 art. 195	<ul style="list-style-type: none"> • naruszenie zasad rzetelności w nauce (ang. <i>research misconduct</i>) • zachowania nieetyczne • czyn uchybiający godności • naruszenie praw autorskich • FFP – falsyfikacja, fabrykacja, plagiat • korupcja akademicka • odpowiedzialność dyscyplinarna • kary i sankcje • nieważność dyplomu/decyzji • procedury postępowania dyscyplinarnego • opinia Komisji ds. Etyki w Nauce PAN 	ciągłe wdrażane, pojawiły się nowe postulaty związane z wolnością wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> • odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów dot. ochrony praw własności intelektualnej oraz praw własności przemysłowej (art. 158) • odesłanie do stosowania się przepisów ustawy o PAN dot. działania Komisji ds. Etyki w Nauce PAN • regulacje stosuje się odpowiednio do uczonych i instytucji PAN, na mocy ustawy o PAN
INSTRUMENTARIUM art. 278 ust. 7 art. 277 art. 309 art. 322 art. 301. art. 152 art. 351 art. 76 ust. 4 art. 188 ust. 4 art. 107 art. 200 ust. 8 art. 230 ust. 3–4 art. 128 ust. 1	<ul style="list-style-type: none"> • komisja dyscyplinarna • rzecznik dyscyplinarny • Komisja ds. Etyki w Nauce PAN • dokumenty – regulamin zarządzania prawami autorskimi, ślubowanie studentów, ślubowanie doktorantów • systemy informatyczne – JSA • polityka kadrowa • etyka publikacyjna • procedury recenzowania 	ciągłe wdrażane, ale brakuje umocowania Kodeksu etyki pracownika naukowego PAN	<ul style="list-style-type: none"> • instytucjonalizacja działań w przypadku naruszenia zasad etyki w nauce • system komisji dyscyplinarnych – uczelniana, przy RGNiSW • system rzeczników dyscyplinarnych – uczelniani, MNiSW • etyka a ewaluacja oraz polityka publikacyjna

Zestawienie regulacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce mogłoby zostać uzupełnione o wybrane przepisy innych ustaw i aktów wykonawczych regulujących działania Komisji ds. Etyki w Nauce PAN, regulacje dotyczące NCN, NCBR, listy czasopism i wydawnictw, nagród i premii, ponieważ każdy z tych obszarów także zawiera regulacje odnoszące się do etyki zawodowej i rzetelności na-

ukowej. Zagadnienia te są przedmiotem rozwiązań w ramach analizy zbiorczej i oceny syntetycznej wybranych kierunków regulacji związanych z zagadnieniami etyki zgodnie z określonymi pojęciami podstawowymi.

9.3. ANALIZA ZBIORCZA I OCENA SYNTETYCZNA WYBRANYCH KIERUNKÓW REGULACJI WRAZ Z UZASADNIENIEM

Ustawodawca, poprzez podkreślenie w preambule zasad odpowiedzialności uczonogo za rzetelność i jakość prowadzonych badań oraz bezpośrednio wskazanie zasad etycznych w art. 3 ust. 2, potwierdza nadanie etyce w nauce charakteru podstawy systemowej, co oznacza zaakcentowanie tego, że reformowany **system szkolnictwa wyższego i nauki opiera się na zasadach rzetelności i odpowiedzialności**. Takie podejście wpisuje się w nurt i trendy europejskie w zakresie *research integrity* (RI) oraz *responsible research and innovation* (RRI), co znajduje wyraz w dokumentach i projektach europejskich i krajowych³⁴ (zob. także dalej uwagi na temat instrumentarium). Odpowiedzialność społeczna naukowców i nauki w ogólności opiera się na zaufaniu i wysokich standardach etycznych, bez których zasada ta byłaby niemożliwa do stosowania. Zasady te i dobre praktyki powinny być wdrażane na poziomie regulacji ustawowych dotyczących jakości badań naukowych, uzyskiwania stopni i tytułów, zatrudnienia i awansów naukowych³⁵, w szczególności w odniesieniu do młodych naukowców, oraz w przepisach regulujących działania organów uczelni i funkcji kierowniczych (brak kary dyscyplinarnej, która obejmuje także przewinienia dyscyplinarne, stanowiące naruszenie zasad etyki w nauce, jest wymogiem ustawowym dla wszystkich organów uczelni w art. 20 ust. 1 pkt 4). Odnosi się to także do prawidłowości i rzetelności w działaniach organizacyjno-administracyjnych (prawidłowości i rzetelności dokumentowania przebiegu studiów, rzetelności przeprowadzania oceny śródkresowej, rzetelności i przejrzystości ewaluacji, rzetelności postępowania dyscyplinarnego, prawidłowości i rzetelności danych w systemie POL-on). Jednak w ujęciu systemowym odnotowujemy brak bezpośredniego powiązania doskonałości naukowej oraz rzetelności i etyki w nauce – przepisy dotyczące inicjatyw doskonałości nie zawierają szczególnych regulacji w tym zakresie.

34 European Code of Conduct for Research Integrity (ALLEA 2017), Best Practices for Ensuring Scientific Integrity and Preventing Misconduct (OECD 2007), the Singapore Statement on Research Integrity, 2010. Regulacje dotyczące etyki i rzetelności badawczej – <https://www.embassy.science/resources/guidelines> (dostęp: 30.03.2020).

35 Więcej na ten temat zob. R. Z. Morawski, *Ewolucja modelu kariery naukowej i dylematy etyczne środowiska naukowego*, [w:] *Transformacja akademickiego szkolnictwa wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019*, red. J. Woźnicki, Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Warszawa 2019, s. 165–192; J. Wiktor, *Recenzja osiągnięć naukowych w postępowaniach awansowych – między jakością oceny a formalizmem rozstrzygnięć Ustawy 2.0*, „E-mentor” nr 1(78)/2019, <http://www.e-mentor.edu.pl/mobi/artukul/index/numer/78/id/1394> (dostęp: 30.03.2020).

Ustawa wprowadziła jednolite **wymagania etyczne** – posiadanie nieposzlakowanej opinii i przestrzeganie zasad etyki naukowej – dla członków instytucji przedstawicielskich (RGNiSW), instytucji o charakterze opiniodawczym i odgrywających ważną rolę w kształtowaniu polityki publicznej oraz kultury akademickiej i ustanawiających standardy działań w kształceniu (PKA), nauce (RDN, KEN). W przypadku RDN i KEN ustawa dodatkowo wskazuje, że członkami tych instytucji mogą być osoby, które nie popełniły czynu określonego w art. 115 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, stwierdzonego prawomocnym wyrokiem. Ponadto brak ukarania karą dyscyplinarną, która obejmuje także przewinienia dyscyplinarne, stanowiące naruszenie zasad etyki w nauce, niemające przedawnienia, jest wymogiem ustawowym dla członków tych instytucji. Jednak tutaj mogą pojawić się wątpliwości dotyczące procedury weryfikacji, czy opinia jest rzeczywiście nieposzlakowana i czy osoba działa zgodnie z zasadami etyki w nauce, oraz tego, kto to ma stwierdzić, należy to bowiem do sfery samoregulacji środowiska³⁶. Wymóg ten nie jest *novum*, ponieważ był on już sformułowany w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym dla członków RGNiSW oraz w ustawie o zasadach finansowania nauki dla członków Komitetu Ewaluacji Jednostek Naukowych (KEJN) i KPN.

Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 2018 r. podkreśla, że nauczyciele akademicki, studenci i doktoranci podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za czyn uchybiający godności zawodu nauczyciela akademickiego (art. 275 ust. 1), studenta (art. 307 ust. 1), doktoranta (art. 322 ust. 1) oraz za naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni, w tym dotyczących obowiązków nauczyciela akademickiego. Paweł Wojciechowski podkreśla, że dla oceny uchybienia godności zawodu nauczyciela akademickiego, studenta lub doktoranta „nie jest wystarczająca płaszczyzna normatywna, ale konieczne jest sięgnięcie do reguł deontologicznych ukierunkowanych przede wszystkim na obronę honoru i dobra zawodu nauczyciela akademickiego. Reguły te odwołują się do etycznych i moralnych aspektów współistnienia i działania w środowisku akademickim”³⁷.

Przepisy art. 287 określają najważniejsze czyny uchybiające godności nauczyciela akademickiego, co obejmuje anglojęzyczne pojęcie *scientific/research misconduct*, głównie jest to falsyfikacja, fabrykacja wyników badań naukowych i plagiat, tzw. FFP (ang. *falsification, fabrication and plagiarism*), ale także inne niewłaściwe zachowania (ang. *questionable research practices*)³⁸. „Ustawa 2.0” w art. 287 ust. 2, przenosząc te przepisy w dosłownym brzmieniu z ustawy o szkolnictwie wyższym z 2005 r., określa te przewinienia następująco: plagiat obejmuje (pkt 1) przywłaszczenie autorstwa albo wprowadzenie w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania, (pkt 2) rozpowszechnienie, bez

36 Zob. I. Degtyarova I., *Komentarz do art. 332 p.s.w.n.*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Komentarz do Ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 976–979.

37 P. Wojciechowski, *Komentarz do art. 273 p.s.w.n. ust. 19*, [w:] *ibidem*, s. 275.

38 The European Code of Conduct for Research Integrity, ALLEA 2017, <https://allea.org/code-of-conduct/> (dostęp: 10.07.2020).

podania nazwiska lub pseudonimu twórcy, cudzego utworu w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, (pkt 3) rozpowszechnienie, bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy, cudzego artystycznego wykonania albo publiczne zniekształcenie takiego utworu, artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu lub nadania oraz (pkt 4) naruszenie cudzych praw autorskich lub praw pokrewnych w sposób inny niż określony w pkt 1–3; falsyfikacja oznacza (pkt 5) sfałszowanie badań naukowych lub ich wyników; fabrykacja, np. wyników badań, może podlegać pod „dokonanie innego oszustwa naukowego” z pkt 5. Czyny określone w pkt 6–8 mają znamiona korupcji akademickiej i polegają na wykorzystaniu swojego stanowiska do osiągnięcia własnych korzyści lub udzieleniu albo obietnicy udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej poprzez wywarcie wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję lub zajmującej stanowisko w uczelni w związku z pełnieniem tej funkcji lub zajmowaniem stanowiska. Obejmuje to m.in. tzw. recenzje grzecznościowe, wpływy na decyzje w sprawach awansów naukowych, konkursów grantowych czy publikacji.

Ważnym dokumentem określającym wartości i dobre praktyki w nauce w różnych działaniach jest Kodeks etyki pracownika naukowego PAN (obecnie – w wydaniu III, uchwalonym przez Zgromadzenie Ogólne PAN w dniu 25 czerwca 2020 r.)³⁹, będący *de facto* aktem obowiązującym każdego nauczyciela akademickiego, na podstawie przepisów ustawy o Polskiej Akademii Nauk. Jednak powinno to zostać odnotowane *explicite* w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Kodeks etyki pracownika naukowego „przedstawia zasady wprowadzone przez środowisko naukowe w przeświadczeniu, że podstawowym obowiązkiem pracownika naukowego jest przestrzeganie ustalonych zasad oraz uczciwości, prawdomówności i bezinteresowności w pracy naukowej [...] definiuje kryteria dobrych praktyk i określa przewinienia etyczne w prowadzeniu pracy badawczej oraz ustanawia procedury postępowań, które należy stosować w przypadku ujawnienia nieuczciwości naukowej”⁴⁰. Kodeks ten uwzględnia także regulacje Europejskiego kodeksu rzetelności badawczej pracowników naukowych⁴¹, uchwalanego przez Europejskie Stowarzyszenie Akademii Nauk ALLEA, w tym PAN, mającego status ogólnoeuropejskiego kodeksu etyki w nauce, który jest brany pod uwagę i ma być dotrzymany w realizacji projektów naukowych finansowanych w ramach programów europejskich Horizon 2020 i następnego unijnego programu finansowania badań naukowych Horizon Europe.

W odniesieniu do godności studenta obejmuje to zasady i wartości etyczne, z uwzględnieniem zasad etyki obowiązujących dla zawodu, w którym kształci się

39 Kodeks Etyki Pracownika Naukowego, wyd. III, 2020, https://instytucja.pan.pl/images/2020/kodeks/Kodeks_Etyki_Pracownika_Naukowego_Wydanie_III_na_strone.pdf (dostęp: 10.07.2020).

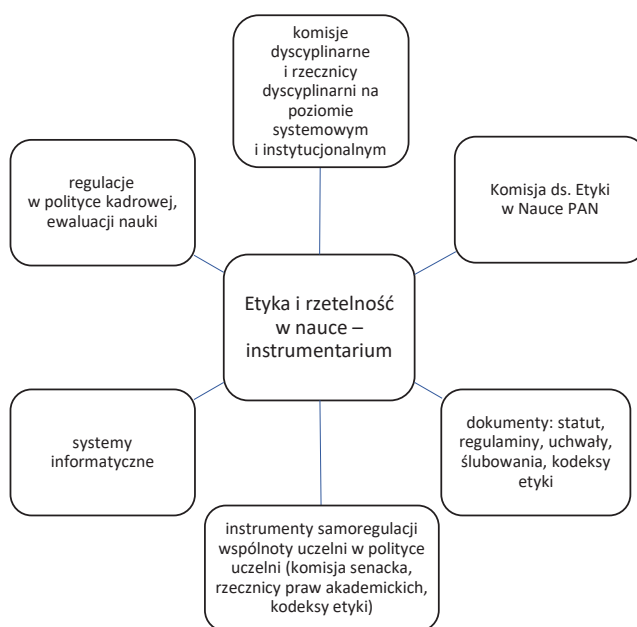
40 Ibidem, s. 3.

41 The European Code of Conduct for Research Integrity, ALLEA 2017, <https://allea.org/code-of-conduct/> (dostęp: 10.07.2020).

student⁴². W poprzednim porządku prawnym obowiązywał wymóg uchwalenia kodeksu etyki studenta przez samorząd studencki. Obecnie tego wymogu nie ma, jednak uczelnie posiadają nadal te kodeksy, które stały się dokumentem dobrych praktyk i częścią kultury wspólnoty uczelni. Dotyczy to także godności doktoranta i kodeksu etyki doktoranta, jednak dla doktorantów ma być obowiązujący także Kodeks etyki pracownika naukowego PAN oraz wymogi stawiane nauczycielom akademickim⁴³ – w tym zakresie.

Warte podkreślenia jest, że ustawa w sposób bardzo szczegółowy określa konsekwencje, a także sankcje oraz procedury postępowania dyscyplinarnego. Jednak podejście do tych działań powinno także uwzględnić kodeks polski i kodeks europejski w zakresie organizacji, przeprowadzenia oraz kultury działania komisji i rzeczników dyscyplinarnych, ponieważ również ich dotyczą wymogi respektowania wartości etycznych, rzetelności i uczciwości oraz dobrych praktyk.

Ustawa stwarza uwarunkowania prawne i określa **instrumentarium** służące zapewnieniu przestrzegania zasad etyki i rzetelności w nauce (rys. 2).

Rys. 2. Instrumentarium służące do zapewnienia przestrzegania zasad etyki i rzetelności w nauce

Źródło: opracowanie własne.

42 P. Wojciechowski, *Komentarz do art. 307, pkt 17*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Komentarz do Ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 852.

43 P. Wojciechowski, *Komentarz do art. 322, pkt. 9*, [w:] J. Woźnicki (red.), *Komentarz do Ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 920.

Obejmuje to instytucje działające na poziomie systemowym i uczelnianym, odpowiedzialne za prace w tym zakresie: system komisji dyscyplinarnych dwóch poziomów – uczelniane komisje oraz komisja przy RGNiSW, które odgrywają *de facto* rolę tzw. *research integrity bodies*, a także instytut rzeczników dyscyplinarnych – uczelnianych, ministerialnych funkcjonujących jako *research integrity officers* w systemie polskim.

Komisja ds. Etyki w Nauce PAN zajmuje ważne miejsce, chociaż nie jest bezpośrednim przedmiotem regulacji Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, ale poszczególne artykuły ustawy odwołują się do działania i opinii tej komisji, co wymaga szczególnego podkreślenia.

Instrumentarium etyki w nauce obejmuje także dokumenty i regulaminy (regulamin zarządzania prawami autorskimi, przemysłowymi i pokrewnymi, ślubowanie studentów, ślubowanie doktorantów, regulaminy). Ustawa nie zawiera szczegółowych wymogów dotyczących obowiązku uchwalenia kodeksu etyki, raczej otwiera drogę dla samoregulacji środowiskowej, tj. samodzielnego podejmowania decyzji w tym zakresie⁴⁴. Dokumenty te, zwłaszcza kodeksy etyczne, powinny zatem odpowiadać na pytanie nie tylko, „jak **nie należy** działać”, ale też „jak **należy** działać” w sytuacjach dylematów etycznych, jednak ani kodeksy etyczne same w sobie, ani ich uchwalenie lub doskonalenie, nie są narzędziem wystarczającym⁴⁵.

Jednym z ważnych dokumentów w tym zakresie jest oświadczenie rektora o stanie kontroli zarządczej, które wynika z przepisów ustawy o finansach publicznych⁴⁶. Zważywszy na przedmiot ustawy o finansach publicznych, w tym przypadku można byłoby domniemywać, że podstawowe znaczenie mają działania dotyczące gospodarowania środkami publicznymi, ale w przypadku systemu szkolnictwa wyższego i nauki środki przeznaczone są na naukę, zatem także wartości etyczne właściwe temu systemowi mają tu istotne znaczenie. Dlatego, zgodnie z Komunikatem Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych, wartości etyczne są elementem standardów kontroli zarządczej w zakresie środowiska wewnętrznego – przestrzegania wartości etycznych przez wspólnotę uczelni: „**Osoby zarządzające i pracownicy powinni być świadomi wartości etycznych przyjętych w jednostce i przestrzegać ich przy wykonywaniu powierzonych zadań. Osoby zarządzające powinny wspierać i promować przestrzeganie wartości etycznych, dając dobry przykład codziennym postępowaniem i podejmowanymi decyzjami**”.

Szczegółowe wytyczne w zakresie samooceny kontroli zarządczej dla uczelni jako jednostki sektora finansów publicznych⁴⁷ odnoszą się w sposób bezpośredni do

⁴⁴ Zob. rozdział 1 w tej książce.

⁴⁵ Więcej zob. R. Z. Morawski, *Technoscientific Research: Methodological and Ethical Aspects*, Walter de Gruyter, Berlin–Boston 2019.

⁴⁶ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009 Nr 157 poz. 1240 ze zm.).

⁴⁷ Komunikat Nr 3 Ministra Finansów z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych wytycznych w zakresie samooceny kontroli zarządczej dla jednostek sektora finansów publicznych.

zagadnień etycznych. I tak rektor ma odpowiedzieć na pytania 1–3 ankiety i określić: „**jakie zachowania pracowników uznawane są w [jednostce] za nieetyczne?**”, „jak należy się zachować w przypadku, gdy będzie Pani/Pan świadkiem poważnych naruszeń zasad etycznych obowiązujących w [jednostce]?”, oraz zagwarantować, że „**osoby na stanowiskach kierowniczych przestrzegają i promują własną postawą i decyzjami etyczne postępowanie**”. Przepisy o kontroli zarządczej mogłyby także być przywołane w ustawie przy określeniu zadań rektora. Warto rozważyć taką możliwość w ramach kolejnej nowelizacji.

Ponadto zdarzenia związane z naruszeniem zasad i wartości etycznych w środowisku wewnętrznym jednostki (wspólnocie uczelni) należą do poważnych problemów w kontekście zarządzania ryzykiem⁴⁸. Jednym z rodzajów takiego ryzyka jest etyka pracowników: „Osoby zarządzające i pracownicy powinni być świadomi wartości etycznych przyjętych w jednostce i przestrzegać ich przy wykonywaniu powierzonych zadań. Brak takiej świadomości lub nieprzestrzeganie wartości etycznych może skutkować tym, że zaprojektowane mechanizmy kontroli nie będą funkcjonować tak, jak powinny (np. procedury zamówień publicznych nie będą stosowane), a tym samym ryzyko nie będą prawidłowo zabezpieczone”.

Szczególną rolę w zarządzaniu ryzykiem oraz kształtowaniu zasad etyki i rzetelności w nauce ma na gruncie przepisów o finansach publicznych rektor jako kierownik jednostki wraz z kardą zarządzającą. W pkt 10.2 szczegółowych wytycznych czytamy: „Istotne jest, aby kadra zarządzająca rozumiała znaczenie zarządzania ryzykiem i była aktywnie zaangażowana w ten system. **Kadra zarządzająca wraz z kierownikiem jednostki jest odpowiedzialna za promowanie wysokich standardów etycznych i stosowanie zasad zarządzania ryzykiem w jednostce**”⁴⁹. Warto odnotować, że właśnie wspieranie i uprawianie „dobrej nauki” (*good science*), upowszechnianie zasady rzetelności/uczciwości badawczej na poziomie instytucjonalnym, dobrych praktyk i wartości etycznych wymaga dzisiaj bardziej zaangażowanych postaw i działań rektorów jako liderów w środowisku akademickim.

Przepisy dotyczące Jednolitego Systemu Antyplagiatorskiego, systemu informatycznego utworzonego specjalnie do walki z nieprawidłowościami w pracach studenckich, zostały przeniesione z poprzednio obowiązującej ustawy. Pozytywnie ocenianym *novum* jest wymóg sprawdzenia prac doktorskich w tym systemie i zaostrenie kar oraz konsekwencji w przypadku stwierdzenia plagiatu lub innego oszustwa naukowego.

Odnotowania wymaga, że zasady etyczne zostały uwzględnione w poszczególnych rozporządzeniach, komunikatach uchwalonych zgodnie z regulacją ustawową, np. w zakresie listy czasopism i listy wydawnictw. Jednym z najistotniejszych wymogów i kryteriów dla wydawnictw jest spełnienie etycznych i naukowych standardów określonych w § 2 pkt 1. Obejmuje to stosowanie:

⁴⁸ Komunikat nr 6 Ministra Finansów z dnia 6 grudnia 2012 r. w sprawie szczegółowych wytycznych dla sektora finansów publicznych w zakresie planowania i zarządzania ryzykiem.

⁴⁹ Ibidem, s. 28.

- zasad etyki publikacyjnej mających na celu przeciwdziałanie nieuczciwym praktykom publikacyjnym, w szczególności zgodnych z wytycznymi Komitetu ds. Etyki Publikacyjnej (Committee on Publication Ethics, COPE);
- ustalonej procedury recenzji naukowej dla wszystkich monografii naukowych lub wszystkich monografii pod redakcją naukową⁵⁰.

Warto także pamiętać o instytucjach działających na rzecz systemu szkolnictwa wyższego i nauki – NCN i NCBR, które wprowadzają wymogi przestrzegania zasad etyki i rzetelności w nauce w ramach ubiegania się o granty oraz realizowanych projektów badawczych lub rozwojowych. Każda z tych instytucji ma określone zobowiązania w tym zakresie⁵¹, co odpowiada także praktyce europejskiej⁵².

Szczególne znaczenie w instytucjonalizacji działań w zakresie etyki w nauce oraz przeciwdziałania jej naruszeniom ma Komisja ds. Etyki w Nauce PAN⁵³, działająca na mocy ustawy o PAN. Komisja ta, zgodnie z przepisami ustawy o szkolnictwie wyższym oraz ustawy o PAN, wydaje opinie w sprawach przewinień dyscyplinarnych, które mogą stanowić naruszenie zasad etyki w nauce, o co może zwrócić się komisja dyscyplinarna lub RDN w sprawach nadania tytułu profesora. Opinia ta ma charakter wiążący na mocy rozporządzenia ministra⁵⁴ wydanego na podstawie delegacji ustawowej w ustawie o PAN.

50 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 listopada 2018 r. w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych.

51 Kodeks Narodowego Centrum Nauki dotyczący rzetelności badań naukowych i starania o fundusze na badania, https://www.ncn.gov.pl/userfiles/file/konkursy_ogloszone_2016-03-15/sonata11-zal6.pdf, oraz Kodeks Etyczny Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, <https://www.ncbr.gov.pl/o-centrum/kodeks-etyczny/> (dostęp: 30.03.2020).

52 Research Integrity Practices in Science Europe Member Organisations. Survey Report, 2016, <https://www.scienceeurope.org/our-resources/research-integrity-practices-in-science-europe-member-organisations/>.

53 Odnotowania wymaga sytuacja funkcjonowania *de facto* dwóch komisji zajmujących się zagadnieniami etyki w nauce, obydwie mają w PAN podobną nazwę. Jednak pozycja Komisji ds. Etyki w Nauce PAN (<https://instytucja.pan.pl/index.php/komisja-ds-etyki-w-nauce>) ma ustawowy charakter i zadania określone przez ustawę o PAN, a także przez ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Innym podmiotem utworzonym w PAN, działającym w tym zakresie, jest Komitet Etyki w Nauce PAN (http://www.ken.pan.pl/index.php?option=com_content&view=featured&Itemid=52), w poprzednich latach funkcjonował przy Prezydium PAN, a obecnie jest afiliowany przy Wydziale I Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN. Komitet ten ma charakter środowiskowy i nie ma zadań ustawowych. Jednak zbieżność nazewnictwa obu tych podmiotów może rodzić pewne problemy i wprowadzać zamieszanie w środowisku akademickim, zwłaszcza ze względu na skład obu tych podmiotów, udział w nich renomowanych przedstawicieli świata naukowego oraz wysoką wartość i jakość uchwalanych dokumentów. Pożądana byłaby zmiana nazwy tego podmiotu, którego działania nie są uregulowane ustawowo.

54 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 października 2010 r. w sprawie trybu wyboru członków komisji do spraw etyki w nauce, trybu jej prac i sposobu wykorzystania

9.4. GŁÓWNE CELE USTAWY W ANALIZOWANYCH OBSZARACH REGULACJI

Uzasadnienie do ustawy wydobywa na światło dzienne kilka kluczowych problemów szkolnictwa wyższego i nauki o charakterze systemowym, takie jak **niska skuteczność kształcenia doktorantów**, np. powszechny w środowisku akademickim pogląd o coraz bardziej wątpliwej jakości rozpraw doktorskich, **system stopni i tytułów hamujący dążenie naukowców do doskonałości naukowej** (środowisko akademickie oczekuje uwzględnienia w systemie instytucji centralnej czuwającej nad jakością postępowań awansowych w nauce), hermetyczność środowiska profesorskiego, problem tzw. recenzji grzecznościowych itd.⁵⁵ Problemy te wynikają m.in. z przyczyn naruszenia zasad etyki zawodowej i rzetelności badawczej oraz niskiego priorytetu tych zagadnień w ramach debaty publicznej.

Warto odnotować miejsce kwestii etycznych w pracach i dyskusjach publicznych nad założeniami reformy oraz projektem ustawy. W dokumentach strategicznych KRASP i FRP wyrażono pogląd, że etyka zawodowa jest jednym z priorytetów rozwoju szkolnictwa wyższego i nauki. W Programie rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. z 2015 r. (część III) podkreślano, że „obowiązujące przepisy prawne kładą silny nacisk na etykę zawodu nauczyciela akademickiego oraz etykę prowadzenia badań naukowych”⁵⁶. Autorzy tego dokumentu przywołują m.in. działania w obszarze polityki kadrowej przeciwdziałania nepotyzmowi, np. przepisy dotyczące zakazu służbowej podległości małżonków, krewnych i bliskich, zatrudnienie poprzez postępowanie konkursowe, odpowiedzialność dyscyplinarna za postępowanie uchybiające obowiązkom lub godności zawodu nauczyciela akademickiego, studenta, doktoranta i in. Zasady etyki zawodowej i dobre praktyki w działaniu uczelni zostały uznane za jeden z 10 zasadniczych elementów projektu środowiskowego Strategii rozwoju szkolnictwa wyższego 2010–2020⁵⁷. Sformowano tam szereg rekomendacji dotyczących egzekwowania wymogów kodeksów etycznych wśród studentów, doktorantów, nauczycieli akademickich oraz organy uczelni, a także działań w przypadku naruszenia zasad etycznych⁵⁸.

nia wiążących opinii komisji oraz sposobu finansowania, zmienione w dniu 19 listopada 2013 r., Dz.U. 2010 nr 215 poz. 1413.

55 Uzasadnienie do projektu ustawy 2446, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2446> (dostęp: 26.03.2020).

56 A. Szot, *Ramy prawne w procesie zmian w szkolnictwie wyższym*, [w:] Górniak J. (red.), *Diagnoza szkolnictwa wyższego. Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Część III*, FRP, KRASP, Warszawa 2015, s. 52–53, https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/cz_iii_program_001244_diagnoza.pdf.

57 Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego: 2010–2020 – projekt środowiskowy, KRASP, FRP, UW, 2009, https://www.frp.org.pl/images/zalaczniki/strategia_rozwoju_projekt_srodowiskowy.pdf (dostęp: 30.03.2020).

58 Ibidem, s. 67–68.

W ramach przygotowania założeń do nowej ustawy kwestie etyki w nauce nie były głównym tematem prac trzech zespołów MNiSW⁵⁹. Najbardziej rozwinięte propozycje w tym zakresie zostały sformułowane w projekcie Instytutu Allerhand⁶⁰, w którym jednym z priorytetów reformy miała stać się samoregulacja:

przyjęcie Kodeksu Dobrych Praktyk Akademickich – zbioru niewiążących prawnie (a jedynie siłą autorytetu gremiów uchwalających) zasad postępowania i standardów etycznych o treści ustalonej (i okresowo aktualizowanej) w sposób oddolny, tj. przez przedstawicieli środowiska akademickiego oraz otoczenia społeczno-gospodarczego; polityka przejrzystości uczelni co do stopnia przestrzegania Kodeksu; uwzględnienie specyfiki różnego rodzaju uczelni (zwłaszcza artystycznych, zawodowych) (s. 11).

Ale zdaniem Obywateli Nauki to jest niewystarczające, ponieważ

bez regulacji na poziomie ustawowym sprawy wyjątkowo trudne, jakimi są przypadki naruszeń etyki w nauce, nie będą skutecznie i zdecydowanie rozwiązywane, a oczekiwanie, że uregulowania na poziomie uczelni zapewnią wystarczający poziom zabezpieczenia przed nagannymi praktykami, wydaje się być krokiem w tył w stosunku do obecnej sytuacji. Konsekwencją z pewnością będzie gorsza ochrona pracowników, trudniejsze dochodzenie swoich praw, a także znaczące zwiększenie obciążenia Komisji ds. Etyki w Nauce, która – bez ogólnokrajowych norm prawnych – będzie miała ograniczone pole działania (s. 43).

Dobre praktyki proponowane przez Obywateli Nauki są zawarte w Pakcie dla Nauki⁶¹.

W ramach konferencji programowych Narodowego Kongresu Nauki kwestie związane z etyką badań naukowych były przedmiotem konferencji pt. „Ścieżki kariery akademickiej i rozwój młodej kadry naukowej”, która odbyła się w dniach 26–27 stycznia 2017 r. na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, gdzie w swoim wystąpieniu otwierającym Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego Jarosław Gowin, zwrócił uwagę na problemy związane m.in. „z wyzwaniami dotyczącymi etyki w środowisku naukowym i jego zdolnościami do samoregulacji”⁶². W ramach sesji

59 Zob. Zestawienie głównych tematów etycznych w trzech projektach konkursowych, Obywatele Nauki, 2017, s. 42; A. Muszewska, Ł. Niesiołowski-Spanò, A. Pieniądz (red.), *Opinia Obywateli Nauki na temat projektów założeń do Ustawy 2.0 wraz z rekomendacjami*, Warszawa 2017, <http://obywatelenauki.pl/wp-content/uploads/2017/04/Opinia-Obywateli-Nauki-na-temat-projektów-założeń-do-Ustawy-2.0.pdf> (dostęp: 25.03.2020).

60 http://ustawa20.allerhand.pl/wp-content/uploads/2017/03/Plus_ratio_quam_vis_consuetudinis_ebook_wydanie2.pdf (dostęp: 25.03.2020)

61 http://obywatelenauki.pl/wp-content/uploads/2015/04/Pakt_dla_Nauki.pdf (dostęp: 25.03.2020)

62 *Podsumowanie konferencji programowych Narodowego Kongresu Nauki*, [w:] *Narodowy Kongres Nauki, 19–20 września 2017 r.*, Centrum Kongresowe ICE Kraków, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, s. 108, <https://nkn.gov.pl/archiwum/wp-content/uploads/2017/08/NKN-KR-broszura.pdf> (dostęp: 25.03.2020).

poświęconej wyzwaniom etycznym związanym z karierą naukową podkreślono, że w środowisku naukowym występują wyzwania etyczne, związane m.in. z parametryzacją, i w konsekwencji ze „sztucznym zwiększeniem swojego dorobku poprzez publikowanie częściowych wyników badań w kilku pracach, wielokrotne publikowanie tych samych wyników w różnych opracowaniach czy też nieuzasadnione współautorstwo publikacji”, a także z procesem recenzowania – nieuzasadnionych negatywnych lub pozytywnych (tzw. grzecznościowych) „recenzji projektów, publikacji lub dorobku naukowego innych naukowców”⁶³. We wnioskach z konferencji programowej odnotowano, że „uczestnicy konferencji wskazywali na zasadność utrzymania dotychczasowego charakteru działania uczelnianych komisji dyscyplinarnych i powierzania odpowiedzialności za postępowanie z ujawnionymi przypadkami nierzetelności naukowej uczelniom oraz instytutom naukowym. Jednocześnie podkreślona została potrzeba specjalnego potraktowania niektórych problemów związanych z etyką, m.in. recenzji grzecznościowych (np. pojawił się postulat powołania ciała zajmującego się przypadkami nierzetelnych recenzji, którego oceny mogłyby mieć wpływ na odebranie prawa do recenzowania i zajmowania stanowisk kierowniczych)”⁶⁴.

Oznacza to, że intencją ustawodawcy i celem ustawy w tym zakresie było z jednej strony pozostawienie decyzji w kwestiach etycznych do samoregulacji środowiska akademickiego, tj. na poziomie indywidualnego naukowca oraz na poziomie wspólnoty uczelni działającej w tym zakresie poprzez wyłanianie komisje dyscyplinarne. Z drugiej strony zniesienie przejawów tzw. punktozy jako zjawiska rujnującego etos akademicki i ustanowienie nowych reguł ewaluacji, oceny i awansu nauczycieli akademickich opartej na kryteriach jakości i doskonałości naukowej, przy uwzględnieniu reputacji naukowej, a także poprzez dywersyfikację ścieżek kariery akademickiej. Przepisy poświęcone odpowiedzialności dyscyplinarnej mają dość szczegółowy charakter⁶⁵. Cele ustawodawcy w tym zakresie zostały osiągnięte, chociaż nie eliminuje to w całości problemów natury etycznej w środowisku akademickim⁶⁶. Co więcej, debaty na temat etyki w nauce obecnie zyskują na znaczeniu⁶⁷.

63 *Ścieżki kariery akademickiej i rozwój młodej kadry naukowej. Konferencja programowa Narodowego Kongresu Nauki, 26–27 stycznia 2017 r. Uniwersytet Śląski w Katowicach*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, s. 97–98, https://nkn.gov.pl/archiwum/wp-content/uploads/2017/01/NKN-Katowice-konf-broszura_www_19-01-2017_fin.pdf (dostęp: 25.03.2020).

64 *Podsumowanie konferencji programowych Narodowego Kongresu Nauki*, [w:] *Narodowy Kongres Nauki, 19–20 września 2017 r.*, Centrum Kongresowe ICE Kraków, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, s. 114–115, <https://nkn.gov.pl/archiwum/wp-content/uploads/2017/08/NKN-KR-broszura.pdf> (dostęp: 25.03.2020).

65 Zob. komentarze P. Wojciechowskiego dot. odpowiedzialności dyscyplinarnej w: J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

66 Zob. Archiwum prof. M. Wrońskiego, <https://nfaetyka.wordpress.com/category/archiwum-marka-wronskiego/> (dostęp: 27.05.2020).

67 Zob. Wspólne stanowisko Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Komisji do Spraw Etyki w Nauce przy Polskiej Akademii Nauk w sprawie debaty publicznej z dnia 21 paździer-

9.5. PODSUMOWANIE

Działania rządowe, ministerialne oraz uczelniane kładą obecnie nacisk na walkę z nieprawidłowościami oraz przeciwdziałanie korupcji. Listę dobrych praktyk do ewentualnego stosowania na uczelniach rekomenduje minister⁶⁸. Obejmuje to m.in. działania informacyjne uczelni (zebranie w jednym miejscu i umieszczenie na stronie internetowej właściwej informacji oraz regularne informowanie pracowników), działania wspierające (konsultacje dla pracowników, organizowanie warsztatów, dyskusji, powołanie doradcy ds. etyki), wymianę doświadczeń i dobrych praktyk (zachęcanie do współpracy i wymiany informacji pracowników zajmujących się etyką i polityką antykorupcyjną).

W uczelniach należy stosować dobre praktyki⁶⁹ i (bardziej) odpowiedzialnie traktować problemy związane z etyką i rzetelnością naukową oraz podnosić świadomość wspólnoty uczelni w tym zakresie. Nie dla wszystkich to jest oczywiste, zwłaszcza w czasach otwartej nauki, wyzwań społecznych i globalnych związanych ze sztuczną inteligencją. Należy z jednej strony bezwzględnie przestrzegać przepisów ustawy w zakresie etyki w nauce – powinni to czynić także organy uczelni, nauczyciele akademicki, naukowcy, studenci i doktoranci, każda z tych grup w swoim zakresie. Z drugiej zaś uczelnie powinny rozwijać instrumentarium, „infrastrukturę” wspierające zachowania etyczne i rzetelność badawczą (m.in. powoływać *persons of trust*, pełnomocników, rzeczników, „ambasadorów”, doradców ds. etyki, do których może zwrócić się każdy członek wspólnoty uczelni w sytuacji, gdy pojawił się dylemat etyczny związany z działalnością naukową i zawodową) oraz stosować

nika 2019 r., https://instytucja.pan.pl/images/2019/Wspolne_stanowisko_Rady_Glownej_NauStanowisko_RGniSW_i_KEwN_w_sprawie_debaty_publicznej_-_październik_2019_r_-_na_stronę.pdf, oraz dokument pn. Etyczne aspekty upowszechniania poglądów nienaukowych, Komitet etyki w nauce Polskiej Akademii Nauk, Stanowisko 1/2020 z dnia 24 lutego 2020 r., http://www.ken.pan.pl/images/KomitetEtyki_StanowiskoPseudonauka_Internet_29022020.pdf (dostęp: 27.05.2020).

68 Rekomendacje Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 listopada 2019 r. w sprawie działań edukacyjnych i profilaktycznych mających na celu zapobieganie korupcji w szkolnictwie wyższym, <https://www.gov.pl/web/nauka/rekomendacje-ministra-w-sprawie-dzialan-edukacyjnych-i-profilaktycznych-majacych-na-celu-zapobieganie-korupcji-w-szkolnictwie-wyzszym-i-nauce>, zob. także prezentacja MNiSW Przeciwdziałanie zjawiskom korupcyjnym w obszarze szkolnictwa wyższego, Warszawa, 13 listopada 2019 roku, <https://konstytucjadlanauki.gov.pl/content/uploads/2019/11/mnisw-prezentacja-antykorupcja-kadry-zarzadzajce-uczelnins-13112019-warszawa.pptx> (dostęp: 1.06.2020).

69 Np. Antykorupcja i etyka – procedury, polityki i poradniki, <https://www.biuletyn.pw.edu.pl/Odpowiedzialna-uczelnia/Z-zycia-spolecznosci-PW/Antykorupcja-i-etyka-procedury-polityki-i-poradniki> (dostęp: 1.06.2020).

dobrze praktyki ograniczające konflikty interesów, zwłaszcza gdy dotyczy to członków organów uczelni⁷⁰.

W ramach przyszłej nowelizacji ustawy zasadne byłoby zwiększenie stopnia konsolidacji przepisów w zakresie etyki i rzetelności w nauce, m.in. należy bardziej precyzyjnie uregulować określony na mocy ustawy o PAN status Komisji ds. Etyki w Nauce (być może znowelizować przepisy w tym zakresie, w tym rozporządzenie o trybie prac tej komisji) i rolę Kodeksu etyki pracownika naukowego, a także rozwinąć koncepcję otwartej nauki z uwzględnieniem zasad rzetelności badawczej, w tym etyki publikowania i recenzowania tekstów naukowych. Przepisy ustawowe oraz regulacje uczelniane i środowiskowe powinny brać pod uwagę rekomendacje Komisji Europejskiej dotyczące struktur i procedur rzetelności i etyki naukowej, narzędzi stymulujących jakość i rzetelność, dialogu i komunikacji wszystkich interesariuszy oraz szkoleń i innych form edukacji w tym zakresie.

Problematyka etyki i rzetelności badawczej wymaga szerokiej i szczerzej dyskusji, z uwzględnieniem postaw, zachowań i działań praktycznych, a wsparcie i przywództwo (typu *top-down*) powinny przyczynić się do nadawania tym zagadnieniom charakteru priorytetu w działaniach zarządczych na poziomie uczelni oraz w systemie szkolnictwa wyższego i nauki. W debacie europejskiej na temat powiązania etyki i doskonałości naukowej podkreśla się, że naukowcy, w szczególności młodzi, znajdują się pod wielką presją określoną jako *publish or perish*⁷¹ lub *apply or perish*⁷², co nie sprzyja zakorzenianiu się wartości fundamentalnych nauki i rzetelności badawczej, a „kwantofrenia” („impaktoza” lub „punktoza”) oraz „grantomania”⁷³ wywołują poważne dylematy etyczne i mają niekoniecznie pozytywny wpływ na etos akademicki⁷⁴. Warto zastanowić się nad pytaniami o etos jako pojęcie dotyczące kultury kolegalności i zaufania w środowisku w sytuacji rygorów polityki nastawionej na dokonania indywidualne naukowców. Potrzebna jest analiza „etycznych implikacji rozwiązań prawnych”⁷⁵ oraz poszukiwanie efektywnych rozwiązań

70 Zob. J. Woźnicki, *Komentarz do art. 18 p.s.w.n. pkt 9*, [w:] J. Woźnicki J. (red.), *Komentarz do Ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, s. 93–94.

71 A. Hasgall, *How “publish or perish” damages doctoral research*. 26 November 2019, <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20191126122250602> (dostęp: 1.06.2020).

72 R. Z. Morawski, *Ewolucja modelu kariery naukowej i dylematy etyczne środowiska naukowego*, [w:] Woźnicki J. (red.), *Transformacja Akademickiego Szkolnictwa Wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019*, Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Warszawa 2019, s. 182.

73 Ibidem, s. 178.

74 R. Morawski, *Nauka w czasach biurokracji*, [w:] K. Baranowski, J. Sośnicka (red.), *Inżynier z duszą humanisty*, Wydawnictwo Naukowe Politechniki Łódzkiej, Łódź 2016, <http://www.doktoranci.elka.pw.edu.pl/wp/wp-content/uploads/2015/10/Morawski-2016-Nauka-w-czasach-biurokracji-RZM-2015-10-19.pdf> (dostęp: 1.06.2020).

75 R. Z. Morawski, *Ewolucja modelu kariery naukowej i dylematy etyczne środowiska naukowego*, [w:] Woźnicki J. (red.), *Transformacja Akademickiego Szkolnictwa Wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019*, s. 189.

prawnych i środowiskowych w tym zakresie. Ostatnie opracowania grupy ekspertów środowiskowych pn. Platforma Polityczna Otwartej Nauki, powołanych przez Komisję Europejską, wskazują jednak, że takie podejście zastępuje nowa wizja systemu badań naukowych w Europie (ang. *research system based on shared knowledge* do 2030 r.), bazująca się na wiedzy wspólnej, wiarygodności i rzetelności, transparentności i zaufaniu, dzieleniu się wiedzą i wpływie społecznym. Jednym z elementów nowej wizji jest zakres etyki i rzetelności badawczej, co wymaga opracowywania, przyjęcia, wdrożenia, praktykowania wspólnych standardów rzetelności badań naukowych, właściwych poszczególnym dyscyplinom naukowym, w działalności podmiotów prowadzących badania naukowe, w szczególności finansowanych ze środków publicznych⁷⁶.

Promowanie wartości etyki w nauce oraz zasad rzetelności badawczej powinno znaleźć swoje miejsce wśród priorytetów dokumentu Rady Ministrów zatytułowanego Polityka naukowa państwa, o którym mówi art. 6 ust. 1 ustawy p.s.w.n., oraz w strategiach i działaniach uczelni, zwłaszcza badawczych, a także należeć do misji instytucji przedstawicielskich. Zasadne byłoby, żeby polskie uczelnie badawcze, mające z czasem stać się ośrodkami doskonałości naukowej, wiodącymi w Polsce i respektowanymi w Europie, w swych działaniach uwzględniały rekomendacje Ligi Europejskich Uczelni Badawczych (ang. League of European Research Universities, LERU) dotyczące rzetelności badawczej⁷⁷, m.in. wspierać rzetelne badania; edukować, kształcić naukowców w zakresie rzetelności badawczej (*research integrity*) na wszystkich etapach kariery akademickiej; zapewniać wdrożenie wytycznych instytucjonalnych i struktur wsparcia etyki w nauce; prowadzić przejrzyste i rozliczalne działania oraz wspierać i promować kulturę rzetelności/uczciwości badań naukowych. Warto, by polskie uczelnie stosowały się do tych samych reguł, do których stosują się uczelnie europejskie, mowa tu zwłaszcza o prowadzeniu „powszechnej edukacji w zakresie etyki badań naukowych”⁷⁸.

Przytoczone uwagi i analiza zbiorcza przepisów ustawowych w zakresie etyki w nauce i rzetelności badawczej potwierdzają dążenie ustawodawcy, by w polskim prawie regulacje w tym zakresie wprowadzić w większym stopniu i w sposób bardziej skonsolidowany. Jest to ważny krok – nie pierwszy, ale i nie ostatni – na ścieżce poszukiwania równowagi pomiędzy regulacjami ustawowymi i zasadami samoregulacji środowiskowej w celu podtrzymywania etosu, jakości, rzetelności i zaufania w szkolnictwie wyższym i nauce.

⁷⁶ Zob. European Commission, Final Report of the Open Science Policy Platform, May 2020, <https://ec.europa.eu/research/openscience/index.cfm?pg=open-science-policy-platform> (dostęp: 1.06.2020).

⁷⁷ LERU, Towards a Research Integrity Culture at Universities: From Recommendations to Implementation. LERU advice paper – January 2020, <https://www.leru.org/publications/towards-a-research-integrity-culture-at-universities-from-recommendations-to-implementation> (dostęp: 1.06.2020).

⁷⁸ R. Z. Morawski, *Ewolucja modelu kariery naukowej i dylematy etyczne środowiska naukowego*, [w:] Woźnicki J. (red.), *Transformacja Akademickiego Szkolnictwa Wyższego w Polsce*, s. 189.

Rozdział 10

OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM

Anna Mrozowska

10.1. WSTĘP

Niniejszy rozdział poświęcony został tematyce przetwarzania i ochrony danych osobowych na uczelniach w kontekście podstawowych zasad przetwarzania, bezpieczeństwa oraz naruszeń ochrony danych osobowych. Tematyka ta jest niezwykle obszerna i skomplikowana. W ramach realizacji swoich podstawowych zadań uczelnie na szeroką skalę przetwarzają dane osobowe – studentów, pracowników naukowych i administracyjnych, podmiotów z otoczenia społeczno-gospodarczego, kontrahentów, podmiotów biorących udział w przetargach publicznych, *visiting professors*, dane gromadzone i przetwarzane w ramach prowadzonych badań naukowych czy nawet dane członków zespołu wizytującego Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Jest to tylko przykładowa i dalece niekompletna lista.

Należy zauważyć, że pierwotnie w p.s.w.n. nie było rozdziału poświęconego przetwarzaniu danych osobowych. Pojedyncze przepisy dotyczące danych osobowych rozsiane zostały po całym tym akcie prawnym¹. Dział XIVa („Przetwarzanie danych osobowych”, art. 469 lit. a–469 lit. b) został dodany do ustawy przez art. 162 pkt 3 ustawy z 21 lutego 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz

¹ Artykuł 49 (przetwarzanie danych w systemie bibliotecznym), art. 344 (dane osobowe studentów w systemie POL-on), art. 345 (dane osobowe osób ubiegających się o stopień doktora w systemie POL-on), art. 352 (monitoring absolwentów a ich dane osobowe), art. 381 (dane osobowe osób oceniających wnioski o przyznanie środków finansowych).

uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (dalej: RODO)². Wprowadzone przepisy w niezwykle wąskim zakresie uregulowały kwestię przetwarzania danych osobowych, dotyczą bowiem tylko obowiązku sprostowania danych osobowych oraz zasady przetwarzania danych osobowych do badań naukowych i prac rozwojowych. Nie mają one charakteru kompleksowego, należy osadzić je w szerszym kontekście powszechnie obowiązującego prawa.

Problematyka danych osobowych to nie tylko RODO oraz ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1000), ale również ok. 200 polskich ustaw sektorowych, które w szerszym bądź węższym aspekcie dotyczą omawianych zagadnień. Z punktu widzenia uczelni oprócz p.s.w.n., należy w szczególności zwrócić uwagę na takie akty jak:

- ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych – w szczególności kwestia wykorzystywania i rozpowszechniania wizerunku, który wpisuje się zarówno w katalog danych osobowych, jak i w katalog dóbr osobistych³;
- ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy – dane pracowników naukowych i administracyjnych oraz wymogi prawne dotyczące wdrożenia monitoringu wizyjnego i innych form weryfikacji pracy⁴;
- ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną – w szczególności działania marketingowe i obowiązki związane z prowadzeniem stron internetowych⁵;
- ustawa z dnia z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne – w szczególności działania marketingowe⁶;
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy – w szczególności funkcjonowanie biur karier⁷;
- ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych – dane osobowe w ramach zamówień publicznych⁸;
- ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach – dane osobowe studentów, pracowników spoza Polski⁹;
- ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej¹⁰ – ochrona danych osobowych a dostęp do informacji publicznej.

W zależności od prowadzonych działań należy zwracać uwagę na podstawy prawne, sposoby, okres przechowywania oraz bezpieczeństwo przetwarzania danych osobowych i szukać wskazówek również w polskim prawie powszechnie obowiązującym.

2 Dz.U. poz. 730.

3 Dz.U. z 1994 r. Nr 24, poz. 83.

4 Dz.U. z 1974 r. Nr 24, poz. 141.

5 Dz.U. z 2017 r. poz. 1219.

6 Dz.U. z 2017 r. poz. 1907.

7 Dz.U. z 2018 r. poz. 1265 ze zm.

8 Dz.U. z 2019 r. poz. 1843.

9 Dz.U. z 2013 r. poz. 1650.

10 Dz.U. z 2001 r. Nr 112, poz. 1198.

jącym. Źródłem wiedzy o m.in. podstawach, zakresie i czasie przetwarzania danych osobowych są także regulacje zawarte w rozporządzeniach wykonawczych do p.s.w.n.

Zgodnie z założeniami przyjętymi w ramach monografii analizie zbiorczej podlegają zagadnienia, które uznane zostały przez autorkę za kluczowe w kontekście podstawowych zasad i prawidłowego zabezpieczania danych osobowych. W celu zapewnienia praktycznego wymiaru publikacji omówione zostały zagadnienia dotyczące incydentów i naruszeń ochrony danych.

RODO zmieniło podejście do ochrony danych osobowych na proaktywne, oparte na ryzyku. Nie ma uniwersalnych rozwiązań, które można zastosować – każdy administrator danych, czyli obecnie każda uczelnia, musi indywidualnie pochylić się nad swoim system przetwarzania danych osobowych w celu odpowiedniego dostosowania zabezpieczeń, procedur oraz dokumentacji do unijnej regulacji.

10.2. WYKAZ OBSZARÓW REGULACJI O KLUCZOWYM ZNACZENIU

Zgodnie z konwencją niniejszej publikacji poniżej przedstawiono zestawienie tabelaryczne „Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu”. W przejrzysty sposób przedstawiono w nim pojęcia podstawowe oraz przepisy uznane przez autorkę za kluczowe dla tematyki podstawowych zasad przetwarzania oraz bezpieczeństwa i jego naruszenia. W uwagach wskazane zostały maksymalne możliwe wymiary kar, które może nałożyć prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych za brak wdrożenia lub niewłaściwe wdrożenie wskazanych przepisów.

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Przetwarzanie i ochrona danych osobowych

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
OGÓLNE ZASADY PRZETWARZANIA DANYCH OSOBOWYCH art. 5 RODO art. 25 RODO	<ul style="list-style-type: none"> • zasada zgodności z prawem, rzetelności i przejrzystości • zasada ograniczenia celu przetwarzania danych • zasada minimalizacji danych • zasada prawidłowości danych • zasada ograniczenia przechowania danych • zasada integralności i poufności danych • zasada rozliczalności. • zasada <i>privacy by design</i> i <i>privacy by default</i> 	25 maja 2018 r. – rozpoczęcie obowiązywania RODO	możliwe kary: <ul style="list-style-type: none"> • do 100 tys. zł (art. 102 ust. 1 u.o.d.o.) w stosunku do jednostek sektora finansów publicznych (w tym uczelni publicznych) • do 20 mln euro przy naruszeniu zasad z art. 5 RODO, do 10 mln przy naruszeniu art. 25 RODO (art. 101 u.o.d.o. w zw. z art. 83 ust. 5 lit. b RODO) w przypadku uczelni niepublicznych

Tabela 1. Wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu. Przetwarzanie i ochrona danych osobowych (ciąg dalszy)

Pojęcia podstawowe i przypisane do nich obszary regulacji	Słowa kluczowe	Sposób i stopień wdrożenia	Uwagi
ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA DANYCH OSOBOWYCH art. 24 RODO art. 32 RODO art. 35 RODO art. 36 RODO art. 469b p.s.w.n.	<ul style="list-style-type: none"> analiza ryzyka parametry analizy ryzyka ocena skutków dla ochrony danych bezpieczeństwo danych w ramach prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych 	25 maja 2018 r. – rozpoczęcie obowiązywania RODO	możliwe kary: <ul style="list-style-type: none"> do 100 tys. zł (art. 102 ust. 1 u.o.d.o.) w stosunku do jednostek sektora finansów publicznych (w tym uczelni publicznych) do 10 mln euro (art. 101 u.o.d.o. w zw. z art. 83 ust. 5 lit. b RODO) w przypadku uczelni niepublicznych
NARUSZENIA OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH art. 33 RODO art. 34 RODO	<ul style="list-style-type: none"> incydenty i naruszenia przykłady najczęstszych naruszeń ochrony danych w uczelniach obowiązki wobec prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych i osób, których dotyczy naruszenie 	25 maja 2018 r. – rozpoczęcie obowiązywania RODO	możliwe kary: <ul style="list-style-type: none"> do 100 tys. zł (art. 102 ust. 1 u.o.d.o.) w stosunku do jednostek sektora finansów publicznych (w tym uczelni publicznych) do 20 mln euro (art. 101 u.o.d.o. w zw. z art. 83 ust. 5 lit. b RODO) w przypadku uczelni niepublicznych

10.3. ANALIZA ZBIORCZA I OCENA SYNTETYCZNA WYBRANYCH KIERUNKÓW REGULACJI WRAZ Z UZASADNIENIEM

Podstawowe **zasady** przetwarzania danych osobowych znalazły się w początkowej części RODO – w art. 5 (rozdział II), przed innymi fundamentalnymi regulacjami, takimi jak przesłanki legalności przetwarzania danych (art. 6 i 9 RODO). Ten zabieg redakcyjny był zamierzony i jednoznacznie wskazuje kluczowe znaczenie regulacji. Co również należy podkreślić, za ich nieprzestrzeganie grozi najwyższy wymiar kar administracyjnych. Ze względu na pryzmat tych zasad uczelnie muszą dokonywać analizy swoich systemów oraz zakresu przetwarzanych danych osobowych.

Pierwszą z zasad jest **zgodność z prawem, rzetelność i przejrzystość**. Zasada ta to nic innego jak obowiązek przetwarzania danych osobowych na podstawie przesłanek legalności z art. 6 lub art. 9 RODO. W sektorze szkolnictwa wyższego główną przesłanką przetwarzania danych będzie wypełnianie obowiązku prawnego (art. 6 ust. 1 lit. c RODO), realizacja umów (art. 6 ust. 1 lit. b RODO) oraz wykonywania zadań realizowanych w interesie publicznym lub w ramach sprawowania władzy publicznej (art. 6 ust. 1 lit. e RODO). Jeżeli przetwarzanie nie mieści się w ra-

mach innych przesłanek legalizujących, w szczególności nie wynika z zadań uczelni wskazanych w przepisach sektorowych, należy pozyskać wyraźną zgodę na przetwarzanie danych osobowych (art. 7 RODO), np. w przypadku zamiaru przesyłania treści marketingowych swoim absolwentom czy osobom, które przy pierwszym podejściu nie uzyskały pozytywnego wyniku rekrutacyjnego¹¹. Na to, jak należy rozumieć rzetelność i przejrzystość, wskazują motywy 39, 58 oraz 60 preambuły RODO. Syntetycznie rzecz ujmując: zasady te będą realizowane poprzez spełnienie przez administratora obowiązków informacyjnych względem osób, których dane dotyczą (art. 13 i 14 RODO), oraz używanie w tym celu zrozumiałego języka komunikacji.

Drugą zasadą jest **ograniczenie celu przetwarzania danych**. Dane osobowe muszą być zbierane w konkretnych, wyraźnych i prawnie uzasadnionych celach i nieprzetwarzane dalej w sposób niezgodny z tymi celami. Wyjątkiem jest dalsze przetwarzanie danych do celów archiwalnych w interesie publicznym, do celów badań naukowych lub historycznych lub do celów statystycznych – działanie takie jest traktowane jako zgodne z prawem oraz pierwotnymi celami. Dla przykładu: gdy uczelnia organizuje konferencję naukową, ma prawo wykorzystywać dane osobowe uczestników w celach niezbędnych do organizacji i rozliczenia wydarzenia. Nie ma jednak automatycznie prawa, bez uzyskania stosownej zgody, do późniejszego kontaktu, np. w celu poinformowania o innych inicjatywach uczelni.

Trzecią z naczelných zasad, określonych w art. 5 RODO, jest **minimalizacja danych**. Zgodnie nią, zakres przetwarzanych danych powinien być taki, jaki jest niezbędny do osiągnięcia określonego celu przetwarzania danych. Każdy administrator musi dokonać selekcji danych i wybrać tylko te, które są adekwatne do zrealizowania celu. W przypadku przetwarzania danych studentów dopuszczalny zakres przetwarzanych danych determinować w szczególności będzie rozporządzenie MNiSW z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów, które określa sposób prowadzenia dokumentacji przebiegu studiów, sporządzania duplikatów i odpisów dokumentów oraz dokonywania sprostowań i zmian danych osobowych w dokumentach. Na gruncie art. 352 ust. 14 p.s.w.n. uczelnia może prowadzić monitoring swoich absolwentów w celu dostosowania programu studiów do potrzeb rynku pracy. Uczelnia w takim przypadku ma prawo przetwarzać dane osobowe absolwentów obejmujące: imiona i nazwisko; adres do korespondencji; adres poczty elek-

11 Uzupełniając, należy podkreślić, że kwestie przesyłania informacji handlowej bądź w ramach marketingu bezpośredniego regulowane są przepisami ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną oraz Prawa telekomunikacyjnego. Artykuł 10 ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną stanowi, że zakazane jest przesyłanie niezamówionej informacji handlowej skierowanej do oznaczonego odbiorcy będącego osobą fizyczną za pomocą środków komunikacji elektronicznej, w szczególności poczty elektronicznej. Informację handlową uważa się za zamówioną, jeżeli odbiorca wyraził zgodę na otrzymywanie takiej informacji, w szczególności udostępnił w tym celu identyfikujący go adres elektroniczny. Artykuł 172 ust. 1 Prawa telekomunikacyjnego wskazuje, że używanie telekomunikacyjnych urządzeń końcowych dla celów marketingu bezpośredniego jest dozwolone jedynie, gdy abonent lub użytkownik końcowy uprzednio wyrazi na to zgodę.

tronicznej. Dane nauczycieli akademickich oraz pracowników administracyjnych i technicznych, które uczelnia ma prawo przetwarzać, można określić m.in. poprzez analizę p.s.w.n., oraz art. 22[1] ustawy Kodeks pracy. Uczelnia bez zgody lub innej podstawy prawnej nie ma prawa gromadzić szerszego zakresu danych niż określone enumeratywnie we wskazanych aktach prawnych.

Zasada **prawidłowości danych** sprowadza się do tego, aby stworzone zostały odpowiednie rozwiązania techniczne oraz organizacyjne umożliwiające korygowanie nieprawidłowych lub nieaktualnych danych. Zasada jest powiązana z uprawnieniem osoby, której dane przetwarzamy do sprostowania swoich danych¹². Przykładowo, *lex specialis* w tym przedmiocie znajdziemy w § 25 i 26 rozporządzenia w sprawie studiów.

Piątą zasadą, najbardziej problematyczną dla wszystkich podmiotów przetwarzających dane osobowe, jest **ograniczenie przechowania danych** (zasada ograniczonego czasu). Sprowadza się do tego, aby okres przetwarzania danych był ograniczony do czasu, jaki jest niezbędny do tego, by osiągnąć założony cel przetwarzania danych. Po tym okresie dane należy usunąć – przetwarzane w formie zarówno papierowej, jak i elektronicznej. Ponownie, aby zrealizować niniejszą zasadę, należy się pochylić nad przepisami sektorowymi. Zgodnie z rozporządzeniem o studiach, co do zasady teczkę akt osobowych studenta przechowuje się w archiwum uczelni przez okres 50 lat. Jeżeli natomiast chodzi o kopie dokumentów kandydatów nieprzyjętych na pierwszy rok studiów wraz z kopią pisma, na podstawie którego zwrócono kandydatowi złożone oryginały dokumentów, należy je usunąć po sześciu mie-

12 Zgodnie z art. 16 RODO: „Osoba, której dane dotyczą, ma prawo żądania od administratora niezwłocznego sprostowania dotyczących jej danych osobowych, które są nieprawidłowe. Z uwzględnieniem celów przetwarzania osoba, której dane dotyczą, ma prawo żądania uzupełnienia niekompletnych danych osobowych, w tym poprzez przedstawienie dodatkowego oświadczenia”. Możemy wyróżnić dwie formy sprostowania danych: sprostowanie rozumiane jako poprawienie nieprawidłowych danych oraz sprostowanie rozumiane jako uzupełnienie niekompletnych danych. Jednocześnie stanowi on o żądaniu sprostowania i żądaniu uzupełnienia – a nie o sprostowaniu i uzupełnieniu. Sformułowanie tego przepisu w ten sposób jasno wskazuje, że skorelowany z omawianym uprawnieniem obowiązek administratora nie ma charakteru bezwzględnego i administrator w określonych sytuacjach może odmówić uwzględnienia żądań osoby, której dane dotyczą. M. Czerniawski, [w:] *RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz*, red. E. Bielak-Jomaa, D. Lubasz, Warszawa 2018, dostęp: LEX. Nieprawidłowość może polegać na niezgodności ze stanem faktycznym, nieaktualności, błędnym zapisie lub innych wadach, które sprawiają, że dane mogą być uznane za nieprawidłowe. Będą to zarówno pomyłki pisarskie, jak i sytuacje utraty aktualności danych (np. zmiana miejsca zamieszkania, zmiana nazwiska, zmiana danych kontaktowych). P. Fajgielski, *Komentarz do rozporządzenia nr 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)*, [w:] idem, *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2018, dostęp: LEX. Zob. więcej: A. Mrozowska, *Dział XIVa Przetwarzanie danych osobowych*, [w:] Woźnicki J. (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

siącach. W przypadku monitoringu absolwentów uczelnia przetwarza te dane przez okres nie dłuższy niż 10 lat od dnia ukończenia studiów przez absolwenta. Każda uczelnia powinna posiadać instrukcję kancelaryjną oraz wyraźnie wdrożone zasady retencji danych. Należy zauważyć, że wiele podmiotów publicznych nie aktualizuje swoich instrukcji kancelaryjnych mimo istotnych zmian w prawie. W ostatnich dwóch latach najwięcej zmian zaszło w zakresie dokumentacji pracowniczej. Przykładowo: obecnie okres przechowywania dokumentacji pracowniczej można podzielić na trzy grupy:

- zatrudnionych po 1 stycznia 2019 r. (akta przechowuje się 10 lat);
- zatrudnionych między 1 stycznia 1999 a 31 grudnia 2018 r. (co do zasady akta przechowuje się przez 50 lat, jednakże pracodawca po spełnieniu określonych warunków może skorzystać ze skróconego, 10-letniego okresu);
- zatrudnionych przed 1 stycznia 1999 r. (akta przechowuje się przez 50 lat)¹³.

Podkreślić również należy, że nie wszystkie sytuacje przetwarzania danych uregulowane zostały w instrukcjach kancelaryjnych. Uczelnie w wielu przypadkach muszą samodzielnie określić okres retencji danych, po upływie którego zostaną one usunięte, np. dane osobowe przetwarzane przy projektach badawczych, konferencjach naukowych, różne rodzaje korespondencji bieżącej. Usuwanie danych po upływie określonego okresu jest stosunkowo proste w przypadku danych papierowych przechowywanych w archiwach uczelni. Należy mieć jednak świadomość, że dane osobowe przetwarzane są również na komputerach służbowych pracowników, uczelnianej poczcie e-mail, w ramach różnych jednostek organizacyjnych czy zespołach badawczych. Wszędzie tam również należy zapewnić przestrzeganie zasady ograniczonego czasu, co jest ogromnym wyzwaniem administracyjnym. Podczas swojego wieloletniego doświadczenia audytorskiego autorka nie spotkała się jeszcze z przypadkiem podmiotu, zarówno z sferze publicznej, jak i prywatnej, który w pełni poprawnie realizowałby omawianą zasadę.

Kolejną zasadą, którą wyróżniamy w art. 5 RODO, jest **integralność i poufność** danych. Zgodnie z nią dane osobowe muszą być przetwarzane w sposób zapewniający odpowiednie ich bezpieczeństwo, w tym ochronę przed niedozwolonym lub niezgodnym z prawem przetwarzaniem oraz przypadkową utratą, zniszczeniem lub uszkodzeniem, za pomocą odpowiednich środków technicznych lub organizacyjnych. Odpowiednie środki będą zawsze pojęciem niedookreślonym, z czasem zostaną w pewnym zakresie doprecyzowane w kodeksach postępowania i w drodze dobrych praktyk¹⁴.

Zasada rozliczalności stanowi klamrę dla wszystkich powyższych zasad – stwierdza, że administrator jest odpowiedzialny za ich realizację i musi być w stanie

13 Zob. rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 grudnia 2018 r. w sprawie dokumentacji pracowniczej (Dz.U. 2018 poz. 2369).

14 W trakcie opracowywania jest Kodeks postępowania w zakresie ochrony danych osobowych (dla uczelni medycznych) – autor: Uczelnie Członkowskie Konferencji Rektorów Akademickich Uczelni Medycznych, <https://uodo.gov.pl/pl/426/1108> (dostęp: 6.06.2020).

wykazać ich przestrzeganie. Każda uczelnia musi wdrożyć takie procedury i korzystać z takich narzędzi, które umożliwią spełnienie tego obowiązku.

Poza podstawowymi, ogólnymi zasadami wynikającymi z art. 5 RODO obowiązują dwie nowe zasady, generujące po stronie administratorów **obowiązek uwzględniania ochrony danych już w fazie projektowania** (*privacy by design*) **oraz wdrożenia domyślnych ustawień prywatności** (*privacy by default*) – art. 25 RODO. Wprowadzają one obowiązek uwzględniania ochrony danych i prywatności na każdym etapie tworzenia oraz istnienia systemu (procedur, dokumentacji oraz sprzętu) do przetwarzania danych osobowych. Zasady ochrony prywatności powinny być elementem każdego projektu zakładającego przetwarzanie danych osobowych w taki sposób, aby od samego początku jego istnienia ochrona prywatności stanowiła jego część składową. RODO nakłada na nas obowiązek prewencji, a nie wyłącznie podejmowania działań naprawczych. Każda uczelnia musi wykazać, że spełnia te wymogi. Europejska Agencja ds. Bezpieczeństwa Sieci i Informacji¹⁵ zaproponowała wdrożenie następujących elementów strategii w uwzględnianiu ochrony danych jako opcji domyślnej i na etapie projektowania:

- minimalizacja danych: zakres danych osobowych powinien być ograniczony do minimum; dla każdego projektu administrator powinien oszacować, jakie dane są niezbędne do realizacji celu oraz jak długo powinien je przetwarzać;
- ukrycie danych: dane osobowe i ich wzajemne relacje powinny być ukryte przed prostym dostępem nieograniczonego kręgu osób; należy to rozumieć nie tylko jako wprowadzenie opcji widoku publiczny/prywatny, lecz szerzej, np. przez wdrożenie narzędzi antyśledzących, szyfrowania, pseudonimizacji, maskowania tożsamości, deidentyfikacji, anonimizacji w określonych przypadkach;
- separacja danych: dane osobowe powinny być przetwarzane w sposób rozproszony;
- agregacja danych: dane osobowe zbiorcze powinny być przetwarzane na najwyższym poziomie agregacji i przy najmniejszych możliwych szczegółach, w których są (nadal) użyteczne (np. anonimizacja lub pseudonimizacja, w zależności od okoliczności);
- przejrzystość przetwarzania: osoby, których dane dotyczą, powinny być odpowiednio informowane za każdym razem, gdy ich dane są przetwarzane, w jaki sposób jest to robione (np. widok publiczny/prywatny);
- kontrola: osoby, których dane dotyczą, powinny mieć możliwość wpływania na to, w jaki sposób ich dane są przetwarzane i komu są udostępniane;
- egzekwowanie: polityka prywatności zgodna z wymogami prawnymi powinna być dostępna i egzekwowana (należy w niej opisać mechanizmy ochrony danych, których przestrzega administrator);

15 European Network and Information Security Agency, *Privacy by design in big data*, Heraklion 2015, s. 22, <https://www.enisa.europa.eu/publications/big-data-protection> (dostęp: 4.06.2020 r.).

- zgodność: administrator musi być w stanie wykazać zgodność z obowiązującą polityką prywatności i wszelkimi obowiązującymi wymogami prawnymi.

Co należy podkreślić, zasady *privacy by design* i *privacy by default* odnoszą się do procesów przetwarzania, nie tylko wyboru odpowiednich narzędzi, systemów czy aplikacji. Każda uczelnia powinna w tej mierze opracować stosowne procedury, ponieważ oprócz powtarzalnych działań, związanych z obsługą studentów czy pracowników, w sposób rozproszony powstają nowe procesy związane z przetwarzaniem danych, np. w zakresie realizacji projektów z Narodowego Centrum Nauki (NCN) czy Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (NCBR)¹⁶. Należy wyznaczyć osoby odpowiedzialne za zdefiniowanie właściwych wymagań oraz przygotowanie dokumentów potwierdzających zgodność z przyjętymi zasadami – może to być np. kierownik jednostki organizacyjnej czy kierownik projektu naukowego. Jest to niezwykle ważne, gdyż w przypadku zaistnienia incydentu i ewentualnej kontroli ze strony Urzędu Ochrony Danych Osobowych uczelnia będzie w stanie wykazać, że dochowała należytej staranności podczas wdrażania nowych rozwiązań.

Przestrzeganie powyższych zasad, w szczególności integralności, poufności, *privacy by design* oraz *privacy by default*, ma wzmacniać **bezpieczeństwo danych osobowych**. Nie ma jednego pewnego rozwiązania w tym zakresie, które by można wdrożyć. Artykuł 32 RODO w zw. z art. 24 RODO¹⁷ jest podstawowy i w rzeczy-

¹⁶ Nad tematem przetwarzania danych osobowych przy realizacji projektów należy się bardzo wnikliwie pochylić. Uczelnia nie zawsze bądź w niepełnym zakresie jest administratorem tych danych. Pełniąc funkcję podmiotu przetwarzającego (art. 28 RODO), ma zupełnie inne obowiązki. Tak jest np. w przypadku programu PO WER. Zob. więcej: *Przewodnik po danych osobowych w projektach PO WER dla Wnioskodawców i Beneficjentów*, <https://www.ncbr.gov.pl/o-centrum/aktualnosci/szczegoly-aktualnosci/news/przewodnik-po-danych-osobowych-w-projektach-po-wer-dla-wnioskodawcow-i-beneficjentow-45087/>.

¹⁷ Artykuł 24 RODO:

- „1. Uwzględniając charakter, zakres, kontekst i cele przetwarzania oraz ryzyko naruszenia praw lub wolności osób fizycznych o różnym prawdopodobieństwie i wadze zagrożenia, administrator wdraża odpowiednie środki techniczne i organizacyjne, aby przetwarzanie odbywało się zgodnie z niniejszym rozporządzeniem i aby móc to wykazać. Środki te są w razie potrzeby poddawane przeglądom i uaktualniane.
2. Jeżeli jest to proporcjonalne w stosunku do czynności przetwarzania, środki, o których mowa w ust. 1, obejmują wdrożenie przez administratora odpowiednich polityk ochrony danych.
3. Stosowanie zatwierdzonych kodeksów postępowania, o których mowa w art. 40, lub zatwierzonego mechanizmu certyfikacji, o którym mowa w art. 42, może być wykorzystane jako element dla stwierdzenia przestrzegania przez administratora ciężących na nim obowiązków”.

Artykuł 32 RODO:

- „1. Uwzględniając stan wiedzy technicznej, koszt wdrażania oraz charakter, zakres, kontekst i cele przetwarzania oraz ryzyko naruszenia praw lub wolności osób fizycznych o różnym prawdopodobieństwie wystąpienia i wadze zagrożenia, administrator i podmiot przetwa-

wistości jest on jedynym przepisem określającym oczekiwany **poziom bezpieczeństwa danych osobowych**. Zgodnie z tym przepisem administrator zobowiązany jest zapewnić stopień bezpieczeństwa danych osobowych odpowiadający ryzyku naruszenia praw lub wolności osób fizycznych. W związku z tym konieczne jest przeprowadzenie szczegółowej **analizy ryzyka**. Uczelnie powinny uwzględnić zwłaszcza narzędzia i urządzenia, za pomocą których przetwarzane są dane, miejsca, w których do takiego przetwarzania dochodzi (np. dziekanaty, sekretariaty, szkoły doktorskie, archiwa, pomieszczenia, w których przechowywane są prace/projekty studentów itd.), oraz całość infrastruktury informatycznej. Konieczne jest również pochylenie się nad powszechnym w uczelniach problemem – logowania się przez nauczycieli akademickich do systemów, tj. USOSweb, przy użyciu osobistych komputerów. Nie ma jednego obowiązującego sposobu przeprowadzenia analizy ryzyka – administrator powinien samodzielnie określić kryteria i mechanizmy postępowania z ryzykiem, w tym kryteria akceptacji ryzyka¹⁸. Można w tym zakresie

rzający wdrażają odpowiednie środki techniczne i organizacyjne, aby zapewnić stopień bezpieczeństwa odpowiadający temu ryzyku, w tym między innymi w stosownym przypadku:

- a) pseudonimizację i szyfrowanie danych osobowych;
 - b) zdolność do ciągłego zapewnienia poufności, integralności, dostępności i odporności systemów i usług przetwarzania;
 - c) zdolność do szybkiego przywrócenia dostępności danych osobowych i dostępu do nich w razie incydentu fizycznego lub technicznego;
 - d) regularne testowanie, mierzenie i ocenianie skuteczności środków technicznych i organizacyjnych mających zapewnić bezpieczeństwo przetwarzania.
2. Oceniając, czy stopień bezpieczeństwa jest odpowiedni, uwzględnia się w szczególności ryzyko wiążące się z przetwarzaniem, w szczególności wynikające z przypadkowego lub niezgodnego z prawem zniszczenia, utraty, modyfikacji, nieuprawnionego ujawnienia lub nieuprawnionego dostępu do danych osobowych przesyłanych, przechowywanych lub w inny sposób przetwarzanych.
 3. Wywiązywanie się z obowiązków, o których mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, można wykonać między innymi poprzez stosowanie zatwierdzonego kodeksu postępowania, o którym mowa w art. 40 *kodeksy postępowania* lub zatwierdzonego mechanizmu certyfikacji, o którym mowa w art. 42 *certyfikacja*.
 4. Administrator oraz podmiot przetwarzający podejmują działania w celu zapewnienia, by każda osoba fizyczna działająca z upoważnienia administratora lub podmiotu przetwarzającego, która ma dostęp do danych osobowych, przetwarzała je wyłącznie na polecenie administratora, chyba że wymaga tego od niej prawo Unii lub prawo państwa członkowskiego¹⁸.
- 18 Motyw 76 RODO: „**Prawdopodobieństwo i powagę ryzyka naruszenia praw lub wolności osoby, której dane dotyczą, należy określić przez odniesienie się do charakteru, zakresu, kontekstu i celów przetwarzania danych. Ryzyko należy oszacować na podstawie obiektywnej i rzeczowej analizy, w ramach której stwierdza się, czy z operacjami przetwarzania danych wiąże się ryzyko lub wysokie ryzyko.**”

Motyw 83 RODO: „W celu zachowania bezpieczeństwa i zapobiegania przetwarzaniu niezgodnemu z niniejszym rozporządzeniem **administrator lub podmiot przetwarzający powinien oszacować ryzyko** właściwe dla przetwarzania **oraz wdrożyć środki** – takie jak szyfrowanie – **minimalizujące to ryzyko**. Środki takie powinny zapewnić odpowiedni poziom bezpieczeństwa,

posiłkować się normą PN-ISO/IEC 27005, wytycznymi organu nadzorczego, dokumentem PIA Methodology CNIL June 2015 czy dokumentem Information Systems Audit and Control Association (ISACA). Na potrzeby niniejszej publikacji autorka przedstawiła wypracowaną przez siebie metodologię:

- w poradniku *Podejście oparte na ryzyku według RODO* Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych wskazał, w jaki sposób należy definiować ryzyko¹⁹: używane w RODO pojęcie ryzyka można utożsamiać z „ryzykiem” zdefiniowanym w normie ISO/IEC 27005:2011 jako „wpływ niepewności na cele”;
- ryzyko jest czymś negatywnym, co może niekorzystnie wpłynąć na osiągnięcie celu przez wywołanie niepożądanych skutków ubocznych, a w skrajnym przypadku – niezrealizowanie celu przetwarzania; Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych (GIODO – organ nadzorczy przed PUODO) wskazał tu przykład: dla prawidłowego wykonania usługi transmisji danych niekorzystnym skutkiem ubocznym może być:
 - ujawnienie treści przekazywanych informacji nieuprawnionym osobom;
 - nieuprawniona zmiana przekazywanych informacji;
 - niewykonanie usługi, tj. niedostarczenie danych do wskazanego adresu;
- w normie ISO/IEC 27005:2011 wyjaśnia się ponadto, że ryzyko w bezpieczeństwie informacji jest związane z potencjalną sytuacją, w której określone zagrożenie może skutkować wykorzystaniem podatności aktywów lub grupy aktywów, powodując w ten sposób szkodę dla organizacji;
- ryzyko to jest często wyrażane jako kombinacja dwóch czynników: następstw zdarzenia bezpieczeństwa informacji i prawdopodobieństwa wystąpienia tego zdarzenia;
- analizowane ryzyko należy pojmować jako miarę potencjalnego naruszenia praw i wolności osób fizycznych, których dane osobowe są przetwarzane.

Aby zmierzyć ryzyko, należy je stopniować według przyjętej skali. RODO posługuje się dość ograniczoną skalą:

w tym poufność, oraz uwzględniać stan wiedzy technicznej oraz koszty ich wdrożenia w stosunku do ryzyka i charakteru danych osobowych podlegających ochronie. **Oceniając ryzyko w zakresie bezpieczeństwa danych, należy wziąć pod uwagę ryzyko związane z przetwarzaniem danych osobowych – takie jak przypadkowe lub niezgodne z prawem zniszczenie, utracenie, zmodyfikowanie, nieuprawnione ujawnienie lub nieuprawniony dostęp do danych osobowych przesyłanych, przechowywanych lub w inny sposób przetwarzanych – i mogące w szczególności prowadzić do uszczerbku fizycznego, szkód majątkowych lub niemajątkowych”.**

¹⁹ *Jak rozumieć podejście oparte na ryzyku? Poradnik RODO. Podejście oparte na ryzyku. Część 1*, Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych, Warszawa 2018, s. 6, <https://uodo.gov.pl/pl/123/208> (dostęp: 11.06.2020).

- właściwe ryzyko (jako akceptowalne względem danego przetwarzania – np. motyw 83);
- ryzyko (wielokrotnie);
- wysokie ryzyko (odnośnie do Oceny Ochrony Danych Osobowych (OSOD) i powiadamiania osób o naruszeniach – wyjaśnione w dalszej części rozdziału).

W analizie ryzyka przeprowadzanej w związku z procesami przetwarzania danych osobowych najbardziej adekwatna i przydatna jest analiza ryzyka przy użyciu metod wskaźnikowych. W ich przypadku wartościowanie ryzyka opiera się na obliczeniu wartości wskaźnika, który stanowi iloczyn określonych wag **parametrów**. Na podstawie obliczonych współczynników ryzyka naruszenia praw lub wolności osób, których dane osobowe podlegają przetwarzaniu, możliwe jest określenie kryterium akceptowalności ryzyka oraz postępowania w przypadku zdiagnozowania ryzyka o oznaczonej wartości. Dla zobrazowania analizy ryzyka przyjmuje się istnienie dwóch **parametrów**:

- prawdopodobieństwo zdarzenia;
- skutek zdarzenia.

U podstaw przyjęcia zastosowania tych parametrów leży założenie, że częstotliwość występowania zagrożeń jest różna i ma bezpośredni wpływ na ryzyko. Ryzyko to należy także oceniać przez pryzmat skutków zdarzenia, które może wystąpić.

W celu określenia prawdopodobieństwa zdarzenia można przykładowo przyjąć stopniowanie przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2. Parametry analizy ryzyka – prawdopodobieństwo. Przykładowy wykaz współczynników prawdopodobieństwa wystąpienia zagrożenia

Współczynnik	Ocena	Opis
5	prawie pewne lub pewne	zagrożenie występuje często (raz w tygodniu) lub regularnie, lub jego wystąpienie jest bardzo prawdopodobne z innych przyczyn
3	możliwe	zagrożenie wystąpiło w ostatnim półroczu lub zdarza się nieregularnie, lub jego wystąpienie jest średnio prawdopodobne z innych przyczyn
1	rzadkie i mało prawdopodobne	zagrożenie nie wystąpiło ani razu w ostatnim półroczu lub jego wystąpienie jest mało prawdopodobne z innych przyczyn

Źródło: opracowanie własne.

W celu określenia skutku zdarzenia można przykładowo przyjąć stopniowanie przedstawione w tabeli 3.

Tabela 3. Parametry analizy ryzyka – skutek. Przykładowy wykaz współczynników skutku wystąpienia zagrożenia

Współczynnik	Ocena	Opis
5	krytyczny/wysoki	wystąpienie zagrożenia powoduje istotne i nieodwracalne naruszenia praw lub wolności osób, których dane osobowe podlegają przetwarzaniu
3	średni	wystąpienie zagrożenia powoduje istotne i odwracalne naruszenia praw lub wolności osób, których dane osobowe podlegają przetwarzaniu, lub naruszenia te są trudno odwracalne
1	znikomy	wystąpienie zagrożenia powoduje mało istotne naruszenia praw lub wolności osób, których dane osobowe podlegają przetwarzaniu
0	żaden/nie dotyczy	wystąpienie zagrożenia nie powoduje naruszenia praw lub wolności osób, których dane osobowe podlegają przetwarzaniu

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie wyżej opisanych parametrów możliwe jest obliczenie wartości ryzyka wywołanego określonym zagrożeniem. W tym celu należy posłużyć się wzorem:

$$R = Wp \times Ws,$$

gdzie:

R = współczynnik ryzyka;

Wp = współczynnik prawdopodobieństwa;

Ws = współczynnik skutku.

Skoro wyznaczono współczynniki prawdopodobieństwa i skutku zagrożenia oraz wzór umożliwiający wyliczenie współczynnika ryzyka na tej podstawie, możliwe jest przyjęcie wartości progowych dla oceny ryzyka jako akceptowane albo nieakceptowalne.

Tabela 4. Przykładowa macierz ryzyka

Współczynnik	Współczynnik	-	1	3	5
-	Prawdopodobieństwo	Skutek	rzadkie i mało prawdopodobne	możliwe	pewne/prawie pewne
5	krytyczny/wysoki		5	15	25
3	średni		3	9	15
1	znikomy		1	3	5
0	żaden/nie dotyczy		0	0	0

Źródło: opracowanie własne.

Po określeniu współczynnika ryzyka na podstawie przyjętych parametrów konieczne jest określenie kryterium akceptacji ryzyka oraz skutków podjętej oceny. Przy analizie ryzyka związanego z procesami przetwarzania danych osobowych należy ustanowić wartość współczynnika ryzyka, która powoduje uznanie tego ryzyka za akceptowalne. Celem przeprowadzanej analizy ryzyka jest bowiem wyrównanie poziomu ryzyka dla wszystkich aktywów i zagrożeń podlegających ocenie. Takie rozwiązanie jest zgodne z przyjętym założeniem, że o jakości bezpieczeństwa przetwarzanych danych osobowych decyduje najsłabszy element łańcucha wdrożonych środków bezpieczeństwa.

Tabela 5. Kryteria akceptacji ryzyka i skutki jego oceny

Współczynnik ryzyka	Określenie ryzyka	Skutki oceny
15–25	wysokie	<ul style="list-style-type: none"> wymaga niezwłocznego podjęcia środków zapobiegawczych należy wdrożyć rozwiązania złożone dopuszcza się wdrożenie rozwiązań wymagających wysokich nakładów kosztów dopuszcza się wdrożenie strategii przeniesienia ryzyka poprzez <i>outsourcing</i> wymaga stałego monitoringu zaleca się ubezpieczenie
6–15	średnie	<ul style="list-style-type: none"> wymaga podjęcia środków zapobiegawczych należy wdrożyć przynajmniej podstawowe rozwiązania nie jest wymagane wdrażanie rozwiązań wymagających wysokich nakładów kosztów dopuszcza się wdrożenie strategii przeniesienia ryzyka poprzez <i>outsourcing</i> zaleca się ubezpieczenie
1–5	akceptowalne	<ul style="list-style-type: none"> nie wymaga czynności przy akceptacji takiego ryzyka warto zabudżetować ewentualne koszty jego skutków

Źródło: opracowanie własne.

Wykorzystując powyższe założenia, przykładowo można przeprowadzić oszacowanie ryzyka związanego z przetwarzaniem danych osobowych przy użyciu komputerów stacjonarnych, stosowanych w uczelni.

Tabela 6. Oszacowanie ryzyka związanego z przetwarzaniem danych osobowych przy użyciu uczelnianych komputerów stacjonarnych

Zagrożenie/zdarzenie	Współczynnik prawdopodobieństwa	Współczynnik skutku	Współczynnik ryzyka
Awaria zasilania komputerów stacjonarnych	3	3	9
Błąd w konserwacji/naprawach/przeglądach komputerów stacjonarnych	1	3	3
Brak automatycznej blokady komputera stacjonarnego po czasowym braku czynności	3	3	9
Brak uwierzytelnienia przy logowaniu do komputerów stacjonarnych	1	3	3
Niekontrolowane pobieranie i instalowanie oprogramowania na komputerach stacjonarnych	3	3	9
Nieprawidłowe zarządzanie hasłami używanymi na komputerach stacjonarnych (np. stosowanie haseł łatwych do odgadnięcia lub ich przechowywanie)	3	3	9
Nieuprawniony dostęp do danych osobowych przetwarzanych na komputerach stacjonarnych	3	5	15
Niewłaściwe zabezpieczenie komputerów stacjonarnych przed kradzieżą	1	5	5
Pozbywanie się nośników lub ich ponowne używanie bez odpowiednich procedur usuwania danych, a w efekcie możliwość odtworzenia danych osobowych z powtórnie wykorzystanych lub wyrzuconych nośników	3	5	15
Stosowanie wspólnego identyfikatora przez wielu użytkowników komputera stacjonarnego	1	3	3
Wprowadzenie wirusa lub innego szkodliwego oprogramowania do pamięci komputera stacjonarnego	3	5	15

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie przeprowadzonej analizy ryzyka należy wdrożyć odpowiednie środki bezpieczeństwa – mogą to być zabezpieczenia prawne (np. stosowne upoważnienia, zobowiązania do poufności, umowy, wewnętrzne regulaminy, instrukcje stanowiskowe), zabezpieczenia organizacyjne (szkolenia, procedury, poziomy uprawnień), zabezpieczenia fizyczne (np. szafki zamykane na klucz, kontrola dostępu), zabezpieczenia informatyczne (np. narzędzia antywirusowe, firewalle, systemy wykrywania włamań, szyfrowanie, pseudonimizacja). W szczególnych przypadkach sama analiza ryzyka nie wystarczy. Jeżeli dany rodzaj przetwarzania – w szczególności z użyciem nowych technologii – ze względu na swój charakter, zakres, kontekst i cele z dużym prawdopodobieństwem może powodować wysokie ryzyko naruszenia praw lub wolności osób fizycznych, administrator przed rozpoczęciem przetwarzania dokonuje **oceny skutków planowanych operacji przetwarzania dla ochro-**

ny danych osobowych (*Data Protection Impact Assessment, DPIA*)²⁰. Ocena skutków jest niezbędna przynajmniej następujących sytuacjach:

- dokonywanie systematycznej, kompleksowej oceny czynników osobowych osób fizycznych, m.in. na podstawie profilowania;
- przetwarzanie danych wrażliwych na dużą skalę;
- systematyczne monitorowanie na dużą skalę miejsc publicznie dostępnych.

Zgodnie z art. 35 ust. 4 RODO organ nadzorczy ustanawia i podaje do publicznej wiadomości wykaz rodzajów operacji przetwarzania podlegających wymogowi dokonania oceny skutków dla ochrony danych. W dniu 8 lipca 2019 r. w „Monitorze Polskim” został ogłoszony Komunikat Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych z dnia 17 czerwca 2019 r. w sprawie wykazu rodzajów operacji przetwarzania danych osobowych wymagających oceny skutków przetwarzania dla ich ochrony. Ogłoszony wykaz zawiera 12 kategorii operacji przetwarzania wraz z przykładami operacji, w których może wystąpić wysokie ryzyko naruszenia praw lub wolności, oraz przykładami potencjalnych obszarów obejmujących te operacje. Podczas planowania zmiany systemów obsługujących uczelnię czy np. przed zainstalowaniem kamery w salach wykładowych należy sporządzić ocenę skutków dla ochrony danych. Jeżeli istnieje wątpliwość co do konieczności jej sporządzenia, trzeba zweryfikować to z wykazem ogłoszonym przez Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych. Z doświadczenia autorki wynika, że wiele podmiotów, nieświadomych tego obowiązku, naraża się na karę 10 mln euro lub do 2% wartości rocznego światowego obrotu przedsiębiorstwa (w przypadku uczelni publicznych do 100 tys. zł). W przeciwieństwie do analizy ryzyka RODO w art. 35 precyzyjnie wskazuje, jakie treści powinna zawierać ocena skutków dla ochrony danych, co przedstawione zostało na schemacie.

²⁰ Motyw 84 RODO: „Aby poprawić przestrzeganie niniejszego rozporządzenia, gdy operacje przetwarzania mogą wiązać się z wysokim ryzykiem naruszenia praw lub wolności osób fizycznych, należy zobowiązać administratora do dokonania oceny skutków dla ochrony danych w celu oszacowania w szczególności źródła, charakteru, specyfiki i powagi tego ryzyka. Wyniki oceny należy uwzględnić przy określaniu odpowiednich środków, które należy zastosować, by wykazać, że przetwarzanie danych osobowych odbywa się zgodnie z niniejszym rozporządzeniem. Jeżeli ocena skutków dla ochrony danych wykaże, że operacje przetwarzania powodują wysokie ryzyko, którego administrator nie może zminimalizować odpowiednimi środkami z punktu widzenia dostępnej technologii i kosztów wdrożenia, przed przetwarzaniem należy skonsultować się z organem nadzorczym”.

Rys. 1. Obligatoryjne elementy oceny skutków dla ochrony danych (*Data Protection Impact Assessment*)

Źródło: opracowanie własne.

Ustawa p.s.w.n. w ust. 3 art. 469 lit. b ustanawia szczególne **zasady związane z przetwarzaniem i ochroną danych osobowych w związku z realizacją badań naukowych i prac rozwojowych**, tak przez uczelnie, jak i przez osoby przygotowujące pracę dyplomową lub rozprawę doktorską. Co prawda, przepis wprowadza również szczególne obowiązki związane z koniecznością **zabezpieczenia** takich danych, jednakże jest to w większości powtórzenie treści art. 32 i 24 RODO. Nie konstytuuje to *de facto* nowych zobowiązań, ale wskazuje katalog obowiązkowych zabezpieczeń, do których zalicza:

- pseudonimizację albo szyfrowanie danych (wskazanie alternatywne);
- nadawanie uprawnień do ich przetwarzania minimalnej liczbie osób niezbędnych do prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych;
- kontrolę dostępu do pomieszczeń, w których przechowywane są dokumenty zawierające dane osobowe;
- opracowanie procedury określającej sposób zabezpieczenia danych;
- poddanie danych anonimizacji niezwłocznie po osiągnięciu celu badań naukowych lub prac rozwojowych; do tego czasu dane, które można wykorzystać do identyfikacji danej osoby fizycznej, zapisuje się osobno; można je łączyć z informacjami szczegółowymi dotyczącymi danej osoby fizycznej wyłącznie, jeżeli wymaga tego cel badań naukowych lub prac rozwojowych.

Podkreślenia wymaga fakt, że wdrożenie wskazanych przez ustawodawcę zabezpieczeń może okazać się niewystarczające. Nadrzędnym przepisem pozostaje art. 32 RODO w zw. z art. 24 RODO. „Uwzględniając charakter, zakres, kontekst i cele przetwarzania oraz ryzyko naruszenia praw lub wolności osób fizycznych

o różnym prawdopodobieństwie i wadze, administrator wdraża odpowiednie środki techniczne i organizacyjne, aby przetwarzanie odbywało się zgodnie z niniejszym rozporządzeniem i aby móc to wykazać. Środki te są w razie potrzeby poddawane przeglądom i uaktualnianie” (art. 24 ust. 1 RODO). Pochylając się nad wyborem odpowiednich środków bezpieczeństwa, należy również zwrócić uwagę na następujące czynniki: stan wiedzy technicznej, koszt wdrażania, charakter, zakres, kontekst i cele przetwarzania oraz ryzyko wiążące się z przetwarzaniem, w szczególności wynikające z przypadkowego lub niezgodnego z prawem zniszczenia, utraty, modyfikacji, nieuprawnionego ujawnienia lub nieuprawnionego dostępu do danych osobowych przesyłanych, przechowywanych lub w inny sposób przetwarzanych (art. 32 RODO). W związku z powyższym niezbędne jest wykonanie analizy ryzyka pod kątem praw i wolności osób, których dane są przetwarzane. W szczególnych przypadkach przed rozpoczęciem przetwarzania może być także niezbędne przeprowadzenie dodatkowo oceny skutków dla ochrony danych (art. 35 RODO), a nawet konsultacji z Urzędem Ochrony Danych Osobowych (art. 36 RODO). Zważywszy na to, że przepis ten dotyczy nie tylko uczelni, ale – co wymaga podkreślenia – również osób przygotowujących pracę dyplomową lub rozprawę doktorską, uczelnie powinny uchwalić stosowne wytyczne/regulaminy/instrukcje dla osób, które w związku z realizacją badań naukowych i prac rozwojowych przetwarzają dane osobowe. Zarówno nauczyciele akademicki, jak i studenci czy doktoranci zwykle nie mają świadomości istnienia tak szczegółowych obowiązków.

Zgodnie art. 4 pkt 12 RODO **naruszeniem ochrony danych osobowych** jest naruszenie bezpieczeństwa danych prowadzące do przypadkowego lub niezgodnego z prawem zniszczenia, utracenia, zmodyfikowania, nieuprawnionego ujawnienia lub nieuprawnionego dostępu do danych osobowych. **Naruszenia** mogą mieć charakter umyślny lub nieumyślny. Naruszeniem ochrony danych osobowych nie będzie każde zdarzenie, które uznamy za **incydent bezpieczeństwa informacji**, lecz tylko takie, które będzie wiązało się z naruszeniem poufności, dostępności lub integralności danych i będzie wywierało niekorzystny wpływ na osobę, której dane dotyczą.

RODO nakłada na każdego administratora trojaki obowiązek związane z postępowaniem z incydentami:

- prowadzenie wewnętrznego rejestru naruszeń (art. 33 ust. 5 RODO);
- zgłaszanie organowi nadzorcemu naruszeń ochrony danych w ciągu 72 godzin (z wyjątkiem sytuacji, kiedy jest mało prawdopodobne, by naruszenie to skutkowało ryzykiem naruszenia praw lub wolności osób fizycznych – art. 33 ust. 1–4 RODO);
- zawiadamianie osób, których dane dotyczą, o zaistniałym naruszeniu (w przypadku, gdy naruszenie ochrony danych osobowych może powodować wysokie ryzyko naruszenia praw lub wolności osób fizycznych – art. 34 RODO)²¹.

21 Motyw 86 RODO: „Administrator powinien bez zbędnej zwłoki poinformować osobę, której dane dotyczą, o naruszeniu ochrony danych osobowych, jeżeli może ono powodować wysokie

W związku z powyższym każda uczelnia powinna wprowadzić odpowiednie procedury dotyczące postępowania z naruszeniami ochrony danych osobowych. Należy uwzględnić wielkość uczelni i odpowiednio podzielić zadania między inspektora ochrony danych, administratorów systemów informatycznych i np. kierowników jednostek organizacyjnych (w zależności od struktury organizacyjnej uczelni). W przypadku naruszeń najważniejsza jest komunikacja i szybki przepływ informacji, w związku z czym nauczyciele akademicy, pracownicy techniczni i administracyjni, a także doktoranci i studenci powinni być zobowiązani do notyfikowania wszelkich zaobserwowanych incydentów czy naruszeń. Podkreślić należy, że w przypadku zaistnienia ryzyka naruszenia praw lub wolności osób fizycznych uczelnia ma obowiązek zgłosić to naruszenie Prezesowi Urzędu Ochrony Danych Osobowych w ciągu 72 godzin.

Niestety sektor szkolnictwa wyższego nie jest wolny od **incydentów i naruszeń** ochrony danych osobowych. Najpoważniejsze zdarzenia najczęściej związane są z wyciekami danych oraz niewystarczającymi zabezpieczeniami natury teleinformatycznej. Uczelnie są dużymi i złożonymi instytucjami. Odbija się to na ich systemach informatycznych, które mogą być liczne, nie zawsze spójne, modernizowane czy na bieżąco aktualizowane i backupowane (tworzenie kopii zapasowej). Poniżej przedstawione zostały przykładowe naruszenia ochrony danych, które w ciągu ostatnich 30 miesięcy wystąpiły na uczelniach w Polsce:

Wyciek pliku SQL z danymi kandydatów na studia, pracowników uczelni i kilku tysięcy studentów (zakres danych: e-maile, nazwiska, numery indeksów, numery telefonów, hashe haseł, numery PESEL, NIP, nr dokumentów (w tym dowodów osobistych), daty urodzenia, adresy, nazwiska panieńskie matek, informacje o ocenach, momencie ich wystawienia oraz o wykładowcy, adresy IP logowań, informacje o szkole średniej, treści wiadomości przesyłanych w systemie, w tym dotyczące opłat za studia albo np. zmiany numerów dowodów osobistych)²².

ryzyko naruszenia praw lub wolności tej osoby, tak aby umożliwić tej sobie podjęcie niezbędnych działań zapobiegawczych. Informacja taka powinna zawierać opis charakteru naruszenia ochrony danych osobowych oraz zalecenia dla danej osoby fizycznej co do minimalizacji potencjalnych niekorzystnych skutków. Informacje należy przekazywać osobom, których dane dotyczą, tak szybko, jak jest to rozsądnie możliwe, w ścisłej współpracy z organem nadzorczym, z poszanowaniem wskazówek przekazanych przez ten organ lub inne odpowiednie organy, takie jak organy ścigania. Na przykład potrzeba zminimalizowania bezpośredniego ryzyka wystąpienia szkody będzie wymagać niezwłocznego poinformowania osób, których dane dotyczą, natomiast wdrożenie odpowiednich środków przeciwko takim samym lub podobnym naruszeniom ochrony danych może uzasadniać późniejsze poinformowanie²².

22 <https://niebezpiecznik.pl/post/wyciek-danych-z-politechniki-warszawskiej-nazwiska-dane-kontaktowe-oceny/>; zob. również: <https://niebezpiecznik.pl/post/wyciek-z-politechniki-warszawskiej-moglo-byc-wiecej-niz-jedno-wlamanie/>; <https://niebezpiecznik.pl/post/osobaktora-ujawnila-wyciek-z-politechniki-warszawskiej-krytykuje-uczelnie-i-przedstawia-nowe-informacje/> (dostęp: 7.06.2020)

1. Zewnętrzna ingerencja w infrastrukturę sieciową, atak *ransomware* i w efekcie zaszyfrowanie danych na serwerach (częściowo również zaszyfrowanie kopii zapasowych), co może spowodować bezpowrotną utratę danych²³.
2. Błędna anonimizacja upublicznionych dokumentów zawierających dane osobowe bądź publiczny dostęp do plików z danymi osobowymi²⁴.
3. Przesłanie drogą elektroniczną danych osobowych nieuprawnionym odbiorcom²⁵.
4. Wyszukiwarki studentów, które upubliczniały zbyt szeroki zakres danych osobowych²⁶.
5. Możliwość zewnętrznej ingerencji w uczelniany system informatyczny oraz zmiany danych, w tym ocen²⁷.
6. Nieprawidłowa polityka haseł logowania do systemów informatycznych lub Wi-Fi:
 - hasło: numer dowodu osobistego (numery dokumentów lub numery ewidencyjne nie powinny być loginami ani hasłami w żadnym systemie; są to numery ściśle powiązane z określoną osobą, wszystkie hasła są tworzone według przewidywalnego wzoru – mają określoną liczbę znaków, sumę kontrolną etc.; w przypadku wycieku haseł naruszenie automatycznie będzie miało poważny charakter, gdyż dotyczy numerów ewidencyjnych)²⁸;

23 <https://niebezpiecznik.pl/post/atak-na-swps-i-collegium-da-vinci-zaszyfrowano-serwery-mozliwa-utrata-czesci-danych/> (dostęp: 7.06.2020)

24 <https://niebezpiecznik.pl/post/anonimizacja-przez-obrazkowanie-i-nr-dowodu-jako-haslo-wpadki-uczelni-cz-viii/>; <https://niebezpiecznik.pl/post/wyszukiwarki-studentow-publiczna-lista-usterek-i-niebezpieczne-punkty-ksero-czyli-uczelnianych-wpadek-cz-iv/>; <https://niebezpiecznik.pl/post/wpadki-polskich-uczelni-cz-iii-ujawnienie-danych-studentow-niska-swiadomosc-bezpieczenstwa-posrod-wykladowcow-i-kopanie-kryptowalut/> (dostęp: 7.06.2020).

25 <https://niebezpiecznik.pl/post/wyszukiwarki-studentow-publiczna-lista-usterek-i-niebezpieczne-punkty-ksero-czyli-uczelnianych-wpadek-cz-iv/>; <https://niebezpiecznik.pl/post/wpadki-polskich-uczelni-cz-iii-ujawnienie-danych-studentow-niska-swiadomosc-bezpieczenstwa-posrod-wykladowcow-i-kopanie-kryptowalut/> (dostęp: 7.06.2020)

26 <https://niebezpiecznik.pl/post/wyszukiwarki-studentow-publiczna-lista-usterek-i-niebezpieczne-punkty-ksero-czyli-uczelnianych-wpadek-cz-iv/>; <https://niebezpiecznik.pl/post/wpadki-polskich-uczelni-cz-iii-ujawnienie-danych-studentow-niska-swiadomosc-bezpieczenstwa-posrod-wykladowcow-i-kopanie-kryptowalut/> (dostęp: 7.06.2020)

27 <https://niebezpiecznik.pl/post/wyszukiwarki-studentow-publiczna-lista-usterek-i-niebezpieczne-punkty-ksero-czyli-uczelnianych-wpadek-cz-iv/>; <https://niebezpiecznik.pl/post/wpadki-polskich-uczelni-cz-iii-ujawnienie-danych-studentow-niska-swiadomosc-bezpieczenstwa-posrod-wykladowcow-i-kopanie-kryptowalut/> (dostęp: 7.06.2020)

28 <https://niebezpiecznik.pl/post/anonimizacja-przez-obrazkowanie-i-nr-dowodu-jako-haslo-wpadki-uczelni-cz-vii/> (dostęp: 7.06.2020)

- hasło: numer PESEL lub numer legitymacji studenckiej²⁹;
- hasło: „administracja” do wejścia w zakładkę „administracja” (poza oczywistym faktem, że hasło nie jest bezpieczne, ponieważ nie skała się z dużych, małych liter, znaków specjalnych i liczb)³⁰.

Naruszenia ochrony danych mogą dotyczyć wszystkich uczelni, bez względu na wielkość. Uczelnie na całym świecie nierzadko są ofiarami ataków (np. *ransomware*'u) i niestety polskie uczelnie nie są od tego zagrożenia wolne. W wielu przypadkach wina jednak leży po stronie uczelni, które niewłaściwie zabezpieczają systemy bądź posiadane oprogramowanie udostępnia zbyt szeroki zakres danych. W tym kontekście bardzo wyraźnie widać istotę **zasady minimalizacji danych**, **zasad *privacy by design* i *default*** oraz obowiązku wykonywania **analizy ryzyka** i – co z tym związane – cyklicznych testów penetracyjnych.

Naruszenia zdarzają się nie tylko w sferze informatycznej i cyberbezpieczeństwa. Prezentowane wyliczenie zawiera przykładową analizę pozostałych naruszeń, które najczęściej popełniane są przez uczelnie w zakresie przetwarzania danych osobowych:

1. Obowiązek pozostawiania w recepcji w domach studenckich dokumentów tożsamości wchodzących „gości”. Zgodnie z art. 33 ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych dowodu osobistego nie wolno zatrzymywać (pod zastaw), z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie. Zatrzymanie cudzego dowodu osobistego stanowi wykroczenie, za które zgodnie z art. 55 pkt 2 tej ustawy sprawcy grozi kara ograniczenia wolności do 1 miesiąca albo kara grzywny. Pracownicy akademika mają prawo spisać z dowodu osobistego potrzebne dane, ale jego przetrzymywanie jest zabronione.
2. Niedozwoloną praktyką jest wywieszanie lub publikowanie na stronie internetowej wykładowcy, w sposób ogólnie dostępny, wyników egzaminów wraz z imionami i nazwiskami studentów. Nie ma podstawy prawnej do takiego działania. Nauczyciel akademicki byłby do tego uprawniony jedynie w przypadku uzyskania zgody wszystkich studentów (*vide* art. 7 RODO).
3. Wywieszanie informacji o osobach, które nie przeszły pozytywnie rekrutacji na studia. Nie ma podstawy prawnej do takiego działania. Uczelnia ma jedynie obowiązek upublicznić pozytywne wyniki, o czym traktuje art. 72 ust. 5 p.s.w.n. (wyniki postępowania w sprawie przyjęcia na studia są jawne). Służy to transparentności postępowania rekrutacyjnego na stu-

29 <https://niebezpiecznik.pl/post/wpadki-polskich-uczelni-cz-iii-ujawnienie-danych-studentow-niska-swiadomosc-bezpieczenstwa-posrod-wykladowcow-i-kopanie-kryptowalut/> (dostęp: 7.06.2020)

30 <https://niebezpiecznik.pl/post/wpadki-polskich-uczelni-cz-iii-ujawnienie-danych-studentow-niska-swiadomosc-bezpieczenstwa-posrod-wykladowcow-i-kopanie-kryptowalut/> (dostęp: 7.06.2020)

- dia. Upubliczniając dane, należy zwrócić uwagę na zakres udostępnionych danych, tak aby nie był zbyt szeroki.
4. Niewłaściwe zabezpieczenie danych przed nieuprawnionym dostępem (wglądem) w dziekanatach/sekretariatach. Zdarza się, że z przyczyn organizacyjnych dokumenty zawierające dane osobowe (np. w czasie obron prac dyplomowych czy legitymacje studenckie w czasie ich przedłużania) leżą w miejscach, do których dostęp mają osoby nieupoważnione. Warto również zaznaczyć, że np. starosta nie ma prawa zabrać legitymacji swojej grupy bez wyraźnej zgody wszystkich osób. Zgoda nie może być dorozumiana, a zgodnie z **zasadą rozliczalności** to uczelnia będzie miała obowiązek wykazać, że zgoda została wyrażona – art. 7 RODO.
 5. Wykorzystanie danych osobowych kandydatów na studia lub uczestników konferencji w celach marketingowych. Gdy uczelnia organizuje konferencję naukową ma prawo wykorzystywać dane osobowe uczestników w celach niezbędnych do organizacji i rozliczenia wydarzenia. Nie ma jednak automatycznie prawa, bez stosownej zgody, do późniejszego kontaktu w formie elektronicznej (np. e-mail, telefon) w celu poinformowania o innych inicjatywach uczelni. Kandydaci na studia, którzy albo nie uzyskali pozytywnego wyniku, po tym jak ubiegali się na konkretny kierunek, albo wycofali się z ubiegania o miejsce na uczelni bądź z tego miejsca zrezygnowali, nie posiadają statusu studenta danej uczelni wyższej. Dlatego też przesyłanie do nich oferty handlowej lub bezpośrednie reklamowanie własnych usług wymaga uzyskania wyraźnej zgody. Wynika to nie tylko z RODO, ale i z polskich ustaw szczegółowych: art. 10 ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną oraz art. 172 ust. 1 ustawy Prawo telekomunikacyjne.
 6. Zbyt szeroki zakres danych gromadzony przez biura karier. Zgodnie z art. 352 p.s.w.n. ust 13 i 15: „W celu dostosowania programu studiów do potrzeb rynku pracy uczelnia może prowadzić własny monitoring karier zawodowych swoich absolwentów. W celu prowadzenia monitoringu, o którym mowa w ust. 14, uczelnia przetwarza dane osobowe absolwentów obejmujące: imiona i nazwisko; adres do korespondencji; adres poczty elektronicznej”. Te dane uczelnia ma prawo przetwarzać z mocy prawa. Zdarza się, że biura karier pozyskują również numery telefonów. Do poszerzenia tego enumeratywnie wskazanego przez ustawę katalogu potrzebna jest zgoda.

10.4. GŁÓWNE CELE USTAWY W ANALIZOWANYCH OBSZARACH REGULACJI

RODO gruntownie zreformowało unijne i krajowe ramy prawne w zakresie ochrony danych osobowych. To największa zmiana w tej materii od czasu przyjęcia Dy-

rektywy 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych.

RODO to jest zwięźczeniem czteroletnich prac nad dostosowaniem przepisów o ochronie danych osobowych do współczesnego, zdigitalizowanego świata. Przyjęcie nowej regulacji było koniecznością, gdyż w ostatnich 20 latach mieliśmy do czynienia z niezwykle szybkim rozwojem technologii, zwłaszcza informatycznych, a także znaczącą integracją społeczno-gospodarczą między państwami członkowskimi, niewątpliwie wiążącą się ze wzrostem transgranicznych przepływów danych osobowych. Głównym celem RODO było wzmocnienie prawa do prywatności i stworzenie systemu, który pozwoliłby na faktyczne zapewnienie ochrony danych osobowych. Technologia powinna w dalszym ciągu ułatwiać swobodny przepływ danych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej oraz przekazywanie ich do organizacji międzynarodowych i państw trzecich, jednak konieczne jest równoczesne zadbanie o najwyższy poziom bezpieczeństwa przetwarzania tych danych. Motyw 13 preambuły RODO stanowi:

Aby zapewnić spójny stopień ochrony osób fizycznych w Unii oraz zapobiegać rozbieżnościom hamującym swobodny przepływ danych osobowych na rynku wewnętrznym, należy przyjąć rozporządzenie, które zagwarantuje podmiotom gospodarczym – w tym mikroprzedsiębiorstwom oraz małym i średnim przedsiębiorstwom – pewność prawa i przejrzystość, a osobom fizycznym we wszystkich państwach członkowskich ten sam poziom prawnie egzekwowalnych praw oraz obowiązków i zadań administratorów i podmiotów przetwarzających, które pozwoli spójnie monitorować przetwarzanie danych osobowych, a także które zapewni równoważne kary we wszystkich państwach członkowskich oraz skuteczną współpracę organów nadzorczych z różnych państw członkowskich.

Ustawodawca polski w zakresie nauki i szkolnictwa wyższego zrezygnował ze stworzenia *lex specialis* w odniesieniu do RODO i ustawy o ochronie danych osobowych z dnia 10 maja 2018 r. We wprowadzonym dopiero przez art. 162 pkt 3 ustawy z 21 lutego 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) w dziale XIVa („Przetwarzanie danych osobowych”, art. 469 lit. a i 469 lit. b) ograniczył się jedynie do uregulowania kwestii obowiązku sprostowania danych osobowych oraz zasady przetwarzania danych osobowych do celów badań naukowych i prac rozwojowych. Jednym z głównych celów ustawy p.s.w.n. było odbiurokratyzowanie systemu, zmniejszenie liczby przepisów regulujących kwestie nauki i szkolnictwa wyższego oraz pozostawienie większej swobody uczelniom. Te założenia były słuszne, jednakże z uwagi na fakt, że problematyka ochrony danych osobo-

wych jest niezwykle obszerna i skomplikowana oraz że mamy do czynienia z dalece idącą specyfiką wykorzystania danych osobowych w systemie szkolnictwa wyższego i nauki, należy w szerszym zakresie uregulować te zagadnienia w p.s.w.n. Autorka niniejszego rozdziału, biorąc udział w pracach Zespołu ds. Edukacji Grupy Roboczej ds. Ochrony Danych Osobowych przy Ministerstwie Cyfryzacji, sygnalizowała, że zasadne byłoby wydanie poradnika dedykowanego uczelniom oraz innym podmiotom systemu szkolnictwa wyższego (analogicznie do tego, co przygotowano dla oświaty – MEN w porozumieniu z UODO wydał poradnik *Ochrona danych osobowych w szkołach i placówkach oświatowych*). Postulat ten nie spotkał się ze zrozumieniem. Obecnie trwają zaawansowane prace nad „Kodeksem postępowania w zakresie ochrony danych osobowych (dla uczelni medycznych)”, zainicjowanym przez Uczelnie Członkowskie Konferencji Rektorów Akademickich Uczelni Medycznych. Jeżeli nie w ustawie, to chociażby w analogicznym kodeksie postępowania dla pozostałych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego winny znaleźć się wskazówki, które pomogą m.in. uczelniom poradzić sobie z problematyką przetwarzania i ochrony danych osobowych.

10.5. PODSUMOWANIE

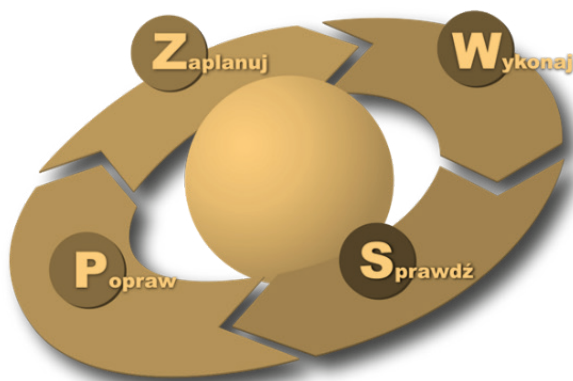
Ustawa p.s.w.n., z wyjątkiem kilku artykułów, nie dookreśla obowiązków związanych z przetwarzaniem danych osobowych w systemie szkolnictwa wyższego. RODO zawiera natomiast jedynie ogólne wytyczne, którymi powinni kierować się administratorzy w zakresie ochrony danych osobowych. Nie precyzuje, w jaki sposób i za pomocą jakich narzędzi mają to robić, tak by zapewnić sobie zgodność z unijną regulacją. Odmiana słowa „odpowiednio” pojawia się w RODO 148 razy. To na uczelnie spada obowiązek aktywnego działania zmierzającego do wdrożenia przepisów oraz zapewnienia bezpieczeństwa przetwarzanym danym osobowym. Można jednakże wyróżnić obowiązki zero-jedynkowe, którymi poza dostosowaniem systemów przetwarzania danych do zasad konstytuowanych przez art. 5 i 25 RODO, cyklicznym przeprowadzeniem analizy ryzyka i w stosownych przypadkach oceną skutków dla ochrony danych (DPIA) oraz wprowadzeniem odpowiednich procedur na wypadek incydentów i naruszeń ochrony danych osobowych (art. 33 i 34 RODO), omówionymi w niniejszym rozdziale, są:

- spełnianie obowiązku informacyjnego (art. 13 i 14 RODO);
- zapewnienie realizacji uprawnień osób, których dane dotyczą (art. 15–22 RODO);
- zawieranie umów powierzenia danych – art. 28 RODO (ewentualnie zawarcie uzgodnień o współadministrowaniu danymi na podstawie art. 26 RODO);

- opracowanie wewnętrznej dokumentacji (polityka ochrony danych) (art. 24 ust. 2 RODO), w szczególności sporządzenie rejestru czynności przetwarzania/rejestru kategorii czynności przetwarzania (art. 30 RODO) oraz zaprowadzenie rejestru naruszeń (art. 33 RODO);
- zapewnienie, by przetwarzanie danych następowało wyłącznie na polecenie administratora przez osoby upoważnione (art. 29 RODO);
- wyznaczenie inspektora ochrony danych (art. 37–39 RODO).

Rok 2018 był wielkim wyzwaniem dla sektora szkolnictwa wyższego. Z jednej strony uchwalono p.s.w. – nową „konstytucję dla nauki”, z drugiej do 25 maja uczelnie miały obowiązek dostosować swoje systemy przetwarzania danych osobowych do wymagań RODO. Następujący po maju i lipcu 2018 r. okres był dla nich rewolucją prawno-organizacyjną. Wdrożenie wymaganego przez RODO podejścia opartego na ryzyku stanowi proces ciągły, pociągający za sobą konieczność stałej identyfikacji i szacowania poziomu ryzyka.

Każda uczelnia powinna przyjąć odpowiednie procedury, opracować dokumenty oraz w szczególności zadbać o świadomość społeczności akademickiej, tak by zbudować skuteczny wewnętrzny system zapewniania bezpieczeństwa danym osobowym.

Rys. 2. Organizacja systemu bezpieczeństwa informacji – cykl Deminga (cykl PDCA – *Plan-Do-Check-Act*).

UWAGI KOŃCOWE

Książka zawiera wybór poddanych identyfikacji i analizie obszarów regulacji zawartych w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Przyjętym założeniem wstępnym, określającym kryterium wyboru przepisów zawartych w powiązanych ze sobą artykułach kształtujących wyselekcjonowane obszary regulacji, jest warunek ich kluczowego znaczenia dla funkcjonowania systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Analizie zbiorczej poddane zostały kierunki regulacji identyfikowane w ich poszczególnych obszarach, a nie szczegółowe rozwiązania, konstrukcje prawne i poszczególne przepisy. Głównym celem książki jest bowiem sformułowanie uwag i wniosków wynikających z przeprowadzonych analiz zbiorczych. W warstwie analitycznej swych rozdziałów autorzy, niekiedy domyślnie, wskazywali na uwarunkowania oraz istotę i cele zmian. Tą drogą formułowano uzasadnienie wyboru wyróżnionych kierunków regulacji wynikających z treści ustawy. Podsumowując cele monografii i użyte do ich osiągnięcia instrumentarium, możemy stwierdzić, że w monografii przeanalizowano powody wprowadzenia drogą ustawową referowanych zmian w systemie, niekiedy w powiązaniu z domniemaną intencją ustawodawcy, zawsze jednak w poszukiwaniu przesłanek lub przyczyn wyboru określonych kierunków regulacji. W publikacji przyjęto wspólne podejście oraz wprowadzono konsekwentną, jednolitą kompozycję wszystkich rozdziałów, m.in. w każdym rozdziale zamieszczono, mający standaryzowaną formę tabelaryczną, wykaz obszarów regulacji o kluczowym znaczeniu wraz z przypisanymi im pojęciami, określanymi jako podstawowe, i słowami kluczowymi. Zapewnia to spójność metodologiczną przeprowadzanych analiz oraz przejrzystość koncepcji książki. W intencji autorów jej lektura może przyczynić się do lepszego, poszerzonego rozumienia sensu przepisów ustawy, często poszukiwanego w uczelniach, zwłaszcza przez jej krytyków, w odniesieniu do poszczególnych obszarów regulacji.

Książka stanowi zatem merytoryczny głos w dyskusji nad ustawą, sformułowany przy respektowaniu wymagań i standardów monografii naukowej.

Przedstawione tezy i wnioski mogą zostać wykorzystane w pracach nad kolejnymi propozycjami rządowymi, w tym nad ustawowo wymaganym i uchwalanym przez Radę Ministrów dokumentem pod nazwą Polityka naukowa państwa. W naj-

większym jednak stopniu mogą one posłużyć do nadania pożądaney treści przepisom przyszłej, zapowiedzianej już przez MNiSW i oczekiwanej nowelizacji ustawy. Sugestie na ten temat można znaleźć w wielu rozdziałach.

Zgodnie z przyjętymi wytycznymi autorzy nie unikają własnych, syntetycznych ocen wybranych kierunków regulacji ustawowych. Suma wszystkich rozdziałów składa się na zbiorczą ocenę całej ustawy. Wypada ona dla niej zasadniczo pozytywnie, zwłaszcza jeśli wykażemy się pragnieniem zrozumienia intencji ustawodawcy, dopuszczamy krytyczną ocenę stanu systemu w odniesieniu do jego niektórych elementów oraz sięgniemy do uzasadnienia kierunków regulacji ustawowych o kluczowym znaczeniu, co stanowi przesłankę tej monografii.

Dodatki do książki, zawierające zróżnicowane treści uzupełniają zakres referowanych analiz z perspektywy przeszłości, ale i przyszłości dalszych prac legislacyjnych nad ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

BIBLIOGRAFIA

1. ALL European Academies (2017), *European Code of Conduct for Research Integrity*, Revised Edition, ALLEA, Berlin.
2. Analiza rozwiązań statutowych uczelni polskich w sferze *governance* – materiały projektu pomocowego MNiSW-PW pt. „Polsko-ukraińska współpraca instytucji przedstawicielskich rektorów na rzecz doskonalenia działania uczelni”.
3. Antonowicz D., Brdulak J., Hulicka M., Jędrzejewski T., Kowalski R., Kulczycki E., Szadkowski K., Szot A., Wolszczak-Derlacz J., Kwiek M. (2016), Reformować? Nie reformować? Szerszy kontekst zmian w szkolnictwie wyższym, „*Nauka*” 4/2016.
4. Antykorupcja i etyka – procedury, polityki i poradniki, <https://www.biuletyn.pw.edu.pl/Odpowiedzialna-uczelnia/Z-zycia-spolecznosci-PW/Antykorupcja-i-etyka-procedury-polityki-i-poradniki>.
5. Baran K. W. (red.) (2015), *Akademickie prawo pracy. Komentarz do art. 107–158 oraz 196–201a i 226 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, Warszawa.
6. Baran K. W. (red.) (2020), *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, Warszawa.
7. Barnett R. (2011), *Being a University*, Taylor & Francis e-Library, Routledge, New York.
8. Bath J., Poyago-Theotoky J., Ulph D. (2005), *University Funding Systems and their Impact on Research and Teaching: A general Framework*, Materiały konferencyjne, https://www.researchgate.net/publication/5162428_University_Funding_Systems_and_Their_Impact_on_Research_and_Teaching_A_General_Framework.
9. Baum S., Payea K. (2005), *The Benefits of Higher Education for Individuals and Society*, College Board, New York, <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED572537.pdf>.
10. Bednarczyk-Płachta A. (2016), *Status szkoły wyższej jako podmiotu administracji publicznej*, Warszawa.
11. BFUG Meeting 71 June 2020 – Draft 3 Bologna Global Policy Statement, http://www.ehea.info/Upload/BFUG_HR_UA_71_11_Draft_3_Bologna_Policy_Statement.pdf.
12. BFUG Meeting 71 June 2020 – Draft 5 Rome Communiqué, http://www.ehea.info/Upload/BFUG_HR_UA_71_9_Draft_5_Rome_Communique.pdf.
13. Bielak-Jomaa E., Lubasz D. (red.) (2018), *RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz*, Warszawa.
14. Błachucki M. (red.) (2015), *Administracyjne kary pieniężne w demokratycznym państwie prawa*, Warszawa.

15. Borrell-Damian L., Morais R., Smith J. H. (2015), *Collaborative Doctoral Education in Europe: Research Partnerships and Employability for Researchers. Report on DOC-CARE-ERS II Project*, European University Association, Brussels.
16. Bowen H. R. (1977), *Investment in Learning, the Individual and Social Value of American Higher Education*, Jossey-Bass, San Francisco.
17. Brzezicki T. (2010), *Ustrój szkolnictwa wyższego w Polsce*, Toruń.
18. Bukowska G., Łopaciuk-Gonczaryk B. (2013), Determinanty sukcesów publikacyjnych naukowców, „*Nauka*” 3/2013.
19. Centrum Badań Opinii Społecznej (2018), *O nieufności i zaufaniu. Komunikat z badań nr 35*.
20. Chmielecka E. (2005), *Etos akademicki a kultura instytucjonalna uczelni*, [w:] Chmielecka E., Jedlicki J., Rychard A. (red.), *Idealy nauki i konflikty wartości*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa, s. 195–206.
21. Chmielecka E., Kraśniweska N. (2017), *Poziom 5 – brakujące ogniwo? Podsumowanie*, Fundacja Rektorów Polskich, Warszawa.
22. Council of the European Union (2015), *Council conclusions on Research integrity*, Brussels, Brussels, 1 December 2015 (OR. en) 14853/15.
23. Crosier D., Purser L., Smidt H. (2017), *Trends V: Universities shaping the European Higher Education Area*, European University Association, Brussels.
24. Cunningham A. (2001), *The Broader Societal Benefits of Higher Education*, project “Solution For Future”, Washington.
25. Czopek S. (2019), Korekta ewaluacji dyscyplin naukowych, „*Forum Akademickie*” nr 11/2019.
26. Czuryk M., Karpiuk M., Kostrubiec J. (red.) (2015), *Prawo o szkolnictwie wyższym po nowelizacji. Komentarz praktyczny*, Warszawa.
27. D'Acquisto G., Domingo-Ferrer J., Kikiras P., Torra V., Montjoye Y-A., Bourka A., *Privacy by design in big data An overview of privacy enhancing technologies in the era of big data analytics*, Grudzień 2015. <https://www.enisa.europa.eu/publications/big-data-protection>.
28. Dańczak P. (2015), *Decyzja administracyjna w indywidualnych sprawach studentów i doktorantów*, Warszawa.
29. Deklaracja Bolońska: Szkolnictwo wyższe w Europie, Wspólna Deklaracja Europejskich Ministrów Edukacji, zebranych w Bolonii w dniu 19 czerwca 1999 r.
30. Dokowicz M., Dyląg E., Knopik T., Kraśniewski A., Kulczycki E., Kurowska K., Lewicki J., Malińska K., Markuszewski M., Sobótka-Demianowska K., Walczyk-Matuszyk K., Mirecka J., Wierzchoń M. (2017), *Opracowanie programów studiów doktoranckich o zróżnicowanych profilach*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa.
31. Dokowicz M. (red.) (2014), *Diagnoza stanu studiów doktoranckich 1.0. Najważniejsze problemy*, Krajowa Reprezentacja Doktorantów, Warszawa.
32. The Economist (2015), *Excellence v Equity, Special Report Universities*, March 28th.
33. EHEA European Higher Education Area, Ministerial declaration and communiques 1998–2018, www.ehea.info.
34. EHEA Ministerial Conference (2015), *Komunikat erewański*.
35. EHEA Ministerial Conference (2018), *Komunikat paryski*.
36. European Commission (2020a), *Final Report of the Open Science Policy Platform*, May 2020.

37. European Commission (2020b), *Mutual Learning Exercise (MLE) on Research Integrity Processes and structures*. Thematic Report No 1, 2020, <https://rio.jrc.ec.europa.eu/policy-support-facility/mle-research-integrity>.
38. European Commission (2018), *The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report*, European Commission/EACEA/Eurydice Luxembourg, 2018.
39. European Commission (2015), *The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report*, European Commission/EACEA/Eurydice Luxembourg, 2015.
40. European Science Foundation (2010), *Fostering Research Integrity in Europe. A report by the ESF Member Organisation Forum on Research Integrity*.
41. European Union Agency For Network And Information Security (2015), *Privacy by design in big data. An overview of privacy enhancing technologies in the era of big data analytics. Final 1.0, Public*, December 2015, <https://www.enisa.europa.eu/publications/big-data-protection>.
42. European University Association (2010), *Salzburg II Recommendations: European Universities' Achievements since 2005 in Implementing the Salzburg Principles*, Brussels.
43. European University Association (2018), *Engaged and responsible universities shaping Europe*, Annual Conference, <https://eua.eu/events/44-eua-2018-annual-conference.html>.
44. Eurydice (2020), *Zapewnienie jakości kształcenia w szkolnictwie wyższym. Polska*, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/quality-assurance-higher-education-50_pl.
45. Fajgielski P. (2018), *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa.
46. Fundacja Rektorów Polskich (2005), *Raport o zasadach poszanowania autorstwa w pracach dyplomowych oraz doktorskich w instytucjach akademickich i naukowych*. Praca zbiorowa, Warszawa.
47. Geuna A. (2001), *The changing rationale for European University research funding. Are there negative unintended consequences?*, „*Journal of Economic Issues*” 35(3).
48. Główny Urząd Statystyczny (2019) *Szkoły wyższe i ich finanse w 2018 r.*, Warszawa, Gdańsk.
49. Górniak J. (red.) (2015), *Diagnoza szkolnictwa wyższego. Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Część III*, FRP, KRASP, Warszawa.
50. Górski A. (2019), *Bez etyki ani rusz*, „*Głos Uczelni – Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu*” 23 kwietnia 2019.
51. Górski A. (2019), *Wykład nt. Etyka w nauce w świetle ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, https://instytucja.pan.pl/images/2020/komisja-ds-etyki-w-nauce/Etyka_w_nauce_prezentacja_prof._A._G%C3%B3rskiego_Przewodnicz%C4%85cego_KEwN_2019.pptx.
52. Grabińska B. (2013), *Finansowanie szkolnictwa wyższego w Stanach Zjednoczonych*, „*Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*” nr 919.
53. Hasgall A. (2019), *How “publish or perish” damages doctoral research*. Doctoral Debate, 26 November 2019, <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20191126122250602>.

54. Horizon Europe – the next research and innovation framework programme, https://ec.europa.eu/info/horizon-europe-next-research-and-innovation-framework-programme_en.
55. Hulicka M. (2008), Trzeba zainwestować, „*Forum Akademickie*”, nr 7–8.
56. Hulicka M. (2012), *Internal and external sources of financing for universities. The practice of Good Governance*, [w:] Kwiek M., Kurkiewicz A. (red.), *The Modernisation of European Universities*, red. Peter Lang, Frankfurt am Main.
57. Izdebski H., Zieliński J. M. (2015), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa.
58. Izdebski H., Zieliński J.M. (2019), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa.
59. Jędrzejewski T., Rączka P. (2018), *Organy uczelni publicznej w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, [w:] Serowaniec M., Bień-Kacała A., Kustra-Rogatka A. (red.), „*Potentia non est nisi da bonum*”. *Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Zbigniewowi Witkowskiemu*, Toruń.
60. Jędrzejewski T., Rączka P. (2005), *Statut uczelni według przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] *Podmioty administracji publicznej i prawne formy ich działania. Studia i materiały w konferencji naukowej poświęconej jubileuszowi 80 urodzin Profesora Eugeniusza Ochendowskiego*, Toruń.
61. Johansen B. T., Olsen R. M., Øverby N. C., Garred R., Enoksen E. (2019), Team supervision of doctoral students: A qualitative inquiry, “*International Journal of Doctoral Studies*”, 14 (January) 2019, 69–84, <https://doi.org/10.28945/4177>.
62. Komisja ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego, https://www.krasp.org.pl/pl/O_krasp/KOMISJE/Komisja_ds_Strategicznych_Problemow_Szkolnictwa_Wyzszego.
63. Komisja Europejska (2005), *Zalecenie Komisji z 11.03.2005 r. w sprawie Europejskiej Karty Naukowca oraz Kodeksu postępowania przy rekrutacji pracowników naukowych*, Dz.Urz. UE L 75 z 22.3.2005, s. 67–77.
64. Komisja Europejska (2010a), *Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia: europejski wkład w pełne zatrudnienie*. Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów z 23.11.2010 r., Strasburg, COM(2010) 682 wersja ostateczna.
65. Komisja Europejska (2010b), *Projekt przewodni strategii Europa 2020 Unia innowacji*. Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów z dn. 6.10.2010 r. (COM(2010) 546 wersja ostateczna).
66. Komitet Etyki w Nauce Polskiej Akademii Nauk (2020), *Etyczne aspekty upowszechniania poglądów nienaukowych*, Stanowisko 1/2020 z dnia 24 lutego 2020 r.
67. Komunikat Komitetu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk z dnia 2 października 2019 r., „*Państwo i Prawo*”, z. 11/209.
68. Komunikat nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych, Dz. Urz. MF z 2009 r. Nr 15, poz. 84.
69. Komunikat nr 3 Ministra Finansów z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych wytycznych w zakresie samooceny kontroli zarządczej dla jednostek sektora finansów publicznych, Dz. Urz. MF z 2011 r. Nr 2, poz. 11.

70. Komunikat nr 6 Ministra Finansów z dnia 6 grudnia 2012 r. w sprawie szczegółowych wytycznych dla sektora finansów publicznych w zakresie planowania i zarządzania ryzykiem, Dz. Urz. MF z 2012 r. poz. 56.
71. Korczak J. (2007), *Statut szkoły wyższej w świetle nowych uregulowań*, [w:] Szadok-Bratuń A. (red), *Nowe prawo o szkolnictwie wyższym a podmiotowość studenta*, Wrocław.
72. Korytkowski P., Kulczycki E. (2019), *Opis wpływu działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki. Podręcznik dla ewaluowanych podmiotów*, DOI: 10.6084/m9.figshare.11385876.
73. KRASP (2007), *Kodeks Dobre Praktyki w Szkołach Wyższych*, KRASP-FRP, Warszawa.
74. Kulczycki E., Korytkowski P. (2019), *Opis Wpływu Działalności Naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki. Podręcznik dla ewaluowanych podmiotów*. Grudzień 2019, https://ekulczycki.pl/warsztat_badacza/pilotaz-procedur-oceny-wplywu-spolcznego-na-potrzeby-ewaluacji-w-2021-r/.
75. Kwiek M. (2010), *Finansowanie szkolnictwa wyższego w Polsce a transformacje finansowania publicznego szkolnictwa wyższego w Europie*, Center for Public Policy Research Papers Series, Vol. 16, Poznań, pp. 1–54.
76. Kwiek M., Antonowicz D., Brdulak J., Hulicka M., Jędrzejewski T., Kowalski R., Kulczycki E., Szadkowski K., Szot A., Wolszczak-Derlacz J. (2016), *Projekt założeń do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, Poznań.
77. LERU (2020), *Towards a Research Integrity Culture at Universities: From Recommendations to Implementation*. LERU advice paper – January 2020.
78. *Magna Carta Universitatum*, 1988, <http://www.magna-charta.org/resources/files/the-magna-charta/polish>.
79. Marklund G., Naczinsky Ch., Ziarko W., Winckler G., Puukka J., File J., Holm-Nielsen J. B., Melin G. (2017), *Peer review of Poland's higher education and science system*, Luxembourg.
80. Maj M., *Wyciek danych z Politechniki Warszawskiej – nazwiska, dane kontaktowe, oceny*, <https://niebezpiecznik.pl/post/wyciek-danych-z-politechniki-warszawskiej-nazwiska-dane-kontaktowe-oceny/>.
81. Maj M. (2020a), *Anonimizacja przez „obrazkowanie” i nr dowodu jako hasło? Wpadki uczelni cz. VII*, Niebezpiecznik, o bezpieczeństwie i nie..., 7.02.2020, <https://niebezpiecznik.pl/post/anonimizacja-przez-obrazkowanie-i-nr-dowodu-jako-haslo-wpadki-uczelni-cz-vii/>.
82. Maj M. (2020b), *Atak na SWPS i Collegium Da Vinci: Zaszifrowano serwery, możliwa utrata części danych*, Niebezpiecznik, o bezpieczeństwie i nie..., 29.04.2020, <https://niebezpiecznik.pl/post/atak-na-swps-i-collegium-da-vinci-zaszifrowano-serwery-mozliwa-utrata-czesci-danych/>.
83. Maj M. (2020c), *Dane studentów Politechniki Warszawskiej mogły wyciec już w 2019*, Niebezpiecznik, o bezpieczeństwie i nie..., 6.05.2020, <https://niebezpiecznik.pl/post/wyciek-z-politechniki-warszawskiej-moglo-byc-wiecej-niz-jedno-wlamanie/>.
84. Maj M. (2018a), *Wpadki polskich uczelni cz. III. Ujawnienie danych studentów, niska świadomość bezpieczeństwa wśród wykładowców i kopanie kryptowalut*, Niebezpiecznik, o bezpieczeństwie i nie..., 7.02.2018, <https://niebezpiecznik.pl/post/wpadki-polskich-uczelni-cz-iii-ujawnienie-danych-studentow-niska-swiadomosc-bezpieczenstwa-posrod-wykladowcow-i-kopanie-kryptowalut/>.
85. Maj M. (2018b), *Wyszukiwarki studentów, publiczna lista usterek i niebezpieczne punkty ksero, czyli uczelnianych wpadek cz. IV*, Niebezpiecznik, o bezpieczeństwie i nie...,

- 8.05.2018, <https://niebezpiecznik.pl/post/wyszukiwarki-studentow-publiczna-lista-usterek-i-niebezpieczne-punkty-ksero-czyli-uczelnianych-wpadek-cz-iv/>.
86. McMahon W. (2010), *Higher Learning, Greater Good. The Private and Social Benefits of Higher Education*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
87. McMahon W. W. (2004), *The Social and External Benefits of Education*, [w:] Johnes G. and Johnes J. (eds.), *International Handbook on the Economics of Education*, Edward Elgar Publishing Ltd., Cheltenham, United Kingdom.
88. McNay I. (2007), Values, principles and integrity: Academic and professional standards in UK higher education. „*Higher Education Management and Policy*”, 19(3), 43–66.
89. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2019), *Ewaluacja jakości działalności naukowej – przewodnik*, Warszawa, <https://konstytucjadlanauki.gov.pl/content/uploads/2019/03/ewaluacja-jakosci-dzialalnosci-naukowej-przewodnik20190305.pdf>.
90. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2019), Przeciwdziałanie zjawiskom korupcyjnym w obszarze szkolnictwa wyższego, Warszawa, 13 listopada 2019 roku, <https://konstytucjadlanauki.gov.pl/content/uploads/2019/11/mnisw-prezentacja-antykorupcja-kadry-zarzdajace-uczelni-ns-13112019-warszawa.pptx>.
91. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2011), *Dobre praktyki w procedurach recenzyjnych w nauce*, Warszawa, https://www.archiwum.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2014_02/307f933b1a75d6705a4406d5452d6dbf.pdf.
92. Morawski R. Z. (2019), *Technoscientific Research: Methodological and Ethical Aspects*, Walter de Gruyter, Berlin–Boston.
93. Morawski R. (2016), *Nauka w czasach biurokracji*, [w:] Baranowski K., Sośnicka J. (red.), *Inżynier z duszą humanisty*, Wydawnictwo Naukowe Politechniki Łódzkiej, Łódź.
94. Muszewska A., Niesiołowski-Spanò Ł., Pieniądz A. (red.) (2017), *Opinia Obywateli Nauki na temat projektów założeń do Ustawy 2.0 wraz z rekomendacjami*, Warszawa.
95. Muszewska A., Niesiołowski-Spanò Ł., Pieniądz A. (red.) (2015), *Pakt dla nauki, czyli jak nauka może służyć społeczeństwu. Obywatelski projekt zmian w nauce i szkolnictwie wyższym w Polsce*, Warszawa.
96. Najwyższa Izba Kontroli (2015), *Informacja o wynikach kontroli. Kształcenie na studiach doktoranckich*, Warszawa.
97. Najwyższa Izba Kontroli (2018a), *Informacja o wynikach kontroli NIK. O systemie oceny jakości kształcenia w szkołach wyższych*. Październik 2018. <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/system-oceny-jakosci-ksztalcenia.html>.
98. Najwyższa Izba Kontroli (2018b), *Informacja o wynikach kontroli NIK. System Oceny Jakości Kształcenia*. Maj 2018. <https://www.nik.gov.pl/plik/id,18017,vp,20609.pdf>.
99. Najwyższa Izba Kontroli (2018), *Uczelnia uczy, ale czy nauczycy? NIK o systemie oceny jakości kształcenia w szkołach wyższych*, 04 października 2018, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/system-oceny-jakosci-ksztalcenia.html>.
100. Narodowe Centrum Badań i Rozwoju CBR (2011), *Kodeks Etyczny Narodowego Centrum Badań i Rozwoju*, Warszawa.
101. Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (2018), *Przewodnik po danych osobowych w projektach POWER dla Wnioskodawców i Beneficjentów*, Warszawa. <https://www.ncbr.gov.pl/o-centrum/aktualnosci/szczegoly-aktualnosci/news/przewodnik-po-danych-osobowych-w-projektach-po-wer-dla-wnioskodawcow-i-beneficjentow-45087/>.

102. Narodowe Centrum Nauki (2016), *Kodeks Narodowego Centrum Nauki dotyczący rzetelności badań naukowych i starania o fundusze na badania*, Załącznik do uchwały Rady NCN nr 20/2016 z dnia 3 marca 2016 r.
103. Narodowy Kongres Nauki, 19–20 września 2017 r., Centrum Kongresowe ICE Kraków, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, <https://nkn.gov.pl/archiwum/wp-content/uploads/2017/08/NKN-KR- broszura.pdf>.
104. OECD (2007), *Best Practices for Ensuring Scientific Integrity and Preventing Misconduct*.
105. Pacuska M., Wiśniewski A. (2015), *Zarządzanie prawami własności intelektualnej w świetle analizy regulaminów uczelnianych*. Raport Fundacji Rektorów Polskich, Warszawa.
106. Pismo Ministra Edukacji Narodowej z 10.10.2017 r. nr DP-SSRP.025.307.2017.AB, Rządowy Proces Legislacyjny, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12303102/12458849/12458852/dokument312903.pdf>.
107. Polska Akademia Nauk (2020), *Kodeks etyki pracownika naukowego*, Wydanie III, Załącznik do uchwały nr 2/2020 Zgromadzenia Ogólnego PAN z dnia 25 czerwca 2020 r.
108. Polska Komisja Akredytacyjna (2019a), *Ewaluacja jakości kształcenia przez Polską Komisję Akredytacyjną*. http://www.pka.edu.pl/wp-content/uploads/2019/04/PKA_ewaluacja-jako%C5%9Bci-kszta%C5%82cenia.pdf.
109. Polska Komisja Akredytacyjna (2019b), Szczegółowe kryteria dokonywania oceny programowej. Załącznik nr 2 do Statutu Polskiej Komisji Akredytacyjnej, https://pka.edu.pl/wp-content/uploads/2019/09/zal2_Szczeg%C3%B3lowe_kryteria_dokonywania_oceny_programowej.pdf.
110. Polska Komisja Akredytacyjna (2018), Statut Polskiej Komisji Akredytacyjnej, Załącznik do uchwały Nr 4/2018 Polskiej Komisji Akredytacyjnej z dnia 13 grudnia 2018 r., (tekst ujednolicony uwzględniający zmiany wprowadzone uchwałą Polskiej Komisji Akredytacyjnej z dnia 18 lutego 2019 r. nr 1/2019). https://pka.edu.pl/wp-content/uploads/2019/07/2018_statut_tekst_ujednolicony.pdf.
111. *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r.*, część I–V, FRP – KRASP, Warszawa 2015.
112. Postanowienie NSA z dnia 4 marca 2015 r., I OSK 402, CBOŚA.
113. Pyter M. (red.) (2012), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa.
114. Radwan A. (red.) (2017), „*Plus ratio quam vis consuetudinis*”. *Reforma nauki i akademii w Ustawie 2.0*, wyd. 2, Kraków.
115. Ratajczak M. (2013), Szkolnictwo wyższe w Polsce jako czynnik rozwoju kapitału ludzkiego, „*Konsumpcja i Rozwój*”, 2013/2(5), s. 22–33.
116. Rączka P., Jędrzejewski T. (2019), *Status publicznej szkoły wyższej w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, [w:] *Jednostka wobec władczej ingerencji organów administracji publicznej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Barbarze Adamiak*, Wrocław.
117. Rezler J. (1972), *Język łaciński dla prawników*, Warszawa.
118. Rekomendacje Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 listopada 2019 r. w sprawie działań edukacyjnych i profilaktycznych mających na celu zapobieganie korupcji w szkolnictwie wyższym.
119. Robertson M. J. (2017), Team modes and power: supervision of doctoral students, „*Higher Education Research and Development*”, 36(2), s. 358–371. <https://doi.org/10.1080/07294360.2016.1208157>.

120. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 listopada 2018 r. w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych, Dz.U. 2018 poz. 2152.
121. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 października 2010 r. w sprawie trybu wyboru członków komisji do spraw etyki w nauce, trybu jej prac i sposobu wykorzystania wiążących opinii komisji oraz sposobu finansowania, zmienione w dniu 19 listopada 2013 r., Dz.U. 2010 nr 215 poz. 1413.
122. Ruczkowski P. (2014), Status prawny Polskiej Komisji Akredytacyjnej i jej uchwał oraz ich wpływ na sferę zewnętrzną działania administracji w świetle koncepcji demokratycznego państwa prawnego, „Przegląd Prawa Publicznego”, nr 7–8.
123. Rumbley Laura E., Altbach Philip G., Stanfield David A., Shimmi Yukiko, Gayardon Ariane de, Chan Roy Y. (2015), Higher Education: A Worldwide Inventory of Research Centers, Academic Programs, and Journals and Publications 3rd Edition, Center for International Higher Education, Boston College, and Lemmens Media, Bonn, Berlin, New York, https://www.bc.edu/content/dam/files/research_sites/cihe/pdf/Worldwide_Inventory_full_2015_08_11.pdf.
124. Rzecznik Praw Obywatelskich (2020), Wystąpienie do MNiSW ws. przesunięcia terminu ewaluacji, BPK.7033.4.2019.GK, Warszawa, dnia 6 lutego 2020 r., <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20do%20MNiSzW%20ws.%20przesuni%C4%99cia%20terminu%20ewaluacji%2C%206.02.2020.pdf>.
125. Rzemek M. (2020), Jan Nowak, prezes UODO: Nie będę robił rewolucji, Rzeczpospolita, 26.05.2019, <https://www.rp.pl/Dane-osobowe/305269977-Jan-Nowak-prezes-UODO-nie-bede-robil-rewolucji.html>.
126. Sanetra W., M. Wierzbowski (red.) (2013), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa.
127. Santiago P., Tremblay K., Basri E., Arnal E. (2008), *Tertiary Education for the Knowledge Society, Vol. 1 Special features: Governance, funding, quality*, OECD, Paris.
128. ScienceEurope (2016), *Research Integrity Practices in Science Europe Member Organisations. Survey Report*, Brussels.
129. Sewastianowicz M. (2019), *Procedura tworzenia list czasopism naukowych nadal kontrowersyjna*, Prawo.pl, 13.12.2019. <https://www.prawo.pl/student/lista-punktowanych-czasopism-naukowych-ocena-nowelizacji,496576.html>.
130. Sewastianowicz M. (2020), RPO apeluje o przesunięcie daty ewaluacji na uczelniach, Prawo.pl, 12.02.2020, <https://www.prawo.pl/student/przesuniecie-ewaluacji-jakosci-dzialalnosci-naukowej-wystapienie,497846.html>. The Singapore Statement on Research Integrity, 2010, <https://wcrif.org/guidance/singapore-statement>.
131. Sławeta R., Górski A. (2019), Zanim powstała KEN, „Forum Akademickie” nr 10.
132. Sobkowiak A. (red.) (2015), *Studia doktoranckie i mobilność młodych naukowców*, Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa.
133. Staniszevska L. (2017), *Administracyjne kary pieniężne*, Poznań.
134. Statut Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, https://www.krasp.org.pl/O_krasp/Statut.
135. Stanowisko Wspólne nr 3 nt. Rozwiązań statutowych w sferze governance Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich i Związku Rektorów Uczelni Ukrainy, 2020, ht-

- [tps://www.ans.pw.edu.pl/index.php/layout/set/print/Aktualnosci/KRASP-i-ZRUU-nt.-rozwiazan-statutowych-w-sferze-governance](https://www.ans.pw.edu.pl/index.php/layout/set/print/Aktualnosci/KRASP-i-ZRUU-nt.-rozwiazan-statutowych-w-sferze-governance).
136. Stec P., Chmielnicki P. (red.) (2018), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa.
 137. *Strategia Rozwoju Szkolnictwa Wyższego: 2010–2020 – projekt środowiskowy* (2009), Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Fundacja Rektorów Polskich, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
 138. Szczurkowska S. (2015), Szkolnictwo wyższe w Wielkiej Brytanii: specyfika i finansowanie uczelni. Przeszłość i terażniejszość, „*Studia z Teorii Wychowania. Półrocznik Zespołu Teorii Wychowania Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN*” 6/2 (11).
 139. Ścieżki kariery akademickiej i rozwój młodej kadry naukowej. Konferencja programowa Narodowego Kongresu Nauki, 26–27 stycznia 2017 r. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, https://nkn.gov.pl/archiwum/wp-content/uploads/2017/01/nkn-katowice-konf-broszura_www_19-01-2017_fin.pdf.
 140. Tarno J. P., Szot A., Pokorny P. (red.) (2016), *Specyfika postępowań administracyjnych w sprawach z zakresu szkolnictwa wyższego i nauki*, Lublin.
 141. Urząd Ochrony Danych Osobowych (2018), *Jak rozumieć podejście oparte na ryzyku? Poradnik RODO Podejście oparte na ryzyku Część 1. Maj 2018*. <https://uodo.gov.pl/pl/123/208>.
 142. Urząd Ochrony Danych Osobowych (2019), *Inicjatywy opracowania kodeksów postępowania*, 15.07.2019, <https://uodo.gov.pl/pl/426/1108>.
 143. Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej (2015), *Regulaminy zarządzania własnością intelektualną w szkołach wyższych w świetle znowelizowanej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Poradnik*, Warszawa.
 144. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009 Nr 157 poz. 1240 ze zm.).
 145. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1350 ze zm.).
 146. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (tj. Dz.U. 2010 nr 96 poz. 615 ze zm.).
 147. Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (tj. Dz.U. 2016 poz. 64 ze zm.).
 148. Ustawa z dnia 7 lipca 2017 r. o Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1582).
 149. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1770 ze zm.).
 150. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Nauki (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1384).
 151. Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych, Dz.U. 2018 poz. 1000.
 152. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1231 ze zm.).
 153. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 ze zm.).
 154. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (tj. Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365 ze zm.).

155. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz.U. 2018 poz. 1668 ze zm.).
156. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (tj. Dz.U. 2010 nr 96 poz. 619 ze zm.).
157. Ustawa z dnia 21 lutego 2019 r. o Sieci Badawczej Łukasiewicz (Dz.U. z 2019 r., poz. 534 ze zm.).
158. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, druk sejm. Nr 2446, VIII kadencja Sejmu RP.
159. Waltoś S., Rozmus A. (red.) (2016), *Szkolnictwo wyższe w Polsce. Ustrój. Prawo. Organizacja*, Warszawa.
160. Watts J. H. (2010), Team supervision of the doctorate: Managing roles, relationships and contradictions, „*Teaching in Higher Education*”, 15(3), s. 335–339, <https://doi.org/10.1080/13562511003740908>.
161. Westerheijden D., Stensaker B., Rosa M. I. (2007), *Quality Assurance in Higher Education. Trends in Regulation, Translation and Transformation*, Springer, Dordrecht.
162. Wiktor J. (2019), Recenzja osiągnięć naukowych w postępowaniach awansowych – między jakością oceny a formalizmem rozstrzygnięć Ustawy 2.0, „*E-mentor*”, nr 1(78)/2019.
163. Więckowski T. (red.) (2016), *Memorandum dotyczące polityki kontroli antypalgiatowej prac dyplomowych na polskich uczelniach*, Fundacja Rektorów Polskich, Warszawa.
164. Woźnicki J. (2007), *Uczelnie akademickie jako instytucje życia publicznego*, Fundacja Rektorów Polskich, Warszawa.
165. Woźnicki J. (red.) (2017), *Raport nr 4 Komisji ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego KRASP: Wybrane propozycje zmian w tekście projektu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce: część I*, Warszawa.
166. Woźnicki J. (red.) (2019a), *Odpowiedzialność, zaangażowanie i bezstronności uniwersytetu. Uwarunkowania kulturowe i prawne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
167. Woźnicki J. (red.) (2019b), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa.
168. Woźnicki J. (red.) (2019c), *Transformacja Akademickiego Szkolnictwa Wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019*, Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Warszawa.
169. Wroński M., Etyka i patologie polskiego środowiska akademickiego. Archiwum, <https://nfaetyka.wordpress.com/category/archiwum-marka-wronskiego/>.
170. Wróblewska M. (2009), *Subwencja*, [w:] Drwiłło A., Maśniak D. (red.), *Leksykon prawa finansowego. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa.
171. Wspólne stanowisko Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Komisji do Spraw Etyki w Nauce przy Polskiej Akademii Nauk w sprawie debaty publicznej z dnia 21 października 2019 r.
172. Wyrok WSA z dnia 9 września 2008 r., II SA/Ol 454/08, CBOSA.
173. Wyrok NSA z dnia 26 września 2014 r., I OSK 2159/14, CBOSA.

Dodatek 1

PROPOZYCJE INTERPRETACJI WYBRANYCH ARTYKUŁÓW „USTAWY 2.0” ORAZ POSTULATY KRASP DOTYCZĄCE ZMIAN W USTAWIE W RAMACH JEJ NOWELIZACJI

1. ZESTAWIENIE WYBRANYCH PROBLEMÓW O CHARAKTERZE INTERPRETACYJNYM WRAZ Z PROBLEMAMI DO ROZWIĄZANIA W PRACACH ZESPOŁU AUTORÓW NAD KOMENTARZEM DO USTAWY P.S.W.N. NA ZLECENIE WYDAWNICTWA WOLTERS KLUWER

A. Sprawy, których mogą dotyczyć wątpliwości interpretacyjne

1. Rozumienie pojęcia podstawowych zadań uczelni.
2. Kolidują dwóch przywołanych niżej regulacji w przypadku, gdy reprezentant samorządu studentów jest zatrudniony w administracji publicznej, gdyż na podstawie art. 19 ustawy jest on członkiem rady, a na podstawie art. 20 nie może nim być.
3. Rozumienie pojęcia spraw studenckich.
4. Problem związany z tym, czy można w statucie rozdzielić dwie kurie pracowników, połączonych przez ustawodawcę w ramach jednej regulacji.
5. Problem związany z tym, czy wobec brzmienia regulacji przywołanej niżej statut może ograniczyć się do pozostawienia jako podmiotu uprawnionego do wskazywania kandydatów na rektora jedynie rady uczelni i nie wskazać innych podmiotów.
6. Problem związany z tym, czy tryb nadawania regulaminu organizacyjnego określony w statucie może wymagać uzyskania przez rektora uprzedniej zgody innego organu, np. senatu.
7. Problem związany z tym, czy regulacje przywołanego niżej art. 36 ust. 2–14, którego niektóre ustępy poświęcone zostały wprost wyłącznie publicznej uczelni zawodowej, włączając w to ust. 1, dotyczą także publicznej uczelni akademickiej.

8. Przyznanie środków finansowych w ramach konkursów w kontekście brzmienia przepisów art. 387 ust. 3, art. 390, art. 394 ust. 6 i art. 396 ust. 5 – zaliczenie otrzymywanych środków do odpowiedniego roku obrotowego.

9. Występuje niespójność przepisów, jeśli chodzi o określenie momentu rozpoczęcia przekazywania środków finansowych w ramach konkursu dla dwóch grup uczelni.

10. Sprawa konsekwencji nałożenia kary dyscyplinarnej.

11. Istnieje wątpliwość, czy już samo nałożenie kary dyscyplinarnej w pierwszej instancji powoduje skutek w postaci odpowiednio wygaśnięcia mandatu organu ze względu na niespełnianie ustawowych wymagań (np. mandatu rektora, członkostwa w senacie).

12. Możliwość zatrudnienia osoby legitymującej się stopniem naukowym doktora na stanowisku asystenta.

13. Obliczanie terminu dotyczące obowiązku informacyjnego w związku z konkursem (kontekst krajowy).

14. Obliczanie terminu dotyczące obowiązku informacyjnego w związku z konkursem (kontekst międzynarodowy).

15. Liczba powierzanych godzin ponadwymiarowych.

16. Niespójność przepisów w zakresie możliwości wyznaczania promotora pomocniczego.

B. Warianty interpretacji w poszczególnych sprawach

I. Rozumienie pojęcia podstawowych zadań uczelni

Art. 11. ust. 1. Podstawowymi zadaniami uczelni są:

- 1) prowadzenie kształcenia na studiach;
- 2) prowadzenie kształcenia na studiach podyplomowych lub innych form kształcenia;
- 3) prowadzenie działalności naukowej, świadczenie usług badawczych oraz transfer wiedzy i technologii do gospodarki;
- 4) prowadzenie kształcenia doktorantów;
- 5) kształcenie i promowanie kadr uczelni;
- 6) stwarzanie osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w:
 - a) procesie przyjmowania na uczelnię w celu odbywania kształcenia,
 - b) kształceniu,
 - c) prowadzeniu działalności naukowej;
- 7) wychowywanie studentów w poczuciu odpowiedzialności za państwo polskie, tradycję narodową, umacnianie zasad demokracji i poszanowanie praw człowieka;
- 8) stwarzanie warunków do rozwoju kultury fizycznej studentów;
- 9) upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki i kultury, w tym przez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych, informacyjnych i archiwalnych;
- 10) działanie na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych.

2. Podstawowym zadaniem uczelni zawodowej jest również prowadzenie kształcenia specjalistycznego.

3. Zadania, o których mowa w ust. 1 pkt 3, 4 i pkt 6 lit. c, nie są podstawowymi zadaniami uczelni zawodowej.

Art. 15. ust. 4. Uczelnia zawodowa może prowadzić:

- 1) studia drugiego stopnia;
- 2) jednolite studia magisterskie;
- 3) kształcenie specjalistyczne.

Warianty interpretacyjne

Podstawowe zadania uczelni to:

- **wariant 1:** zadania, do realizacji których uczelnia jest zobowiązana, chyba że przepis ustawy uwalnia ją od tego obowiązku;
- **wariant 2:** katalog zadań, z którego każda uczelnia wybiera zadania, które realizuje.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

Wariant 1: co skutkuje obowiązkiem realizacji zadań wskazanych w ustawie jako podstawowe, a więc nie tylko tych, o realizacji których decyduje sama uczelnia.

Uzasadnienie

Przyjęto utrwalone, zgodnie z wybranym wariantem, rozumienie tego pojęcia na gruncie dotychczasowego ustawodawstwa, a wyłączenia zawarte w ustawie *explicite* (np. art. 11 ust. 3) od obowiązkowej realizacji części zadań, w ustawach wcześniejszej i aktualnej, potwierdzają przyjętą interpretację, ponieważ na gruncie **wariantu 2** wyłączenia te byłyby niepotrzebne.

II. Kolidzja dwóch przywołanych niżej regulacji w przypadku, gdy reprezentant samorządu studentów jest zatrudniony w administracji publicznej, albowiem na podstawie art. 19 z ustawy jest on członkiem rady, a na podstawie art. 20 nie może nim być

Art. 19. 1. W skład rady uczelni wchodzi:

[...]

- 2) przewodniczący samorządu studenckiego.

art. 20. 3. Członkostwa w radzie uczelni nie można łączyć z pełnieniem funkcji organu tej lub innej uczelni, członkostwem w radzie innej uczelni ani zatrudnieniem w administracji publicznej.

Warianty interpretacyjne

- **wariant 1:** w istniejącej sytuacji przeważa dyspozycja art. 19 i przewodniczący samorządu studentów pomimo swego zatrudnienia jest członkiem rady uczelni;
- **wariant 2:** art. 20 nie dopuszcza także przewodniczącego samorządu studentów do członkostwa w radzie w przypadku jego zatrudnienia w administracji publicznej.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

Wariant 1: przewodniczący samorządu studentów, wchodząc do rady uczelni, *ex officio* zachowuje możliwość zatrudnienia się albo kontynuowania swego zatrudnienia w administracji publicznej.

Uzasadnienie

Pozycja przewodniczącego samorządu studentów została wyróżniona przez ustawodawcę odmiennym od reszty członków rady uczelni umocowaniem „*ex officio* i bez wynagrodzenia”, co stanowi przesłankę na rzecz interpretacji funkcjonalnej jako przeważającej w tym przypadku; odpowiada to postulatowi Parlamentu Studentów RP.

III. Rozumienie pojęcia spraw studenckich

Art. 23. 5. Powołanie osoby do pełnienia funkcji kierowniczej, do której zakresu obowiązków należą sprawy studenckie lub sprawy doktorantów, wymaga uzgodnienia odpowiednio z samorządem studenckim lub samorządem doktorantów. Niezajęcie stanowiska przez samorząd w terminie wskazanym w statucie uważa się za wyrażenie zgody.

Warianty interpretacyjne

Czy w zakresie rzeczowym pojęcia spraw studenckich znajdują się:

- **wariant 1:** jak dotąd w wielu uczelniach są to sprawy indywidualne studenta (rozstrzygane w drodze decyzji), do których należy ocena indywidualnych postępów w nauce, rejestracja i zaliczanie semestrów lub lat studiów oraz ewentualnie sprawy skreślenia z listy studentów albo ich urlopowanie, a także sprawy wsparcia materialnego, w tym stypendia, działalność kulturalna, koła naukowe, samorządność studencka, sport akademicki itp.
- **wariant 2:** sprawy jw., ale także proces kształcenia i sprawy programowe studiów, co należy tradycyjnie do zadań prorektora, prodziekana ds. studiów (kształcenia).

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

Wariant 1: co skutkuje tym, że z samorządem studenckim uzgadnia się jednego prorektora, prodziekana, tego, który zajmuje się tak jak dotąd rozumianymi sprawami studenckimi – ale nie prorektora/prodziekana odpowiedzialnego za studia, chyba że jest to ta sama osoba.

Uzasadnienie

Brak w ustawie p.s.w.n. zmiany brzmienia przepisów, co oznacza brak podstaw do zmiany ich dotychczasowego rozumienia, a ponadto mogłoby się okazać, że większość prorektorów/prodziekanów wymagałaby uzgadniania ze studentami oraz z doktorantami (to dotyczy kolejnej osoby) co prowadziłoby do nadmiarowego ograniczenia praw rektora/dziekana do ukształtowania składu swojej ekipy.

IV. Problem związany z tym, czy można w statucie podzielić miejsca dla dwóch kurii pracowników, połączonych przez ustawodawcę w ramach jednej regulacji

Art. 29. 1. W skład senatu wchodzi:

1) w publicznej uczelni akademickiej:

[...]

c) nauczyciele akademicy zatrudnieni na stanowiskach innych niż określone w lit. a i pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi, którzy stanowią nie mniej niż 25% składu senatu [...]

Warianty interpretacyjne

- **wariant 1:** tak, statut może dokonać rozdzielenia tych dwóch grup, przyznając im określoną liczbę miejsc w senacie;
- **wariant 2:** nie, nie można, skoro ustawa połączyła te dwie grupy pracowników.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

Wariant 1: w istocie bowiem są to dwie osobne grupy pracowników, które w dotychczasowych przepisach, a więc tradycyjnie, tworzyły osobne kurie.

Uzasadnienie

Ustawodawca połączył je, zapewne kierując się intencją ograniczenia objętości ustawy oraz pozostawieniem uczelni rozstrzygnięcia w tej sprawie w statucie.

V. **Problem związany z tym, czy wobec brzmienia regulacji przywołanej niżej statut może ograniczyć się do pozostawienia jako podmiotu uprawnionego do wskazywania kandydatów na rektora jedynie rady uczelni i nie wskazać innych podmiotów**

Art. 34. ust. 1. Statut określa zasady organizacji i funkcjonowania uczelni, w szczególności:

1) sposób powoływania i odwoływania organów uczelni, w tym podmioty uprawnione do wskazywania kandydatów na rektora, oraz sposób organizowania wyborów do organów uczelni [...]

Warianty interpretacyjne

- **wariant 1:** tak, ustawodawca dopuszcza takie rozwiązanie, co intencjonalnie znalazło swój wyraz w pierwotnym projekcie ustawy;
- **wariant 2:** nie, bo literalnie „statut określa”, a więc musi określić także inne podmioty.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

Wariant 1: w statucie uczelnia może ograniczyć się jedynie do rady uczelni, określając wówczas inne podmioty jako zgłaszające kandydatów na rektora, ale do rady uczelni, a więc w istocie kandydatów na rektora; statut uczelni zgodnie z brzmieniem przepisu może jednak także określić inne podmioty wskazujące kandydatów na rektora z pominięciem rady uczelni.

Uzasadnienie

Wobec, zdaniem niektórych komentatorów, dwuznacznego brzmienia cytowanych przepisów należy dopuścić możliwość wskazaną w **wariancie 1**, tym bardziej że taka była pierwotna intencja autorów projektu ustawy, a uczelnie zyskują tu dodatkowy obszar wolności statutowej. Należy odnotować także brak zastrzeżenia w art. 18 ust. 1 pkt 5.

VI. **Problem związany z tym, czy tryb nadawania regulaminu organizacyjnego określony w statucie może wymagać uzyskania przez rektora uprzedniej zgody innego organu, np. senatu**

Art. 34. 1. Statut określa zasady organizacji i funkcjonowania uczelni, w szczególności:
[...]

11) tryb nadawania regulaminu organizacyjnego [...]

Warianty interpretacyjne

- **wariant 1:** nie, obowiązuje zasada nieprzenoszalności ustawowych kompetencji organu na inny organ; tymczasem wymóg takiej zgody w istocie ograniczałby kompetencję rektora, dzieląc ją między co najmniej dwa organy, co byłoby niedopuszczalne; wniosek: wymóg uprzedniej opinii – tak, uprzedniej zgody – nie;
- **wariant 2:** tak, tryb może zawierać dowolne w istocie wymagania, a wśród nich wymóg uprzedniej zgody innego organu.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

Wariant 1: prawo rektora do podjęcia decyzji na swoją odpowiedzialność, czego nie może krępować narzucony tryb.

Uzasadnienie

Rektor, będąc zobowiązany do wypełniania swego ustawowego zadania, za co ponosi wyłączną odpowiedzialność, nie może zostać związany koniecznością uzyskania uprzedniej zgody innego organu, do którego kompetencji nie należy to zadanie.

VII. Problem związany z tym, czy regulacje przywołanego niżej art. 36 ust. 2–14, którego niektóre ustępy poświęcone zostały wprost wyłącznie publicznej uczelni zawodowej, włączając w to ust. 1, dotyczą także publicznej uczelni akademickiej

Art. 36. ust. 1. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, w drodze rozporządzenia, likwiduje publiczną uczelnię zawodową.

2. Likwidacja uczelni publicznej polega na zadysponowaniu składnikami materialnymi i niematerialnymi jej majątku po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wierzycieli, w szczególności pracowników, studentów i doktorantów, w celu zakończenia jej działalności.

3. Likwidację prowadzi likwidator powołany przez ministra.

4. Likwidatorowi przysługuje wynagrodzenie miesięczne ustalane przez ministra. Wynagrodzenie nie może być wyższe niż wynagrodzenie zasadnicze rektora likwidowanej uczelni za miesiąc poprzedzający dzień postawienia uczelni w stan likwidacji.

5. W okresie likwidacji uczelnia używa nazwy z dodaniem oznaczenia „w likwidacji”.

6. Likwidator ogłasza postawienie uczelni w stan likwidacji w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

7. Likwidator, w terminie 3 miesięcy od dnia powołania, przedstawia do zatwierdzenia ministrowi plan przychodów i kosztów związanych z likwidacją.

8. Koszty likwidacji pokrywa się z mienia likwidowanej uczelni, a w przypadku braku wystarczających środków – z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister, na podstawie planu przychodów i kosztów związanych z likwidacją.

9. Postawienie uczelni w stan likwidacji powoduje, że:

- 1) z dniem powołania likwidator przejmuje kompetencje organów uczelni;
- 2) z dniem powołania likwidatora wygasa kadencja organów uczelni;
- 3) uczelnia nie prowadzi przyjęć na studia, studia podyplomowe, kształcenie specjalistyczne i inne formy kształcenia, a także do szkół doktorskich;
- 4) uczelnia nie nadaje stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki;
- 5) uczelnia traci prawo do otrzymywania środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. d, pkt 2 lit. e i f, pkt 4–7 i 9;
- 6) środki finansowe, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. a–c, pkt 2 lit. a–d i pkt 3, są przekazywane uczelni w niezbędnym zakresie.

10. W uczelni postawionej w stan likwidacji:

- 1) prowadzone kształcenie może być kontynuowane nie dłużej niż do końca roku akademickiego,
- 2) stosunki pracy nauczycieli akademickich wygasają z końcem roku akademickiego – w którym postawiono uczelnię w stan likwidacji.

11. Likwidator zapewnia studentom oraz doktorantom możliwość kontynuowania kształcenia; przepisy art. 82 i art. 206 stosuje się odpowiednio.

12. Postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego lub stopnia w zakresie sztuki, wszczęte i niezakończone do dnia postawienia uczelni w stan likwidacji, prowadzi podmioty wskazane przez Radę Doskonałości Naukowej, zwaną dalej „RDN”.

13. Likwidator, w terminie 30 dni od dnia zakończenia czynności likwidacyjnych, zawiadamia ministra o zakończeniu likwidacji i przedstawia do zatwierdzenia sprawozdanie z jej przebiegu.

Warianty interpretacyjne

- **wariant 1:** tak, ustawodawca nigdzie w ustawie poza tym artykułem nie reguluje referowanych spraw;
- **wariant 2:** nie, bo artykuł ten otwiera ustęp poświęcony wyłącznie uczelni zawodowej, co znajdować powinno kontynuację w całości tak ograniczonego rozumienia zakresu regulacji tego artykułu.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

Wariant 1: ustawa nie powinna pomijać określenia trybu działań będących następstwem likwidacji publicznej uczelni akademickiej, a w ustawie nie ma innych przedmiotowych regulacji.

Uzasadnienie

W poszczególnych ustępach ustawodawca używa słów „uczelnia publiczna” bez dodatkowego określenia „zawodowa”, co zgodnie z przyjętą w ustawie (dotychczasowej i aktualnej) ogólną konwencją obejmuje oba te typy uczelni.

VIII. Przyznanie środków finansowych w ramach konkursów w kontekście brzmienia przepisów art. 387 ust. 3, art. 390, art. 394 ust. 6, art. 396 ust. 5 – zaliczenie otrzymywanych środków do odpowiedniego roku obrotowego

Przepisy zawarte w art. 387 ust. 3, a także art. 390, art. 394 ust. 6 i art. 396 ust. 5 stanowią, że „środki finansowe otrzymywane w danym roku przez uczelnię w ramach konkursu stanowią zwiększenie subwencji ze środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 lit. a–d, przyznanej w roku, w którym został ogłoszony konkurs”.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy wraz z uzasadnieniem

Środki finansowe przekazywane są przez ministra od roku następującego po tym, w którym został ogłoszony konkurs (przepis pierwotny ust. 3 art. 389, przed nowelizacją ustawy w lutym 2019 r. przez art. 96 pkt 29 ustawy o Sieci Badawczej Łukasiewicz, stanowił, że środki przekazywane są uczelni, poczynając od roku następującego po roku podpisania umowy) lub w roku następującym po roku sporządzenia listy rankingowej (art. 390). Przepisy zawarte w przywołanych artykułach stanowią natomiast, że „środki finansowe otrzymywane w danym roku przez uczelnię w ramach konkursu stanowią zwiększenie subwencji ze środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 lit. a–d, przyznanej w roku, w którym został ogłoszony konkurs”.

Przepisy te są niespójne i rodzą problemy interpretacyjne. Czytając je literalnie, należałoby ująć w księgach rachunkowych w roku ogłoszenia konkursu zwiększenie subwencji, a tym samym zwiększenie przychodów, jako że zgodnie z art. 406 p.s.w.n. subwencja stanowi przychód.

Środki finansowe, przyznane w ramach konkursu, uczelnia otrzyma natomiast po raz pierwszy w roku następującym po roku, w którym został ogłoszony konkurs (lub w przypadku uczelni otrzymujących zwiększoną subwencję o 2% w roku następującym po roku, w którym sporządzono listę rankingową). Środki finansowe otrzymywane w danym roku na realizację zadań w tym roku, zgodnie z jedną z podstawowych zasad rachunkowości, zasadą memoriału, zalicza się do przychodów tego roku. Nie mogą one zatem – co do zasady – stanowić zwiększenia subwencji z poprzednich lat, tym bardziej że ten rok obrachunkowy (rok ogłoszenia konkursu) finansowo został już zamknięty 31 grudnia. Jeśli rozstrzygnięcie konkursu i podpisanie umowy nastąpiłoby w roku ogłoszenia konkursu, można byłoby ewentualnie środki finansowe przyznane na określoną liczbę lat zaewidencjonować już w tym roku jako tzw. rozliczenia międzyokresowe przychodów i według zasady memoriału (proporcjonalnie do okresu, jakiego dotyczą) ujmować je jako przychody w formie subwencji w poszczególnych kolejnych latach. Należy jednak pamiętać o tym, że w połowie okresu, na jaki zostały przyznane uczelni środki finansowe w ramach programu, nastąpi ocena śródokresowa (art. 391) i może się zdarzyć, że finansowanie w drugiej połowie okresu nie będzie kontynuowane. Tym bardziej w przypad-

ku, jeśli podpisanie umowy nastąpiłoby w roku następującym po roku ogłoszenia konkursu, nawet zaewidencjonowanie przyszłych wpływów z tytułu zwiększonej subwencji, jako tzw. rozliczeń międzyokresowych przychodów, nie byłoby możliwe w roku ogłoszenia konkursu.

Wniosek

Postulowana jest zmiana przepisów art. 387 ust. 3, art. 390, art. 394 ust. 6, art. 396 ust. 5, zgodnie z którymi środki finansowe otrzymywane w danym roku przez uczelnię w ramach konkursu powinny stanowić zwiększenie subwencji w roku ich otrzymania.

IX. Występuje niespójność przepisów, jeśli chodzi o określenie momentu rozpoczęcia przekazywania środków finansowych w ramach konkursu dla dwóch grup uczelni

Art. 389 ust. 3. Minister przekazuje środki finansowe na podstawie umowy, począwszy od roku następującego po roku, w którym został ogłoszony konkurs.

Art. 390. Uczelnia, która przystąpiła do konkursu, z którą minister nie zawarł umowy, otrzymuje przez okres 6 lat, począwszy od roku następującego po roku, w którym została sporządzona lista rankingowa wniosków, środki finansowe stanowiące zwiększenie subwencji ze środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 lit. a–d, przyznanej w roku, w którym został ogłoszony konkurs, w wysokości 2% tej subwencji ustalonej na podstawie algorytmów, o których mowa w art. 368 ust. 2 i 3.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy wraz z uzasadnieniem

Środki finansowe, o których mowa w komentowanym artykule, są przekazywane uczelniom, poczynając od roku następującego po roku sporządzenia listy rankingowej, natomiast uczelnie, z którymi minister zawarł umowę (otrzymujące środki finansowe nie niższe niż 10% subwencji z roku ogłoszenia konkursu), zgodnie z art. 389 otrzymują środki, począwszy od roku, następującego po tym, w którym został ogłoszony konkurs. Może się zatem zdarzyć, że zarówno sporządzenie listy rankingowej, jak i podpisanie umowy z uczelniami nastąpi w roku następnym po ogłoszeniu konkursu. W takim przypadku uczelnie, z którymi minister nie podpisał umowy, a które spełniają warunki konkursu, zaczęłyby otrzymywać środki finansowe z rocznym opóźnieniem w stosunku do uczelni, które wygrały w konkursie.

Wniosek

Należy wprowadzić poprawki w brzmieniu przepisów art. 389–390 wraz z ujednoliceniem przepisów w tym zakresie.

X. Sprawa konsekwencji nałożenia kary dyscyplinarnej

Problem polega na tym, że instytucja kary dyscyplinarnej może być wykorzystana do pozbawienia danej osoby pełnienia funkcji organu (np. rektora), członka organu kolegialnego (np. senatu) lub uniemożliwienia kandydowania, a przy tym stosowanie kar dyscyplinarnych wobec osób pełniących funkcje organu lub funkcje kierownicze wywołuje dalej idące skutki, niż wynika to z przepisów kształtujących zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej (art. 275–306).

Art. 20. 1. Członkiem rady uczelni może być osoba, która:

[...]

4) nie była karana karą dyscyplinarną [...]

4. Członkostwo w radzie uczelni wygasa w przypadku [...] zaprzestania spełniania wymagań określonych w ust. 1.

Warianty interpretacyjne

- **wariant 1:** ukaranie najmniej surowymi karami (upomnienia, nagany, nagany z obniżeniem wynagrodzenia, zakaz promotorstwa) nie skutkuje wygaśnięciem mandatu organu (np. rektora), członkostwa w senacie lub innym organie przewidzianym w statucie;
- **wariant 2:** ukaranie jakąkolwiek karą dyscyplinarną (np. upomnienia) osoby sprawującej funkcję organu lub będącej członkiem organu kolegialnego lub pełniącej funkcję kierowniczą w uczelni oznacza odpowiednio wygaśnięcie mandatu organu ze względu na niespełnianie ustawowych wymagań (np. mandatu rektora, członkostwa w senacie).

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

W komentarzu przyjęto **wariant 1**, ale bardziej zasadne byłoby zmienienie tego przepisu.

Uzasadnienie

W art. 20 ust 1 pkt 4 wskazano, że nałożenie na daną osobę jakiegokolwiek kary, nawet kary upomnienia za drobne przewinienie dyscyplinarne, skutkuje tym, że członkostwo w radzie uczelni ustaje. Co więcej, przepis ten znajduje odpowiednie zastosowanie także do innych organów uczelni, zatem problem jest szerszy i powstaje pytanie, czy ukaranie jakąkolwiek karą dyscyplinarną (np. upomnienia) osoby sprawującej funkcję organu lub będącej członkiem organu kolegialnego, lub pełniącej funkcję kierowniczą w uczelni oznacza odpowiednio wygaśnięcie mandatu organu ze względu na niespełnianie ustawowych wymagań (np. mandatu rektora, członkostwa w senacie).

Literalna interpretacja prowadzi do wniosku, że ukaranie jakkolwiek karą dyscyplinarną (np. upomnienia) osoby sprawującej funkcję organu lub będącej członkiem organu kolegialnego, lub pełniącej funkcję kierowniczą w uczelni oznacza odpowiednio wygaśnięcie mandatu organu ze względu na niespełnianie ustawowych wymagań (np. mandatu rektora, członkostwa w senacie).

Stosując interpretację funkcjonalną i systemową (uwzględniając charakter odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz rodzaje kar dyscyplinarnych), można uznać, że kary przewidziane w art. 276 ust. 1 pkt 1–4 (tj. kara upomnienia, nagany) miały skutkować wygaśnięciem mandatu rektora, członkostwa w senacie lub innym organie przewidzianym w statucie. Podobnie w przypadku osób pełniących funkcje kierownicze.

Biorąc pod uwagę charakter i funkcje kar dyscyplinarnych w komentarzu zaproponowana została interpretacja funkcjonalna.

XI. Istnieje wątpliwość, czy już samo nałożenie kary dyscyplinarnej w pierwszej instancji powoduje skutek w postaci odpowiednio wygaśnięcia mandatu organu ze względu na niespełnianie ustawowych wymagań (np. mandatu rektora, członkostwa w senacie)

Art. 20. 1. Członkiem rady uczelni może być osoba, która:

[...]

4) nie była karana karą dyscyplinarną [...]

Warianty interpretacyjne

- **wariant 1:** skutek w postaci odpowiednio wygaśnięcia mandatu organu ze względu na niespełnianie ustawowych wymagań (np. mandatu rektora, członkostwa w senacie) następuje z chwilą, gdy doszło do uprawomocnienia orzeczenia o nałożeniu kary dyscyplinarnej;
- **wariant 2:** skutek w postaci odpowiednio wygaśnięcia mandatu organu ze względu na niespełnianie ustawowych wymagań (np. mandatu rektora, członkostwa w senacie) następuje z chwilą nałożenia kary dyscyplinarnej, niezależnie od tego, czy zostało wniesione odwołanie.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

W komentarzu przyjęto **wariant 1**, ale bardziej zasadne byłoby zmienienie tego przepisu.

Uzasadnienie

W artykule 20 ust. 1 pkt 4 p.s.w.n. nie ma mowy o „prawomocnym” nałożeniu kary dyscyplinarnej (choć określenie to zastosowane zostało do prawomocnego skazania wyrokiem za umyślne przestępstwo), co może prowadzić do wniosku, że ta

negatywna przesłanka bycia członkiem rady uczelni jest spełniona już w momencie zastosowania kary dyscyplinarnej przez komisję dyscyplinarną, a nawet przez rektora, w przypadku gdy czyn stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi (art. 282 pkt 2 p.s.w.n.). Jednak stosując interpretację funkcjonalną, zasadne jest uznanie, że określenie „była karana” oznacza sytuację, gdy kara stała się wykonalna (tj. jest prawomocnie nałożona).

XII. Możliwość zatrudnienia osoby legitymującej się stopniem naukowym doktora na stanowisku asystenta

Art. 116 ust. 2. Na stanowisku:

[...]

4) asystenta może być zatrudniona osoba posiadająca tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera lub równorzędny.

Warianty interpretacyjne

- **wariant 1:** na stanowisku asystenta nie może być zatrudniona osoba posiadająca stopień naukowy doktora;
- **wariant 2:** na stanowisku asystenta może być zatrudniona osoba posiadająca stopień naukowy doktora.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

W komentarzu przyjęto **wariant 2**.

Uzasadnienie

Wariant 2 pozwala na elastyczność w zakresie prowadzenia polityki kadrowej i pozwala zatrudnić na stanowisku asystenta osobę posiadającą stopień naukowy doktora, ubiegającą się o to np. w związku z ograniczonymi możliwościami zatrudnienia na stanowisku adiunkta.

XIII. Obliczanie terminu dotyczące obowiązku informacyjnego w związku z konkursem (kontekst krajowy)

Art. 119 ust. 3. Informację o konkursie oraz jego wyniku wraz z uzasadnieniem udostępnia się w BIP na stronach podmiotowych uczelni, ministra oraz ministra nadzorującego uczelnię w terminie 30 dni odpowiednio przed konkursem i po jego zakończeniu.

Warianty interpretacyjne

- **wariant 1:** informację zamieszcza się odpowiednio 30 dni przed terminem rozstrzygnięcia konkursu i po jego rozstrzygnięciu.
- **wariant 2:** Informację zamieszcza się odpowiednio 30 dni przed upływem terminu składania ofert i po rozstrzygnięciu konkursu.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

W komentarzu przyjęto **wariant 2**.

Uzasadnienie

Wariant 2 pozwala na faktyczną możliwość złożenia oferty i jej rozpatrzenie we wskazanym terminie i nie ogranicza dostępności do konkursu.

XIV. Obliczanie terminu dotyczące obowiązku informacyjnego w związku z konkursem (kontekst międzynarodowy)

Art. 119 ust. 4. Informację o konkursie udostępnia się także w języku angielskim na stronach internetowych Komisji Europejskiej w europejskim portalu dla mobilnych naukowców, przeznaczonym do publikacji ofert pracy dla naukowców, w terminie 30 dni przed konkursem.

Warianty interpretacyjne

- **wariant 1:** informację zamieszcza się 30 dni przed terminem rozstrzygnięcia konkursu;
- **wariant 2:** informację zamieszcza się 30 dni przed upływem terminu składania ofert.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

W komentarzu przyjęto **wariant 2**.

Uzasadnienie

Wariant 2 pozwala na faktyczną możliwość złożenia oferty i jej rozpatrzenie we wskazanym terminie i nie ogranicza dostępności do konkursu.

XV. Liczba powierzanych godzin ponadwymiarowych

Art. 127 ust. 7. Nauczycielowi akademickiemu, za jego zgodą, może być powierzone prowadzenie zajęć dydaktycznych w godzinach ponadwymiarowych w wymiarze nieprzekraczającym dwukrotności rocznego wymiaru zajęć dydaktycznych.

Warianty interpretacyjne

- **wariant 1:** liczba godzin ponadwymiarowych to dwukrotność rocznego wymiaru zajęć dydaktycznych.
- **wariant 2:** liczba godzin ponadwymiarowych łącznie z wymiarem podstawowym to dwukrotność rocznego wymiaru zajęć dydaktycznych.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

W komentarzu przyjęto **wariant 2**.

Uzasadnienie

Wariant 1 prowadzi do absurdu i zobowiązuje do przeprowadzenia na stanowiskach dydaktycznych niewykonalnej liczby godzin.

XVI. Niespójność przepisów w zakresie możliwości wyznaczania promotora pomocniczego

Art. 190 ust. 1.

Opieka naukowa nad przygotowaniem rozprawy doktorskiej jest sprawowana przez promotora lub promotorów albo przez promotora i promotora pomocniczego.

Art. 201 ust. 2.

W terminie 3 miesięcy od dnia podjęcia kształcenia doktorantowi wyznacza się promotora lub promotorów.

Art. 217.

Osoba ubiegająca się o stopień doktora w trybie eksternistycznym przed wszczęciem postępowania składa wniosek o wyznaczenie promotora lub promotorów.

Art. 179 ust. 7 ustawy wprowadzającej.

W przypadku osób, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ubiegają się o nadanie stopnia doktora na zasadach określonych w ustawie, o której mowa w art. 1, postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora wszczy-
na złożenie wniosku o wyznaczenie promotora lub promotorów.

Warianty interpretacyjne

- **wariant 1:** ustawa co prawda zakłada możliwość sprawowania opieki przez promotora i promotora pomocniczego (art. 190 ust. 1), jednakże zgodnie z literalnym brzmieniem przepisów art. 201 ust. 2, art. 217 p.s.w.n. oraz art. 179 ust. 7 ustawy wprowadzającej wyznaczenie promotora pomocniczego nie jest możliwe. Przepisy art. 190 wyraźnie różnicują termin „promotor (promotorzy)” i „promotor pomocniczy”.

- **wariant 2:** należy uznać, że ustawodawca niekonsekwentnie stosował termin „promotorzy”, odnosząc go w części przepisów również do promotorów pomocniczych. Przyjmując interpretację funkcjonalną, należy uznać, że art. 201 ust. 2, art. 217 p.s.w.n. oraz art. 179 ust. 7 ustawy wprowadzającej odnoszą się również do wyznaczania promotora i promotora pomocniczego.
- **wariant 3:** ustawodawca celowo nie określił trybu wyznaczania promotora pomocniczego, pozostawiając tę kwestię do uregulowania uczelni (art. 192 ust. 2 pkt 1). Promotor pomocniczy wyznaczany jest niezależnie od regulacji art. 201 ust. 2, art. 217 p.s.w.n. oraz art. 179 ust. 7 ustawy wprowadzającej.

Interpretacja przyjęta w komentarzu do ustawy

W komentarzu przyjęto **wariant 2**.

Uzasadnienie

Ustawodawca przewidział dwa alternatywne modele sprawowania opieki naukowej nad osobą przygotowującą rozprawę doktorską: przez promotora lub promotorów (model 1) albo przez promotora i promotora pomocniczego (model 2). Wariant 2 nie umożliwia realizacji obu tych modeli, przez co należy go odrzucić. Wariant 3 co prawda mógłby znaleźć uznanie, jednakże może stwarzać problemy natury praktycznej. Mianowicie, w przypadku wyznaczenia kilku promotorów zgodnie z art. 190 ust. 1 niemożliwe jest wyznaczenie promotora pomocniczego (alternatywa wykluczająca). W związku z tym nieuzasadnione jest wyłączenie procesu wyznaczania promotora pomocniczego od procesu wyznaczania promotora.

Wniosek

Należy dokonać zmiany brzmienia art. 201 ust. 2, art. 217 p.s.w.n. oraz art. 179 ust. 7 ustawy wprowadzającej poprzez dopisanie „albo przez promotora i promotora pomocniczego”, celem ujednoczenia przepisów i jednoznacznego rozstrzygnięcia wątpliwości interpretacyjnych.

**2. PROPOZYCJE ZMIAN DO USTAWY W RAMACH NOWELIZACJI,
OPRACOWANE PRZEZ ZESPÓŁ REDAKCYJNY I PRZYJĘTE
PRZEZ ZESPÓŁ KONSULTANTÓW KOMISJI DS. STRATEGICZNYCH
PROBLEMÓW SZKOLNICTWA WYŻSZEGO KRASP**

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KSPSW
Art. 18 ust. 1 pkt 5	1. Do zadań rady uczelni należy: [...] 5) wskazywanie kandydatów na rektora, po zaopiniowaniu przez senat	1. Do zadań rady uczelni należy: [...] 5) wskazywanie kandydatów na rektora, po zaopiniowaniu przez senat, z zastrzeżeniem art. 34 ust. 1a	Doprecyzowanie regulacji
Art. 20 ust. 1 pkt 4	4) nie była karana karą dyscyplinarną	4) nie była karana prawomocnie orzeczoną karą dyscyplinarną, o której mowa w art. 276 ust. 1 pkt 4–8	We wszystkich miejscach analogicznie
Art. 20 ust. 1 pkt 7	7) nie ukończyła 67. roku życia do dnia rozpoczęcia kadencji	7) nie ukończyła 67. roku życia do dnia rozpoczęcia kadencji. Ograniczenia tego nie stosuje się do osób, o których mowa w art. 19 ust. 2.	Wymagania dotyczące wieku – nieukończenie 67 roku życia do dnia rozpoczęcia kadencji – należy ograniczyć wyłącznie do wewnętrznych przedstawicieli wspólnoty akademickiej w organach uczelni, a wyłączyć spod tego ograniczenia zewnętrznych kandydatów na członka rady uczelni, w tym przewodniczącego. Ograniczenie wiekowe dla wewnętrznych członków nie odpowiada praktyce międzynarodowej, ale także dyskryminuje i uniemożliwia objęcie tych ważnych dla uczelni funkcji przez osoby o dużym dorobku zawodowym i miedziernym, przez przedstawicieli środowiska akademickiego i otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym specjalistów z największym doświadczeniem, naukowców, ekspertów międzynarodowych itp. Ze względu na zadania ustawowe, powierzone radzie uczelni, ważne powinny być osiągnięcia i doświadczenia zawodowe, wymagania kompetencyjne, brak konfliktu interesów, a nie wiek członków rady.

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KSPSW
Art. 23 ust. 5	5. Powołanie osoby do pełnienia funkcji kierowniczej, do której zakresu obowiązków należą sprawy studenckie lub sprawy doktorantów, wymaga uzgodnienia odpowiednio z samorządem studenckim lub samorządem doktorantów. Niezajęcie stanowiska przez samorząd w terminie wskazanym w statucie uważa się za wyrażenie zgody.	5. Powołanie osoby do pełnienia funkcji kierowniczej, do której zakresu obowiązków należą indywidualne sprawy studenckie lub sprawy doktorantów, wymaga uzgodnienia odpowiednio z samorządem studenckim lub samorządem doktorantów. Niezajęcie stanowiska przez samorząd w terminie wskazanym w statucie uważa się za wyrażenie zgody.	Doprecyzowanie regulacji
Art. 28	1. Do zadań senatu należy: [...] 11) ustalanie programów studiów, studiów podyplomowych i kształcenia specjalistycznego	1. Do zadań senatu należy: [...] 11) ustalanie programów studiów, studiów podyplomowych i kształcenia specjalistycznego; [...]. 5. Zadanie, o którym mowa w ust. 1 pkt 11, może być wykonywane przez inny określony w statucie organ uczelni, o którym mowa w art. 17 ust. 2. W takim przypadku program uwzględnia efekty uczenia się uchwalone przez senat.	Dodać ust. 5
Art. 34 ust. 1 pkt 1	1. Statut określa zasady organizacji i funkcjonowania uczelni, w szczególności: 1) sposób powoływania i odwoływania organów uczelni, w tym podmioty uprawnione do wskazywania kandydatów na rektora, oraz sposób organizowania wyborów do organów uczelni	1. Statut określa zasady organizacji i funkcjonowania uczelni, w szczególności: 1) sposób powoływania i odwoływania organów uczelni, w tym podmioty uprawnione do wskazywania kandydatów na rektora , oraz sposób organizowania wyborów do organów uczelni; [...] 1a. Statut może określić inne niż rada uczelni podmioty uprawnione do wskazywania kandydatów na rektora.	Dodać ust. 1a
Art. 35	1. Publiczną uczelnię akademicką tworzy się w drodze ustawy. 2. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, w drodze rozporządzenia, tworzy publiczną	1. Publiczną uczelnię akademicką tworzy się i likwiduje w drodze ustawy. 2. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, w drodze rozporządzenia, tworzy i likwiduje publiczną uczelnię zawo-	Doprecyzowanie regulacji

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KSPSW
	uczelnię zawodową lub zmienia jej nazwę. [...] 7. W rozporządzeniu w sprawie utworzenia publicznej uczelni zawodowej określa się: 1) nazwę uczelni; 2) siedzibę uczelni; 3) składniki mienia, w które będzie wyposażona uczelnia.	dową lub zmienia jej nazwę. [...] 7. W akcie rozporządzeniu w sprawie utworzenia publicznej uczelni publicznej zawodowej określa się: 1) nazwę uczelni; 2) siedzibę uczelni; 3) składniki mienia, w które będzie wyposażona uczelnia.	
Art. 36	1. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, w drodze rozporządzenia, likwiduje publiczną uczelnię zawodową. [...] 15. W rozporządzeniu w sprawie likwidacji uczelni zawodowej określa się: 1) tryb powołania i odwołania likwidatora; 2) tryb likwidacji; 3) sposób wykonywania czynności likwidacyjnych. 16. Wydając rozporządzenie, o którym mowa w ust. 1, bierze się pod uwagę zmiany liczby studentów w kontekście zapotrzebowania społeczno-gospodarczego na kształcenie w danej uczelni, jej sytuację finansową, potrzeby wynikające z polityki naukowej państwa, a także konieczność sprawnego przeprowadzenia likwidacji.	1. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, w drodze rozporządzenia, likwiduje publiczną uczelnię zawodową. [...] 15. W akcie rozporządzeniu w sprawie likwidacji uczelni publicznej zawodowej określa się: 1) tryb powołania i odwołania likwidatora; 2) tryb likwidacji; 3) sposób wykonywania czynności likwidacyjnych. 16. Wydając akt w sprawie likwidacji uczelni publicznej rozporządzenie, o którym mowa w ust. 1 , bierze się pod uwagę zmiany liczby studentów w kontekście zapotrzebowania społeczno-gospodarczego na kształcenie w danej uczelni, jej sytuację finansową, potrzeby wynikające z polityki naukowej państwa, a także konieczność sprawnego przeprowadzenia likwidacji.	Doprecyzowanie regulacji
Art. 59 ust. 2	2. Indywidualne studia międzydziedzinowe są sposobem organizacji studiów umożliwiającym uzyskanie dyplomu ukończenia studiów na więcej niż 1 kierunku.	2. Indywidualne studia międzydziedzinowe, poprzez sposób ich są sposobem organizacji studiów umożliwiający uzyskanie dyplomu ukończenia studiów na więcej niż 1 kierunku.	Ust. 2 powinien otrzymać wskazane brzmienie

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KPSW
Art. 71 ust. 1	1. Uczelnia może potwierdzić efekty uczenia się uzyskane w procesie uczenia się poza systemem studiów osobom ubiegającym się o przyjęcie na studia na określonym kierunku, poziomie i profilu, jeżeli posiada: 1) pozytywną ocenę jakości kształcenia na tych studiach albo 2) kategorię naukową A+, A albo B+ w zakresie dyscypliny, o której mowa w art. 53 ust. 1, albo dyscypliny wiodącej, do której przyporządkowany jest ten kierunek. Oba przypadki mogą zachodzić jednocześnie. Wymagane powinno być spełnienie co najmniej jednego z tych kryteriów.	1. Uczelnia może potwierdzić efekty uczenia się uzyskane w procesie uczenia się poza systemem studiów osobom ubiegającym się o przyjęcie na studia na określonym kierunku, poziomie i profilu, jeżeli posiada: 1) pozytywną ocenę jakości kształcenia na tych studiach albo lub 2) kategorię naukową A+, A albo B+ w zakresie dyscypliny, o której mowa w art. 53 ust. 1, albo dyscypliny wiodącej, do której przyporządkowany jest ten kierunek. Oba przypadki mogą zachodzić jednocześnie. Wymagane powinno być spełnienie co najmniej jednego z tych kryteriów.	Nieprawidłowy spójnik
Art. 71 ust. 7	7. Liczba studentów, którzy zostali przyjęci na studia na podstawie potwierdzenia efektów uczenia się, nie może być większa niż 20% ogólnej liczby studentów na danym kierunku, poziomie i profilu.	7. Liczba studentów, którzy zostali przyjęci na studia na podstawie potwierdzenia efektów uczenia się, nie może być większa niż 20% ogólnej liczby studentów na danym kierunku, poziomie i profilu w dniu rozpoczęcia postępowania o przyjęcie na studia przez potwierdzenie efektów uczenia się.	Doprecyzowanie regulacji
Art. 76	Brak przepisu	1a. Warunki, o których mowa w ust. 1, nie dotyczą studiów przygotowujących do wykonywania zawodów, o których mowa w art. 68 ust. 1.	Należy wykluczyć stosowanie art. 76 ust. 1 pkt 1 określającego warunki ukończenia studiów i uzyskania dyplomu w przypadku studiów na kierunkach objętych standardem kształcenia, o których mowa w art. 68 ust. 1. W tych przypadkach standard kształcenia określa te warunki. Niewyłączenie stosowania art. 76 ust. 1 powoduje, że standardy kształcenia, określone aktem niższego rzędu, stoją w sprzeczności z treścią art. 76 ust. 1.

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KPSW
Art. 77 ust. 2	2. W terminie 30 dni od dnia ukończenia studiów uczelnia wydaje absolwentowi dyplom ukończenia studiów wraz z suplementem do dyplomu oraz ich 2 odpisy, w tym na wniosek absolwenta – ich odpis w języku obcym.	2. Uczelnia wydaje absolwentowi dyplom ukończenia studiów wraz z suplementem do dyplomu oraz ich 2 odpisy, w tym na wniosek studenta złożony do dnia ukończenia studiów – ich odpis w języku angielskim. Dokumenty te uczelnia wydaje w terminie 30 dni od dnia ukończenia studiów.	Należy ograniczyć liczbę języków, w których wydawany jest odpis dyplomu ukończenia studiów oraz suplement do dyplomu. Odpis w języku obcym powinien być wydawany na wniosek studenta złożony do ukończenia studiów, a nie na wniosek absolwenta, w związku z 30-dniowym terminem na wydanie dokumentów biegnącym od ukończenia studiów.
Art. 79 ust. 2	2. Uczelnia publiczna może pobierać opłaty również za: [...] 4) wydanie odpisu w języku obcym dyplomu ukończenia studiów i suplementu do dyplomu, innych niż wydane na podstawie art. 77 ust. 2	2. Uczelnia publiczna może pobierać opłaty również za: 4) wydanie, innego niż wydany na podstawie art. 77 ust. 2, odpisu dyplomu ukończenia studiów w jednym z języków obcych: angielskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim lub rosyjskim lub suplementu do dyplomu w języku angielskim	Należy ograniczyć liczbę języków, w których wydawany jest odpis dyplomu ukończenia studiów. Zmiana jest powiązana z postulowaną zmianą art. 77 ust. 2. Zmiany takie były przewidywane w projekcie z dnia 23 maja 2019 r. ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych, jednak zostały wycofane w procesie legislacyjnym.
Art. 113	Nauczycielem akademickim może być osoba, która: 1) posiada kwalifikacje określone w ustawie i statucie; 2) nie została ukarana karą dyscyplinarną, o której mowa w art. 276 ust. 1 pkt 7 i 8; 3) spełnia wymagania, o których mowa w art. 20 ust. 1 pkt 1–3.	Nauczycielem akademickim może być osoba, która: 1) posiada kwalifikacje określone w ustawie i statucie; 2) nie została ukarana prawomocnie orzeczoną karą dyscyplinarną, o której mowa w art. 276 ust. 1 pkt 7 i 8; 3) spełnia wymagania, o których mowa w art. 20 ust. 1 pkt 1–3.	Zmiana usuwa wątpliwości dotyczące naruszenia zasady domniemania niewinności.
Art. 116 ust. 2	2. Na stanowisku: 1) profesora – może być zatrudniona osoba posiadająca tytuł profesora; 2) profesora uczelni – może być zatrudniona osoba posiadająca co najmniej stopień doktora oraz znaczące osiągnięcia: a) dydaktyczne lub zawodowe – w przypadku pracowników dydaktycznych, b) naukowe lub artystyczne – w przypadku pracowników badawczych,	2. Na stanowisku: 1) profesora – może być zatrudniona osoba posiadająca tytuł profesora; 2) profesora uczelni – może być zatrudniona osoba posiadająca co najmniej stopień doktora oraz znaczące osiągnięcia: a) dydaktyczne lub zawodowe – w przypadku pracowników dydaktycznych, b) naukowe lub artystyczne – w przypadku pracowników badawczych,	Zmiana pozwala na elastyczność w zakresie prowadzenia polityki kadrowej i umożliwia zatrudnienie na stanowisku asystenta osoby posiadającej stopień naukowy doktora, ubiegającej się o to np. w związku z ograniczonymi możliwościami zatrudnienia na stanowisku adiunkta.

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KSPSW
	<p>b) naukowe lub artystyczne – w przypadku pracowników badawczych,</p> <p>c) naukowe, artystyczne lub dydaktyczne – w przypadku pracowników badawczo-dydaktycznych;</p> <p>3) adiunkta – może być zatrudniona osoba posiadająca co najmniej stopień doktora;</p> <p>4) asystenta – może być zatrudniona osoba posiadająca tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera albo równorzędny.</p>	<p>c) naukowe, artystyczne lub dydaktyczne – w przypadku pracowników badawczo-dydaktycznych;</p> <p>3) adiunkta – może być zatrudniona osoba posiadająca co najmniej stopień doktora;</p> <p>4) asystenta – może być zatrudniona osoba posiadająca co najmniej tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera albo równorzędny.</p>	
Art. 116 ust. 3	3. Osobę posiadającą tytuł profesora zatrudnia się na stanowisku profesora.	3. Osobę posiadającą tytuł profesora zatrudnia się na stanowisku profesora.	Zmiana pozwala na elastyczność w zakresie prowadzenia polityki kadrowej i pozwala zatrudnić na stanowisku profesora uczelni osobę posiadającą tytuł profesora.
Art. 116 ust. 5	5. Obowiązki nauczyciela akademickiego mogą być wykonywane również poza uczelnią na zasadach oraz w jednostkach określonych w regulaminie pracy.	5. Obowiązki nauczyciela akademickiego mogą być wykonywane również poza uczelnią na zasadach oraz w jednostkach określonych w regulaminie pracy.	W art. 116 ust. 5 należy usunąć „oraz w jednostkach” – inaczej np. podpisanie umowy o współpracy albo umowy federacyjnej wymagać będzie zmiany regulaminu pracy. Wskazanie zasad powinno być wystarczające, a wybór konkretnych jednostek spośród tych, które spełniają te zasady, powinno być decyzją zarządczą.
Art. 119 ust. 3 i ust. 4	<p>3. Informację o konkursie oraz jego wyniku wraz z uzasadnieniem udostępnia się w BIP na stronach podmiotowych uczelni, ministra oraz ministra nadzorującego uczelnię w terminie 30 dni odpowiednio przed konkursem i po jego zakończeniu.</p> <p>4. Informację o konkursie udostępnia się także w języku angielskim na stronach internetowych Komisji Europejskiej w europejskim portalu dla mobilnych naukowców,</p>	<p>3. Informację o konkursie oraz jego wyniku wraz z uzasadnieniem udostępnia się w BIP na stronach podmiotowych uczelni, ministra oraz ministra nadzorującego uczelnię w terminie 30 dni odpowiednio przed konkursem terminem rozstrzygnięcia konkursu i po jego zakończeniu.</p> <p>4. Informację o konkursie udostępnia się także w języku angielskim na stronach internetowych Komisji Europejskiej w europejskim portalu dla mobilnych naukowców, przeznaczonym do publikacji ofert pracy dla</p>	Zmiana pozwala na faktyczną możliwość złożenia oferty i jej rozpatrzenie we wskazanym terminie i nie ogranicza dostępności do konkursu.

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KSPSW
	przeznaczonym do publikacji ofert pracy dla naukowców, w terminie 30 dni przed konkursem.	naukowców, w terminie 30 dni przed konkursem terminem rozstrzygnięcia konkursu.	
Art. 121a	<p>1. Nie można rozwiązać umowy o pracę ani zmienić warunków pracy nauczyciela akademickiego, będącego sędzią Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego.</p> <p>2. Umowa o pracę nauczyciela akademickiego, o którym mowa w ust. 1, zawarta na czas określony staje się, z dniem objęcia stanowiska sędziego, umową o pracę na czas nieokreślony.</p> <p>3. W przypadku nauczyciela akademickiego, o którym mowa w ust. 1, który utracił urząd sędziego albo utracił uprawnienie do stanu spoczynku, nie stosuje się ograniczenia, o którym mowa w ust. 1.</p> <p>4. Umowa o pracę nauczyciela akademickiego, o którym mowa w ust. 1, który utracił urząd sędziego albo utracił uprawnienie do stanu spoczynku, wygasa, z wyłączeniem sytuacji zrzeczenia się urzędu sędziego albo uprawnienia do stanu spoczynku.</p>	<p>1. Nie można rozwiązać umowy o pracę ani zmienić warunków pracy nauczyciela akademickiego, będącego sędzią Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego.</p> <p>2. Umowa o pracę nauczyciela akademickiego, o którym mowa w ust. 1, zawarta na czas określony staje się, z dniem objęcia stanowiska sędziego, umową o pracę na czas nieokreślony.</p> <p>3. W przypadku nauczyciela akademickiego, o którym mowa w ust. 1, który utracił urząd sędziego albo utracił uprawnienie do stanu spoczynku, nie stosuje się ograniczenia, o którym mowa w ust. 1.</p> <p>4. Umowa o pracę nauczyciela akademickiego, o którym mowa w ust. 1, który utracił urząd sędziego albo utracił uprawnienie do stanu spoczynku, wygasa, z wyłączeniem sytuacji zrzeczenia się urzędu sędziego albo uprawnienia do stanu spoczynku.</p>	Uchylenie przepisu usuwa wątpliwość w zakresie jego zgodności z Konstytucją.
Art. 126 ust. 3	Brak regulacji	3. Rektor może przeznaczyć dodatkowe środki finansowe na zwiększenie wynagrodzeń, jeżeli uczelnia posiada na ten cel środki inne niż przyznane w ramach subwencji i dotacji ministra.	Dodanie usuniętego w drodze nowelizacji przepisu umożliwia realizowanie polityki płacowej uczelni na podstawie środków pozyskanych ze źródeł pozabudżetowych, np. z projektów lub opłat za usługi dydaktyczne.

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KPSW
Art. 127 ust. 7	7. Nauczycielowi akademickiemu, za jego zgodą, może być powierzone prowadzenie zajęć dydaktycznych w godzinach ponadwymiarowych w wymiarze nieprzekraczającym dwukrotności rocznego wymiaru zajęć dydaktycznych.	7. Nauczycielowi akademickiemu, za jego zgodą, może być powierzone prowadzenie zajęć dydaktycznych w godzinach ponadwymiarowych w wymiarze nieprzekraczającym dwukrotności rocznego wymiaru zajęć dydaktycznych.	Zmiana prowadzi do wyeliminowania absurdu zobowiązującego do przeprowadzenia na stanowiskach dydaktycznych niewykonalnej liczby 1620 godzin.
Art. 148	3. Akademicki inkubator przedsiębiorczości może być utworzony w formie jednostki ogólnouczelnianej albo spółki kapitałowej. Inkubator w formie jednostki ogólnouczelnianej działa na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez senat. 5. Centrum transferu technologii może być utworzone w formie jednostki ogólnouczelnianej i działa na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez senat. 6. W akademickim inkubatorze przedsiębiorczości w formie jednostki ogólnouczelnianej lub centrum transferu technologii tworzy się rady nadzorujące, których skład i kompetencje określone są w ich regulaminach. 7. Dyrektora akademickiego inkubatora przedsiębiorczości w formie jednostki ogólnouczelnianej lub centrum transferu technologii zatrudnia rektor po zasięgnięciu opinii senatu spośród kandydatów przedstawionych przez ich rady nadzorujące.	3. Akademicki inkubator przedsiębiorczości może być utworzony w formie jednostki ogólnouczelnianej-organizacyjnej uczelni albo spółki kapitałowej. Inkubator w formie jednostki ogólnouczelnianej-organizacyjnej uczelni działa na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez senat. 5. Centrum transferu technologii może być utworzone w formie jednostki ogólnouczelnianej-organizacyjnej uczelni albo spółki kapitałowej . Centrum transferu technologii w formie jednostki organizacyjnej uczelni działa na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez senat. 6. W akademickim inkubatorze przedsiębiorczości i centrum transferu technologii działających w formie jednostki organizacyjnej uczelni tworzy się rady nadzorujące, których skład i kompetencje określone są w ich regulaminach. 7. Dyrektora akademickiego inkubatora przedsiębiorczości i centrum transferu technologii działających w formie jednostki organizacyjnej uczelni zatrudnia rektor po zasięgnięciu opinii senatu spośród kandydatów przedstawionych przez rady nadzorujące.	Zmiana poprawia przepis pod względem językowym i umożliwia tworzenie obu jednostek zarówno w formie jednostek uczelnianych, jak i spółek kapitałowych.

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KSPSW
Art. 160 ust. 2	2. Program studiów podyplomowych określa efekty uczenia się dla kwalifikacji cząstkowych uwzględniające charakterystyki drugiego stopnia PRK na poziomie 6, 7 albo 8 PRK określone w przepisach wydanych na podstawie art. 7 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji oraz umożliwia uzyskanie co najmniej 30 punktów ECTS.	2. Program studiów podyplomowych określa efekty uczenia się dla kwalifikacji cząstkowych uwzględniające charakterystyki drugiego stopnia PRK na poziomie 6, 7 albo 8 PRK określone w przepisach wydanych na podstawie art. 7 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji oraz umożliwia uzyskanie co najmniej 30 punktów ECTS. Artykuł 67 ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio.	Należy dodać regulację nakazującą odpowiednie stosowanie art. 67 ust. 2 i 3 do studiów podyplomowych w związku z uwzględnieniem stosowania na tych studiach punktacji ECTS.
Art. 190 ust. 2	2. W postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora wyznacza się 3 recenzentów spośród osób niebędących pracownikami podmiotu doktryzującego oraz uczelni, instytutu PAN, instytutu badawczego, instytutu międzynarodowego, Centrum Łukasiewicz albo instytutu Sieci Łukasiewicz, których pracownikiem jest osoba ubiegająca się o stopień doktora.	2. W postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora wyznacza się 3 recenzentów spośród osób niebędących pracownikami ani członkami rady naukowej podmiotu doktryzującego oraz uczelni, instytutu PAN, instytutu badawczego, instytutu międzynarodowego, Centrum Łukasiewicz albo instytutu Sieci Łukasiewicz, których pracownikiem jest osoba ubiegająca się o stopień doktora.	Należy zastrzec, że recenzentem nie może być również członek rady naukowej niebędący pracownikiem podmiotu doktryzującego. Przepisy odrębne (np. ustawa o PAN, instytutach badawczych) zakładają, że w skład rady naukowej wchodzi osoby niebędące pracownikami danego podmiotu, tak więc zgodnie z obecną regulacją te osoby mogą być jednocześnie członkiem organu podejmującego decyzję i recenzentem.
Art. 192 ust. 2	7) sposób weryfikacji spełnienia wymagania, o którym mowa w art. 186 ust. 1 pkt 3 lit. a i b, w przypadku publikacji wieloautorskich	7) sposób weryfikacji spełnienia wymagania, o którym mowa w art. 186 ust. 1 pkt 3 lit. a i b, w przypadku publikacji wieloautorskich, w szczególności wkładu w te publikacje osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora	W przypadku publikacji wieloautorskich powinien być weryfikowany wkład autora w te publikacje. Zgodnie z literalnym brzmieniem przepisu senat może określić jedynie sposób weryfikacji spełnienia wymagań, o których mowa w art. 186 ust. 1 pkt 3 lit. a i b. Wymagania te dotyczą jedynie posiadania publikacji naukowych i nie odnoszą się do wkładu autora w przedstawiony dorobek. W związku z tym dokonanie przez podmiot doktryzujący oceny wkładu autora w publikacje wieloautorskie może być zakwestionowane, choć z punktu merytorycznego wydaje się zasadne.

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KPSW
Art. 194	W przypadku zaistnienia określonych w Kpa przyczyn wznowienia postępowania administracyjnego w sprawie nadania stopnia doktora albo rażącego naruszenia prawa przez podmiot doktoryzujący RDN wydaje postanowienie o wznowieniu postępowania i wskazuje podmiot doktoryzujący, który prowadzi postępowanie.	W przypadku zaistnienia określonych w Kpa przyczyn wznowienia postępowania administracyjnego w sprawie nadania stopnia doktora albo rażącego naruszenia prawa przez podmiot doktoryzujący RDN wydaje postanowienie o wznowieniu postępowania i wskazuje podmiot doktoryzujący, który prowadzi postępowanie.	Rażące naruszenie prawa jest podstawą stwierdzenia nieważności decyzji, a nie wznowienia postępowania administracyjnego, i jest objęte regulacją art. 195.
Art. 195	W przypadku gdy osoba ubiegająca się o stopień doktora przypisała sobie autorstwo istotnego fragmentu lub innych elementów cudzego utworu lub ustalenia naukowego, podmiot doktoryzujący stwierdza nieważność decyzji o nadaniu stopnia.	W przypadkach zaistnienia określonych w Kpa przyczyn stwierdzenia nieważności decyzji albo gdy osoba ubiegająca się o stopień doktora przypisała sobie autorstwo istotnego fragmentu lub innych elementów cudzego utworu, lub ustalenia naukowego, podmiot doktoryzujący stwierdza nieważność decyzji o nadaniu stopnia.	Analogicznie do art. 194 stwierdzenie nieważności decyzji następuje w przypadkach określonych w kpa, a dodatkowo na podstawie przesłanki określonej w tym przepisie.
Art. 201 ust. 2 Art. 217 Art. 179 ust. 7 p.w.p.s.w.n	2. W terminie 3 miesięcy od dnia podjęcia kształcenia doktorantowi wyznacza się promotora lub promotorów. Osoba ubiegająca się o stopień doktora w trybie eksternistycznym przed wszczęciem postępowania składa wnioszek o wyznaczenie promotora lub promotorów. W przypadku osób, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ubiegają się o nadanie stopnia doktora na zasadach określonych w ustawie, o której mowa w art. 1, postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora wszczynają złożenie wniosku o wyznaczenie promotora lub promotorów.	2. W terminie 3 miesięcy od dnia podjęcia kształcenia doktorantowi wyznacza się promotora lub promotorów albo promotora i promotora pomocniczego . Osoba ubiegająca się o stopień doktora w trybie eksternistycznym przed wszczęciem postępowania składa wnioszek o wyznaczenie promotora lub promotorów albo promotora i promotora pomocniczego . W przypadku osób, które rozpoczęły studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 i ubiegają się o nadanie stopnia doktora na zasadach określonych w ustawie, o której mowa w art. 1, postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora wszczynają złożenie wniosku o wyznaczenie promotora lub promotorów albo promotora i promotora pomocniczego .	W art. 201 ust. 2 i art. 217 p.s.w.n. oraz art. 179 ust. 7 p.w.p.s.w.n należy uwzględnić promotora pomocniczego celem ujednolicenia przepisów z regulacją art. 190 p.s.w.n.

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KPSW
Art. 203 ust. 1	1. Doktoranta skreśla się z listy doktorantów w przypadku: 1) negatywnego wyniku oceny śródkresowej; 2) niezłożenia rozprawy doktorskiej w terminie określonym w indywidualnym planie badawczym; 3) rezygnacji z kształcenia.	1. Doktoranta skreśla się z listy doktorantów w przypadku: 1) negatywnego wyniku oceny śródkresowej; 2) niezłożenia rozprawy doktorskiej w terminie określonym w indywidualnym planie badawczym; 3) rezygnacji z kształcenia; 4) ukarania karą dyscyplinarną wydalenia z uczelni.	Należy w art. 203 ust. 1 uwzględnić skreślenie osoby z listy doktorantów w przypadku ukarania karą dyscyplinarną wydalenia z uczelni, tak jak w przypadku studentów (art. 108 ust. 1 pkt 4).
Art. 261	Brak regulacji	9) działania wspierające doktorantów i promotorów w zakresie przestrzegania rzetelności badawczej i etyki w nauce	Dodać pkt 9.
Art. 272 ust. 2	2. Członkiem KEN nie może być: [...]	2. Członkiem KEN nie może być: [...] 11) prezydent federacji; 12) dyrektor instytutu Sieci Łukasiewicz; 13) prezes lub wiceprezes Centrum Łukasiewicz	Doprecyzowanie regulacji
Art. 325 ust. 1	1. Zatrudnienie cudzoziemca w podmiocie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 pkt 1–7, do realizacji zadań związanych z kształceniem i prowadzeniem działalności naukowej następuje bez konieczności uzyskania zezwolenia i zgody organu zatrudnienia.	1. Zatrudnienie cudzoziemca w podmiocie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 pkt 1–7, do realizacji zadań związanych z kształceniem i lub prowadzeniem działalności naukowej następuje bez konieczności uzyskania zezwolenia i zgody organu zatrudnienia.	Nieprawidłowy spójnik
Art. 332 ust. 2	2. Członkiem RGNiSW nie może być: [...] 4) osoba pełniąca funkcję organu uczelni	2. Członkiem RGNiSW nie może być: [...] 4) osoba pełniąca funkcję organu uczelni lub federacji	Członkostwo prezydenta lub członka zgromadzenia federacji w różnych gremiach i instytucjach przedstawicielskich.
Art. 387 ust. 3	3. Środki finansowe otrzymywane w danym roku przez uczelnię w ramach konkursu stanowią zwiększenie subwencji ze środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 lit. a–d, przyznanej w roku, w którym został ogłoszony	3. Środki finansowe otrzymywane w danym roku przez uczelnię w ramach konkursu stanowią zwiększenie w tym roku subwencji ze środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 lit. a–d, przyznanej w roku, w którym został ogłoszony konkurs. Kwota corocznego zwiększenia nie może	Doprecyzowanie regulacji

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KPSW
	konkurs. Kwota zwiększenia nie może być mniejsza niż 10% tej subwencji ustalonej na podstawie algorytmów, o których mowa w art. 368 ust. 2 i 3. Środki finansowe są wypłacane przez okres 6 lat.	być mniejsza niż 10% tej subwencji ustalonej na podstawie algorytmów, o których mowa w art. 368 ust. 2 i 3 przyznanej w roku ogłoszenia konkursu . Środki finansowe są wypłacane przez okres 6 lat.	
Art. 390	Uczelnia, która przystąpiła do konkursu, z którą minister nie zawarł umowy, otrzymuje przez okres 6 lat, począwszy od roku następującego po roku, w którym została sporządzona lista rankingowa wniosków, środki finansowe stanowiące zwiększenie subwencji ze środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 lit. a–d, przyznanej w roku, w którym został ogłoszony konkurs, w wysokości 2% tej subwencji ustalonej na podstawie algorytmów, o których mowa w art. 368 ust. 2 i 3.	Uczelnia, która przystąpiła do konkursu, z którą minister nie zawarł umowy, otrzymuje przez okres 6 lat, począwszy od roku następującego po roku, w którym została ogłoszony konkurs sporządzona lista rankingowa wniosków , środki finansowe stanowiące zwiększenie subwencji ze środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 lit. a–d. Otrzymywane w ramach konkursu środki stanowią zwiększenie subwencji w roku ich otrzymania. Kwota corocznego zwiększenia wynosi przyznanej w roku, w którym został ogłoszony konkurs, w wysokości 2% tej subwencji przyznanej w roku ogłoszenia konkursu , ustalonej na podstawie algorytmów, o których mowa w art. 368 ust. 2 i 3.	Doprecyzowanie regulacji
Art. 394 ust. 6	6. Uczelnia, która uzyskała pozytywny wynik końcowej ewaluacji oraz pozytywny wynik oceny planu, o którym mowa w art. 393 ust. 1, ale nie uzyskała finansowania na okres kolejnych 6 lat, otrzymuje przez okres 6 lat, począwszy od roku następującego po roku, w którym została sporządzona lista rankingowa, o której mowa w ust. 3, środki finansowe stanowiące zwiększenie subwencji ze środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 lit. a–d, przyznanej w roku, w którym została sporządzona lista	6. Uczelnia, która uzyskała pozytywny wynik końcowej ewaluacji oraz pozytywny wynik oceny planu, o którym mowa w art. 393 ust. 1, ale nie uzyskała finansowania na okres kolejnych 6 lat, otrzymuje przez okres 6 lat, począwszy od roku następującego po roku, w którym została sporządzona lista rankingowa, o której mowa w ust. 3, środki finansowe stanowiące zwiększenie subwencji ze środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 lit. a–d. Otrzymywane w ramach konkursu środki stanowią zwiększenie subwencji w roku ich otrzymania. Kwota corocznego zwiększenia wynosi przyznanej w roku, w którym został ogłoszony	Doprecyzowanie regulacji

Numer artykułu	Obecne brzmienie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce	Proponowane brzmienie	Komentarz ZR KSPSW
	rankingowa, w wysokości 2% tej subwencji ustalonej na podstawie algorytmów, o których mowa w art. 368 ust. 2 i 3.	konkurs, w wysokości 2% tej subwencji przyznanej w roku ogłoszenia konkursu, ustalonej na podstawie algorytmów, o których mowa w art. 368 ust. 2 i 3.	
Art. 396 ust. 5	5. Środki finansowe otrzymywane w danym roku przez uczelnię w ramach konkursu w dyscyplinie lub grupie dyscyplin, o których mowa w ust. 2 pkt 2, stanowią zwiększenie subwencji ze środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 lit. a–d, przyznanej w roku, w którym został ogłoszony konkurs. Kwota zwiększenia nie może przekroczyć 2% tej subwencji ustalonej na podstawie algorytmów, o których mowa w art. 368 ust. 2 i 3. Środki finansowe są wypłacane przez okres 4 lat.	5. Środki finansowe otrzymywane w danym roku przez uczelnię w ramach konkursu w dyscyplinie lub grupie dyscyplin, o których mowa w ust. 2 pkt 2, stanowią zwiększenie subwencji ze środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 lit. a–d. Otrzymywane w ramach konkursu środki stanowią zwiększenie subwencji w roku ich otrzymania. Kwota corocznego zwiększenia wynosi przyznanej w roku, w którym został ogłoszony konkurs, w wysokości 2% tej subwencji przyznanej w roku ogłoszenia konkursu, ustalonej na podstawie algorytmów, o których mowa w art. 368 ust. 2 i 3. Środki finansowe są wypłacane przez okres 4 lat.	Doprecyzowanie regulacji
Zmiany w innych ustawach			
Art. 151 ustawy o cudzoziemcach	4. Jednostkę naukową zatwierdza się na potrzeby przyjmowania cudzoziemców w celu prowadzenia badań naukowych lub prac rozwojowych, w drodze decyzji, na wniosek tej jednostki, jeżeli są spełnione łącznie następujące warunki: 1) jednostka naukowa istnieje od co najmniej 5 lat przed złożeniem wniosku i w tym czasie prowadziła ona działalność naukową w sposób samodzielny i ciągły; 2) nie sprzeciwiają się temu względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego; 3) nie sprzeciwia się temu interes Rzeczypospolitej Polskiej.	4i. Obowiązkowi zatwierdzenia na potrzeby przyjmowania cudzoziemców w celu prowadzenia badań naukowych lub prac rozwojowych nie podlegają podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki, o których mowa w art. 7 ust. 1 pkt 1, 2 i 4–8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1668 z późn. zm.)	Dodać wyłączenie takie samo jak w przypadku studiów.

3. PROBLEMY DO ROZWAŻENIA PRZEZ MNISW

1. Stworzenie nowych mechanizmów dla RDN

Należy stworzyć mechanizmy umożliwiające RDN „zawieszanie uprawnień do nadawania stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki” w przypadku rażących naruszeń proceduralnych w postępowaniach o nadawanie tych stopni.

2. Zmiany w art. 72 ust. 2 dotyczące przyjęcia na studia w drodze wpisu na listę studentów

Wpis na listę studentów – czynność materialno-techniczna zamiast decyzji administracyjnej. Przyjęta regulacja powoduje trudności w co najmniej dwóch sytuacjach. Po pierwsze, w przypadku błędnego przyjęcia na studia (poprzez wpis na listę) studenta, np. nieposiadającego matury, nie ma podstaw do pozbawienia go statusu studenta, gdyż nie można go skreślić. Kiedy przyjęcie następowało w drodze decyzji, istniała możliwość stwierdzenia nieważności decyzji o przyjęciu z powodu rażącego naruszenia prawa. Ponadto jeżeli student nie zostanie przyjęty na studia (tu jest decyzja) i wniesie odwołanie, rektor uwzględniając odwołanie, powinien zgodnie z k.p.a. uchylić decyzję i orzec merytorycznie o przyjęciu na studia (decyzją organu odwoławczego), ale nie może tego zrobić, bo przyjęcie na studia nie następuje w drodze decyzji. Dodatkowo warto zadać pytanie o datę przyjęcia na studia w formie wpisu na listę. W przypadku decyzji było to oczywiste. Moim zdaniem utrwalona praktyka przyjęcia w poczet użytkowników zakładu administracyjnego, jakim jest uczelnia, w drodze decyzji administracyjnej była dużo lepszym rozwiązaniem.

3. Trwałość stosunku pracy nauczyciela akademickiego nawiązanego na podstawie mianowania (art. 248 ust. 1 – nowelizacja w ustawie o Sieci Łukasiewicz). Inicjatywa: pismo rektora UAM do przewodniczącego KRASP (23.05)

Komentarz ZR KSPSW KRASP z lipca 2019 r.: uwaga UAM słuszna, wprowadzona poprawka jest niekorzystna dla uczelni. Ponadto ze względu na niejasność i komplikację wzajemnych odesłań pomiędzy przepisami wprowadzona zmiana może budzić większe wątpliwości. W przepisie art. 248 ust. 2 Przepisów wprowadzających, który odsyła do odpowiedniego stosowania art. 246 ust. 3 i 4 do stosunku pracy na podstawie mianowania, należałoby wyraźnie wskazać, że w tym przypadku nie ma zastosowania termin 30 września 2020 r., wskazany w art. 246 ust. 3.

4. Regulacje dotyczące określenia wysokości opłat za studia (art. 80 ust. 2–3)

Istniejące regulacje w art. 80 ust. 3 uniemożliwiają dostosowywanie w kolejnych latach wysokości opłat za studia do wzrostu kosztów ich prowadzenia niezależnych od uczelni (np. opłaty za energię elektryczną, płaca minimalna, koszty komunalne itp.). Postuluje się możliwość corocznego dostosowywania czesnego do rosnących kosztów z utrzymaniem zasady, że opłaty te nie obejmują zysku. Studenci powinni być z odpowiednim wyprzedzeniem poinformowani o zmianach w tym zakresie. Wniosek dotyczy publicznych uczelni i uczelni niepublicznych prowadzących odpłatne kształcenie.

*Komisja ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego KRASP
październik 2019*

Dodatek 2

SPRAWOZDANIE Z PRAC KOMISJI DS. STRATEGICZNYCH PROBLEMÓW SZKOLNICTWA WYŻSZEGO KRASP W KADENCJI 2016–2020

1. WPROWADZENIE

Merytorycznym zapleczem prac własnych Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP) związanych z „ustawą 2.0” stały się działania podległej jej Komisji ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego (KSPSW), powołanej na lata 2016–2020 przez Prezydium KRASP w dniu 9 września 2016 r. Następnie, w dniu 17 listopada 2016 r., podczas posiedzenia Prezydium Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, w porozumieniu z Radą Główną Nauki i Szkolnictwa Wyższego (RGNiSW), zostały przyjęte zadania, skład, zasady i tryb działania Komisji (dokument pn. Zadania przewidziane do zrealizowania przez KSPSW KRASP w kadencji 2016–2020 z dnia 18.11.2016 r.).

Zasadniczym zadaniem Komisji, zgodnie z propozycją jej przewodniczącego, prof. Jerzego Woźnickiego, zaakceptowaną przez Zgromadzenie Plenarne KRASP w listopadzie 2016 r., było opracowanie – na podstawie wyników odpowiednich badań analitycznych i ankietowych – dokumentów zawierających m.in. propozycje regulacji o strategicznym znaczeniu i propozycje tekstu wybranych rozdziałów nowej ustawy.

Po okresie niezbędnych przygotowań KSPSW rozpoczęła swoje prace w dniu 1 stycznia 2017 r. Program działania Komisji został zaakceptowany przez Zgromadzenie Plenarne KRASP, a plan prac przyjęty na posiedzeniu Komisji w dniu 16 marca 2017 r.

W ramach Komisji działały dwa zespoły – Zespół Konsultantów (ZK) i Zespół Redakcyjny (ZR) – w skład których weszli także eksperci delegowani przez RGNiSW.

Prace Komisji zostały sfinansowane przez Fundację Rektorów Polskich (FRP) dzięki wsparciu w postaci składek na prace programowe o charakterze strategicznym, wniesionych przez uczelnie członkowskie KRASP. Fundacja finansowała koszty posiedzeń wyjazdowych, w tym koszty delegacji, oraz zapewniła obsługę organizacyjną posiedzeń Zespołu Redakcyjnego i Zespołu Konsultantów KSPSW KRASP, udostępniając własne zasoby.

2. SKŁAD KOMISJI OKREŚLONY PRZEZ PREZYDIUM KRASP

- Przewodniczący – prof. dr hab. Jerzy Woźnicki – Politechnika Warszawska (rektor w latach 1996–2002), przewodniczący RGNiSW w latach 2014–2017, prezes FRP;
- sekretarz – dr Iryna Degtyarova – Fundacja Rektorów Polskich, społeczny doradca RGNiSW w latach 2014–2017;
- gość stały – przewodniczący KRASP prof. dr hab. Jan Szmidt, JM Rektor Politechniki Warszawskiej;
- członkowie:
 - a) Zespół Konsultantów:
 - prof. dr hab. Ewa Bagińska – Uniwersytet Gdański, członek RGNiSW w latach 2010–2013¹;
 - prof. dr hab. Wiesław Banyś – Uniwersytet Śląski w Katowicach (rektor w latach 2008–2016), przewodniczący KRASP w kadencji 2012–2016, członek EUA Board w latach 2016–2019;
 - prof. dr hab. Henryk Krawczyk – Politechnika Gdańska (rektor w latach 2008–2016), zastępca przewodniczącego Komisji ds. Infrastruktury Informatycznej KRASP;
 - prof. dr hab. Zbigniew Marciniak – Uniwersytet Warszawski, przewodniczący RGNiSW;
 - prof. dr hab. Józef Lubacz – Politechnika Warszawska, przewodniczący RGNiSW w latach 2010–2013;
 - dr hab. Marcin Pałys, prof. UW – rektor Uniwersytetu Warszawskiego, przewodniczący Komisji ds. Organizacyjnych i Legislacyjnych (KOiL) KRASP;
 - prof. dr hab. Witold Stankowski – rektor Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Rotmistrza Witolda Pileckiego w Oświęcimiu, prze-

1 Profesora Ewa Bagińska w niewielkim stopniu i jedynie w początkowym okresie kadencji brała udział w pracach KSPSW.

wodniczący Konferencji Rektorów Publicznych Uczelni Zawodowych (KRePUZ)²;

- dr hab. Krzysztof Szaflarski, prof. GWSH – rektor Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej w Katowicach;
 - prof. dr hab. Marian Szczerek – zastępca dyrektora ds. naukowo-badawczych w Łukasiewiczu – Instytucie Technologii Eksploatacji, członek Prezydium RGNiSW;
 - prof. dr hab. Jerzy Wilkin – Uniwersytet Warszawski, członek PAN;
- b) Zespół Redakcyjny:
- prof. dr hab. Jerzy Woźnicki – przewodniczący Zespołu Redakcyjnego;
 - dr hab. Paweł Wojciechowski – Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, sekretarz Zespołu Redakcyjnego;
 - dr Iryna Degtyarova – Fundacja Rektorów Polskich;
 - dr Marcin Dokowicz – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, członek Prezydium RGNiSW w latach 2016–2017, rzecznik praw doktoranta w latach 2015–2016;
 - dr Tomasz Jędrzejewski – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, doradca KOiL KRASP w latach 2008–2016;
 - mgr Anna Mrozowska – ekspert Polskiej Komisji Akredytacyjnej, członek Prezydium RGNiSW w latach 2014–2015.

3. DZIAŁANIA KOMISJI DS. STRATEGICZNYCH PROBLEMÓW SZKOLNICTWA WYŻSZEGO KRASP

Działania Komisji w latach 2017³, 2018⁴ zostały przedstawiane w sprawozdaniach rocznych z działalności KRASP, informacja jest umieszczona także na stronie FRP⁵.

Działalność i efekty prac Komisji w liczbach:

- posiedzenia Zespołu Konsultantów Komisji, z udziałem członków Zespołu Redakcyjnego – łącznie osiem (2017 – pięć, 2018 – jedno, 2019 – dwa);
- posiedzenia Zespołu Redakcyjnego – łącznie 14 (2017 – siedem, 2018 – trzy, 2019 – trzy, 2020 – dwa);

² Profesor Witold Stankowski nie brał udziału w pracach KSPSW w okresie całej kadencji.

³ Sprawozdanie z działalności Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich za rok 2017, https://www.krasp.org.pl/resources/upload/dokumenty/dokumenty_rozne/sprawozdania/sprawozdanie_2017_v4_druk.pdf (dostęp: 25.03.2020).

⁴ Sprawozdanie z działalności Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich za rok 2018, https://www.krasp.org.pl/resources/upload/dokumenty/dokumenty_rozne/sprawozdania/sprawozdanie_KRASP_2018.pdf (dostęp: 25.03.2020).

⁵ <https://www.frp.org.pl/pl/wydarzenia/536-komisja-ds-strategicznym-problemow-szkolnictwa-wyzszego.html> (dostęp: 25.03.2020)

- opracowane raporty – łącznie 12 (około 600 stron tekstu)⁶;
- przedstawione notatki zawierające kluczowe propozycje KRASP – łącznie siedem.
- publikacje w miesięczniku „Forum Akademickie” – siedem;
- monografie książkowe – dwie.

Podstawą części tych opracowań były uwagi, wnioski i zestawienia tabelaryczne przekazane KSPSW przez Konferencję Rektorów Uniwersytetów Polskich (KRUP), Konferencję Rektorów Polskich Uczelni Technicznych (KRPOT), Konferencję Rektorów Uczelni Artystycznych (KRUA) oraz inne komisje KRASP.

Działania ZR i ZK oraz treści opracowanych raportów zostały zreferowane lub były wykorzystywane przez przewodniczącego Komisji w ramach:

- Szkół Zarządzania Strategicznego FRP w szkolnictwie wyższym – dla kanclerzy i kwestorów oraz dla rektorów i prorektorów, w latach 2017–2019;
- Zgromadzeń Plenarnych oraz posiedzeń Prezydium KRASP organizowanych w latach 2017–2019;
- posiedzeń Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego;
- posiedzeń Rady Naczelnego Komitetu Narodowego (NKN);
- spotkań uzgodnieniowych i konsultacyjnych z ministrem, wiceministrami, instytucjami przedstawicielskimi, związkami zawodowymi oraz innymi podmiotami.

W 2017 r. zorganizowano:

- siedem posiedzeń wyjazdowych Zespołu Redakcyjnego (sześć trzydniowych i jedno czterodniowe), w celu opracowania projektów raportów na temat propozycji KRASP do „ustawy 2.0” do przedstawienia Zespołowi Konsultantów;
- pięć posiedzeń całej Komisji, a więc wspólnie obu zespołów, w tym jedno wspólne posiedzenie z Komisją ds. Organizacyjnych i Legislacyjnych KRASP.

W 2018 r. zorganizowano:

- jedno posiedzenie plenarne Komisji, w dniu 27 marca 2018 r., poświęcone rozpatrzeniu kolejnych raportów KSPSW opracowanych przez Zespół Redakcyjny;
- trzy posiedzenia Zespołu Redakcyjnego Komisji poświęcone opracowaniu raportów i notatek zawierających propozycje do ustawy.

W 2019 r. zorganizowano:

- dwa posiedzenia plenarne Zespołu Konsultantów, w dniach 24 czerwca i 23 października 2019 r., z udziałem przewodniczącego i wiceprzewod-

6 Członkowie Zespołu Redakcyjnego prowadzili także działania pozostające w obszarze zainteresowania KRASP, w charakterze współautorów komentarza do ustawy oraz członków Zespołu Ekspertów w Projekcie Polsko-Ukraińskim MNiSW-PW, w związku z tym m.in. wzięli udział w kilkunastu innych posiedzeniach wyjazdowych.

niczącego KRASP – dwie notatki i materiały merytoryczne przesłane do przewodniczącego KRASP;

- trzy posiedzenia Zespołu Redakcyjnego Komisji, ich efektem stały się następujące materiały: opracowanie uwag do „ustawy 2.0” nadesłanych do KRASP i przygotowanie opinii Zespołu Redakcyjnego; propozycje zmian przepisów ustawowych z komentarzami ZR, z dnia 5 lipca 2019 r.; opracowanie propozycji KRASP zmian do ustawy w ramach nowelizacji, dokument Komisji z dnia 23 października 2019 r.

W pierwszym półroczu 2020 r., przy uwzględnieniu uwarunkowań epidemiologicznych, zaplanowano dwa posiedzenia Zespołu Redakcyjnego poświęcone przygotowaniu monografii podsumowującej kadencję.

4. UDZIAŁ KOMISJI W PRACACH NAD USTAWĄ – PODSUMOWANIE MERYTORYCZNE PRAC Z LAT 2017–2018

Efektom prac Komisji nad „ustawą 2.0” było łącznie 12 opracowań (ponad 600 stron tekstu) zawierających analizę propozycji trzech zespołów MNiSW, proponowany układ treści nowej ustawy oraz najważniejsze, w pełni zredagowane propozycje legislacyjne dotyczące wybranych fragmentów przyszłej ustawy (lista raportów – w załączniku).

Raporty opracowano z uwzględnieniem uwag członków KRASP, opinii poszczególnych komisji KRASP oraz uwag Komisji ds. Organizacyjnych i Legislacyjnych KRASP. Raporty przedstawione zostały MNiSW oraz środowisku akademickiemu. Celem KSPSW KRASP było, aby zawarte w raportach usystematyzowane informacje i propozycje poprawek do wybranych fragmentów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, po ich ewentualnym uwzględnieniu przez MNiSW, służyły doskonaleniu treści regulacji oraz finalnego tekstu projektu ustawy. Wszystkie raporty Komisji zostały opublikowane na stronach internetowych KRASP i FRP, przekazane ministrowi Jarosławowi Gowinowi, rektorom uczelni członkowskich KRASP oraz przewodniczącemu Rady NKN prof. Jarosławowi Górniakowi. Ich zasadnicze tezy zostały także omówione w artykułach zamieszczonych w „Forum Akademickim”.

W celu przygotowania, przedstawienia i przedyskutowania wstępnych propozycji do „ustawy 2.0”, zawartych w projekcie Dział pn. „Pracownicy”, opracowanych przez Zespół Redakcyjny KSPSW KRASP, w dniu 10 lipca 2017 r. w Fundacji Rektorów Polskich odbyło się spotkanie konsultacyjne z udziałem przewodniczącego KRASP, przewodniczących Komisji KSPSW i KOiL KRASP, członków Zespołu Redakcyjnego KSPSW oraz przewodniczącego Krajowej Sekcji Nauki NSZZ „Solidarność” i prezesa Rady Szkolnictwa Wyższego i Nauki Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Prowadzone były także dyskusje z udziałem przewodniczącego KRASP, KOiL, podczas wizyt na uczelniach oraz Konferencji NKN, a także w trakcie formalnych i nieformalnych spotkań z wicepremierem Gowinem, ministrem Aleksandrem Bobką i ministrem Piotrem Müllerem (np. spotkanie przewodniczącego KRASP i przewodniczącego RGNiSW z ministrem Gowinem w dniu 13 września 2017 r. – tuż przed Narodowym Kongresem Nauki; podczas tego spotkania dokonano uzgodnień, w efekcie których MNiSW wprowadziło kilka kluczowych – z punktu widzenia KRASP – zmian w projekcie przygotowanym do przedstawienia na NKN; prezentacja na posiedzeniu RGNiSW w dniu 8 marca 2018 r.), powstawały na bieżąco publikacje w „Forum Akademickim” (lista publikacji – w załączeniu).

Postulaty KRASP, które były przedstawiane ministrowi nauki i szkolnictwa wyższego przez przewodniczącego Komisji, zostały przygotowane w postaci notatek zawierających kluczowe postulaty do projektu „ustawy 2.0” wraz z komentarzami (lista notatek w załączniku).

Członkowie Zespołu Redakcyjnego opracowali dwie monografie książkowe (lista w załączniku).

Sprawozdania z przebiegu prac Komisji, odnoszące się do treści kolejnych raportów, były też prezentowane na odbywających się w 2017, 2018 i 2019 r. posiedzeniach Zgromadzenia Plenarnego i Prezydium KRASP.

Wyniki prac Komisji stały się podstawą do przyjęcia przez statutowe organy KRASP oficjalnych dokumentów dotyczących ustawy. W 2017 r. przyjęto:

- Stanowisko Prezydium KRASP w sprawie podstawowych wniosków z dyskusji nad założeniami „ustawy 2.0”, przyjęte w trybie korespondencyjnym 6 września 2017 r.;
- Uchwałę Zgromadzenia Plenarnego KRASP w sprawie projektu Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, przyjętą 13 października 2017 r.

W 2018 r. prace Komisji stały się podstawą następujących dokumentów KRASP:

- Stanowisko Zgromadzenia Plenarnego KRASP w sprawie dalszych prac nad projektem ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, przyjęte 8 czerwca 2018 r.;
- Stanowisko Prezydium KRASP w sprawie poprawki Senatu RP do ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dotyczącej zatrudniania sędziów Sądu Najwyższego, przyjęte w trybie korespondencji elektronicznej 17 lipca 2018 r.;
- Uchwała Zgromadzenia Plenarnego KRASP w sprawie przepisów ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dotyczących stosowania ograniczeń wiekowych oraz zasad łączenia funkcji, przyjęta 16 listopada 2018 r.;
- Uchwała Zgromadzenia Plenarnego KRASP w sprawie konieczności nowelizacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, przyjęta 16 listopada 2018 r.

Przewodniczącą KSPSW KRASP, prof. Woźnicki, został powołany w skład Rady Narodowego Kongresu Nauki, w którym pełnił funkcję koordynatora Zespołu

łu NKN „Ustrój i zarządzanie w szkolnictwie wyższym”, a także uczestniczył w działaniach NKN, w tym w konferencji „Ustrój i zarządzanie w szkolnictwie wyższym” (19–20 czerwca 2017 r., Uniwersytet Warszawski), jak również w samym Narodowym Kongresie Nauki – konferencji „Konstytucja dla nauki – zmiany systemowe w nauce i szkolnictwie wyższym” (19–20 września 2017 r. w Krakowie).

Obok wkładu w proces kształtowania projektu „ustawy 2.0” (ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz związanej z nią ustawy Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce) KSPSW KRASP była zaangażowana w działania prowadzące do przygotowywania kluczowych rozporządzeń związanych z nową ustawą, w tym prowadzonych wspólnie z Centralną Komisją ds. Stopni i Tytułów, RGNiSW i Komitetem Ewaluacji Jednostek Naukowych (KEJN) prac nad projektem określającym nową klasyfikację dziedzin i dyscyplin naukowych i artystycznych.

W podsumowaniu należy podkreślić, że działania KSPSW KRASP nad projektem ustawy przyniosły konkretne efekty – zmiany są zgodne z postulatami KRASP. W sumie w ramach prac nad ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zgłoszonych zostało ponad 30 szczegółowych postulatów do projektu „ustawy 2.0”, uznanych przez KRASP, RGNiSW i FRP za kluczowe. W marcu 2018 r. wskaźnik uwzględnienia kluczowych postulatów środowiskowych (w części lub w całości) wyniósł około jedna druga, a w maju 2018 r., po dwóch miesiącach prowadzenia dialogu, został oszacowany na około dwie trzecie.

5. UDZIAŁ KOMISJI W PROCESACH WDROŻENIA ORAZ NOWELIZACJI USTAWY – INTERPRETACJA, WĄTPLIWOŚCI, WSPARCIE NA RZEC UCZELNI CZŁONKOWSKICH KRASP

Zespół Redakcyjny KSPSW KRASP w czerwcu–lipcu 2019 r. opracował uwagi do „ustawy 2.0” nadesłane do KRASP i przygotował opinię, którą przekazał przewodniczącemu KRASP. W dniu 10 lipca 2019 r. przewodniczący Komisji KSPSW, prof. Woźnicki, działając także jako redaktor naukowy komentarza przygotowywanego przez członków ZR na podstawie umowy z Wolters Kluwer, przekazał MNiSW przygotowany przez członków zespołu dokument pt. „Zestawienie wybranych problemów o charakterze interpretacyjnym wraz z problemami do rozwiązania w pracach zespołu autorów nad komentarzem do ustawy”.

Ponadto Zespół Redakcyjny KSPSW KRASP wspierał prace przewodniczącego Komisji jako przedstawiciela KRASP w Zespole ds. Monitorowania Wdrażania Reformy Szkolnictwa Wyższego i Nauki MNiSW.

Zespół Konsultantów (ZK) na posiedzeniu w siedzibie FRP w październiku 2019 r. zaopiniował pozytywnie przygotowane na podstawie wyselekcjonowanych propozycji korekty niespójnych regulacji oraz innych wybranych propozycji,

wniesionych przez Zespół Redakcyjny KSPSW KRASP, a także zaproponował kilka istotnych poprawek. Dokument Zestawienie tabelaryczne zawierające propozycje KRASP zmian do „ustawy 2.0” w ramach nowelizacji został przesłany do KRASP i zreferowany na posiedzeniu Zgromadzenia Plenarnego.

Na podsumowanie kadencji Komisja opracowała wydawnictwo książkowe finalizujące prace KSPSW w kadencji 2016–2020 pt. *Identyfikacja i uzasadnienie kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu w ustawie Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce* – monografia naukowa pod red. Woźnickiego, przewidziana do udostępniania rektorom – członkom KRASP na posiedzeniu w czerwcu 2020 r. (lub w terminie późniejszym) z udziałem rektorów elektów.

6. UWAGI KOŃCOWE

Zespół Redakcyjny opracował projekt programu działań Komisji działającej przy wsparciu FRP w kadencji 2020–2024 z intencją przedstawienia go na pierwszym Zgromadzeniu Plenarnym KRASP nowej kadencji, jeżeli Prezydium KRASP zdecyduje o powołaniu KSPSW na ten okres. Projekt ten zostanie przedstawiony jako Dodatek nr 2 w opracowanym wydawnictwie książkowym finalizującym prace KSPSW KRASP w kadencji 2016–2020.

Załącznik do sprawozdania

LISTA RAPORTÓW OPRACOWANYCH PRZEZ KSPSW KRASP

1. Raport nr 1. Wstępne analizy, komentarze, opinie i propozycje do Ustawy 2.0, marzec 2017, ss. 191.
2. Raport nr 2. Wstępne propozycje do Ustawy 2.0: Ustrój uczelni, czerwiec 2017, ss. 32.
3. Raport nr 2.1. Wstępne propozycje do Ustawy 2.0: Ustrój uczelni, czerwiec 2017, ss. 33.
4. Raport nr 3. Wstępne propozycje do Ustawy 2.0: Przepisy ogólne. Pracownicy, lipiec 2017, ss. 67.
5. Raport nr 4. Wybrane propozycje zmian w tekście projektu Ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce: część I, październik 2017, ss. 44.
6. Raport nr 4. Wybrane propozycje zmian w tekście projektu Ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce: część II, listopad 2017, ss. 50.
7. Raport nr 4. Wybrane propozycje zmian w tekście projektu Ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce: część III, grudzień 2017, ss. 47.
8. Raport nr 4. Wybrane propozycje zmian w tekście projektu Ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce: część IV, styczeń 2018, ss. 46.
9. Raport nr 5. Wykaz działań wdrażających Ustawę 2.0 wraz z propozycjami zmian w Ustawie przepisy wprowadzające Ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, zawierający harmonogram wdrażania najistotniejszych zmian wynikających z wejścia w życie Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz wykaz proponowanych zmian do projektu Ustawy Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, grudzień 2017, ss. 35.
10. Raport nr 6. Wybrane propozycje zmian do rządowego projektu Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 26 marca 2018 r., zawierający zbiór poprawek uznanych za najważniejsze w rządowym projekcie przekazanym do prac w parlamencie, marzec 2018, ss. 35.
11. Raport nr 7. Harmonogram wdrażania najistotniejszych zmian wynikających z wejścia w życie Ustawy 2.0 – zestawienie terminów i wymagań w Ustawie z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, wrzesień 2018, ss. 28.
12. Raport nr 7 (Aktualizacja). Tabela obejmująca harmonogram wdrażania najistotniejszych zmian wynikających z wejścia w życie Ustawy 2.0 (zestawienie terminów i wymagań z nimi związanych), ss. 25.

LISTA NOTATEK ZAWIERAJĄCYCH POSTULATY KRASP DOTYCZĄCE ZMIAN W PROJEKCIE USTAWY

1. Notatka nr I ze spotkania Przewodniczących Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich z Wicepremierem, Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego Jarosławem Gowinem w sprawie prac nad projektem Ustawy 2.0 w dniu 14 września 2017 r.
2. Notatka nr II na spotkanie prof. J. Szmidta i prof. J. Woźnickiego z Wicepremierem J. Gowinem w dniu 10 stycznia 2018 r. – Kluczowe postulaty do projektu Ustawy 2.0 z dnia 16 września 2017 r. wraz z komentarzami z dnia 24 stycznia 2018 r.
3. Notatka nr III na spotkanie uzgodnieniowe Przewodniczących RGNiSW, KRASP i FRP u Ministra P. Müllera w dniu 25 kwietnia 2018 r.
4. Notatka nr IV. Uwagi KRASP z dn. 29 maja br. do rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (druk nr 2446) z uwzględnieniem poprawek zgłoszonych przez Radę Ministrów w dniu 24 maja 2018 r.
5. Notatka nr V. Zestawienie uwag KRASP z dn. 30 maja 2018 r. do wykorzystania w ramach drugiego czytania Ustawy w Sejmie.
6. Notatka z dnia 10 lipca 2019. Zestawienie wybranych problemów o charakterze interpretacyjnym wraz z problemami do rozwiązania w pracach zespołu autorów nad komentarzem do ustawy.
7. Notatka nr 11. Zestawienie tabelaryczne zawierające propozycje KRASP zmian do Ustawy 2.0 w ramach nowelizacji oraz zestawienie problemów do rozważenia przez MNiSW, lipiec–październik 2019, przyjęte przez KSPSW w dniu 23 października 2019 r. i przedstawione Zgromadzeniu Plenarnemu KRASP.

LISTA PUBLIKACJI NA TEMAT USTAWY W „FORUM AKADEMICKIM”

1. Woźnicki Jerzy, Szmidt Jan, *KRASP o ustawie 2.0. Wybrane tezy Raportu nr 1*, FA 05/2017, <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2017/05/krasp-o-ustawie-20/>.
2. Woźnicki Jerzy, *Przyszły ustrój uczelni*, FA 07–08/2017, <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2017/07–08/przyszly-ustroj-uczelni/>.
3. Woźnicki Jerzy, *Kolejne propozycje poprawek w ustawie*, FA 11/2017, <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2017/11/kolejne-propozycje-poprawek-w-ustawie/>.

4. Woźnicki Jerzy, *Studia, studenci, kształcenie. Kolejne propozycje poprawek w ustawie. Cz. II*, FA 12/2017, <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2017/12/studia-studenci-ksztalcenie/>.
5. Woźnicki Jerzy, *Wybrane propozycje zmian. Pracownicy, ewaluacja kształcenia, systemy informatyczne*, FA 2/2018, <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2018/02/wybrane-propozycje-zmian/>.
6. Woźnicki Jerzy, *Raport nr 6*, FA 5/2018, <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2018/05/raport-nr-6/>.
7. Woźnicki Jerzy, *Trzy ścieżki wdrażania reformy*, FA 6/2019, <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2019/06/kronika-wydarzen/trzy-sciezki-wdrazania-reformy/>.

LISTA MONOGRAFII KSIĄŻKOWYCH OPRACOWANYCH PRZEZ CZŁONKÓW ZESPOŁU REDAKCYJNEGO KSPSW KRASP

1. Woźnicki Jerzy (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019 [autorzy: Woźnicki Jerzy, Degtyarova Iryna, Dokowicz Marcin, Hulicka Maria, Jędrzejewski Tomasz, Mrozowska Anna, Wojciechowski Paweł].
2. Woźnicki Jerzy (red.), *Identyfikacja i uzasadnienie kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu w ustawie prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2020 [autorzy: Woźnicki Jerzy, Degtyarova Iryna, Dokowicz Marcin, Hulicka Maria, Jędrzejewski Tomasz, Mrozowska Anna].

Iryna Degtyarova
sekretarz KSPSW KRASP

Dodatek nr 3

WSTĘPNE PROPOZYCJE DOTYCZĄCE ZAKRESU PRAC PROGRAMOWYCH KRASP, PROWADZONYCH PRZEZ KSPSW I WSPIERANYCH PRZEZ FRP DZIĘKI UCZELNIOM CZŁONKOWSKIM, ORAZ TZW. DZIEŁO KADENCJI 2020–2024*

I. ZAŁOŻENIA POWOŁANIA KOMISJI DS. STRATEGICZNYCH PROBLEMÓW SZKOLNICTWA WYŻSZEGO (KSPSW)

1. Celem prac KSPSW jest opracowywanie raportów i monografii, także na podstawie własnych badań Komisji i Fundacji Rektorów Polskich (FRP), poświęconych strategicznym problemom rozwoju szkolnictwa wyższego i nauki, ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy uczelni akademickich.
2. Skład Komisji powołanej przez Prezydium KRASP, działającej przy wsparciu Fundacji Rektorów Polskich, odzwierciedla jej ekspercki i środowiskowy charakter, przy założeniu współdziałania KRASP z Radą Główną Nauki i Szkolnictwa Wyższego (RGNiSW).
3. Zgodnie z wyjaśnieniem zawartym we wprowadzeniu do książki, prace programowe KSPSW z założenia nie będą obejmować zagadnień wal-

* Decyzje o powołaniu Komisji ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego na kolejną kadencję, z określeniem jej składu i wskazaniem przewodniczącego, podejmuje Prezydium KRASP, które tradycyjnie od kilku ostatnich kadencji przedstawia Zgromadzeniu Plenarnemu do zatwierdzenia koncepcję działania, założenia programowe oraz propozycje określające tzw. dzieło kadencji, w powiązaniu ze składką uczelni członkowskich na prace programowe KRASP, przekazywaną Fundacji Rektorów Polskich w określonej wysokości jednorazowo w kadencji.

ki uczelni ze skutkami stanu pandemii. Problematyka ta należy bowiem do zakresu działania Zespołu ds. Kryzysowych KRASP. Ponadto została ona objęta także działaniami Fundacji Rektorów Polskich, która wspólnie z PCG Academia, jako partnerem organizacyjnym i technologicznym, podjęła realizację programu cyklicznych webinarów pn. „Uczelnie w czasie pandemii: nowe uwarunkowania i dobre praktyki”.

II. ZASADNICZE ZADANIA KSPSW W KADENCJI 2020–2024

1. Opracowywanie dokumentów programowych w postaci raportów zawierających:
 - a) w odniesieniu do uwarunkowań ustawowych działania uczelni:
 - własne propozycje brzmienia wybranych regulacji o strategicznym znaczeniu w zapowiedzianej noweli ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce;
 - uzasadnienie merytoryczne proponowanej treści wnioskowanych przepisów wraz z analizą i oceną potwierdzającą celowość zmian w ustawie i ich deregulacyjny charakter;
 - b) w odniesieniu do dokumentów strategicznych Rady Ministrów, a także opracowań o podobnym charakterze, innych organów państwa:
 - dokumentację potwierdzającą realizację przez organy KRASP, wpierane przez Komisję, zasad współdziałania z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego w pracach nad dokumentami strategicznymi, w tym polityką naukową państwa;
 - listę głównych niezgodności pomiędzy projektami ministerialnymi a propozycjami opracowanymi przez KRASP, przedstawianymi Prezydium i Zgromadzeniu Plenarnemu KRASP na bieżąco, w celu uzyskania ich wpływu na treść dokumentów opracowywanych w MNiSW;
 - c) w odniesieniu do innych dokumentów, w tym statutów uczelni:
 - realizacja projektu „Analiza wybranej próby statutów uczelni KRASP” – przegląd przyjętych w uczelniach rozwiązań oraz ocena własna ich efektów (badanie ankietowe) – być może także analiza wybranych wewnętrznych aktów uczelni wprowadzonych zgodnie z wymaganiami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce;
 - nowelizacja Kodeksu dobre praktyki w szkołach wyższych.
2. Przedkładanie projektów raportów Komisji przewodniczącemu KRASP, który podejmuje decyzje w ich sprawie, a następnie informowanie Prezydium i Zgromadzenia Plenarnego KRASP, a także upowszechnienie w środowisku akademickim treści tych raportów po ich przyjęciu, m.in. w postaci notatek, artykułów i informacji w „Forum Akademickim”.

3. Wydanie opracowania kończącego prace KSPSW w kadencji 2020–2024 w postaci monografii drukowanej jako tzw. dzieło kadencji oraz jej zaprezentowanie i udostępnienie uczelniom członkowskim, we współdziałaniu z zainteresowanymi lokalnymi konferencjami rektorów.

III. DZIAŁANIA KSPSW SŁUŻĄCE REALIZACJI JEJ ZADAŃ

A. Działania własne Komisji:

1. Nawiązanie kontaktów z MNiSW, ustalenie i stosowanie w praktyce reguł współdziałania Komisji z zespołami ministerialnymi w pracach nad aktami prawnymi i dokumentami strategicznymi dotyczącymi szkolnictwa wyższego.
2. Określenie szczegółowego zakresu i sposobu realizowania prac Komisji, w tym prac jej dwóch zespołów, Zespołu Konsultantów i Zespołu Redakcyjnego, w kolejnych rocznych planach jej prac.
3. Opracowywanie raportów zawierających poprawki do proponowanego przez MNiSW brzmienia wybranych regulacji nowelizowanej ustawy, uznanych za strategiczne oraz obejmujących treści zgodnie z pkt II.1.
4. Opracowanie dzieła kadencji 2020–2024 w postaci monografii jednolitej pod względem tematycznym, wydanej drukiem przez wybrane wydawnictwo naukowe, a następnie przekazanie jej nieodpłatnie uczelniom członkowskim.
5. Udział przedstawicieli Komisji w lokalnych debatach środowiskowych.

B. Zasady działania Komisji we współpracy z organami KRASP, Komisją ds. Organizacyjnych i Legislacyjnych (KOiL) i innymi Komisjami KRASP:

1. Współpraca z KOiL i innymi Komisjami KRASP przy poszanowaniu odrębności zadań i zakresu działania poszczególnych Komisji:
 - wspólne posiedzenia Zespołu Konsultantów KSPSW z przedstawicielami KOiL w przypadkach tego wymagających;
 - uzgadnianie stanowisk i harmonizacja opinii w sprawach strategicznych, dla zapewnienia zgodności postulatów KOiL oraz propozycji rozwiązań długookresowych, zwłaszcza tych przewidzianych do wprowadzenia do projektu nowelizowanych ustaw;
 - członkostwo przewodniczących KOiL oraz KSPSW w obu Komisjach wzajemnie, jak to odbywało się w kadencji 2016–2020, w celu zapewnienia niezbędnej komunikacji;
 - konsultowanie rozwiązań w sprawach tego wymagających z innymi zainteresowanymi komisjami oraz Komitetem Dobrych Praktyk KRASP – w uzgodnionym trybie.

2. Prowadzenie konsultacji z przewodniczącym KRASP oraz bieżące informowanie o postępach w pracach Komisji zainteresowanych konferencji rektorów poszczególnych typów uczelni działających w KRASP. Przedstawianie wyników prac Komisji, Prezydium i Zgromadzeniu Plenarnemu KRASP, a także udostępnienie treści raportów zgodnie z zasadami KRASP.
3. Współdziałanie z RGNiSW:
 - konsultowanie wybranych rozwiązań z członkami Prezydium Rady w razie takiej potrzeby;
 - udział przewodniczącego Rady, za jego zgodą, w pracach Komisji w charakterze członka Zespołu Konsultantów, jak to odbywało się w kadencji 2016–2020.

IV. KOMPOZYCJA, TRYB I UWARUNKOWANIA ORGANIZACYJNE PRAC KSPSW

Komisja prowadziła i prowadzi swe prace w ramach dwóch zespołów². W jej skład wchodzi:

1. **Zespół Konsultantów.** Zespół Konsultantów będzie obradował plenarnie w siedzibie FRP. Posiedzenia będą odbywać się w miarę potrzeb, jednak przewiduje się, że nie rzadziej niż dwa razy w roku, przy spełnieniu wymogów bezpieczeństwa określonych w odrębnych przepisach.

W okresie pomiędzy posiedzeniami, a także w przypadkach tego wymagających, członkowie Zespołu będą współpracować ze sobą z wykorzystaniem narzędzi komunikacji elektronicznej.

2. **Zespół Redakcyjny.** Zespół Redakcyjny będzie zbierał się na posiedzeniach wyjazdowych dwu- lub trzydniowych, zwoływanych co najmniej cztery razy w roku, nie rzadziej niż raz na kwartał, przy spełnieniu wymogów bezpieczeństwa określonych w odrębnych przepisach.

W okresie pomiędzy posiedzeniami, a także w przypadkach tego wymagających, członkowie obu zespołów będą mogli współpracować ze sobą z wykorzystaniem narzędzi komunikacji elektronicznej.

Uwaga! Zaplecze administracyjne i logistyczne działalności Komisji zapewnia Fundacja Rektorów Polskich, która pokrywa wszystkie niezbędne koszty prac, m.in. koszty póletatowej obsługi prac oraz koszty delegacji. **Rezultaty prac realizowanych przez poszczególnych członków obu zespołów**, zamówionych przez przewodniczącego Komisji, także te, mające oryginalny charakter i wykorzystane w finalnej wersji raportów, zgodnie z założeniami przyjętymi i stosowanymi w pra-

² Określenie składu Zespołów Komisji wymaga uzgodnienia z osobami zainteresowanymi oraz zatwierdzenia przez Prezydium KRASP.

cach KSPSW w dotychczasowych pracach o analogicznym charakterze, **nie będą honorowane finansowo.**

V. ŹRÓDŁO ŚRODKÓW FINANSOWYCH NIEZBĘDNYCH DLA DZIAŁANIA KSPSW

Przedsięwzięcia i działania związane z realizacją badań i prowadzeniem analiz, opracowaniem dokumentów programowych KRASP, a także raportów i monografii powierzone w kadencji 2020–2024 KSPSW KRASP działającej przy wsparciu i we współpracy z Fundacją Rektorów Polskich, będą finansowane przez FRP z części jej budżetu pochodzącej z jednorazowych w kadencji 2020–2024 składek uczelni członkowskich przekazanych FRP na prace programowe, na zasadach przyjętych i stosowanych przez KRASP w poprzednich kadencjach działania Konferencji.

Jerzy Woźnicki

Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP) utworzyli w dniu 7 czerwca 1997 r. rektorzy reprezentujący polskie uczelnie posiadające uprawnienia do nadawania stopnia doktora w co najmniej jednej dyscyplinie. KRASP jest instytucją przedstawicielską środowiska szkolnictwa wyższego i nauki w rozumieniu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Rektorzy zrzeszeni w KRASP mogą działać w ramach umocowanych w Statucie konferencji rektorów poszczególnych typów uczelni. Członkami KRASP są – obok uczelni publicznych – także akademickie uczelnie niepubliczne, a uczelnie nieakademickie (zawodowe) uprawnione do prowadzenia studiów magisterskich mogą ubiegać się o status uczelni stowarzyszonej. Konferencje zrzeszające uczelnie zawodowe mogą uzyskać status konferencji stowarzyszonej. Obecnie KRASP tworzy 108 uczelni akademickich reprezentowanych przez rektorów, w tym 11 uczelni niepublicznych. Ponadto dziewięć szkół wyższych ma status uczelni stowarzyszonych. Konferencja wyróżnia się swym dorobkiem programowym, dotyczącym rozwoju szkolnictwa wyższego, a w tym strategią z 2009 r., ustawą z 2005 r., programem z 2015 r. oraz monografią na temat ustawy z 2018 r., włączając w to niniejszą książkę.

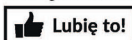
Fundacja Rektorów Polskich (FRP) została ustanowiona 7 czerwca 2001 r. przez 80 rektorów uczelni członkowskich Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich. Do grona założycieli Fundacji należą rektorzy najbardziej renomowanych polskich uczelni. Wśród założycieli znaleźli się rektorzy członkowskich akademickich uczelni niepublicznych. Fundacja rozpoczęła działalność z dniem 1 września 2002 r. Głównym celem FRP, utworzonej w formule organizacji pozarządowej w następstwie obywatelskiej inicjatywy rektorów, jest działanie na rzecz rozwoju edukacji, nauki i kultury w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem szkolnictwa wyższego, a w tym wspieranie polityki naukowej, edukacyjnej i kulturalnej państwa. Od 2003 r. współpracuje z założonym wspólnie z Konferencją Uczelni Niepublicznych Instytutem Społeczeństwa Wiedzy (ISW) o statusie fundacji. Obie fundacje, będąc organizacjami pożytku publicznego, ustanowiły wspólnie *think-tank* FRP-ISW, który uzyskał status uznanego i rozpoznawalnego w świecie centrum badań nad szkolnictwem wyższym i nauką.

www.frp.org.pl

www.krasp.org.pl

Dołącz do nas!

ISBN 978-83-231-4394-9

9 788323 143949

www.wydawnictwo.umk.pl